

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

การเสริมสร้างค่านิยมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมผ่าน
กระบวนการทางการศึกษาสำหรับนักเรียนไทยและนักเรียนลูกหลานแรงงานข้ามชาติ
The Promotion of Multicultural Values for Thai and Migrant Students
through Education

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตติมา อพัทธนานนท์

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๙

โครงการวิจัย “การเสริมสร้างค่านิยมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการทางการศึกษาสำหรับนักเรียนไทยและนักเรียนลูกหลานแรงงานข้ามชาติ”

บทคัดย่อ

ในปัจจุบัน ปฏิเสธไม่ได้ว่าแรงงานต่างด้าวเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ในชีวิตประจำวันเราทุกคนมีโอกาสพบกับเขาและเธอเหล่านั้นเสมอ นอกจากผู้ใหญ่แล้วเด็กที่เป็นบุตรหลานของแรงงานต่างด้าวก็มีจำนวนไม่น้อย เด็กเหล่านี้มีทั้งที่ติดตามผู้ปกครองเข้ามาตั้งแต่ต้นและที่เกิดในประเทศไทย เนื่องจากเล็งเห็นว่าเด็กเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยคณะรัฐมนตรีจึงมีมติเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 อนุญาตให้เด็กต่างด้าวเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายจากนโยบายนี้ ประเด็นที่ตามมาคือ โรงเรียนควรจะจัดการศึกษาอย่างไรสำหรับผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมเช่นนี้ แน่นอนว่าโรงเรียนในฐานะกลไกหนึ่งของรัฐมีหน้าที่สร้างพลเมืองที่ดีโดยการปลูกฝังวัฒนธรรม ค่านิยมและจิตสำนึกร่วมกัน อย่างไรก็ตาม บทเรียนในอดีตชี้ให้เห็นแล้วว่าการศึกษาที่มุ่งหลอมรวมทางวัฒนธรรมก่อให้เกิดผลเสียอย่างไร การศึกษาที่เคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมจึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่นักการศึกษาสนับสนุน งานวิจัยนี้มุ่งหาแนวทางที่เหมาะสมในการเสริมสร้างค่านิยมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการทางการศึกษาให้แก่นักเรียนไทยและนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ ผลการวิจัยระบุว่าโรงเรียนส่วนใหญ่จัดการศึกษาแบบ “กลมกลืน” คือทำให้นักเรียนข้ามชาติกลืนไปกับนักเรียนชาวไทย ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัยนี้คือ โรงเรียนควรใช้โอกาสที่นักเรียนข้ามชาติและนักเรียนไทยเรียนร่วมกันในโรงเรียนจัดการศึกษาที่เปิดโอกาสให้นักเรียนเรียนรู้วัฒนธรรมของกันและกันมากกว่าที่จะให้นักเรียนข้ามชาติเรียนรู้วัฒนธรรมไทยอย่างเดียว

คำสำคัญ : การศึกษา, นักเรียนต่างด้าว, ความหลากหลายทางวัฒนธรรม

“The Promotion of Multicultural Values for Thai and Migrant Students through Education”

Abstract

Nowadays it is undeniable that migrant workers are a part of Thai society; we meet them regularly in our daily life. Apart from adults, many are minors who follow their parents to be in Thailand or who were born here. Foreseeing that these children are and will become members of Thai society, on the 5th of July 2005, the cabinet approved the proposed plan to allow free access to public education for migrant children. Following this landmark cabinet resolution is the issue of how to provide education for diverse groups of students, namely Thais and migrants. As one of state apparatus, school has the duty to inculcate common culture and shared values for future Thai citizens. However, we have learnt from the past how assimilationist education has unfavorable results. Thus, education that respects cultural diversity is advocated by many educators. This research attempted to find appropriate ways to provide education that promotes the living together among migrant students and Thai students. The research found that schools provide education that “assimilates” migrant students into Thai society. However, the policy recommendation from the research project is that schools should use this opportunity that Thai students and migrant students study together to provide education that allow students to learn other cultures—Thai students learning migrant cultures and vice versa—instead of one-way assimilation of migrant students.

Keywords: Education, Migrant students, Cultural diversity, assimilation

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่ได้รับทุนสนับสนุนจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณกระทรวงวัฒนธรรมมา ณ ที่นี้ นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรม เอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งเป็นสถาบันต้นสังกัดของผู้วิจัยที่ให้เวลาในการทำงานเก็บข้อมูลและเขียน ทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปได้

และท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่อนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าไปทำวิจัยในโรงเรียน เข้าไปสังเกตชั้นเรียน สังเกตกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน รวมทั้งนักเรียนไทย นักเรียนข้ามชาติ และผู้ปกครองของนักเรียนข้ามชาติที่ยอมให้ผู้วิจัยสัมภาษณ์ ข้อมูลที่ได้รับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก ผู้วิจัยหวังว่าผลการวิจัยจากงานวิจัยนี้จะช่วยพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนข้ามชาติและนักเรียนไทยที่เรียนร่วมกัน

ฐิติมดี อาพัทธนันท์

(หัวหน้าโครงการวิจัย)

สารบัญ

บทคัดย่อ (ภาษาไทย)	ก.
บทคัดย่อ (ภาษาอังกฤษ)	ข.
กิตติกรรมประกาศ	ค.
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์	๓
คำถามหลักของการวิจัย	๔
กรอบแนวคิดการวิจัย	๔
นิยามศัพท์เฉพาะ	๔
ขอบเขตการวิจัย	๕
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
การศึกษาของเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย	๗
ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมไทย	๑๐
การจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม	๑๒
นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติในต่างประเทศ	๑๖
บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการวิจัย	๒๗
บทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูล	๓๐
การคืนข้อมูลให้กับชุมชน	๓๐
จริยธรรมในการทำวิจัย	๓๑
บทที่ ๔ ผลการวิจัย การจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนลูกหลานแรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร	๓๒
การรับเข้าเรียนและการจัดชั้นเรียน	๓๓
การเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียน: กระบวนการขัดเกลาทางวัฒนธรรม	๓๘
บันทึกสังเกต: ห้องเรียนเตรียมความพร้อมนักเรียนข้ามชาติเพื่อเข้าสู่ระบบการศึกษาไทย	๔๑

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ ๕ ผลการวิจัย: หลักสูตรและวิธีการจัดการเรียนการสอน	๔๖
การสอนตามหลักสูตรไทย	๔๖
โอกาสในการแสดงออกทางวัฒนธรรมของนักเรียนข้ามชาติ	๔๘
การสอดแทรกวัฒนธรรมของนักเรียนข้ามชาติในการจัดการเรียนการสอน	๕๐
การสอนประวัติศาสตร์	๕๓
สิ่งที่โรงเรียนสอนกับการเรียนรู้ของนักเรียนข้ามชาติ	๕๖
การเรียนรู้วัฒนธรรมของตนเองของนักเรียนข้ามชาติ	๕๙
บทที่ ๖ ผลการวิจัย: กระบวนการทางสังคมของโรงเรียน	๖๖
กระบวนการขัดเกลาทางสังคม	๖๖
ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนไทยกับนักเรียนข้ามชาติ	๗๐
การอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมในทรศนะของนักเรียน	๗๗
ครูกับผู้ปกครองของนักเรียนข้ามชาติ	๘๒
อัตลักษณ์ของนักเรียนข้ามชาติ	๘๗
บทที่ ๗ ผลการวิจัย: อนาคตของนักเรียนข้ามชาติและ	๙๑
แนวทางการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนข้ามชาติ	
จุดมุ่งหมายของการให้การศึกษาสำหรับนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ	๙๑
แนวทางในการจัดการศึกษาให้กับเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ	๙๗
บทที่ ๘ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๑๐๔
แนวทางการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนข้ามชาติเพื่อเสริมสร้างค่านิยมการอยู่ร่วมกัน	
ในสังคมพหุวัฒนธรรม	๑๐๘
บรรณานุกรม	๑๑๒
ภาคผนวก	๑๑๖

สารบัญตาราง

ตาราง ๑ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย และกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน ๒๘

ตาราง ๒ จำนวนนักเรียนไทยและนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง ๓๓

บทที่ ๑

บทนำ

๑. ความเป็นมาของปัญหา

ในปัจจุบัน ปฏิเสธไม่ได้ว่าแรงงานข้ามชาติเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ในชีวิตประจำวันคนไทยทุกคนมีโอกาสพบกับเขาและเธอเหล่านั้นเสมอ ไม่ว่าจะเป็น พนักงานรักษาความปลอดภัย ลูกจ้างในร้านอาหาร พนักงานในสถานบริการน้ำมัน คนงานก่อสร้าง ลูกจ้างในร้านขายของ จึงไม่น่าแปลกใจเลยกับตัวเลขของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยทั้งที่มีใบอนุญาตทำงานและไม่มีใบอนุญาตที่มีจำนวนถึง ๓ ล้านคน^๑ (อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์, จรัมพร ให้อย่าง และ กัญญา อภิพรชัยสกุล, ๒๕๕๔) นอกจากนี้ผู้ใหญ่ที่เป็นแรงงานข้ามชาติแล้วเด็กที่เป็นบุตรหลานของแรงงานข้ามชาติก็มีจำนวนไม่น้อย ข้อมูลเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๑ ระบุว่าจำนวนเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยมีประมาณ ๓ แสนคน (Jampaklay, ๒๐๑๑) เด็กเหล่านี้มีทั้งที่ติดตามผู้ปกครองเข้ามาตั้งแต่ต้นและที่เกิดในประเทศไทย เช่นเดียวกับผู้ปกครองของพวกเขา เด็กลูกหลานแรงงานข้ามชาติเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย พวกเขาเติบโตและใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทย และ ในอนาคตอาจจะอยู่ในประเทศไทยต่อไป จนบางคนอาจกลายเป็นคนไทยไปในที่สุด^๒

เนื่องจากเล็งเห็นว่าเด็กเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ทำให้คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ อนุญาตให้เด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เพราะนอกจากการศึกษาจะเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่เด็กทุกคนควรจะได้รับแล้วรัฐยังเล็งเห็นอีกว่าการให้การศึกษาแก่เด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติจะช่วยทำให้เด็กสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมไทยได้อย่างราบรื่น และไม่เป็นปัญหาสังคมในอนาคต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๔๙) ปัจจุบันนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติจากประเทศ พม่า กัมพูชา และ ลาว ที่เรียนอยู่ในโรงเรียนรัฐไทย มีจำนวน ๖๘๔,๓๗๒ คน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๖๐)^๓ ณ ปัจจุบัน ประเด็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับโอกาสทางการศึกษา เช่น ผู้ปกครองยังไม่ส่งบุตรหลานเข้าเรียนเนื่องจากยังไม่รู้ว่รัฐมีนโยบายให้เข้าเรียนได้ หรือ เมื่อเข้าเรียนแล้วนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่ต้องออกจากโรงเรียนกลางคันเนื่องจากต้องย้ายตามหรือต้องออกมาช่วยผู้ปกครองทำงาน (ชวันธร ม่วงมี, ๒๕๔๘; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๔๙; เปรมใจ วังศิริไพศาล, ๒๕๕๓) อย่างไรก็ตามมีประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาของนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติอีกประเด็นหนึ่งที่ยัง

^๑ ข้อมูล พ.ศ. ๒๕๕๓ ระบุว่าแรงงานข้ามชาติที่มีใบอนุญาตทำงานมีจำนวนประมาณ ๑.๒ ล้านคน

^๒ ข้อมูลจากงานวิจัยพบว่าแรงงานจากประเทศพม่าในจังหวัดเชียงรายที่ต้องการอยู่ในประเทศไทยตลอดไปมีร้อยละ ๖๓. ๔ (วันเพ็ญ วอกลาง, ๒๕๔๑) ในขณะที่แรงงานจากประเทศพม่า ในกรุงเทพฯ ที่บอกว่าต้องการอยู่ในประเทศไทยตลอดไปคิดเป็นร้อยละ ๒๔ แรงงานจากประเทศกัมพูชาที่คิดจะอยู่ในประเทศไทยตลอดไปคิดเป็นร้อยละ ๑๕ และ แรงงานจากสปป.ลาวที่ คิดจะอยู่ในประเทศไทยตลอดไปคิดเป็นร้อยละ ๕๒ (อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์ และคณะ, ๒๕๕๔)

^๓ ข้อมูลเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๗

ไม่มีผู้ศึกษาวิจัยมากนัก นั่นคือ โรงเรียนควรจะสอนอะไรให้กับนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ และควรจะสอนอย่างไร และ การที่พวกเขาเหล่านั้นอยู่ในโรงเรียนไทยนั้น โรงเรียนมีวิธีการสอนที่เคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมหรือไม่ อย่างไร เพราะการเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐไม่ได้หมายความว่านักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติจะได้เรียนแต่ความรู้ทางวิชาการเท่านั้น แต่เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับ วัฒนธรรม ค่านิยม การใช้ภาษา มารยาท ในสังคมไทย พูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ เรียนรู้เกี่ยวกับ “ความเป็นไทย” ต่างๆควบคู่ไปกับความรู้ทางวิชาการ ความเป็นไทยเหล่านี้ถูกปลูกฝังให้แก่เด็กนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติผ่านทางการเรียนในชั้นเรียน ผ่านกิจกรรมนอกห้องเรียน ผ่านทางกฎระเบียบต่างๆของโรงเรียน ถูกปลูกฝังผ่านทั้งทางหลักสูตรที่กำหนดไว้ชัดเจน (Manifest Curriculum) และ หลักสูตรแฝง (Hidden Curriculum) โรงเรียนในฐานะกลไกหนึ่งของรัฐปลูกฝังความเป็นไทยเหล่านี้ให้กับผู้เรียนทุกคนเพื่อสร้างพลเมืองที่ดี เป็นพลเมืองที่เคารพกฎระเบียบของสังคม มีความรักชาติ และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย⁴ (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๑)

สำหรับนักเรียนที่เป็นคนไทย สิ่งที่โรงเรียนปลูกฝังกับอัตลักษณ์ของนักเรียนอาจไม่มีอะไรขัดแย้งกัน แต่ในกรณีของนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติที่มีประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ค่านิยม แตกต่างไปจากวัฒนธรรมและความเป็นไทยที่โรงเรียนปลูกฝังแล้ว นักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติอาจรับรู้ความเป็นไทยและวัฒนธรรมไทยที่โรงเรียนปลูกฝังแตกต่างออกไป บ้างก็เกิดความขัดแย้งไม่ลงรอยระหว่างสิ่งที่โรงเรียนสอนกับอัตลักษณ์ของตนเอง เช่น ผู้วิจัยเคยพบนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติที่ก้มหน้า เมื่อครูในวิชาประวัติศาสตร์สอนเกี่ยวกับการสู้รบระหว่างไทยกับพม่า (จิตติมดี อาพัทธนานนท์, ๒๕๕๖) หรือ บางคนก็มีการปรับตัวทางวัฒนธรรมได้ดี เช่น ผู้วิจัยเคยพบนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติที่ถูกคัดเลือกให้เป็นตัวแทนโรงเรียนไปประกวดมารยาทไทย และบางคนเริ่มลิ้มวัฒนธรรมของตนเอง เช่นนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติที่บอกว่าตัวเองเป็นคนไทย พูดและเขียนภาษาไทยได้แต่เริ่มลิ้มภาษาแม่ของตนเองไปแล้ว ส่วนหนึ่งผู้วิจัยรู้สึกดีใจที่นักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมไทยได้ดี แต่อีกส่วนหนึ่งผู้วิจัยรู้สึกเป็นกังวลกับการสูญหายของวัฒนธรรมของนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ แน่แน่นอนว่าในการใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทย เด็กลูกหลานแรงงานข้ามชาติจำเป็นต้องเรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นไทยและวัฒนธรรมไทยเพื่อจะได้ใช้ชีวิตอย่างราบรื่นสงบสุข แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าพวกเขาต้องเปลี่ยนตนเองให้กลายเป็นคนไทย และทิ้งอัตลักษณ์เดิมของตนไป

การจัดการศึกษาไม่ควรจะเป็นเช่นนั้น เพราะเราได้เห็นแล้วว่าจากประสบการณ์ในอดีตว่าการศึกษาที่มุ่งหลอมรวมทางวัฒนธรรม ส่งผลอย่างไรต่อชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวไทยเชื้อสายมลายู และ กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ การศึกษาเช่นนั้นส่งผลให้เกิดการสูญหายของความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภาษา (ซูพินิจ เกษมณี, ๒๕๕๕; สุวิไล เปรมศรีรัตน์, ๒๕๕๖) การศึกษาเช่นนั้นทำให้เกิดความขัดแย้งที่สั่งสมเข้าเป็นความรุนแรง (ครองชัย หัตถา,

⁴ จุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

๒๕๕๐) กระบวนการจัดการศึกษาในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมเช่นในประเทศไทยควรสร้างให้เกิดการยอมรับวัฒนธรรมที่หลากหลาย ควรสอนผู้เรียนให้เคารพวัฒนธรรมของผู้อื่น และ ภูมิใจในวัฒนธรรมตนเอง การที่รัฐเปิดโอกาสให้เด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเข้าเรียนในโรงเรียนไทยไม่น่าจะหมายความว่ารัฐต้องการเปลี่ยนเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติให้เป็นคนไทย แต่น่าจะเป็นการให้ความรู้แก่เด็กลูกหลานแรงงานข้ามชาติในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคมไทย เกี่ยวกับกฎระเบียบ ค่านิยม วิถีปฏิบัติ และ วัฒนธรรมของประเทศไทย เพื่อที่จะได้เข้าใจและใช้ชีวิตอยู่ได้โดยไม่เกิดปัญหาและความขัดแย้งต่อกัน

ปัจจุบันยังไม่มีข้อสรุปเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมระหว่างนักเรียนไทยกับนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ ว่าโรงเรียนควรมีการดำเนินการอย่างไร และ เป็นไปในรูปแบบใด บ้างก็บอกว่าให้ควรปลูกฝังแนวคิดความรักชาติและความกตัญญูต่อประเทศไทยเพราะเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติมีแนวโน้มจะอยู่ในประเทศไทยต่อไป (รัตนพงศ์ ตุมพสุวรรณ และ ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, ๒๕๕๔) บ้างก็เสนอให้จัดหลักสูตรเฉพาะสำหรับเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติแยกออกจากเด็กไทยเพื่อสอนให้ประกอบอาชีพและสอนให้รู้ความเป็นไทย บ้างก็เสนอว่าโรงเรียนควรสอนเฉพาะวัฒนธรรมไทยไม่ต้องสอนวัฒนธรรมของเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเพราะจะทำให้เด็กภาคภูมิใจในวัฒนธรรมตนเองมากเกินไปและไม่รักประเทศไทย บ้างก็เสนอว่าควรจัดการศึกษาร่วมเพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนไทยและนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติได้เรียนรู้และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกัน (บุบผา อนันต์สุชาติกุล, ๒๕๕๔)

งานวิจัยนี้มุ่งหาแนวทางที่เหมาะสมในการเสริมสร้างค่านิยมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการทางการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนไทยและนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ โดยเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่เป็นอยู่ ณ ปัจจุบัน ว่ามีการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมให้แก่เด็กนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติและนักเรียนไทยอย่างไร นักเรียนไทยและนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติคิดอย่างไรกับการเรียนการสอนที่เป็นอยู่ ณ ปัจจุบัน เพื่อเป็นฐานนำไปสู่การหาแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมค่านิยมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้แก่เด็กนักเรียนไทยและนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติต่อไป

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อศึกษาเนื้อหาและกระบวนการเสริมสร้างค่านิยมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมระหว่างนักเรียนไทยและนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ

๒.๒ เพื่อศึกษาการรับรู้ค่านิยมเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนไทยและนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ

๒.๓ เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้แก่เด็กนักเรียนไทยและนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ และ นำแนวทางนั้น

เสนอแก่หน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาต่อไป

๓. คำถามหลักของการวิจัย

- ๓.๑ โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างค่านิยมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมหรือไม่ อย่างไร
- ๓.๒ “ความหลากหลายทางวัฒนธรรม” ที่โรงเรียนสอนให้แก่คนไทยและนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติมีอะไรบ้าง
- ๓.๓ โรงเรียนมีกระบวนการอะไรในเสริมสร้างค่านิยมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม
- ๓.๔ นักเรียนไทยและนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติต่างด้าวที่เรียนอยู่ในโรงเรียนไทย รวมทั้งผู้ปกครองของนักเรียนรับรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างไร
- ๓.๕ แนวทางที่เหมาะสมในการเสริมสร้างค่านิยมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมของโรงเรียนควรจะเป็นอย่างไร

๔. กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นกรอบในการศึกษาการเสริมสร้างค่านิยมการอยู่ร่วมกันระหว่างนักเรียนไทยกับนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ

๕. นิยามศัพท์เฉพาะ

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงนิยามศัพท์ของคำที่ใช้ในการวิจัยนี้

แรงงานข้ามชาติ (Migrant workers) หมายถึง ชาวต่างชาติที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยเพื่อทำงาน ในงานวิจัยนี้ใช้คำนี้เพื่อหมายถึงชาวต่างชาติจาก ๓ ประเทศ คือ พม่า ลาว และ กัมพูชา ที่อพยพเข้ามาหลังปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ผู้วิจัยใช้คำนี้แทนคำว่า “แรงงานต่างด้าว” เนื่องจากเป็นคำที่ให้ความหมายเป็นกลางกว่า และในการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 12 ของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2559 นักวิชาการหลายคนสนับสนุนให้ใช้คำว่า “แรงงานข้ามชาติ” มากกว่าคำว่า “แรงงานต่างด้าว”

นักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ หมายถึง นักเรียนที่ไม่มีสัญชาติไทยที่เป็นบุตรหลานของแรงงานข้ามชาติจากประเทศพม่า ลาว และกัมพูชา ที่เข้าเรียนในโรงเรียนรัฐของไทย

ค่านิยมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยมในการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมมีหลายแบบ เช่น การหลอมรวมทางวัฒนธรรม (Assimilation) การบูรณาการทาง

วัฒนธรรม (Integration) และ การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Multiculturalism) จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยเห็นว่าค่านิยมที่เหมาะสมในการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม คือ การบูรณาการทางวัฒนธรรม (Integration) ที่ทั้งคนกลุ่มน้อยและคนกลุ่มใหญ่มีการปรับตัวเข้าหากันและยอมรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน และ การปรับตัวทางวัฒนธรรม (Acculturation) ซึ่งหมายถึงกระบวนการที่คนกลุ่มน้อย (ในที่นี้หมายถึงเด็ก ๆ ลูกหลานแรงงานข้ามชาติ) ปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมใหม่และในขณะเดียวกันก็ยังคงไม่ทิ้งวัฒนธรรมเดิมของตน ค่านิยมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมข้างต้นสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรมของยูเนสโก (UNESCO declaration of cultural diversity) ที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันโดยการยอมรับและเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนและความร่วมมือกันทางวัฒนธรรม และ เปิดกว้างต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม

๖. ขอบเขตการวิจัย

สำหรับขอบเขตการวิจัย ด้านพื้นที่ ผู้วิจัยเลือกโรงเรียนในจังหวัดสมุทรสาครเป็นพื้นที่ในการทำวิจัย เพราะ จังหวัดสมุทรสาครเป็นพื้นที่ๆ มีแรงงานข้ามชาติเข้ามาทำงานและมีเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเป็นจำนวนมาก จากข้อมูลเบื้องต้นพบว่าในปีการศึกษา ๒๕๕๗ โรงเรียนประถมศึกษาของรัฐในจังหวัดสมุทรสาครมีนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเข้าเรียนเป็นจำนวน ๑,๙๔๒ คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร, ๒๕๕๗) ซึ่งนับว่ามากเมื่อเทียบกับนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติที่เข้าเรียนในโรงเรียนในจังหวัดอื่น จากโรงเรียนประถมศึกษาทั้งหมดในจังหวัดสมุทรสาคร ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกเฉพาะโรงเรียนของรัฐที่มีคุณสมบัติดังนี้ ๑) เป็นโรงเรียนที่มีนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเรียนอยู่จำนวนมากที่สุด หรือ ๒) เป็นโรงเรียนขยายโอกาสที่มีการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมีนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเรียนอยู่เป็นจำนวนมาก⁵ จากเกณฑ์ดังกล่าวผู้วิจัยเลือกโรงเรียนประถมศึกษาได้ทั้งหมด ๓ โรงเรียน คือ โรงเรียนมังคลาธรรม โรงเรียนสุทธิคุณ และ โรงเรียนรวมใจราษฎร์ (ชื่อโรงเรียนทั้งหมดเป็นชื่อสมมติ) โรงเรียนมังคลาธรรม และ โรงเรียนสุทธิคุณเป็นโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติมากที่สุดสองอันดับแรกในจังหวัดสมุทรสาคร ส่วนโรงเรียนรวมใจราษฎร์เป็นโรงเรียนขยายโอกาสที่จัดการศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมีนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเรียนอยู่เป็นจำนวนมาก

๗. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๗.๑ ประโยชน์ในระดับนโยบาย ผลการวิจัยนี้จะทำให้ได้แนวทางที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้าง

⁵ เนื่องจากผู้วิจัยมีข้อสังเกตเบื้องต้นว่านักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติที่เรียนอยู่ในโรงเรียนไทยเป็นเวลานานจนถึงระดับมัธยมศึกษาอาจมีการรับรู้เรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมต่างไปจากนักเรียนที่เรียนในระดับประถมศึกษา จึงเจาะจงเลือกโรงเรียนที่มีนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาเป็นกลุ่มเป้าหมายในงานวิจัย

ค่านิยมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมซึ่งจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับกระทรวงศึกษาธิการ และ เขตพื้นที่การศึกษา ในการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติรวมไปถึงนักเรียนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมต่อไป โดยผู้วิจัยจะนำผลการวิจัยมาสรุปใจความสำคัญเป็นหนังสือเล่มเล็กเพื่อเผยแพร่ให้แก่หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนต่างด้าวต่อไป

๗.๒ ประโยชน์ในทางปฏิบัติ ผลการวิจัยนี้จะเป็นแนวทางการปฏิบัติให้กับโรงเรียนที่สอนนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติรวมทั้งโรงเรียนที่สอนนักเรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับการเสริมสร้างค่านิยมเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมว่าจะปลูกฝังอย่างไรให้นักเรียนมีอัตลักษณ์ไทยร่วมกัน และในขณะเดียวกันก็อ้างไว้ซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียน

๗.๓ ประโยชน์ในระดับชุมชนและบุคคล ผู้วิจัยหวังว่ากระบวนการมีส่วนร่วมในการวิจัยของนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติและผู้ปกครองจะทำให้พวกเขามีโอกาสได้ส่งเสียงของตนเอง ทำให้เรื่องราวของพวกเขาได้รับการรับรู้ สำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา กระบวนการมีส่วนร่วมในการวิจัยจะทำให้ได้บทวนการปฏิบัติเกี่ยวกับการสอนที่คำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมในโรงเรียน

๗.๔ ประโยชน์ทางวิชาการ ผู้วิจัยจะนำผลจากการวิจัยมาตีพิมพ์เป็นบทความทางวิชาการในวารสารทางวิชาการ จำนวน ๑-๒ บทความ

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องการปลูกฝังความเป็นไทยให้นักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติผ่านทางการศึกษา ผู้วิจัย ทบทวนวรรณกรรมใน ๕ ประเด็นหลัก คือ ๑) ประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาของเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ ๒) ประเด็นเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในประเทศไทย ๓) ประเด็นเรื่องการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ๔) นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติในต่างประเทศ และ ๕) ประเด็นเรื่องค่านิยมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม

๑. การศึกษาของเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๑ ถึง พ.ศ. ๒๕๓๕ คลื่นแรงงานข้ามชาติระลอกแรกๆ หลั่งไหลเข้ามาในประเทศไทย เนื่องมาจากการขยายตัวของเศรษฐกิจภายในประเทศ ทำให้ภาคธุรกิจและภาคการผลิตมีความต้องการแรงงานระดับล่างเป็นจำนวนมากเกินกว่าที่จำนวนแรงงานภายในประเทศที่มีอยู่ในขณะนั้นจะรองรับได้ รัฐบาลจึงเริ่มมีนโยบายผ่อนผันให้มีการจ้างแรงงานข้ามชาติจากประเทศเพื่อนบ้าน ๓ ประเทศ คือ พม่า ลาว และ กัมพูชา โดยออกมติคณะรัฐมนตรีผ่อนผันเป็นครั้งๆ ไป ในช่วงแรกๆ แรงงานข้ามชาติสามารถทำงานบางประเภทที่ขาดแคลนแรงงานไทย เช่น งานในบ้าน งานที่ต้องใช้แรงในภาคเกษตร ก่อสร้าง ประมง และ งานในโรงงาน (Chantavanich, Vungsiripaisal & Laodumrongchai, ๒๐๐๗; กฤตยา อาชวนิจกุล, ๒๕๔๗) ปัจจุบันแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยส่วนใหญ่ทำงานเป็นแรงงานไร้ฝีมือในงานประเภทที่ สกปรก (Dirty) อันตราย (Dangerous) และ ยากลำบาก (Difficult) หรือ ที่เรียกกันว่า 3D ซึ่งเป็นงานที่คนไทยไม่ยอมทำ (อภิชาติ จำรัสฤทธิ์รักษ์ และคณะ, ๒๕๕๔) ข้อมูล พ.ศ. ๒๕๕๒ ระบุว่าแรงงานข้ามชาติจากประเทศ พม่า ลาว และ กัมพูชา ที่มีใบอนุญาตทำงานมีจำนวนประมาณ ๑ ล้านคน ในขณะที่แรงงานข้ามชาติที่ไม่มีใบอนุญาตมีจำนวนประมาณ ๑.๔๔ ล้านคน (Huguet, Chamrathirong & Richter, ๒๐๑๑) ในจำนวนนี้เป็นเด็กประมาณ ๓ แสนคน (Jampaklay, ๒๐๑๑)

ในอดีตเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติที่ไม่มีสัญชาติไทยไม่สามารถเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลได้อย่างไรก็ตาม สืบเนื่องจากเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๐ และ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่กำหนดไว้ว่าประชาชนทุกคนมีสิทธิเสมอกันในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า ๑๒ ปี ที่รัฐต้องจัดให้โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ประกอบกับการกระตุ้นจากองค์กรระหว่างประเทศ ที่เน้นย้ำเรื่องการจัดการศึกษาให้กับทุกคน ทำให้รัฐต้องทบทวนเกี่ยวกับประเด็นการให้การศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ ประกอบกับพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๔ ใจความว่า

ประชาชนที่อยู่ในประเทศไทยเขามีมานานแล้ว แต่ก็ไม่ใช่คนไทย คือ เขาไม่ถือว่าเป็นคนไทยแท้จริง เขา

อยู่และเกิดในเมืองไทย แต่ก็ไม่ได้รับประโยชน์ของความเป็นไทย สิ่งนี้เป็นสิ่งที่จะต้องปฏิบัติเหมือนกัน เพราะถ้าหากว่ามีคนที่อยู่ในเมืองไทย และก็มีคนน้อยใจมาก ไม่มีใครเอาใจใส่ก็จะทำให้ความมั่นคงของประเทศด้อยไป (สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๒, หน้า ๒)

ดังนั้นในวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ คณะรัฐมนตรีจึงมีมติให้จัดการศึกษาให้กับเด็กด้อยโอกาสกลุ่มต่างๆ ซึ่งรวมถึงเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ จากมติคณะรัฐมนตรีนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้ออกแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย ระบุว่าโรงเรียนสามารถรับเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทยเข้าเรียนโดยไม่ต้องบันทึกหมายเหตุเป็นอักษรสีแดงว่าเป็นผู้ที่ไม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎรดังที่เคยปฏิบัติมา และขยายโอกาสการศึกษาให้กับเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทยที่แต่เดิมจำกัดให้กับเด็กบางกลุ่มในบางระดับการศึกษา และกำหนดพื้นที่ในการเข้าเรียน มาเป็นการเปิดกว้างให้เด็กทุกคนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยเข้าเรียนได้ โดยรัฐจัดสรรเงินอุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายรายหัวให้กับโรงเรียนที่รับเด็กที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรและไม่มีสัญชาติไทยเข้าเรียนในอัตราเดียวกับที่จัดสรรให้กับเด็กที่มีสัญชาติไทย โดยจัดสรรให้ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้เหตุผลว่าเพื่อเป็นการปฏิบัติให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และ เพื่อส่งผลต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๔๙)

มติคณะรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๔๘ ถือเป็นการเปิดโอกาสเข้ารับการศึกษากับเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ อย่างไรก็ตามหลังจากมีมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวออกไป พบว่ามีเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติจำนวนน้อยที่เข้าเรียนในโรงเรียนรัฐ สาเหตุที่เด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติไม่เข้าเรียนในโรงเรียนรัฐไทยมีอยู่หลายประการ เช่น ผู้ปกครองยังไม่รู้ว่ารัฐมีนโยบายให้เด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเข้าเรียนในโรงเรียนไทยได้ และถึงแม้ว่าจะรู้ว่ารัฐอนุญาตให้ส่งเด็กเข้าเรียนได้ ผู้ปกครองที่เป็นแรงงานที่ไม่ได้จดทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมายก็กลัวว่าตนเองจะถูกจับถ้าส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียน (Jampaklay, ๒๐๑๑) นอกจากนี้บุคคลากรทางการศึกษาบางคนยังมีทัศนคติไม่ดีต่อเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติทำให้โรงเรียนบางแห่งปฏิเสธไม่รับเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเข้าเรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๔๙; Jampaklay, ๒๐๑๑) สภาพเศรษฐกิจของครอบครัวก็เป็นสาเหตุสำคัญที่ผู้ปกครองที่เป็นแรงงานข้ามชาติไม่ส่งบุตรหลานของตนเข้าเรียนในโรงเรียน ถึงแม้ว่ารัฐจะอุดหนุนค่าใช้จ่ายรายหัว เครื่องแบบนักเรียนและหนังสือเรียน แต่ผู้ปกครองยังต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายอื่นๆ เช่น ค่าเดินทาง ค่าขนม ผู้ปกครองที่เป็นแรงงานข้ามชาติบางคนต้องการแรงงานจากเด็กให้ช่วยเลี้ยงน้องหรือช่วยทำงานเล็กๆ น้อยๆ แลกกับค่าจ้างเพื่อจุนเจือครอบครัว ทัศนคติต่อการศึกษของผู้ปกครองก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ไม่ส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียน งานวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (๒๕๔๙) และ วิฑิตติ อาพัทธนันท์ (๒๕๕๖) พบว่าแรงงานข้ามชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานานมีแนวโน้มที่จะเห็นความสำคัญของการศึกษาและส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนไทยมากกว่าแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาอยู่ในไทยได้ไม่นาน สาเหตุต่างๆ เหล่านี้ทำให้ผู้ปกครองที่เป็นแรงงานข้ามชาติไม่ส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนไทยถึงแม้รัฐจะมีนโยบายที่เปิดโอกาสให้เข้าเรียนได้แล้วก็ตาม ปัจจุบันนอกจากการเข้าเรียนใน

โรงเรียนไทยแล้ว เด็กต่างด้าวบางคนได้รับการศึกษาในรูปแบบอื่น เช่น เรียนในศูนย์การเรียนรู้ที่จัดโดยองค์กรเอกชนและมูลนิธิต่างๆ

งานวิจัยของ บุปผา อนันต์สุชาติกุล (๒๕๕๔) พบว่าการจัดการศึกษาสำหรับทายาทรุ่นที่สองของผู้ย้ายถิ่นจากประเทศพม่า แบ่งออกเป็น ๓ รูปแบบคือ ๑) การจัดการศึกษาที่เน้นการหลอมรวมให้เป็นไทย เน้นวัฒนธรรมเดียว หรือ เอกวัฒนธรรม (Monoculture) เพื่อความมั่นคงของชาติ และไม่ตอบสนองต่อวัฒนธรรมของเด็กที่เป็นทายาทรุ่นที่สองของผู้อพยพจากประเทศพม่า การจัดการศึกษาแบบนี้พบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐที่เด็กทายาทรุ่นที่สองเข้าเรียน ๒) การจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่น มีทั้งการปลูกฝังความเป็นไทย และ คำนึงวัฒนธรรมของเด็กที่เป็นทายาทรุ่นที่สอง มีความเป็นพหุวัฒนธรรม สามารถนำไปใช้ไม่ว่าเด็กจะกลับประเทศหรืออยู่ในประเทศไทยต่อไป การจัดการศึกษารูปแบบนี้พบในศูนย์การเรียนรู้ที่จัดโดยองค์กรเอกชนหรือมูลนิธิ มีสถานศึกษาของรัฐจำนวนน้อยมากที่จัดการศึกษารูปแบบนี้ และ ๓) การจัดการศึกษาเพื่อเตรียมให้เด็กที่เป็นทายาทรุ่นที่สองได้กลับไปศึกษาต่อในประเทศตนเองได้ การจัดการศึกษารูปแบบนี้จะเน้นสอนภาษาพม่าโดยใช้หลักสูตรพม่า มีบางศูนย์การเรียนรู้ที่สอนภาษาอังกฤษ และ ภาษาไทยเพิ่มด้วย การจัดการศึกษารูปแบบนี้พบในศูนย์การเรียนรู้ที่จัดโดยองค์กรเอกชนหรือมูลนิธิ

งานวิจัยของ บุปผา อนันต์สุชาติกุล (๒๕๕๔) พบว่า เด็กที่เป็นทายาทของผู้อพยพจากพม่า รู้สึกว่าถึงตนเองจะไม่ใช่คนไทย แต่ก็รักเมืองไทย อยากพัฒนาประเทศไทย เพราะเกิดและเติบโตที่นี่ และต้องการให้รัฐจัดการศึกษาที่สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมระหว่างเด็กไทยและเด็กพม่าเพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน รวมทั้งอยากให้รัฐจัดการศึกษาที่เปิดโอกาสให้เรียนรู้วัฒนธรรมของตนเองด้วยเพื่อความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเอง ในขณะเดียวกัน บุคคลากรในโรงเรียนยังมอง “ความเป็นไทย” ว่าต้องประกอบด้วยวัฒนธรรมเดียว (Monoculture) เป็นเอกวัฒนธรรม ทศนคตินี้สะท้อนให้เห็นในการขาดความรู้ความเข้าใจเมื่อจัดการศึกษาให้กับเด็กผู้อพยพจากประเทศพม่าที่มีภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่าง

บุปผา อนันต์สุชาติกุล (๒๕๕๔) เสนอว่า รัฐควรมีนโยบายการจัดการศึกษาที่เป็นพหุวัฒนธรรม ที่พัฒนาความเข้าใจเพื่อนมนุษย์ที่มีความแตกต่างกัน เคารพความแตกต่างของผู้คนจากหลากหลายวัฒนธรรม และ ลดอคติที่ทำให้เกิดการแบ่งแยกกีดกัน เพราะสังคมไทยในปัจจุบันเป็นสังคมที่เป็นการอยู่ร่วมกันของผู้คนจากหลากหลายวัฒนธรรมมากขึ้น การจัดการศึกษาเช่นนี้ นับเป็นการสร้าง “ความเป็นไทย” ที่มีความหมายแตกต่างไปจากเดิมที่มองว่าความเป็นไทยต้องเป็นหนึ่งเดียว มาเป็นความเป็นไทยที่ประกอบด้วยผู้คนจากหลากหลายวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกัน เช่น แตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม หรือ แตกต่างทางด้านแนวคิดทางการเมือง “ความเป็นไทย” ควรจะเป็นการอยู่ร่วมกันภายใต้ความแตกต่างเหล่านี้ แทนที่จะเป็นการกีดกันคนที่แตกต่างออกไป

งานวิจัยของ รัตนพงศ์ ตุ่มพสุวรรณ และ ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ (๒๕๕๔) ศึกษามุมมองของครูในการจัดการเรียนการสอนเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติในโรงเรียนโดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน ผลการวิจัย

พบว่า ครูมองว่าเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติมีความตั้งใจเรียนและนิสัยน่ารัก เด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติสามารถเป็นตัวแทนโรงเรียนในการประกวดแข่งขันต่างๆ และ มองว่าความรักชาติเป็นสิ่งที่ครูสามารถปลูกฝังให้เกิดขึ้นได้ เพราะเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติมีความต้องการจะอยู่ในประเทศไทยจึงมีความรักประเทศไทย นอกจากนั้น ครูมองว่าการสอนเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติต้องใช้ความพยายามเป็นอย่างมาก เนื่องจากเด็กมีพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างจากเด็กไทย ถ้าหากเป็นไปได้รัฐน่าจะจัดโรงเรียนเฉพาะสำหรับเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ เพราะความแตกต่างด้านสังคม วัฒนธรรม และพื้นฐานความรู้ระหว่างเด็กไทยกับเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติทำให้ยากต่อการสอนและการบริหารจัดการ อย่างไรก็ตามครูเห็นว่าควรสอนเรื่องความกตัญญูต่อประเทศไทยให้กับเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเพราะเมื่อโตขึ้นพวกเขามีแนวโน้มที่จะอยู่ในประเทศไทยต่อไป การปลูกฝังให้พวกเขารักประเทศไทย รักคนไทย เป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติได้

ทั้งงานวิจัยของบุผา อนันต์สุชาติกุล (๒๕๕๔) และงานของของ รัตนพงศ์ ตุมพสุวรรณ และ ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ (๒๕๕๔) มีประโยชน์มากในการทำให้รู้ถึงรูปแบบของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ และ ความรู้สึกของครูในการจัดการจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ รวมทั้งทัศนคติของเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติต่อประเทศไทย อย่างไรก็ตามงานวิจัยทั้งสองนำเสนอภาพกว้าง แต่ยังไม่ได้ทำให้เรารู้ถึงกระบวนการ และแนวทางการเสริมสร้างค่านิยมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมว่าโรงเรียนปฏิบัติอย่างไรและควรปฏิบัติอย่างไร รวมทั้งประเด็นการรับรู้ของนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเกี่ยวกับความเป็นไทยที่ยังขาดหายไปในงานวิจัยทั้งสอง

๒. ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมไทย

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ตั้งแต่อดีตในดินแดนที่เป็นประเทศไทยมีกลุ่มที่มาจากหลายเชื้อชาติอาศัยอยู่ ไม่ว่าจะเป็น มอญ ลาว จีน พม่า เขมร และอื่นๆ อย่างไรก็ตามรัฐไทยไม่เคยให้คำจัดความประเทศไทยว่าเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม คนไทยเองก็ไม่เคยถูกปลูกฝังให้ตระหนักว่าประเทศไทยเป็นดินแดนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านเช่น ลาว พม่า เวียดนาม มาเลเซีย สิงคโปร์ ที่ประกาศชัดว่าเป็นประเทศที่ประกอบด้วยคนหลากหลายชาติพันธุ์ ประเทศไทยมองตัวเองว่าเป็นประเทศที่มีความเป็นชาติพันธุ์เดียว มีวัฒนธรรมเดียวและมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มาโดยตลอดทั้งที่ประเทศไทยแท้จริงแล้วประกอบด้วยคนหลากหลายเชื้อชาติ (Jory, ๒๐๐๐; Hayami, ๒๐๐๖; นิธิ เอียวศรีวงศ์, ๒๕๕๕)

นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตยภายใต้พระมหากษัตริย์เป็นประมุข ผู้ปกครองในสมัยนั้นได้ใช้วิธีหลอมรวมทางวัฒนธรรมโดยเน้นว่าประเทศไทยประกอบด้วยคนเชื้อชาติไทย ได้มีการสถาปนา “วัฒนธรรมไทย” ขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ โดยเฉพาะในสมัยของจอมพล ป.พิบูลสงคราม มีการตั้ง

กระทรวงวัฒนธรรม และ สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ (Connors, ๒๐๐๕) จนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ มีการเปลี่ยนชื่อประเทศจาก “ประเทศสยาม” เป็น “ประเทศไทย” (Baker & Phongpaichit, ๒๐๐๕) ซึ่งเหตุผลในการเปลี่ยนคือเพื่อให้สอดคล้องกับเชื้อชาติของคนในประเทศ คือ เชื้อชาติไทยถึงแม้ในขณะนั้นจะมีเชื้อชาติอื่นอยู่ในประเทศไทยด้วยก็ตาม ในสมัยของจอมพลป.พิบูลสงคราม ทุกกลุ่มวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติใด หรือ มีวัฒนธรรมอย่างไร ต่างก็ถูกลอมรวมให้อยู่ภายใต้ “ความเป็นไทย” แบบเดียวกัน “ความเป็นไทย” ถูกเน้นย้ำ ทั้งในด้านของเชื้อชาติ ว่าเชื้อชาติไทยว่าเหนือกว่าเชื้อชาติอื่น ได้มีการออกกฎหมาย ๑๒ ฉบับ ซึ่งมีผลบังคับให้ทุกคนในประเทศไทย แต่งกายแบบเดียวกัน ห้ามแต่งกายตามวัฒนธรรมของตนเองเช่นนุ่งโสร่งหรือโจงกระเบน บังคับให้พูดภาษาเดียวกันคือภาษาไทยกลาง มีการรณรงค์ให้สวมหมวก ห้ามกินหมาก รณรงค์ให้คนกล่าวทักทายด้วยคำว่า “สวัสดี” โดยให้เหตุผลว่าเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ (อมรา พงศาพิชญ์, ๒๕๔๒)

ในยุคสงครามเย็น และ ยุคเผด็จการทหาร ความหลากหลายทางวัฒนธรรมต่างๆ ที่มีอยู่ในประเทศไทยนั้น ก็ถูกทำให้เป็นความเหมือนเนื่องจากเกรงภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ และ เพื่อเหตุผลทางความมั่นคงของชาติ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันเมื่อยุคสมัยได้เปลี่ยนแปลงไป สังคมไทยไม่ได้อยู่ในยุคสงครามเย็นอีกต่อไป และ ภัยคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์ก็ไม่ได้เป็นประเด็นสำคัญที่เป็นภัยคุกคามอันดับหนึ่งของประเทศไทย ประกอบกับการหลั่งไหลทางวัฒนธรรม และการขยายตัวทางเศรษฐกิจทำให้ปัจจุบันเราเห็นการเน้นย้ำถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมของประเทศไทยมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ของสังคมไทย ทำให้เกิดการเข้ามาของกลุ่มคนที่มีความต่างทางวัฒนธรรมมากขึ้น (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, ๒๕๔๔) เช่น ชาวตะวันตกที่เข้ามาทำธุรกิจในประเทศไทย หรือ การหลั่งไหลเข้ามาของแรงงานข้ามชาติจากประเทศเพื่อนบ้านเนื่องจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ประกอบกับความต้องการแรงงานราคาถูก ปัจจุบันเราจึงเห็นการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากขึ้น Jory (๒๐๐๐) กล่าวว่าเหตุผลที่ประเทศไทยหันมาให้ความสนใจกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากขึ้นเมื่อเทียบกับอดีต เนื่องจากปัจจัยทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การจบสิ้นของยุคสงครามเย็น การเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น การเปลี่ยนชีวอำนาจจากทหารมาอยู่ในมือของนักธุรกิจและนักการเมือง ทำให้ นิยามของ “ความเป็นไทย” ไม่ถูกจำกัดอยู่ในกรอบที่รัฐกำหนด หากแต่เปิดกว้างต่อค่านิยมจากหลายฝ่าย รวมถึงชนกลุ่มน้อยต่างๆ ด้วย ความเป็นอิสระของสื่อ การขยายตัวทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว ที่ทำให้ความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่เคยถูกมองว่าเป็นภัยคุกคามต่อความเป็นปึกแผ่น และ เอกราชของชาติ ถูกมองใหม่ในฐานะที่เป็นสินค้า (Commodity) เช่น การรู้ภาษาถิ่น และ ภาษาอื่นที่ในอดีตถูกมองว่าเป็นภัยต่อความมั่นคง เช่น ภาษาจีน หรือ ภาษามลายู แต่ปัจจุบันการรู้ภาษาเหล่านี้ถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมสำหรับทั้งส่วนตัว และ ประเทศชาติ การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น อาหารท้องถิ่น ประเพณีท้องถิ่น มีผลทางด้านการค้า ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการท่องเที่ยว

ประเทศไทย ณ ปัจจุบันจึงมีทั้งคนที่เรียกตัวเองว่า “คนไทย” และ ชนกลุ่มน้อยต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมาแต่โบราณ เช่น ชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวไทยเชื้อสายมอญ ชาวไทยเชื้อสายมลายูชาวเผ่าซาไก ชาว

มอแกน และ ผู้ที่อพยพเข้ามาใหม่ เช่น ชาวพม่า ชาวไทยใหญ่ ชาวมอญ ชาวเขมร ชาวลาว ข้อมูลจากประชากรระบุว่าประเทศไทยประกอบไปด้วยชนกลุ่มต่างๆจำนวน ๓๐ กลุ่ม (Encyclopedia of the Nation, ๒๐๐๙) โดยกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุด คือ กลุ่มที่เรียกว่า “ชาวไทย” ซึ่งมีจำนวนคิดเป็นร้อยละ ๗๕ ของประชากรทั้งหมดในประเทศไทย กลุ่มที่มีจำนวนมากรองลงมาคือกลุ่มคนจีน มีจำนวนคิดเป็นร้อยละ ๑๔ ของประชากรทั้งหมด กลุ่มชาวไทยเชื้อสายมลายูคิดเป็นร้อยละ ๔-๕ ของประชากรทั้งหมด กลุ่มชาวเขมร (กัมพูชา) คิดเป็นร้อยละ ๑ ของประชากรทั้งหมด กลุ่มอื่นๆที่เหลืออย่างเช่น กลุ่มชาวเขา กลุ่มคนญวน กลุ่มชาวกูยและกลุ่มอื่นๆ รวมกันประมาณร้อยละ ๑ ของประชากรทั้งหมด

อมรา พงศาพิชญ์ (๒๕๔๒) พูดถึงอุดมการณ์ของประเทศไทยที่มีผลต่อวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในประเทศไทย โดยกล่าวว่า อุดมการณ์ชาตินิยมที่เกิดหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและครั้งที่สอง ซึ่งเน้นความสำคัญของการสร้างชาติและการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาตินั้นไม่ได้ส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในสังคมไทยต้องปรับตัวเองให้อยู่รอดโดยให้มีทั้งความเป็นไทย และ อารงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตัวเอง จนเกิดเป็นสิ่งที่เรียกว่า ทวิลักษณ์ทางชาติพันธุ์ หรือ การมีอัตลักษณ์สองอย่างในชาติพันธุ์เดียวกัน (Double Ethnic Identity)

๓. การจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

การจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Education for culturally diverse students) มีจุดมุ่งหมายหลายประการ เช่น เพื่อสร้างให้เกิดความเป็นธรรมและความเท่าเทียมในด้านโอกาสทางการศึกษาไม่ว่าผู้เรียนจะมาจากวัฒนธรรมใดก็ตาม เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้เรียนที่มีวัฒนธรรมต่างกัน ลดอคติและการเหยียดหยามทางวัฒนธรรม โดยมุ่งหวังว่าความเข้าใจเหล่านี้จะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขของคนสังคมต่อไป ในประเทศไทยแนวคิดเรื่องการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมนับว่าเป็นเรื่องใหม่ เนื่องจากในอดีตประเทศไทยใช้แนวทางการจัดการศึกษาแบบหลอมรวมทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่ชาติ และเพื่อสร้างอัตลักษณ์ไทย ผ่านทางการใช้หลักสูตรเชิงเดี่ยว (Monolithic Curriculum) และการบังคับให้ใช้ภาษาไทยสำเนียงกรุงเทพฯ เป็นภาษาที่ใช้ในการเรียนการสอนและไม่สนับสนุนหรือห้ามใช้ภาษาท้องถิ่นภาคต่างๆ ในโรงเรียน รวมไปถึงการนิยมเปลี่ยนชื่อนักเรียนที่เป็นเชื้อสายของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ให้เป็นชื่อภาษาไทย (ชูพินิจ เกษมณี, ๒๕๕๕) ทั้งที่ประเทศไทยประกอบด้วยคนหลากหลายชาติพันธุ์และหลากหลายภาษาอาศัยอยู่ร่วมกัน (สุวิไล เปรมศรีรัตน์, ๒๕๕๑)

อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง และ ความเป็นโลกาภิวัตน์ทำให้สังคมไทยเริ่มให้ความสนใจกับประเด็นเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากขึ้น ในทางการศึกษาก็เช่นเดียวกัน ในช่วงสิบปีที่ผ่านมาแนวความคิดเรื่องการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมของผู้เรียนเริ่มได้รับความสนใจจากนักการศึกษาไทย แต่เนื่องจากเรื่องนี้เป็นประเด็นใหม่สำหรับสังคมไทย ทฤษฎีส่วนใหญ่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มี

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้นจึงยังเป็นทฤษฎีและแนวคิดจากตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นหลักการของการจัดการศึกษา หรือ การจัดหลักสูตร

สำหรับหลักการของการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้นนักวิชาการจากตะวันตกมีความเห็นว่าจะต้องประกอบด้วย นโยบายการจัดการศึกษาที่คำนึงถึงความยุติธรรมต่อกลุ่มผู้เรียนที่มาจากทุกวัฒนธรรม ต้องทบทวนอำนาจและความได้เปรียบในสังคมรวมถึงโครงสร้างและระบบการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียม และ ไม่ยุติธรรมต่อผู้เรียนที่มาจากวัฒนธรรมอื่น หรือ ผู้เรียนที่เป็นชนกลุ่มน้อย เช่น การแบ่งแผนการเรียนตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นโยบายการให้นักเรียนตกชั้น การทดสอบมาตรฐานทางการศึกษา หลักสูตรของโรงเรียน วิธีการสอน สถานที่เรียนและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ นโยบายเกี่ยวกับระเบียบวินัยและความประพฤติ นโยบายเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม Banks (๑๙๙๔) ได้กล่าวว่า โรงเรียนควรประกาศนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพราะนโยบายที่ชัดเจนจะเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม และ แนวปฏิบัติทุกอย่างในโรงเรียน และจะช่วยสื่อสารไปยังพ่อแม่และประชาชนว่าโรงเรียนให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

หลักการอีกประการหนึ่งของการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมคือ ทักษะคติของบุคคลากร ซึ่งหมายรวมถึง ครู ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ธุรการ แม่บ้าน ภารโรง และ เจ้าหน้าที่ทุกคนในโรงเรียน บุคลากรโดยเฉพาะครูจะต้องเชื่อว่าผู้เรียนทุกคนไม่ว่าจะมาจากเชื้อชาติใด เป็นเพศใด หรือ มีความผิดปกติทางร่างกายหรือไม่ ล้วนแล้วแต่มีโอกาที่จะประสบความสำเร็จในการเรียนด้วยกันทั้งนั้น เนื่องจากความเชื่อเช่นนี้จะช่วยให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง และ เพิ่มความมั่นใจในการเรียนให้แก่ผู้เรียน ดังนั้นบุคลากรในโรงเรียนทุกคนควรจะได้รับอบรมให้มีทัศนคติที่ดีต่อผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Banks, ๑๙๙๔)

หลักสูตรและวิธีสอนก็เช่นเดียวกัน ในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม หลักสูตรของโรงเรียนควรจะมีการปรับเพื่อให้สะท้อนมุมมองของนักเรียนที่มาจากหลากหลายวัฒนธรรมให้มากขึ้น การปรับหลักสูตรในที่นี้หมายถึง การนำเสนอเนื้อหาของหลักสูตรผ่านมุมมองของนักเรียนกลุ่มต่างๆ Nieto (๒๐๐๔) กล่าวว่าหลักสูตรการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมควรจะเชื่อมโยงกับชีวิตของนักเรียน ซึ่งไม่ได้หมายความว่าโรงเรียนควรสอนแต่เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของนักเรียนโดยไม่สอนความรู้อื่น แต่หมายถึงการใช้ประสบการณ์ที่นักเรียนสัมผัสในชีวิต เชื่อมต่อไปยังความรู้อื่นๆ ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม สิ่งสำคัญที่สุดคือ ผู้สอนจะต้องใช้วิธีการสอนที่เน้นการมีส่วนร่วม และ การจัดกิจกรรมกลุ่ม เทคนิคการสอนที่เหมาะสมกับหลักสูตรที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรม คือ การเรียนที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง และการเรียนที่ครูฟังเสียงของนักเรียนที่มาจากหลากหลายวัฒนธรรม Ladson-Billings (๑๙๙๔) เปรียบเทียบเทคนิคการสอนสองแบบ คือ ๑) เทคนิคการสอนที่เน้นการหลอมหลวมวัฒนธรรม (Assimilation Teaching) และ ๒)

เทคนิคการสอนแบบเน้นวัฒนธรรมของผู้เรียน (Culturally-Relevant Teaching) โดยกล่าวว่า ในเทคนิคการสอนที่เน้นการหลอมรวมวัฒนธรรมนั้น หน้าที่ของครูผู้สอนคือการทำให้นักเรียนปรับตัวเข้ากับสังคมได้มากที่สุด ส่วนมากครูที่ใช้เทคนิคการสอนแบบนี้จะมีความคาดหวังในตัวผู้เรียนต่ำ ซึ่งต่างไปจากเทคนิคการสอนที่เน้นวัฒนธรรมของผู้เรียน ที่ครูผู้สอนจะทำหน้าที่เป็นเหมือนครูฝึก (Coach) หรือ วาทยกรผู้ควบคุมวง (Conductor) ที่เชื่อมั่นว่าผู้เล่น หรือนักดนตรี หรือ ในที่นี้หมายถึงผู้เรียนมีความสามารถที่จะประสบความสำเร็จได้ โดยในเทคนิคการสอนนี้ ครูจะพยายามดึงความสามารถของผู้เรียนออกมาให้ได้มากที่สุด Nieto (๒๐๐๔) กล่าวว่า ครูจำนวนไม่น้อยที่ไม่มีความรู้ว่าจะสอนนักเรียนที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างอย่างไรเนื่องจากในหลักสูตรวิชาชีพครูก็ไม่มีการสอนเกี่ยวกับทักษะนี้

วิธีการสอนอีกวิธีหนึ่งที่นักวิชาการที่สนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมเห็นพ้องกันว่าเป็นวิธีที่เหมาะสม คือการลดอคติ (Prejudice Reduction) และความเชื่อเหมารวม (Stereotype) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเช่นนี้เกิดจากปัญหาการเหยียดหยามเชื้อชาติ (Racism) และการกีดกันทางสังคม (Discrimination) งานวิจัยระบุว่านักเรียนจำนวนมากมีทัศนคติด้านลบต่อคนที่มีเชื้อชาติและชาติพันธุ์ต่างไปจากตนเอง และระบุต่อไปว่าบทเรียน หรือ หน่วยการเรียนรู้ รวมถึงอุปกรณ์การเรียนการสอนที่มีเนื้อหาด้านบวกเกี่ยวกับคนเชื้อชาติต่างๆ หรือวัฒนธรรมต่างๆ จะทำให้นักเรียนลดอคติเกี่ยวกับเชื้อชาตินั้นๆ หรือวัฒนธรรมนั้นๆ ได้ โดยนักวิชาการบางคนกล่าวว่า อคติทางวัฒนธรรมจะลดลงเมื่อมีการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มที่มีวัฒนธรรมต่างกัน ในรูปแบบการสอนแบบนี้ครูใช้บทเรียนและกิจกรรมเพื่อช่วยให้นักเรียนพัฒนาทัศนคติด้านบวกต่อกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมต่างไปจากตนเอง (Grant & Sleeter, ๒๐๐๓; Nieto, ๒๐๐๔)

นอกจากนี้ วิธีการสอนอื่นๆ ที่นักวิชาการเสนออีกเช่น วิธีการสอนแบบเน้นความเสมอภาค (Equity Pedagogy) ในการจัดการเรียนการสอนแบบนี้ ครูผู้สอนวิเคราะห์วิธีการและรูปแบบการสอนของตนเองเพื่อให้เกิดความเสมอภาคต่อผู้เรียนทุกคน ครูผู้สอนอาจมีการปรับเปลี่ยนวิธีการสอนของตนเองเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ดีขึ้นของนักเรียน ไม่ว่าจะเป็นนักเรียนคนนั้นจะมาจากเชื้อชาติ ศาสนา หรือ ฐานะทางสังคมใดก็ตาม ครูผู้สอนอาจต้องเพิ่มความสนใจเป็นพิเศษเมื่อสอนนักเรียนบางกลุ่มที่มีวัฒนธรรมเดียวกันที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ หรืออาจจัดให้มีการสอนเสริมในบางรายวิชา การสอนที่เน้นความเสมอภาคไม่ได้หมายถึงการสอนแบบเดียวกันทั้งหมดไม่ว่านักเรียนจะเป็นใคร แต่หมายถึงการปรับเปลี่ยนวิธีการและเทคนิคการสอนเพื่อผลลัพธ์ที่ได้คือนักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเสมอภาคกัน

นอกจากหลักสูตรและวิธีการสอนแล้วส่วนประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มาจากหลากหลายวัฒนธรรมก็คือ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และ ชุมชน การมีส่วนร่วมของพ่อแม่และผู้ปกครองและชุมชน เป็นส่วนประกอบสำคัญที่จะช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียน อย่างไรก็ตามผู้ปกครองอาจจะลังเล หรือ ไม่กล้าที่จะเข้ามามีส่วนในการจัดการศึกษาเนื่องจากเห็นว่าตนเองไม่มีอำนาจ หรือ ความเห็นของตนเองไม่ได้รับการใส่ใจจาก ดังนั้นหน้าที่ของโรงเรียน คือ การหาวิธีที่จะทำให้ผู้ปกครองเข้ามา

มีส่วนร่วมในการศึกษาให้มากที่สุด สำหรับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนโรงเรียนอาจเชิญคนในชุมชนมาเป็นวิทยากรช่วยสอน เชิญเป็นกรรมการโรงเรียน เพื่อการจัดการศึกษาจะได้เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับสภาพและปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ ไม่ใช่เป็นการศึกษาที่แปลกแยกจากชุมชน (Banks, ๑๙๙๔; Ladson-Billings, ๑๙๙๔; Nieto; ๒๐๐๔)

ในประเทศไทย งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมีอยู่จำนวนหนึ่ง เช่น งานวิจัยของ บัญญัติ ยงย่วน, ปณิตดา ธนเศรษฐกร และ วสุนันท์ ชุ่มเชื้อ (๒๕๕๓) ที่เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมสำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต ๓ จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการจัดการศึกษาของโรงเรียนในเขตใช้หลักสูตรจากกระทรวงศึกษาธิการ โดยให้ความสำคัญกับความแตกต่างทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมของผู้เรียนค่อนข้างน้อย ครูส่วนใหญ่มีความเห็นว่ามันไม่จำเป็นต้องนำเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของนักเรียน เช่น เนื้อหาด้านเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา ขนบประเพณี และวิถีชีวิตเข้ามาบูรณาการกับเนื้อหาที่มาจากส่วนกลาง แต่ขณะเดียวกันผลการวิจัยก็ระบุว่าครูมีการเห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมอยู่ในระดับสูง คณะผู้วิจัยจึงเสนอแนะว่าควรมีการส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนในแนวทางพหุวัฒนธรรมศึกษา เพราะครูอาจตระหนักถึงความสำคัญแต่ไม่รู้วิธีว่าจะจัดการศึกษาอย่างไร

ส่วนกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน เช่น การทำกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันพ่อ วันแม่ วันเด็ก หรือ การเข้าค่าย ได้เปิดโอกาสให้นักเรียนและผู้ปกครองชาวไทย และ เชื้อชาติอื่นๆ ได้มีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น ในด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง พบว่า ผู้ปกครองของนักเรียนต่างเชื้อชาติให้ความร่วมมือกับโรงเรียนดีมาก

ผลการวิจัยที่น่าสนใจประการหนึ่งในงานวิจัยของบัญญัติ ยงย่วน และคณะ (๒๕๕๓) คือ การที่พบว่านักเรียนที่บิดามีเชื้อชาติไทยมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย และวัฒนธรรมไทยสูงกว่านักเรียนที่บิดามีเชื้อชาติอื่น แต่ทว่ามีการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมต่ำนกว่านักเรียนที่บิดามีเชื้อชาติอื่น ในขณะที่นักเรียนที่บิดามีเชื้อชาติอื่นมีการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมสูงกว่าแต่มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเองน้อยกว่า จากผลการวิจัยนี้ทำให้เราอาจตั้งข้อสังเกตได้ว่า การจัดการศึกษาที่เป็นอยู่ทำให้นักเรียนที่เป็นคนกลุ่มใหญ่ หรือ คนไทยเชื้อสายไทย เกิดสภาวะที่เรียกว่า การหลงวัฒนธรรม หรือ อัตนิยมทางวัฒนธรรม (Ethnocentrism) คือ การมองว่าวัฒนธรรมของตนนั้นดีกว่าวัฒนธรรมของคนชาติพันธุ์อื่น ซึ่งหากไม่ได้รับการแก้ไขตั้งแต่อยู่ในโรงเรียนเมื่อนักเรียนออกไปสู่สังคมอาจกลายเป็นการเหยียดหยามทางวัฒนธรรมที่ส่งผลให้เกิดความไม่เข้าใจกันและความขัดแย้งได้

ผลการวิจัยของบัญญัติ ยงย่วน และคณะ (๒๕๕๓) อีกประการหนึ่งที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุษพา อนันต์สุชาติกุล (๒๕๕๔) ที่ทำศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาสำหรับทายาทรุ่นที่สองของผู้พวยจากประเทศพม่า คือ ประเด็นเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติของบุคลากรในการจัดการศึกษา ว่าบุคลากรส่วนใหญ่ยังไม่เห็น

ความสำคัญและความจำเป็นในการบูรณาเนื้อหาเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้เรียนเข้ากับหลักสูตรที่มาจากส่วนกลาง

๔. นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติในต่างประเทศ

แคนาดา

แคนาดาเป็นประเทศที่มีนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมชัดเจนมากประเทศหนึ่ง นโยบายพหุวัฒนธรรมของแคนาดาตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเคารพอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของพลเมืองในประเทศ แคนาดาเป็นประเทศที่ให้สิทธิแก่ชนพื้นเมืองในการปกครองตนเองดังที่เห็นในกรณีของควีนควิเบค และมีนโยบายการใช้สองภาษา คือ ภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส

เช่นเดียวกับออสเตรเลียและสหรัฐอเมริกา แคนาดาเป็นประเทศที่รับผู้อพยพจำนวนมาก แคนาดาเริ่มใช้นโยบายพหุวัฒนธรรมตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 สิ่งที่แตกต่างกันระหว่างแคนาดากับออสเตรเลียคือ แคนาดามีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่าออสเตรเลียในการรับผู้อพยพจากประเทศอื่นที่ไม่ใช่อังกฤษ ชาวแคนาดาที่อพยพจากฝรั่งเศสมีอิทธิพลสำคัญต่อการกำหนดนโยบายพหุวัฒนธรรมของแคนาดา เนื่องจากในช่วงที่มีความตึงเครียดระหว่างชาวแคนาดาที่มีเชื้อสายฝรั่งเศส กับชาวแคนาดาเชื้อสายอังกฤษ เหตุผลที่รัฐบาลแคนาดาออกนโยบายพหุวัฒนธรรมก็เพื่อระงับความขัดแย้งระหว่างประชาชนสองกลุ่มใหญ่นี้ รวมทั้งผู้อพยพกลุ่มอื่นๆด้วย อย่างไรก็ตามในช่วงแรกกลุ่มชาวแคนาดาเชื้อสายฝรั่งเศส และ ชาวแคนาดาเชื้อสายอังกฤษต่อต้านนโยบายนี้เนื่องจากเห็นว่านโยบายนี้ทำให้วัฒนธรรมของพวกเขาอยู่ในสถานะเดียวกับวัฒนธรรมของผู้อพยพอื่นๆ ซึ่งพวกเขาเห็นว่าไม่ถูกต้องเพราะประชาชนสองกลุ่มนี้ถือว่าวัฒนธรรมของพวกเขาเหนือกว่าวัฒนธรรมของผู้อพยพกลุ่มอื่นเพราะถือเป็น “วัฒนธรรมแคนาดา” ที่แท้จริง เพราะฉะนั้นพวกเขาก็ต่อต้านนโยบายพหุวัฒนธรรมที่ให้ค่าแก่วัฒนธรรมของคนทุกกลุ่มในแคนาดา ดังนั้นในปัจจุบัน แคนาดาจึงใช้นโยบายพหุวัฒนธรรมนิยม (Policy of Multiculturalism) ภายใต้กรอบแนวคิดแบบสองภาษา (Bilingual framework) คือ ภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศสเพื่อให้ความสำคัญแก่ชาวแคนาดาสองกลุ่มนี้

พัฒนาการของนโยบายพหุวัฒนธรรมของแคนาดาในระหว่างทศวรรษที่ 1980 ถึง 1990 คือรายงานฉบับที่ชื่อว่า “Equity Now!” ที่ออกมาในปี 1984 ในสมัยที่นาย Trudeau เป็นนายกรัฐมนตรีสมัยที่ 2 รายงานฉบับนี้เสนอว่า รัฐบาลต้องกำจัดอุปสรรคที่ปิดกั้นการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และ การเมืองของประชาชนทุกคนในประเทศออกไปให้หมด (Mann, 2011) รายงานฉบับนี้ยังแสดงให้เห็นหลักฐานและกลไกของการได้รับโอกาสที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างคนที่มาจากเชื้อชาติที่ต่างกัน รายงานฉบับนี้แตกต่างจากรายงานฉบับก่อนหน้าที่ชี้ให้เห็นแค่ความไม่เท่าเทียมของการแสดงออกทางวัฒนธรรมเท่านั้น นอกจากนั้น รายงานฉบับนี้ยังครอบคลุมถึงที่ผู้อพยพเข้ามาใหม่จาก เอเชีย และแอฟริกา นอกเหนือไปจากกลุ่มที่อาศัยอยู่ในประเทศเป็นเวลานาน หลังจากนั้นในปี 1988 แคนาดาก็ได้กำหนดนโยบายพหุวัฒนธรรมเข้าในกฎหมายในสมัยของนายกรัฐมนตรี Mulroney ความจริงแล้วแคนาดาได้บรรจุสาระเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมนิยมเข้าไว้ในรัฐธรรมนูญตั้งแต่ปี 1982 กฎหมายพหุ-

วัฒนธรรมที่ออกในปี 1988 เป็นการแสดงออกถึงสิ่งที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญออกมาเป็นตัวบทกฎหมาย กฎหมาย พหุวัฒนธรรมมีสาระสำคัญคือ 1) พหุวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบหลักของความเป็นพลเมืองแคนาดา 2) ชาวแคนาดาทุกคนมีสิทธิ์ในการเลือกที่จะปฏิบัติตาม เน้นย้ำและแบ่งปันมรดกทางวัฒนธรรมของตนเอง และ 3) รัฐบาลกลางมีหน้าที่ส่งเสริมความเป็นพหุวัฒนธรรมผ่านทางองค์กรและหน่วยงานราชการ การออกกฎหมายนี้ทำให้แคนาดาเป็นประเทศแรกในโลกที่มีกฎหมายเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมนิยม

อย่างไรก็ตาม กว่าที่แคนาดาจะมาถึงจุดที่เป็นสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างที่เป็นอย่างเช่นทุกวันนี้ก็ต้องผ่านประสบการณ์และการลองผิดลองถูกมากมาย และไม่ได้หมายความว่าชาวแคนาดาทุกคนจะเห็นด้วยกับนโยบายพหุวัฒนธรรม อีกทั้งประโยชน์ที่คาดว่าจะเกิดหากมีนโยบายพหุวัฒนธรรมก็ไม่ได้หมายความว่า จะเกิดขึ้นจริง นักวิจารณ์บางคนบอกว่านโยบายพหุวัฒนธรรมเป็นเพียงเครื่องมือหาเสียงของนักการเมืองต่อผู้อพยพ หลังจากที่แคนาดาดำเนินนโยบายพหุวัฒนธรรมมาเป็นเวลา 30 ปี อาจถึงเวลาแล้วที่จะถามว่าสิ่งที่แคนาดาได้รับมีอะไรต่างจากประเทศที่ไม่ได้ประกาศให้พหุวัฒนธรรมเป็นนโยบายของรัฐอย่างเช่น สหรัฐอเมริกา

ใน ค.ศ. 2006 แคนาดา มีจำนวนประชากรที่มีสถานะ “คนต่างด้าว” จำนวน 6,186,950 คนคิดเป็นร้อยละ 19.8 ของจำนวนประชากรทั้งหมด เมื่อเทียบกับจำนวน “คนต่างด้าว” ในประเทศอื่นต่อประชากรทั้งหมด เช่น สหรัฐอเมริกา ร้อยละ 12.5 ออสเตรเลียร้อยละ 22.2 ถือว่าตัวเลขจำนวนคนต่างด้าวในประเทศแคนาดาเป็นจำนวนที่สูงทีเดียว แคนาดารับคนต่างด้าวเข้าเป็นพลเมืองถาวรด้วยสาเหตุสามประการคือ 1) เหตุผลทางด้านมนุษยธรรม เช่นกรณีของผู้ลี้ภัยและกลุ่มคุ้มครองอื่นๆ 2) ผู้ที่อพยพเข้ามาอยู่กับครอบครัว และ 3) ผู้อพยพที่เป็นแรงงานมีฝีมือ หรือ มีวิชาชีพในด้านต่างๆ เพื่อเข้ามาพัฒนาเศรษฐกิจของแคนาดา อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าสาเหตุหลักในการรับผู้อพยพของแคนาดาจะมีอยู่สามประการดังกล่าวแล้ว แต่ผู้อพยพส่วนใหญ่ในแคนาดาเป็นผู้อพยพที่เป็นแรงงานมีฝีมือเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจของแคนาดาที่เติบโตขึ้นทำให้ต้องการแรงงานมากขึ้น และประกอบกับแคนาดาเองกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุเหมือนในหลายประเทศทำให้มีนโยบายเปิดรับผู้อพยพที่เป็นแรงงานมีฝีมือมากขึ้น (King, 2009) นโยบายนี้สะท้อนให้เห็นในตัวเลขของคนที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ในปี ค.ศ. 2006 ตัวเลขของผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีในแคนาดามีจำนวน 4,570,655 คน (คิดเป็นร้อยละ 18 ของจำนวนประชากรทั้งหมด) ในจำนวนนี้ ร้อยละ 65 (3,087,110 คน) เป็นคนที่เกิดในแคนาดา และร้อยละ 32.5 (1,483,545 คน) เป็นผู้อพยพ เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าสัดส่วนของผู้อพยพที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีเมื่อเทียบกับจำนวนผู้อพยพทั้งหมดมากกว่าผู้ที่เกิดในแคนาดาโดยเฉพาะผู้ที่อพยพเข้ามาใหม่ ในปี 1991 ผู้อพยพเข้ามาในแคนาดาร้อยละ 19.7 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ในขณะที่ผู้อพยพเข้ามาระหว่างค.ศ. 2001-2006 ที่จบปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 41.9 สัดส่วนของผู้อพยพที่จบปริญญาตรีที่เพิ่มขึ้นนี้สะท้อนถึงนโยบายที่เปลี่ยนไปของแคนาดาที่เน้นการรับผู้อพยพเพื่อผลทางเศรษฐกิจมากกว่าผู้ลี้ภัย หรือผู้ที่อพยพเข้ามาอยู่กับครอบครัว แคนาดามีกฎหมายจ้างแรงงานมาทำงานในภาคเกษตรเนื่องจากการขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตร และ การเติบโตของธุรกิจภาคเกษตร โดยเฉพาะการปลูกดอกไม้และผักผลไม้เพื่อการส่งออก ที่ทำให้ต้องการแรงงานเป็นจำนวน

มาก จำนวนของคนแคนาดาที่ต้องการทำงานในภาคการเกษตรลดลงร้อยละ 25 ในช่วงทศวรรษที่ 1990 ทางรัฐบาลแคนาดาจึงทำข้อตกลงความร่วมมือกับรัฐบาลของประเทศที่ส่งคนงานมาทำงาน เพื่อป้องกันการค้ามนุษย์ และคนงานถูกกดขี่ ข่มเหง คนงานมาจาก Mexico และหมู่เกาะ Caribbean ห้ามพาลูกและภรรยา (Maxwell, 2006)

ในทางการศึกษา เด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติในแคนาดาได้รับการศึกษาฟรีเช่นเดียวกับเด็กชาวแคนาดาคนอื่นไม่ว่าพ่อแม่ของพวกเขาจะเข้าประเทศมาอย่างถูกกฎหมายหรือผิดกฎหมาย จากสถิติปี 2006 ระบุว่านักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่ที่อพยพเข้ามาอยู่ในแคนาดามาจากประเทศแถบเอเชียและตะวันออกกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.3 มาจากยุโรป ร้อยละ 16.1 และมาจากอเมริกากลาง อเมริกาใต้ และประเทศแถบแคริบเบียน ร้อยละ 10.8 มาจากแอฟริกา ร้อยละ 10.6 และเมื่อมองในภาพรวมจำนวนเด็กและเยาวชนที่อพยพเข้ามาอยู่ในแคนาดามีจำนวนเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 24 ใน ค.ศ. 1971 เป็นร้อยละ 34 ใน ค.ศ. 2006

ระบบการศึกษาของแคนาดากลายคลึงกับสหรัฐอเมริกาตรงที่ในแคนาดา แต่ละมลรัฐมีกฎหมายการศึกษาและหลักสูตรการศึกษาของตนเอง เพราะฉะนั้นในระดับประเทศถึงแม้แคนาดาจะดำเนินนโยบายแบบพหุวัฒนธรรมนิยม นโยบายการศึกษาของแต่ละมลรัฐอาจแตกต่างกันในรายละเอียด อย่างเช่น กฎหมายการศึกษาในบริติชโคลัมเบีย กำหนดให้โรงเรียนต้องให้การศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมภายใต้หลักการ 4 ประการคือ หลักพหุวัฒนธรรมนิยม หลักสิทธิมนุษยชน หลักของความเท่าเทียมในการจ้างงาน หลักความยุติธรรมทางสังคม เพราะฉะนั้นไม่ว่าผู้เรียนจะมีวัฒนธรรมแบบใด มีหรือมีเชื้อชาติใดล้วนต้องการการศึกษาที่ทำให้พวกเขาสามารถพึ่งพาตนเองได้ทางเศรษฐกิจ มีอาชีพหาเลี้ยงตนเองได้ เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เข้าใจโลกและสภาพแวดล้อมที่พวกเขาอาศัยอยู่ สามารถเข้าถึงประโยชน์ในฐานะพลเมืองของประเทศแคนาดา และสร้างพลเมืองรุ่นต่อไปได้ เพราะฉะนั้น หน้าที่ของโรงเรียน คือ ต้องพัฒนาพลเมืองและค่านิยมประชาธิปไตย รวมถึงถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่ชนรุ่นหลัง หน้าที่ของโรงเรียนสะท้อนให้เห็นในหลักสูตรการจัดการศึกษาที่เน้นการให้ความเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน มลรัฐ ประเทศ และโลกรวมถึงการให้ความเคารพต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง ตระหนักถึงความเชื่อเหมาวมและอคติ

ในแคนาดา หน้าที่ของโรงเรียนคือต้องช่วยให้นักเรียนที่เป็นผู้อพยพ ปรับตัวเข้ากับสังคมของแคนาดา อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงพบว่านักเรียนที่เป็นผู้อพยพต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ ในการปรับตัว เช่น อุปสรรคทางภาษา ความคาดหวังต่ำจากครูผู้สอน ความยากจน การเหยียดหยามทางเชื้อชาติ ผู้ปกครองไม่ให้ความร่วมมือกับโรงเรียน พ่อแม่ผู้ปกครองรู้สึกแปลกแยกกับโรงเรียนเนื่องจากปัญหาทางการสื่อสาร ในบรรดาอุปสรรคทั้งหมด ความแตกต่างทางวัฒนธรรมเป็นอุปสรรคใหญ่ที่ทำให้นักเรียนที่เป็นผู้อพยพไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมแคนาดาได้ การปรับตัวทางวัฒนธรรมเป็นกระบวนการต่อระหว่างวัฒนธรรมของนักเรียนที่เป็นผู้อพยพและวัฒนธรรมแคนาดา อย่างไรก็ตามการปรับตัวทางวัฒนธรรมต้องเป็นกระบวนการที่ทำทั้งสองทาง โดยนักเรียนที่

เป็นชาวแคนาดาต้องเรียนรู้วัฒนธรรมของนักเรียนที่เป็นผู้อพยพด้วย โรงเรียนต้องมีนโยบายและการปฏิบัติที่ส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมมิใช่ให้ฝ่ายนักเรียนที่เป็นผู้อพยพปรับตัวทางวัฒนธรรมอยู่ฝ่ายเดียว พูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ การปรับตัวทางวัฒนธรรม การหลอมรวมทางวัฒนธรรมของนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติต้องเป็นกระบวนการร่วมระหว่างนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติกับนักเรียนแคนาดาและโรงเรียน ถึงแม้ว่ากฎหมายการศึกษาในมณฑลต่างๆ ของแคนาดาจะระบุถึงหน้าที่ของโรงเรียนในการส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม และช่วยทำให้นักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติบูรณาการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (integration) แต่ในความเป็นจริงแล้วครูยังไม่ตระหนักถึงความรับผิดชอบนี้ของตนเอง หรือยังไม่รู้ว่าควรปฏิบัติอย่างไรต่อนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ นักเรียนอพยพ เพราะฉะนั้น การหลอมรวมทางวัฒนธรรมที่ดีจะต้องเป็นการรวมระหว่างวัฒนธรรมของที่บ้านกับโรงเรียนเข้าด้วยกัน เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีอัตลักษณ์ข้ามวัฒนธรรม หรือมีทั้งสองวัฒนธรรม

นักเรียนที่อพยพจากที่อื่นเข้ามาในแคนาดาบางคนเคยเรียนในประเทศของตนเองแล้ว ดังนั้นหน้าที่ของโรงเรียนคือต้องตระหนักถึงรูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียนเหล่านี้ ที่อาจแตกต่างจากนักเรียนคนอื่นๆ ในแคนาดา จึงจะช่วยให้นักเรียนสามารถปรับตัวกับการเรียนรู้แบบใหม่ได้ งานวิจัยของ Masinda, Jacquet and Moore (2014) ที่ศึกษาการปรับตัวของนักเรียนอพยพชาวแอฟริกันจากประเทศในกลุ่มที่พูดภาษาฝรั่งเศสเข้ามาในบริติชโคลัมเบีย พบว่า นักเรียนที่อพยพมาจากประเทศกลุ่มที่ใช้ภาษาฝรั่งเศสมีความรู้สึกก้ำกึ่งระหว่างวัฒนธรรมของประเทศแม่ที่ตนเองจากมากับวัฒนธรรมของแคนาดา ในขณะเดียวกันพวกเขาก็รู้สึกต้องการมีทั้งสองวัฒนธรรม (bi-culture) การเข้าเรียนในโรงเรียนของแคนาดามีส่วนช่วยในการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักเรียนอพยพเหล่านี้ ในขณะเดียวกันช่วงเวลาที่ยังอยู่ในโรงเรียนก็เป็นช่วงที่นักเรียนต้องปรับตัวอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการปรับตัวให้เข้ากับวิธีการสอนแบบใหม่ๆ วัฒนธรรมใหม่ หรือ รูปแบบความประพฤติที่ไม่คุ้นชิน ในระหว่างการปรับตัวนี้ ความเข้าใจของครูผู้สอนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับนักเรียนอพยพเหล่านี้อุปสรรคที่สำคัญในการปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมแคนาดาคือการไม่มีเพื่อนชาวแคนาดา พวกเขาบอกว่าในระดับประถมศึกษาพวกเขาจะหาเพื่อนได้ง่ายกว่าในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

จากงานวิจัยพบว่าผู้ปกครองของนักเรียนอพยพหลายคนตัดสินใจให้บุตรหลานของตนลาออกจากโรงเรียนด้วยเหตุผลที่ว่าโรงเรียนไม่มีบริการใดๆ เพื่อช่วยเหลือให้บุตรหลานของตนปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมแคนาดาได้ Masinda, Jacquet and Moore (2014) เสนอกรอบแนวคิดเพื่อส่งเสริมการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักเรียนอพยพ ภายใต้กรอบแนวคิดนี้จะครอบคลุมทุกด้านคือ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านจิตวิทยา และ ด้านวิชาการ ในการช่วยนักเรียนอพยพในการปรับตัวด้านสังคม โรงเรียนควรประเมินความต้องการทางสังคมของนักเรียน รวมทั้งผู้ปกครอง ในตอนที่รับนักเรียนเข้ามา ในด้านวัฒนธรรม โรงเรียนควรประเมินและทำความเข้าใจวัฒนธรรมของนักเรียนอพยพ เข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรมของนักเรียน ในทางจิตวิทยาโรงเรียนควรมีกิจกรรมเพื่อ

ประเมินรูปแบบการเรียนรู้เดิมของนักเรียนอพยพ ในด้านวิชาการควรมีการประเมินก่อนเรียนและมีโปรแกรมตัว
เข้มหลังเลิกเรียน

ออสเตรเลีย

นอกเหนือไปจากแคนาดาแล้ว ออสเตรเลียเป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีนโยบายพหุวัฒนธรรม (Multicultural Policies) ที่ชัดเจนมาก ทั้งสองประเทศมีลักษณะร่วมกันอย่างหนึ่งคือเป็นประเทศที่รับผู้อพยพเข้ามาเป็นจำนวนมาก

ในประเทศออสเตรเลีย “นโยบายพหุวัฒนธรรม” เริ่มเป็นรูปเป็นร่างขึ้นในปี ค.ศ. 1978 ภายใต้อย่างงาน Gallaby Report ซึ่งเป็นรายงานเพื่อทบทวนการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อพยพที่เข้ามาในออสเตรเลีย รายงานนี้เน้นย้ำความสำคัญของการที่ผู้อพยพรักษาลักษณะทางวัฒนธรรมของตนเองเอาไว้ Malcolm Fraser ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของออสเตรเลียในขณะนั้นสนับสนุนรายงานฉบับนี้ โดยกล่าวว่ารัฐบาลควรให้ความช่วยเหลือในการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในออสเตรเลีย และ ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรมโดยสร้างจิตสำนึกพหุวัฒนธรรมในออสเตรเลีย (Mann, 2011) ต่อจาก Gallaby Report เอกสารนโยบายอีกฉบับที่สำคัญในการกำหนดนโยบายของออสเตรเลีย คือ *National Agenda for a Multicultural Australia of 1989* เอกสารนโยบายฉบับนี้กำหนดหลักการของพหุวัฒนธรรมนิยมภายใต้หลักสิทธิ 3 ประการ คือ 1) สิทธิในการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เช่น มรดกทางวัฒนธรรม ภาษา ศาสนา 2) ความยุติธรรมทางสังคม (การได้รับการปฏิบัติและโอกาสที่เท่าเทียม การจัดอุปสรรคทางเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ศาสนา ภาษา เพศสภาพ หรือ ถิ่นกำเนิด) และ 3) ประสิทธิผลทางเศรษฐกิจ (การดำรงรักษาและพัฒนาทักษะและความสามารถของชาวออสเตรเลียทุกคน) อย่างไรก็ตามภายใต้สิทธิ 3 ประการนี้เอกสารฉบับนี้ยังได้กำหนดข้อจำกัดในของสิทธิเหล่านี้ไว้อีก 3 ประการ คือ ถึงแม้ว่าชาวออสเตรเลียทุกคนมีหน้าที่ยอมรับโครงสร้างและหลักการพื้นฐานของออสเตรเลีย และยอมรับข้อตกลงเรื่องสิทธิในการแสดงออกซึ่งวัฒนธรรม ชาวออสเตรเลียก็ต้องยอมรับสิทธิในการแสดงออกทางวัฒนธรรมและค่านิยมของผู้อื่นเช่นเดียวกัน และสุดท้ายคือหน้าที่ที่ต้องยึดมั่นต่อประโยชน์ของประเทศออสเตรเลียเหนือสิ่งอื่นใด นโยบายพหุวัฒนธรรมของออสเตรเลียต่างกับแคนาดาตรงที่ นโยบายพหุวัฒนธรรมในออสเตรเลียเน้นไปที่กลุ่มผู้อพยพ ในขณะที่แคนาดาเน้นไปที่ทุกกลุ่มในสังคม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชาวแคนาดาเชื้อสายฝรั่งเศส หรือ กลุ่มผู้อพยพ

ในปี 2006 ภายใต้อย่างบาลนาย Howard นโยบายพหุวัฒนธรรมได้ถูกยกเลิกไป และแทนที่ด้วยนโยบายการบูรณาการทางวัฒนธรรม “Integration” ความเป็นปึกแผ่นและเป็นหนึ่งเดียวกันของคนในประเทศถูกเน้นย้ำเนื่องจากการหลั่งไหลเข้ามาของผู้อพยพจากทวีปเอเชียเป็นจำนวนมากนับตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 1970 “Unity not diversity” เป็นคำพูดของนายกรัฐมนตรี Howard ในปี 2006 ถึงแม้ว่าในปี 2008 รัฐบาลของนาย Rudd จะรื้อฟื้นนโยบายพหุวัฒนธรรมขึ้นมาใหม่แต่ก็ยังไม่สามารถลบการตัดสินใจก่อนหน้านี้ของรัฐบาล Howard ที่จะลดความสำคัญของนโยบายพหุวัฒนธรรมลงไปได้ อย่างไรก็ตามในปี 2011 Chris Bowen รัฐมนตรีกระทรวงการ

ย้ายถิ่นและความเป็นพลเมือง (Immigration and Citizenship) ต่อยกความตั้งใจของนายกรัฐมนตรี Gillard ต่อ นโยบายพหุวัฒนธรรมในสุนทรพจน์ต่อ Sydney Institute ใจความสำคัญของสุนทรพจน์นี้คือการเคารพซึ่งกันและกันระหว่างชาวออสเตรเลียกับผู้อพยพ โดย Bowen กล่าวว่า พหุวัฒนธรรมของออสเตรเลียมีความเป็นเอกลักษณ์ กล่าวคือ ถึงแม้จะมีนโยบายพหุวัฒนธรรม แต่ชาวออสเตรเลียยังมี 1) การเคารพค่านิยมดั้งเดิมของออสเตรเลีย 2) ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นพลเมืองออสเตรเลีย และ 3) ความเป็นพรรคการเมืองสองพรรค เหล่านี้เป็นหลักการสำคัญของนโยบายพหุวัฒนธรรมที่กล่าวถึงใน The People of Australia—Australia’s multicultural Policy ที่ออกมาในปี 2011 จึงเห็นได้ว่าในทางการเมืองแล้ว ในปัจจุบันออสเตรเลียจะสนับสนุนพหุวัฒนธรรม มากกว่าแคนาดา

เมื่อมองเปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลียกับอเมริกามีลักษณะร่วมกันหลายประการ เช่น ทั้งสองประเทศเป็นประเทศใหม่ที่มีผู้อพยพจากยุโรปมาตั้งรกราก ช่วงเริ่มต้นทั้งสองประเทศไม่ได้ให้ความสำคัญกับชนพื้นเมือง (อินเดียนแดงในสหรัฐอเมริกา และ อะบอริจินส์ในออสเตรเลีย) ทั้งสองประเทศเริ่มต้นจากการเป็นอาณานิคมของอังกฤษแล้วจึงเป็นประเทศที่มีความหลากหลายของประชากรเนื่องจากการไหลบ่าเข้ามาของผู้อพยพ อย่างไรก็ตามทั้งสองประเทศมีความแตกต่างในนโยบายเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ยกตัวอย่างเช่น ในเรื่องทะเบียนราษฎร ออสเตรเลียนับเชื้อชาติของประชากรตามประเทศที่เกิดและประเทศที่พ่อแม่เกิด ทำให้ผู้อพยพรุ่นที่สามกลายเป็นคนเชื้อสาย “ออสเตรเลีย” ไปโดยปริยายเนื่องจากพวกเขาและพ่อแม่ของพวกเขาเกิดในออสเตรเลีย ในขณะที่สหรัฐอเมริกาเก็บข้อมูลตามชาติพันธุ์ของประชากร การปฏิบัติเช่นนี้ทำให้นักเรียนที่เป็นผู้อพยพกลายเป็นผู้ที่มีมากกว่าหนึ่งวัฒนธรรม McGrath (2015) กล่าวถึงลักษณะร่วมกันของนักเรียนที่เป็นผู้อพยพว่า ส่วนใหญ่แล้วนักเรียนกลุ่มนี้จะมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแบบผสม กล่าวคือ พวกเขามีวัฒนธรรมของพ่อแม่และดินแดนที่มาจากมา ในขณะที่เดียวกันพวกเขาก็รับวัฒนธรรมของออสเตรเลียด้วย

ในทางการศึกษา ออสเตรเลียเหมือนกับสหรัฐอเมริกาคือการเน้นเรื่อง ความกลมเกลียวทางวัฒนธรรม (Cultural Harmony) แต่ออสเตรเลียต่างกับสหรัฐอเมริกาคือว่า ในขณะที่สหรัฐอเมริกานำเรื่องโอกาสในการประสบความสำเร็จทางการศึกษาที่เท่าเทียมระหว่างนักเรียนทุกคน ออสเตรเลียกลับไม่ได้เน้นเรื่องนี้สักเท่าไร สาเหตุหนึ่งอาจเป็นเพราะประสบการณ์การรับผู้อพยพของออสเตรเลียนั้นไม่นานเท่ากับสหรัฐอเมริกา นอกจากนั้น ปัญหาการเหยียดหยามทางเชื้อชาติของออสเตรเลียนั้นน้อยกว่าสหรัฐอเมริกา ประกอบกับการที่ผู้อพยพเข้ามาในออสเตรเลียส่วนใหญ่มาจากทวีปเอเชียซึ่งเป็นกลุ่มที่ประสบความสำเร็จในการเรียนอยู่แล้วทำให้โอกาสที่แตกต่างในการประสบความสำเร็จทางการศึกษาของนักเรียนที่อพยพเข้ามาแก่นักเรียนที่เป็นประชากรของออสเตรเลียไม่เป็นประเด็นเท่าในสหรัฐอเมริกา (Swetnam, 2003)

ในหลักสูตรการศึกษาของออสเตรเลียมีการกล่าวถึงเนื้อหาที่เป็นพหุวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม วิธีสอนของครูยังไม่เปลี่ยนเท่าใดนัก กล่าวคือ ครูยังไม่ได้ปรับวิธีการสอนของตนเองให้เข้ากับรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายของนักเรียน Swetnam (2003) กล่าวว่าสาเหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากในออสเตรเลีย สถาบันที่ฝึกอบรมครู เช่น คณะครู

ศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ในมหาวิทยาลัยไม่ได้บรรจุหลักสูตรพหุวัฒนธรรมศึกษา (Multicultural Education) หรือ การสอนผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมเข้าไว้ในหลักสูตรฝึกอบรมครู ซึ่งแตกต่างจากในสหรัฐอเมริกา ที่หลักสูตรฝึกอบรมครูส่วนใหญ่บรรจุเรื่องพหุวัฒนธรรมศึกษา หรือ การสอนผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมเข้าไว้ในหลักสูตร

สหรัฐอเมริกา

Olneck (2003) พูดถึงพัฒนาการของนโยบายและแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติที่อพยพเข้ามาอยู่ในสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 19 โรงเรียนในสหรัฐอเมริกายุคแรกทำหน้าที่เป็น “โรงงานทางวัฒนธรรม” หรือ “Cultural Factories” (Olneck, 2003, p. 382) ที่พยายามบ่มเพาะจริยธรรมแบบโปรแตสแตนต์ และลักษณะนิสัยแบบอเมริกันให้กับนักเรียนอพยพ เช่น การเชื่อฟัง การอุทิศตน การทำงานหนัก การหลอมรวมเป็นส่วนหนึ่งของสังคม โดยมองว่าจริยธรรมทางสังคมของประเทศขึ้นอยู่กับทุกคน โดยเฉพาะนักเรียนอพยพที่ถูกมองว่ามีจริยธรรมต่ำกว่าจึงต้องถูกยกระดับโดยการศึกษาในโรงเรียน (Olneck, 2003) ปฏิกริยาตอบสนองของพ่อแม่ของนักเรียนอพยพต่อการศึกษาเช่นนี้มีหลายแบบ บ้างก็ลุกขึ้นมาประท้วง บ้างก็ส่งลูกเข้าเรียนในโรงเรียนของกลุ่มทางวัฒนธรรมของตนเอง บ้างก็ไม่ส่งลูกเข้าเรียนเลย หลังจากปลายศตวรรษที่ 19 จนถึงต้นศตวรรษที่ 20 ผู้อพยพจากตอนใต้และตะวันออกของยุโรปหลั่งไหลเข้ามาในอเมริกา โรงเรียนยังคงทำหน้าที่โรงงานวัฒนธรรมที่ผลิตประชากรที่มี “ความเป็นอเมริกัน” ผ่านทางหลักสูตร กิจกรรมเสริมหลักสูตร และ กฎระเบียบต่างๆ ยกตัวอย่างเช่น มีการสอนเรื่องความสะอาด มารยาทของชนชั้นกลาง การปฏิบัติตัวในชีวิตประจำ การเตรียมอาหาร การพูดภาษาอังกฤษแบบสำเนียงไม่เพี้ยน มีการสอนเรื่องประวัติศาสตร์อเมริกันที่ขบเน้นความยิ่งใหญ่ การสอนเช่นนี้เป็นความพยายามที่จะปลูกจิตสำนึก และค่านิยมอเมริกันให้กับนักเรียนอพยพ

ถึงกระนั้นเองอัตราการเข้าเรียนของนักเรียนอพยพในโรงเรียนของรัฐก็ยิ่งสูง อาจเป็นไปได้ว่าผู้อพยพมองโรงเรียนเป็นโอกาสทางสังคม เพราะฉะนั้นเมื่อรัฐบาลพยายามจะแยกประเภทโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาเพื่อให้เป็นโรงเรียนสำหรับนักเรียนอพยพโดยเฉพาะ เช่น แบ่งโรงเรียนเป็นสายอาชีวะกับสายสามัญ และให้นักเรียนอพยพส่วนใหญ่เรียนในโรงเรียนสายอาชีวะ ผู้ปกครองของนักเรียนเหล่านี้จึงไม่พอใจเป็นอย่างมากเนื่องจากเห็นว่าการแยกประเภทโรงเรียนเช่นนี้เป็น การจำกัดโอกาสทางการศึกษาและโอกาสเลื่อนชั้นทางสังคมของนักเรียนอพยพ

หลังจากผ่านช่วงที่การศึกษาพยายามทำให้นักเรียนอพยพเป็นคนอเมริกันแล้ว นักการศึกษาอเมริกันก็หันมาสนใจการพัฒนาการศึกษาระหว่างวัฒนธรรม หรือ Intercultural Education เนื่องจากเล็งเห็นปัญหาที่เกิดจากผู้

อพยพรุ่นที่สอง ซึ่งเป็นบุตรหลานของผู้อพยพรุ่นแรก ที่ถูกตัดขาดจากรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเอง ในขณะเดียวกันก็ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมและวัฒนธรรมอเมริกัน ดังนั้นในช่วงนี้เองนักศึกษาจึงได้หันมาให้ความสนใจกับการยอมรับความแตกต่าง การเสริมสร้างความเคารพตนเองให้นักเรียนที่เป็นผู้อพยพโดยการกล่าวถึงบทบาทของผู้อพยพในประวัติศาสตร์อเมริกัน

หลังจากการออก Immigration Reform Act ใน ค.ศ. 1965 ที่ยกเลิกระบบโควต้าของผู้อพยพ ทำให้มีผู้อพยพจำนวนมากจากเม็กซิโก ลาตินอเมริกา และเอเชียหลังไหลเข้ามาในสหรัฐอเมริกา ทำให้เกิดคำถามขึ้นมาอีกครั้งว่าโรงเรียนควรให้การศึกษากับผู้อพยพเหล่านี้อย่างไร ถึงแม้จะมีการปฏิรูปการสอนแบบหลอมรวม แต่โรงเรียนก็ยังคงมีความเชื่อว่านักเรียนอพยพต้องทิ้งวัฒนธรรมของตนเองเพื่อรับวัฒนธรรมใหม่ โดยไม่มองอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของนักเรียนอพยพว่าเป็นอัตลักษณ์แบบข้ามชาติ หรือเป็นอัตลักษณ์แบบสองวัฒนธรรม ในบางพื้นที่ผู้อพยพถูกกดดันให้หลอมรวมเข้ากับสังคมอเมริกันอย่างรวดเร็ว ครูมักจะมองนักเรียนทุกคนว่าเหมือนกันหมดโดยไม่สนใจความแตกต่างทางวัฒนธรรมของนักเรียน ครูและโรงเรียนยืนกรานที่จะไม่เปลี่ยนหลักสูตรและการปฏิบัติ “แบบปกติ” ของโรงเรียน และถือว่าการมีหลักสูตรที่คำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนอพยพเป็น “การปฏิบัติพิเศษ” ให้กับนักเรียนกลุ่มนี้ นักเรียนอพยพถูกกดดันและถูกล้อเลียนจากเพื่อนชาวอเมริกันและเพื่อนที่เป็นนักเรียนอพยพรุ่นที่สอง เรื่องการใช้ภาษา ทำให้นักเรียนอพยพต้องพยายามพูด และเก่งภาษาอังกฤษให้ได้ภายในเวลารวดเร็ว

ในปัจจุบันร้อยละ 25 ของประชากรที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี (คิดเป็นจำนวน 18.7 ล้านคน) มีพ่อแม่ที่เป็นผู้อพยพ เด็กที่เป็นผู้อพยพในสหรัฐอเมริกามีความหลากหลายมาก ร้อยละ 80 ของเด็กอพยพทั้งหมดมาจากลาตินอเมริกา เอเชีย แอฟริกา และประเทศในแถบคาริเบียน ระบบการศึกษาของสหรัฐอเมริกาคลายกับแคนาดาตรงที่แต่ละมลรัฐมีกฎหมายการศึกษาของตนเอง เพราะฉะนั้นนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมจึงแตกต่างกันไปตามมลรัฐ อีกทั้งการที่สหรัฐอเมริกามีนโยบายการศึกษาที่เป็นแบบกระจายอำนาจโดยให้ความสำคัญกับบทบาทของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน (School Boards) ยิ่งทำให้นโยบายและการปฏิบัติในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน ความท้าทายอย่างหนึ่งสำหรับเด็กที่เป็นผู้อพยพเมื่อเข้าเรียนในโรงเรียน คือ เรื่องของภาษา เด็กเหล่านี้ต้องเรียนและทำความเข้าใจกับเนื้อหาที่สอนในโรงเรียนขณะเดียวกันก็ต้องเรียนภาษาอังกฤษด้วย งานวิจัยระบุว่าเด็กอพยพจะใช้เวลาเฉลี่ยประมาณ 5-7 ปีในการเรียนรู้ภาษาที่ใช้ในโรงเรียนนอกเหนือจากบทสนทนาในชีวิตประจำวัน (Suarez-Orozco & Suarez-Orozco, 2016)

นักวิชาการคนสำคัญคนหนึ่งที่เป็นผู้บุกเบิกงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาของนักเรียนอพยพในสหรัฐอเมริกา คือ John Ogbu งานวิจัยของ Ogbu (1991) ได้แบ่งชนกลุ่มน้อยออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มที่เรียกว่า autonomous minorities คือชนกลุ่มน้อยที่ปกครองตนเอง ในประเทศสหรัฐอเมริกา ชนกลุ่มน้อยที่จัดอยู่ในประเภทนี้ก็เช่น พวก Amish พวก Jews พวก Mormons 2) กลุ่มที่เรียกว่า Voluntary minorities หรือ Immigrants คือ ชนกลุ่มน้อยที่อพยพเข้าประเทศมาด้วยความสมัครใจ โดยมีวัตถุประสงค์คือต้องการมีชีวิตที่ดีกว่า มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดีกว่าการอยู่ที่ประเทศของตนเอง เด็กนักเรียนที่เป็นผู้อพยพกลุ่มนี้ตอนแรกจากประสบปัญหาในการปรับตัวเข้ากับโรงเรียนและการเรียนแต่ภายหลังส่วนใหญ่สามารถก้าวผ่านอุปสรรคต่างๆ และเรียนได้ดี และ 3) กลุ่มที่เรียกว่า Involuntary Minorities หรือ Caste-like Minorities คือกลุ่มที่อยู่ในอดีตถูกนำเข้ามาในสหรัฐอเมริกาอย่างไม่เต็มใจ อาจจะถูกนำเข้ามาเพื่อเป็นทาส เป็นเชลยในสงคราม เป็นแรงงาน ชนกลุ่มน้อยที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ก็เช่น พวกอเมริกันอินเดียน กลุ่มแอฟริกันอเมริกัน กลุ่มเม็กซิกันอเมริกันยุคแรกๆ ชนกลุ่มน้อยประเภทนี้มักจะเป็นกลุ่มที่ประสบปัญหาในการถูกหลอมรวม (Assimilate) เข้ากับวัฒนธรรมหลัก Ogbu (1991) มองว่าชนกลุ่มน้อยแต่ละประเภทมีความสัมพันธ์กับชนกลุ่มใหญ่แตกต่างกัน และประสบความสำเร็จในการเรียนแตกต่างกัน โดยกลุ่มที่ประสบปัญหามากกว่ากลุ่มอื่นคือกลุ่ม Involuntary Immigrants คือกลุ่มที่ถูกนำเข้ามา หรือ เข้ามาในประเทศอย่างไม่เต็มใจหรืออาศัยอยู่ในประเทศโดยมีสถานะที่ด้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ นอกจากนี้ในงานวิจัย Ogbu ยังแบ่งประเภทของความแตกต่างทางวัฒนธรรมออกเป็นสองประเภทคือ Primary Cultural Differences และ Secondary Cultural Differences โดย Primary Cultural Differences คือ ความแตกต่างทางวัฒนธรรมหลัก หรือ หรือความแตกต่างทางวัฒนธรรมขั้นต้น เป็นความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ก่อนแล้ว ก่อนที่ชนกลุ่มน้อยจะอพยพเข้ามาในประเทศ เช่น ภาษา ค่านิยม การเลี้ยงดูบุตร เป็นต้น ส่วน Secondary Cultural Differences คือ ความแตกต่างทางวัฒนธรรมขั้นที่สองที่เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างชนกลุ่มน้อยกับชนกลุ่มใหญ่ในสังคม ความแตกต่างทางวัฒนธรรมขั้นที่สองนี้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นมาเพื่อรับมือหรือต่อต้านวัฒนธรรมหลัก ยกตัวอย่างให้เห็นความแตกต่างทางวัฒนธรรมสองแบบได้ดังนี้ เช่น ก่อนจะมีการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างชนกลุ่มใหญ่และกลุ่มน้อยก็มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมอยู่แล้ว เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กันชนกลุ่มน้อย โดยเฉพาะกลุ่มที่เป็น Involuntary Immigrant จะสร้างสิ่งที่เรียกว่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมขั้นที่สองขึ้นเพื่อรับมือกับสภาพที่เป็นรอง หรือด้อยกว่าของตนเอง ความแตกต่างทางวัฒนธรรมขั้นที่สองนี้อาจจะเกิดจากการนำความแตกต่างทางวัฒนธรรมขั้นแรกมาตีความใหม่ หรือ สร้างบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมและความประพฤติขึ้นมาใหม่โดยสิ้นเชิง สำหรับ Ogbu (1991) แล้วความแตกต่างทางวัฒนธรรมขั้นที่สองเป็นสิ่งที่น่าสนใจเนื่องจากเกี่ยวข้องกับการเรียนของนักเรียน จากงานวิจัยสิ่งที่ Ogbu (1991) เสนอเพื่อช่วยให้นักเรียนที่เป็นชนกลุ่มน้อย

ประสบความสำเร็จในการเรียนมากขึ้น คือ 1) สำหรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมขั้นต้น ครูต้องทำความเข้าใจใน วัฒนธรรมที่แตกต่างของนักเรียน แล้วใช้ความเข้าใจนั้นจัดรูปแบบการสอนเพื่อให้นักเรียนเข้าใจสิ่งที่ครูสอนได้ดี ขึ้นรวมทั้งเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียน สำหรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมขั้นที่สองนั้น โรงเรียนและ ครูต้องตระหนักว่านักเรียนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมขั้นที่สองมีกรอบความคิดทางวัฒนธรรมที่นอกจากจะ แตกต่างแล้วยังต่อต้าน หรือเป็นปฏิปักษ์ต่อวัฒนธรรมหลักและวัฒนธรรมของโรงเรียน ครูและโรงเรียนควรศึกษา อัตลักษณ์ทางสังคมของนักเรียนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมขั้นที่สองเพื่อช่วยในการทำความเข้าใจกับความ ประพฤติของนักเรียน โรงเรียนควรจัดครูแนะแนวเพื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจและแยกแยะการประสบความสำเร็จ ในการเรียนออกจากความประพฤติที่เรียกว่า "acting whites" หรือการทำตัวเป็นคนขาว นอกจากนั้นโรงเรียน ควรจะช่วยให้นักเรียนรู้จักใช้วิธี "accommodation without assimilation" คือการกลมกลืนแต่ไม่ใช้การถูกกลืน ทางวัฒนธรรมหรือ "alternation model" คือปรับไปได้ทั้งสองวัฒนธรรมเช่นเป็นคนขาวก็ได้เป็นกลุ่มน้อยก็ได้ หรือ "playing the classroom game" ให้นักเรียนเล่นตามกฎกฎมารยาทของห้องเรียนให้เป็นสิ่งสำคัญคือต้อง ให้นักเรียนรู้ว่าพวกเขาสามารถมีส่วนร่วมในทั้งสองกรอบวัฒนธรรมโดยไม่จำเป็นต้องสูญเสียอัตลักษณ์ทาง วัฒนธรรมของตนเองไป พวกเขาควรจะต้องรู้ที่จะ "เข้าเมืองตาหลิ่วต้องหลิ่วตาตาม" โดยไม่ได้หมายความว่าต้อง สูญเสียตัวตนที่แท้จริงของตนเอง

บทเรียนจากต่างประเทศที่สามารถนำมาปรับใช้กับประเทศไทย

ทั้งสามประเทศ คือ แคนาดา ออสเตรเลีย และ สหรัฐอเมริกา มีประสบการณ์การจัดการศึกษาสำหรับนักเรียน ที่เป็นผู้อพยพยาวนานกว่าประเทศไทย ประวัติศาสตร์และสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมของแต่ละประเทศทำให้ ประเทศเหล่านั้นมีนโยบายเกี่ยวกับนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติแตกต่างกัน แคนาดา และออสเตรเลีย มีนโยบายพหุวัฒนธรรมออกมาชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร ในขณะที่สหรัฐอเมริกาไม่มีนโยบายนั้น อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ทั้งสามประเทศมีร่วมกัน คือ แนวทางการดำเนินนโยบายที่มีการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้ อพยพ ซึ่งอาจจะมากบ้างน้อยบ้างขึ้นอยู่กับแต่ละประเทศและรัฐบาลที่ปกครองในขณะนั้น อย่างไรก็ตามการนำ บทเรียนและประสบการณ์ของทั้งสามประเทศมาปรับใช้กับประเทศไทยนั้น จำเป็นที่จะต้องตระหนักว่าประเทศ เหล่านั้นมีประวัติศาสตร์ สภาพทางสังคม รวมทั้งระบบการศึกษาที่แตกต่างไปจากประเทศไทย ทำให้นโยบายและ การปฏิบัติบางอย่างที่ทำได้ในประเทศเหล่านั้นอาจต้องมีการปรับเปลี่ยนเมื่อนำมาใช้กับประเทศไทย ยกตัวอย่าง เช่น ระบบการปกครองและการบริหารการศึกษาของทั้งสามประเทศที่ปกครองแบบมลรัฐและให้อำนาจแก่มลรัฐ ในการกำหนดนโยบายต่างๆ รวมถึงนโยบายการศึกษาทำให้มีความคล่องตัว ยืดหยุ่น และเหมาะสมกับสถานการณ์ ของแต่ละมลรัฐมากกว่าประเทศไทยที่ระบบการปกครองและการบริหารการศึกษายังเป็นแบบรวมศูนย์อำนาจที่

ส่วนกลาง ทำให้การที่ท้องถิ่นหรือสถานศึกษาจะกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้เรียนอาจเป็นไปได้ยากกว่า

อย่างไรก็ตามบทเรียนของทั้งสามประเทศที่สามารถนำมาปรับใช้กับประเทศไทยคือ ความสำคัญและความจำเป็นที่โรงเรียนต้องทำหน้าที่เป็นผู้เชื่อมโยงวัฒนธรรมของเด็กที่เป็นผู้อพยพเข้ากับวัฒนธรรมของประเทศ โรงเรียนมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการปรับตัวของเด็กอพยพ ครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นบุคคลสำคัญที่สุดที่ควรตระหนักถึงหน้าที่นี้ โรงเรียนจำเป็นต้องศึกษาภูมิหลังของนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ เช่น รูปแบบการเรียนรู้ที่นักเรียนเคยเรียน วัฒนธรรมของนักเรียน จากการที่ผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าไปเก็บข้อมูลในสถานศึกษาที่รับนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเข้าเรียน พบว่าลักษณะการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติของโรงเรียนคล้ายกับสิ่งที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาในช่วงปลายทศวรรษที่ 19 ถึงต้นทศวรรษที่ 20 ที่ Olneck (2003) กล่าวถึง นั่นคือ โรงเรียนพยายามทำให้นักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติที่เข้าเรียนในโรงเรียนมีความเป็นไทยมากที่สุด โดยการสอนเรื่องมารยาทแบบไทย ภาษา สุขอนามัย การปฏิบัติในประเทศไทย จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับนโยบายและแนวทางการจัดการศึกษาของประเทศแคนาดา ออสเตรเลีย และสหรัฐอเมริกาทำให้ผู้เขียนมองว่า ถึงเวลาแล้วหรือไม่ที่โรงเรียนจะมองนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติว่าเป็นผู้ที่มีอัตลักษณ์แบบสองวัฒนธรรม คือ มีทั้งวัฒนธรรมเดิมของตนเอง และวัฒนธรรมของประเทศที่อพยพเข้ามาอยู่ แทนที่จะพยายามทำให้นักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติทิ้งวัฒนธรรมของตนเองโดยสิ้นเชิงเพื่อรับวัฒนธรรมใหม่ นอกจากนั้นในการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาตินั้น บทเรียนจากแคนาดาพบว่า อาจต้องมองให้เป็นกระบวนการร่วมทั้งสองทาง คือ นักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติและนักเรียนที่เป็นพลเมืองเดิมของประเทศนั้น แทนที่จะให้นักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเป็นผู้ปรับตัวอยู่เพียงฝ่ายเดียว

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปรากฏการณ์ตามสภาพที่เกิดขึ้นจริงอย่างเป็นองค์รวม โดยเก็บข้อมูลจากโรงเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายจำนวน ๓ โรงเรียน โดยการสัมภาษณ์ สังเกต และ ศึกษาเอกสาร โดยจะสัมภาษณ์ ครู ผู้บริหารโรงเรียน เจ้าหน้าที่จากเขตพื้นที่การศึกษา เจ้าหน้าที่จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด นักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ นักเรียนไทย ผู้ปกครองนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ ผู้ปกครองนักเรียนไทย และ การสังเกตชั้นเรียนและการจัดกิจกรรมในโรงเรียน รวมทั้งการศึกษาเอกสาร เพื่อหาแนวทางในการเสริมสร้างค่านิยมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้นักเรียนไทยและนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ

สำหรับขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยเลือกโรงเรียนในจังหวัดสมุทรสาครเป็นพื้นที่ในการทำวิจัย เพราะจังหวัดสมุทรสาครเป็นพื้นที่ๆ มีแรงงานข้ามชาติเข้ามาทำงานและมีเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเป็นจำนวนมาก จากข้อมูลเบื้องต้นพบว่าในปีการศึกษา ๒๕๕๗ โรงเรียนประถมศึกษาของรัฐในจังหวัดสมุทรสาครมีนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเข้าเรียนเป็นจำนวน ๑,๙๔๒ คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร, ๒๕๕๗) ซึ่งนับว่ามากเมื่อเทียบกับนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติที่เข้าเรียนในโรงเรียนในจังหวัดอื่น จากโรงเรียนประถมศึกษาทั้งหมดในจังหวัดสมุทรสาคร ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกเฉพาะโรงเรียนของรัฐที่มีคุณสมบัติดังนี้ ๑) เป็นโรงเรียนที่มีนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเรียนอยู่จำนวนมากที่สุด หรือ ๒) เป็นโรงเรียนขยายโอกาสที่มีการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมีนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเรียนอยู่เป็นจำนวนมาก^๖ จากเกณฑ์ดังกล่าวผู้วิจัยเลือกโรงเรียนประถมศึกษาได้ทั้งหมด ๓ โรงเรียน คือ โรงเรียนมังคลาธรรม โรงเรียนสุทธิคุณ และ โรงเรียนรวมใจราษฎร์ (ชื่อโรงเรียนทั้งหมดเป็นชื่อสมมติ) โรงเรียนมังคลาธรรม และ โรงเรียนสุทธิคุณเป็นโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติมากที่สุดสองอันดับแรกในจังหวัดสมุทรสาคร ส่วนโรงเรียนรวมใจราษฎร์เป็นโรงเรียนขยายโอกาสที่จัดการศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมีนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเรียนอยู่เป็นจำนวนมาก

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลในโรงเรียนทั้ง ๓ แห่ง โดยการสัมภาษณ์บุคคลต่อไปนี้ คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน ครูผู้สอน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ นักเรียนไทย นักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ ผู้ปกครองนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ เจ้าหน้าที่จากเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยในการวิจัยนี้ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นบุคคลที่กล่าวมาแล้ว รวมทั้งหมด ๒๗ คน

^๖ เนื่องจากผู้วิจัยมีข้อสังเกตเบื้องต้นว่านักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติที่เรียนอยู่ในโรงเรียนไทยเป็นเวลานานจนถึงระดับมัธยมศึกษาอาจมีการรับรู้เรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมต่างไปจากนักเรียนที่เรียนในระดับประถมศึกษา จึงเจาะจงเลือกโรงเรียนที่มีนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาเป็นกลุ่มเป้าหมายในงานวิจัย

สำหรับเกณฑ์การคัดเลือกผู้ปกครองนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาตินั้น ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ปกครองที่มีความเต็มใจที่จะให้ข้อมูลและสามารถสื่อสารภาษาไทยได้ดี โดยผู้วิจัยสอบถามให้ครูและผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นผู้แนะนำผู้ปกครองที่มีคุณสมบัติเหล่านี้ หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงติดต่อผู้ปกครองด้วยตนเอง สำหรับนักเรียนไทยและนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาตินั้น ผู้วิจัยคัดเลือกเด็กที่เรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ขึ้นไป พุดจาสื่อสารรู้เรื่อง ตัวเด็กผู้ปกครองรวมทั้งครู ยินยอมให้เด็กเข้าร่วมโครงการวิจัย ผู้วิจัยติดต่อเด็กผ่านทางผู้ปกครองและครูผู้สอน สำหรับในกรณีของเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติและผู้ปกครองถ้าผู้วิจัยพบว่าไม่สามารถสื่อสารกันได้ผู้วิจัยจะใช้ล่ามเป็นสื่อ นอกจากการสัมภาษณ์แล้วผู้วิจัยยังใช้วิธีการสังเกตเพื่อเก็บข้อมูลควบคู่กันไป โดยผู้วิจัยจะสังเกตการเรียนการสอนในชั้นเรียนและ กิจกรรมของโรงเรียน ทั้งที่เป็นกิจกรรมที่ทำเป็นปกติทุกวัน เช่น การเข้าแถวตอนเช้า และ กิจกรรมพิเศษ เช่น การจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ นอกจากนั้นผู้วิจัยจะศึกษาเอกสาร เช่น แผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน รูปภาพการจัดกิจกรรม แผนการจัดกิจกรรม ผลการประเมินคุณภาพภายในและภายนอกของโรงเรียน บันทึกการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน ร่องรอยและหลักฐานเกี่ยวกับผลงานของนักเรียน เช่น เรียงความ ภาพวาด ตาราง ๑ แสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตลอดโครงการ รวมทั้งกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนและผลผลิตที่คาดว่าจะได้รับ

ตาราง ๑ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย และกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน

เวลา	ขั้นตอน และ กิจกรรมในการดำเนินการวิจัย
๒ เดือน	ขั้นตอนที่ ๑: ขั้นเตรียมการ - ยื่นโครงการวิจัยต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อขออนุมัติในการทำวิจัย - ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยเพิ่มเติมเพื่อปรับกรอบแนวคิดการวิจัย และ กำหนดข้อคำถามในการสัมภาษณ์ รวมถึงประเด็นการสังเกต - ติดต่อประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาคร และ โรงเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย เพื่ออธิบายวัตถุประสงค์การวิจัย ขอบเขตของการวิจัย และ จริยธรรมในการทำวิจัย รวมทั้งสอบถามความสมัครใจของโรงเรียนในการเข้าร่วมโครงการวิจัย เมื่อโรงเรียนยินยอมแล้วจึงทำหนังสือราชการเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล และ ยื่นแบบยินยอมการเข้าร่วมโครงการวิจัย (consent form) ที่ผ่านการอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมในคน เพื่อให้โรงเรียนลงนาม ผลผลิต (Output): หนังสืออนุมัติโครงการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน กรอบแนวคิดการวิจัยที่ปรับแล้ว, ข้อคำถามในการสัมภาษณ์ และ ประเด็นการสังเกต
เวลา	ขั้นตอน และ กิจกรรมในการดำเนินการวิจัย
๓ เดือน	ขั้นตอนที่ 2: เก็บข้อมูล และ วิเคราะห์ข้อมูล (ระยะที่ ๑) เก็บข้อมูลในโรงเรียน ๓ โรงเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของการวิจัย มีกิจกรรมดังนี้

	- ทำความเข้าใจกับผู้บริหารโรงเรียนและครูที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการประเด็นในการวิจัย และ วิธีการเก็บข้อมูล - สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน - สัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้างค่านิยมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม - สัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายวิชาการของโรงเรียน ครูที่สอนในชั้นเรียนที่มีนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเรียน - สังเกตชั้นเรียนที่มีนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเรียนอยู่ กิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน - สัมภาษณ์นักเรียนไทยและนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ และ ผู้ปกครองของนักเรียน - สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสาคร - สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่จากเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร - ศึกษาเอกสารต่างๆ เช่น ปฏิทินประจำปีของโรงเรียน รูปภาพการจัดกิจกรรม ผลการประเมินคุณภาพ การเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน บันทึก เรียงความของนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลระยะที่ ๑ มีกิจกรรมดังนี้ - ถอดเทปสัมภาษณ์ พิมพ์บันทึกจากการสังเกต - วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปสัมภาษณ์ การสังเกต และ การศึกษาเอกสาร โดยการให้รหัส (Coding) และ หาประเด็นหลัก (Theme) หาความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นหลัก สร้างเป็นทฤษฎีเบื้องต้นเกี่ยวกับการเสริมสร้างค่านิยมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม - ส่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลให้กับโรงเรียนและเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อให้ตรวจสอบความถูกต้อง ผลผลิต (Output): แบบบันทึกการสัมภาษณ์, บันทึกการสังเกต, ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระยะที่ ๑, ประเด็นหลักพร้อมข้อมูลสนับสนุน
๓ เดือน	ขั้นตอนที่ ๓: เก็บข้อมูล และ วิเคราะห์ข้อมูล (ระยะที่ ๒) - เก็บข้อมูลจากโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย และผู้ให้ข้อมูลหลักเพิ่มเติมเพื่อยืนยันประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลระยะที่ ๑ - สัมภาษณ์ผู้บริหาร และ ครูเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังไม่ชัดเจน - สังเกตชั้นเรียนเพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครูและ นักเรียนกับเพื่อน - สังเกตชั้นเรียนที่สอนหน่วยการเรียนรู้บางหน่วยเป็นพิเศษ เช่น ประวัติศาสตร์ วันสำคัญทางศาสนา เอกลักษณ์ของชาติ - พูดคุยกับนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติและผู้ปกครอง - สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ขั้นตอนและกิจกรรมในการดำเนินการวิจัย
	- ถอดเทปสัมภาษณ์ พิมพ์บันทึกการสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปเพื่อตอบคำถามการวิจัย - ส่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลให้กับผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและให้ข้อคิดเห็น

	ผลผลิต (Output): แบบบันทึกการสัมภาษณ์, บันทึกการสังเกต, ข้อมูลอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการวิจัย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระยะที่ ๒, ข้อเสนอเบื้องต้น
๔ เดือน	ขั้นตอนที่ ๔: วิเคราะห์ข้อมูล, สรุปผลการวิจัย - นำข้อมูลจากการเก็บข้อมูลภาคสนามและการประชุมกลุ่มมาวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย - ส่งข้อสรุปเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล และ (ร่าง) รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ให้โรงเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ดูเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ และ ความเที่ยงตรง - จัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ส่งกรมส่งเสริมวัฒนธรรม - จัดพิมพ์ผลการวิจัยฉบับย่อ และ แผ่นพับแนวทางการเสริมสร้างค่านิยมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพื่อส่งให้เขตพื้นที่การศึกษา และ โรงเรียนเพื่อเผยแพร่ - จัดเตรียม Manuscript เพื่อตีพิมพ์ในวารสารทางวิชาการ ผลผลิต (Output): รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์, Manuscript สำหรับตีพิมพ์ และ ผลการวิจัยฉบับย่อ แผ่นพับแนวทางการเสริมสร้างค่านิยมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมสำหรับส่งให้โรงเรียนและเขตพื้นที่การศึกษา
	สิ้นสุดโครงการวิจัย

บทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูล

ในงานวิจัยนี้บทบาทและการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยนอกจากจะเป็นผู้ให้ข้อมูลแล้วยังมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้างค่านิยมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้กับนักเรียนไทยและนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ และ การตรวจสอบความถูกต้องของงานวิจัย โดยผู้วิจัยจะส่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบเป็นระยะ เพราะผู้วิจัยไม่ต้องการให้งานวิจัยชิ้นนี้เป็นผลที่เกิดขึ้นจากผู้วิจัยเพียงผู้เดียว แต่ต้องการให้เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วม ทั้งร่วมให้ข้อมูล และ ร่วมตรวจสอบ ร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อจะได้เป็น “เสียง” ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและมีส่วนได้ส่วนเสียกับงานวิจัย (stakeholders) อย่างแท้จริง

การคืนข้อมูลให้กับชุมชน

นอกจากรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์และ Manuscript บทความสำหรับตีพิมพ์ซึ่งเป็นผลผลิตเชิงวิชาการแล้ว ผู้วิจัยจะนำผลจากการวิจัย เช่น แนวทางการเสริมสร้างค่านิยมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมมาผลิตเป็นสื่อในรูปแบบอื่น เช่น แผ่นพับ หนังสือเล่มเล็ก ที่คนทั่วไปที่ไม่ใช่คนวิชาการสามารถเข้าใจได้ง่าย และจะส่งให้กับเขตพื้นที่การศึกษา และ โรงเรียน รวมทั้งองค์กรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการศึกษาของเด็กที่เป็น

ลูกหลานแรงงานข้ามชาติ เพื่อนำไปเผยแพร่และใช้ในการพัฒนางานด้านการศึกษาและวัฒนธรรมของแรงงานข้ามชาติต่อไป รวมทั้งข้อมูลอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการวิจัย เช่น ผลจากการสำรวจต่างๆ ผู้วิจัยจะส่งข้อมูลเหล่านั้นคืนกลับให้กับเขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

จริยธรรมในการทำวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคนและต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการการวิจัยในคนของมหาวิทยาลัยมหิดล ดังนั้นผู้วิจัยจะปฏิบัติตามหลักการของการทำวิจัยในคน คือ ๑) การปกปิดความลับและความเป็นส่วนตัวของผู้มีส่วนร่วมในการทำวิจัย ผู้วิจัยจะใช้ชื่อสมมติกับโรงเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของงานวิจัยและบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดเพื่อรักษาความเป็นส่วนตัว รวมทั้งผู้วิจัยจะขออนุญาตในการบันทึกเสียงและบันทึกภาพทุกครั้ง รวมทั้งจะเก็บไฟล์เสียงและภาพในที่ปลอดภัย ๒) การยินยอมเข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยจะขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลในการเข้าร่วมการวิจัย และจะแจ้งให้ผู้ให้ข้อมูลทราบว่าสามารถถอนตัวจากการเป็นผู้ให้ข้อมูลได้ตลอดเวลา ๓) ผู้วิจัยจะปกป้องผลกระทบที่อาจเกิดกับผู้ให้ข้อมูลอันเกิดจากการเข้าร่วมในการวิจัย และจะคำนึงถึงผลประโยชน์แก่ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยเป็นหลัก

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนลูกหลานแรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร

โรงเรียนมังคลาธรรม โรงเรียนสุทธิคุณ และ โรงเรียนรวมใจราษฎร์ (ชื่อโรงเรียนทั้งหมดเป็นชื่อสมมติ) เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในจังหวัดสมุทรสาครซึ่งเป็นจังหวัดที่มีแรงงานข้ามชาติเข้ามาอาศัยและทำงานอยู่เป็นจำนวนมากอันดับต้นๆ ของประเทศ แรงงานข้ามชาติเหล่านี้หลายคนมีผู้ติดตามที่เป็นเด็กและอีกหลายคนให้กำเนิดบุตรหลานในประเทศไทย จากข้อมูลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครระบุว่า ในปีการศึกษา ๒๕๕๙ เด็กลูกหลานแรงงานข้ามชาติที่เข้าเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีประมาณ ๒,๐๘๕ คน ในจำนวนนี้เด็กที่มาจากประเทศพม่ามีจำนวนมากที่สุด คือ ๑,๕๑๐ คน รองลงมาเป็นเด็กจากประเทศกัมพูชา จำนวน ๑๒๗ คน และเด็กที่มาจากประเทศลาว จำนวน ๔๐ คน และเด็กที่ไม่ปรากฏสัญชาติ ๓๕๘ คน เด็กเหล่านี้กระจายอยู่ตามโรงเรียนต่างๆ ในจังหวัดสมุทรสาคร โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยทั้ง ๓ โรงเรียนเป็นโรงเรียนที่มีเด็กลูกหลานแรงงานข้ามชาติเรียนอยู่เป็นจำนวนมากอันดับต้นๆ ในจังหวัด

ลักษณะของโรงเรียนทั้ง ๓ เป็นโรงเรียนของรัฐบาล โดยโรงเรียนมังคลาธรรม และโรงเรียนสุทธิคุณเป็นโรงเรียนสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนโรงเรียนรวมใจราษฎร์เป็นโรงเรียนสังกัดเทศบาล โรงเรียนสุทธิคุณและโรงเรียนรวมใจราษฎร์เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ส่วนโรงเรียนมังคลาธรรมเปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

โรงเรียนเหล่านี้มีจำนวนนักเรียนทั้งโรงเรียนและสัดส่วนนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติต่อนักเรียนไทยแตกต่างกันไป ที่โรงเรียนมังคลาธรรมนักเรียนส่วนใหญ่ของโรงเรียน (ร้อยละ ๙๐) เป็นนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ ส่วนที่โรงเรียนรวมใจราษฎร์นั้นกลับกัน คือ นักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติคิดเป็นร้อยละ ๖.๕ ของจำนวนนักเรียนทั้งหมดในโรงเรียน โดยที่โรงเรียนรวมใจราษฎร์จะต่างไปอีกสองโรงเรียนคือ นักเรียนลูกหลานแรงงานข้ามชาติหลายคนเป็นนักเรียนที่ตามพ่อแม่ที่เป็นชาวไทยภูเขาที่ย้ายมาจากภาคเหนือมาทำงานที่จังหวัดสมุทรสาคร หรือที่โรงเรียนเรียกว่า “เด็กเขา” นอกจากนี้ยังมีเด็กพม่า เด็กชายขอบ เด็กมาจากเขมร ที่พ่อแม่มาทำงานก่อสร้าง และการเกษตร ส่วนที่โรงเรียนสุทธิคุณ นักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติคิดเป็นร้อยละ ๔๓ ของนักเรียนทั้งโรงเรียน (ดูตาราง ๒) นักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติในโรงเรียนทั้งสามส่วนใหญ่เป็น พม่า มอญ กะเหรี่ยง และ มีบางคนที่เป็นชาวไทยภูเขาที่ติดตามผู้ปกครองที่มาจากภาคเหนือ

ตาราง ๒ จำนวนนักเรียนไทยและนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง

	นักเรียนทั้งหมด	นักเรียนไทย	นักเรียนลูกหลานแรงงานข้ามชาติ
โรงเรียนสุทิดิคุณ	๖๘๗	๓๙๔ (๕๗%)	๒๙๓ (๔๓%)
โรงเรียนมังคลาธรรม	๑๖๓	๑๑ (๑๐%)	๑๕๒ (๙๐%)
โรงเรียนรวมใจราษฎร์	๑๐๖๔	๙๙๕ (๙๓.๕%)	๖๙ (๖.๕%)

*ข้อมูลเมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๙

การรับเข้าเรียนและการจัดชั้นเรียนโรงเรียน (Enrollment and Class Placement)

เด็กลูกหลานแรงงานข้ามชาติที่ผู้วิจัยทำการศึกษาคือเด็กที่เรียนในโรงเรียนของรัฐทั้งหมด เด็กเหล่านี้มีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐไทยโดยได้รับสิทธิเท่าเทียมกับนักเรียนชาวไทยเนื่องจากมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๘ เมื่อแรกเริ่มนั้นกระทรวงศึกษาธิการกำหนดแนวปฏิบัติในการรับนักเรียนลูกหลานแรงงานข้ามชาติว่าโรงเรียนสามารถรับได้ทั้งหมดโดยไม่ต้องบันทึกด้วยหลักฐานสีแดงว่านักเรียนไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎร และให้ได้รับเงินอุดหนุนรายหัวเช่นเดียวกับเด็กนักเรียนชาวไทย อย่างไรก็ตามต่อมาระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการจ่ายเงินอุดหนุนรายหัวนักเรียนกำหนดให้นักเรียนต้องมีเลข ๑๓ หลักเพื่อรับสิทธิเรียนฟรี ทำให้หลายโรงเรียนปฏิเสธที่จะรับนักเรียนที่ไม่มีเลข ๑๓ หลัก หรือไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรเพราะไม่สามารถเบิกเงินอุดหนุนรายหัวได้ บางโรงเรียนรับนักเรียนเข้าเรียนถึงแม้จะไม่มีหลักฐานโดยจัดหาทุนการศึกษาให้ พ่อแม่ผู้ปกครองที่เป็นแรงงานข้ามชาติบางคนยอมออกเงินส่วนตัวเพื่อให้บุตรหลานของตนได้เรียน หลายโรงเรียนรับนักเรียนเข้ามาก่อนและดำเนินการประสานงานกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อออกเลข ๑๓ หลัก (ค่า G) ให้กับนักเรียน จากการสัมภาษณ์ ทั้ง ๓ โรงเรียนให้ข้อมูลตรงกันว่านโยบายรับเด็กทุกคนที่อยู่ในช่วงวัยการศึกษาไม่ว่าจะเป็นเด็กที่มีทะเบียนราษฎรหรือไม่ก็ตาม

การรับนักเรียนที่นี้เป็นการรับเด็กในช่วงวัยการศึกษาทุกคน เรารับทุกคน เด็กหรือผู้ปกครองที่อยู่วัยเรียนที่ต้องการเข้าเรียน โรงเรียนรับหมด ถึงแม้จะประสบปัญหาเรื่องการมีทะเบียนเกิดหรือไม่ โรงเรียนรับหมด

(ผู้อำนวยการโรงเรียนสุทิดิคุณ)

คือการรับนักเรียนเนี่ย เราทำตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ นโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาคร แล้วก็ตามแนวการรับนักเรียนของโรงเรียน คือเด็กทุกคนเนี่ยรับทุกคน จะเป็นเด็กไทยที่อยู่ในเขตบริการ อันที่สองก็คือเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติที่มาอาศัยอยู่ในบริเวณใกล้ๆ กับชุมชนของโรงเรียน

(ผู้อำนวยการโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

เด็กลูกหลานแรงงานข้ามชาติที่โรงเรียนรับมาจะได้รับสิทธิเท่ากับเด็กนักเรียนไทยทุกอย่าง คือ ได้รับค่าเครื่องแบบนักเรียน ค่าเล่าเรียน ค่าอุปกรณ์การเรียน ค่าจัดกิจกรรมการศึกษา โดยในระยะแรกกระทรวงศึกษาธิการให้เงินอุดหนุนตามจำนวนรายหัวของนักเรียนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนไม่ว่าจะมีหลักฐานทางทะเบียนราษฎร์หรือไม่ก็ตาม อย่างไรก็ตามเนื่องจากช่วงหลังมีปัญหาเรื่องเกี่ยวกับการจัดสรรเงินรายหัวให้กับนักเรียนลูกหลานแรงงานข้ามชาติที่ไม่มีเลข ๑๓ หลัก นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำหนดให้โรงเรียนบันทึกเลข ๑๓ หลักของนักเรียนเป็นหลักฐานในการรับเงินอุดหนุนรายหัว เด็กคนใดที่ไม่มีทะเบียนราษฎร์ หรือไม่มีเลข ๑๓ หลัก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะไม่บันทึกในจำนวนนักเรียนที่มีสิทธิจะได้รับเงินอุดหนุนรายหัวจนกว่าโรงเรียนจะประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อออกเลข ๑๓ หลัก ดังนั้นบางโรงเรียนจึงแก้ปัญหาด้วยการรับเด็กที่มีเลข ๑๓ หลักก่อน เนื่องจากนักเรียนที่ไม่มีหลักฐานจะมีขั้นตอนในการดำเนินการออกเลข ๑๓ หลัก จึงมีความล่าช้าในการได้รับเงินอุดหนุนรายหัว ทำให้บางโรงเรียนต้องออกเงินให้นักเรียนก่อน หรือหาทุนการศึกษาให้กับนักเรียน หรือให้ผู้ปกครองแรงงานข้ามชาติที่มีกำลังทรัพย์รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการเรียนของบุตรหลานตนเอง บางโรงเรียนต้องออกบัตรประจำตัวนักเรียนให้กับนักเรียนที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎร์ระหว่างที่รอเลข ๑๓ หลักเพื่อใช้เป็นหลักฐานในกรณีที่ถูกเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น ตำรวจเรียกตรวจสอบ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร, ๒๕๕๘)

การรับนักเรียน ครูจะเป็นคนรับเอง คือส่วนใหญ่ตอนแรกๆ เราก็รับหมด พอตอนหลังก็คือเราจะพิจารณาเด็กที่มีเลข ๑๓ หลักมากกว่า เพราะว่าไม่อย่างนั้นก็จะปัญหา คือเราต้องไปขอเลข ๑๓ หลัก กว่าจะได้มานั้นประมาณต่างๆ มันก็ล่าช้านะคะ แต่ถามว่ารับไหมก็รับ แต่ว่ามีส่วนน้อย แต่ถ้าเป็นเด็กผู้หญิงเราก็คงแบบว่าถ้าปล่อยอยู่ในสังคมจะอันตราย เราก็จะเอามาไว้ในโรงเรียนก่อนแล้วให้เขาไปทำบัตรที่หลังแล้วโรงเรียนก็ขอเลข ๑๓ หลัก จากเขตพื้นที่ด้วยคะ ถามว่าค่าใช้จ่ายงบประมาณก็คือไม่ได้เก็บเขาอะไรเพิ่มเติม ก็คือเหมือนกับว่าห่วยเฉลี่ยไป อาหารกลางวันอะไรก็ทานด้วยกัน หนังสือก็จะมีส่วนที่เหลืออยู่ ก็ให้ใช้ร่วมกัน

(รองผู้อำนวยการโรงเรียนมังคลาธรรม)

เมื่อก่อนนี้โรงเรียนกำหนดเลข ๑๓ หลักได้ โดยใช้รหัสโรงเรียนแล้วต่อท้ายด้วย มข. (หรือมส.) แต่ปัจจุบันนี้ไม่ได้แล้ว ก็คือถ้ารับมาแล้วก็ต้องรวบรวมเอกสารส่งไปที่สำนักงานเขตพื้นที่ฯ เขตฯก็จะส่งไปที่สพฐ. แล้ว สพฐ.จะเป็นคนออกเลข ๑๓ หลักส่งมาให้โรงเรียน โรงเรียนจึงจะสามารถลงทะเบียนนักเรียนเข้าไปได้ ปัญหาตรงนี้ก็คือปัญหาที่เกิดขึ้นของเรา เพราะโรงเรียนที่รับเด็กต่างด้าวที่ไม่มีหลักฐาน บางครั้งจะต้องดูแลเรื่องอาหารไปก่อนล่วงหน้า

(ผู้อำนวยการโรงเรียนมังคลาธรรม)

ในการประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนเข้าเรียนนั้น บางโรงเรียนใช้วิธีบอกปากต่อปาก และบางโรงเรียนมีการทำป้ายไวนิลประกาศรับนักเรียนเป็นภาษาพม่าเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองต่างด้าวนำบุตรหลานมาเข้าเรียน บางโรงเรียนใช้วิธีประกาศควบคู่ไปกับการทำจดหมายฝากเด็กนักเรียนข้ามชาติให้ไปแจ้งกับผู้ปกครองและชุมชน โดยมีครูพม่าช่วยแปลจดหมายให้เนื่องจากในบางชุมชนผู้ปกครองอ่านภาษาไทยไม่ออก

เราประกาศนะฮะ ตามระเบียบเราก็ติดประกาศที่โรงเรียน เสร็จแล้วเราทำหนังสือแจ้งกับเด็กนักเรียนไป นักเรียนเค้าก็จะกระจายไป เค้าก็จะอยู่ในชุมชนแต่ละที่ไม่เหมือนกัน แล้วก็ให้เด็กแจ้งกับผู้ปกครองนะ ครับ เราจะมีเอกสาร แต่ผู้ปกครองเค้าอ่านไม่ออก บางทีเราก็มียุติครูพม่ามาเขียนภาษาพม่าแนบไปด้วย ก็ให้เด็กไปช่วยประชาสัมพันธ์ให้เรา

(ผู้อำนวยการโรงเรียนมั่งคณาธรรม)

โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยนี้ทั้งสามโรงเรียนมีนักเรียนลูกหลานแรงงานข้ามชาติจำนวนมาก บางโรงเรียนเช่น โรงเรียนมั่งคณาธรรมมีจำนวนนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติมากกว่านักเรียนไทย สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะพ่อแม่ที่เป็นแรงงานต่างด้าวไม่อยากจะส่งลูกไปในโรงเรียนที่มีนักเรียนไทยเยอะ ประกอบกับการบอกปากต่อปากจากเพื่อนที่เป็นแรงงานข้ามชาติด้วยกัน

สาเหตุที่เด็กโรงเรียนเรามี [นักเรียนข้ามชาติ] เยอะ เพราะว่าพ่อแม่ไม่อยากจะเอาลูกไปเรียนโรงเรียนที่มี เด็กพม่าน้อย เขากลัวลูกเขาโดนรังแก แต่เขาเอามาเรียนที่โรงเรียนเราเยอะเนี่ยเพราะว่ามีพวกเขาอยู่ เยอะ ก็คือลูกเขาจะไม่โดนรังแกอะไรอย่างนี้

(ครูโรงเรียนมั่งคณาธรรม)

ทั้งสามโรงเรียนเป็นโรงเรียนที่เปิดรับนักเรียนข้ามชาติตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๘ ที่รัฐมีนโยบายให้นักเรียนข้ามชาติเข้าเรียนในโรงเรียนไทยได้เป็นโรงเรียนนำร่องในการรับนักเรียนข้ามชาติ ดังนั้นนักเรียนที่เข้าเรียนรุ่นแรกๆจะบอกต่อกันว่ามาเรียนที่นี่

เมื่อถามพ่อแม่ผู้ปกครองที่เป็นแรงงานข้ามชาติถึงสาเหตุที่ส่งลูกมาเข้าเรียนโรงเรียนไทย แทนที่จะส่งไปเรียนศูนย์การเรียนรู้ที่ใช้หลักสูตรพม่า และภาษาพม่าในการสอน ผู้ปกครองตอบว่าเนื่องจากลูกของตนเกิดที่นี่และพูดภาษาไทยได้คล่องกว่าภาษาพม่า หรือ ภาษามอญ และที่ส่งลูกมาเข้าเรียนแทนที่จะให้ออกไปทำงานเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว เพราะคิดว่าการอยู่ในประเทศไทยจำเป็นต้องมีความรู้

หลังจากรับนักเรียนเข้ามาแล้วมาแล้ว แต่โรงเรียนจะมีข้อกำหนดในการจัดนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเข้าชั้นเรียนแตกต่างกัน อย่างเช่น ที่โรงเรียนสุทธิคุณถ้าเป็นเด็กที่พูดภาษาไทยไม่ได้จะให้ไปอยู่ห้องเตรียมความพร้อม ๑ ปี แล้วหลังจากนั้นจึงจัดเข้าชั้นเรียนปกติ

แต่เวลารับก็จะดูเด็ก แม้กระทั่งภาษาที่ใช้ ถึงแม้จะพูดไทยไม่ได้ก็รับ เรารับทุกเชื้อชาติ ทุกภาษา ทุกศาสนาเหมือนกัน พอเรารับมาแล้วเนี่ย ขั้นตอนหนึ่งก็จะสอบถามและสังเกตประวัติเขา ก่อน เด็กที่พูดไทยไม่ได้เลย โรงเรียนมีความจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมเด็ก ที่ผ่านมาระหว่างที่เราจะเตรียมความพร้อมเด็กประมาณ ๑ ปี เตรียมความพร้อมอะไร เรื่องแรกก็คือเรื่องของการใช้ภาษาสื่อสาร เป็นเรื่องหลักที่โรงเรียนต้องมีความจำเป็น คือ เข้ามาอยู่กับเราถ้าไม่ได้ภาษาเลยจะเป็นปัญหากับครูผู้สอน เนื่องจากครูผู้สอนเราเป็นครูไทย เรื่องที่สองก็คือ เรื่องของการที่ให้เค้าได้เรียนรู้ถึงวัฒนธรรมของเรา คือ อยู่ยังไง คนไทยนิสัยยังไง

(ผู้อำนวยการโรงเรียนสุทธิคุณ)

อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่ว่าทุกโรงเรียนจะมีศูนย์เตรียมความพร้อมเช่นนี้ ในบางโรงเรียนใช้วิธีรับเข้ามาก่อน ถึงแม้ว่านักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติจะยังไม่เข้าใจภาษาไทยก็ตาม แล้วจึงสอนพิเศษภาษาไทยเพิ่มให้ภายหลัง หรือ ให้เรียนรู้ภาษาไทยไปพร้อมกับเพื่อนในชั้นเรียน อย่างเช่นที่ปฏิบัติอยู่ในโรงเรียนรวมใจราษฎร์ เนื่องจาก

เรื่องภาษานี้ เราค่อนข้างจะเปิดกว้างนะโรงเรียนเรา บางคนพูดไทยไม่ได้เลย แต่บางที่เนี่ย บางที่เค้าจะมีศูนย์เตรียมความพร้อม ของเรา ของเราไม่มี เราไม่ได้เปิดศูนย์เตรียมความพร้อมนะ เด็กที่พูดไทยไม่ได้เนี่ย เราก็รับเข้ามา ของเราก่อนข้างจะช้า ก็จะมีปัญหาเรื่องการอ่านออกเขียนได้ ... ณ ปัจจุบันเนี่ย เราจัดชั่วโมงเรียนก็คือ หนึ่งพันชั่วโมง หนึ่งพันชั่วโมงก็คือ ห้าชั่วโมงต่อวัน แต่ โรงเรียนจริงๆ ใช้เวลา ๖ ชั่วโมง เพราะฉะนั้นชั่วโมงสุดท้ายที่นอกหลักสูตรเนี่ย เราจะมาสอนพวกเน้นภาษา แล้วภาษาไทย ถึงบอกว่าเราพยายามปรับ

(ผู้อำนวยการโรงเรียนมังคลาธรรม)

คือเราจะดูช่วงอายุมากกว่าว่าถ้า ๔ ถึง ๕ ขวบเนี่ย คืออนุบาล ๑ อนุบาล ๒ สี่ขวบอนุบาล ๑ ห้าขวบอนุบาล ๒ ถ้าอายุก็คืออยู่ในเกณฑ์ ป. ๑ เราก็จะให้ขึ้น ป. ๑ ไปเลย ไม่มีการเตรียมความพร้อมก่อน เพราะว่ามันเสียเวลาและเราก็ต้องเสียงบประมาณ ถ้าเรามานั่งเตรียมความพร้อมใช้ไหมคะ เพราะไม่ใช่เด็กไทย แล้วก็ให้เขาไปเข้าระบบ ป.๑ เลย แล้วก็คือเด็กที่มาเรียนกับเรา ที่มาส่วนใหญ่ก็คือจะอายุเกินเกินแล้วก็พัฒนาการต่างๆ เขาก็จะได้อยู่แล้ว ยกเว้นได้ภาษาไทยแค่นั้นเอง เขามาไม่เท่าไร เขาก็ได้ภาษา

อ่านออกเขียนได้แล้ว จะเร็วกว่าเด็กที่ว่าเล็กๆ อย่างนี้ค่ะ ถ้าอายุครบ ป.๑ เข้าเกณฑ์ ป.๑ ได้ ก็ขึ้น ป.๑ ไปเลย

(รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ โรงเรียนมังคลาธรรม)

ดังจะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ของผู้อำนวยการโรงเรียนสุทธิคุณ โรงเรียนมังคลาธรรม และโรงเรียนรวมใจราษฎร์ ที่ยกมา เมื่อโรงเรียนรับนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเข้ามาแล้วแต่ละโรงเรียนมีการเตรียมความพร้อม หรือช่วยเหลือในการปรับตัวของนักเรียนลูกหลานแรงงานข้ามชาติให้เข้ากับระบบการศึกษาไทยแตกต่างกัน บางโรงเรียนเช่น โรงเรียนสุทธิคุณมีชั้นเรียนเตรียมความพร้อม บางโรงเรียน เช่น โรงเรียนรวมใจราษฎร์ใช้วิธีรับเด็กเข้ามาเรียนก่อนแล้วจึงจัดชั้นเรียนเสริมให้ในเวลาหลังเลิกเรียน บางโรงเรียนเช่น โรงเรียนมังคลาธรรม รับเด็กเข้าเรียนและให้เป็นไปตามกระบวนการปรับตัวตามธรรมชาติของเด็กเอง การเตรียมความพร้อมหรือการจัดชั้นเรียนเพื่อช่วยเหลือนักเรียนนั้นส่วนใหญ่เป็นการเตรียมความพร้อมภาษาไทย ยกเว้นโรงเรียนสุทธิคุณที่เป็นการเตรียมความพร้อมเรื่องมารยาท ความสะอาด และ การเข้าสู่สังคมไทย (จะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป)

การจัดชั้นเรียนให้กับนักเรียนลูกหลานแรงงานข้ามชาติหลังจากผ่านกระบวนการรับนักเรียน และการเตรียมความพร้อมของโรงเรียน โรงเรียนทั้งหมดดูตามเกณฑ์อายุเป็นหลัก โดยถ้านักเรียนอายุไม่เกิน ๖ ขวบจะจัดให้อยู่ชั้นอนุบาล แต่ถ้าเกิน ๖ ขวบจะให้อยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ แต่มีบางโรงเรียนเช่นโรงเรียนรวมใจราษฎร์มีการสอบเทียบความรู้ให้

อยู่ ป.๑ ครับ ตามแนวปฏิบัติของกระทรวง สมมติรับมาอายุ ๑๐ ปีเรียนนะ มันก็มีเคสที่ว่าเด็ก ๑๐ ปี เข้ามาเรียนป.๑ พร้อมกว่าเด็กที่อายุน้อยกว่า พอทำงานเสร็จก็ไปประธานคนอื่น โอเคละ ผมคิดว่ามันสมองเด็กเนี่ย มันก็เฉกเช่นเดียวกับกีฬา บางกีฬา เด็กประถมเป็นช่วงชั้น เป็นรุ่น เด็กพวกนี้มันจะเก่งกว่า ถามว่าเด็กพวกนี้ เราจะทำยังไง ผอ.เป็นประธานก็เลยตั้งคณะกรรมการฝ่ายวิชาการ ทดสอบ ให้เรียนป.๒ เลย ...แต่ถ้าหากว่าเรียนป.๒ ก็เก่งอีก ก็ให้เรียนป.๓ ได้เลย แต่ห้ามพาสชั้นเกิน ป.๓

(ผู้อำนวยการโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

เราก็จะจัดเข้าสู่ระบบ คำว่าจัดเข้าสู่ระบบก็คือ ถ้า ๔ ขวบถึง ๖ ขวบนี้เราจะให้เรียนชั้นอนุบาล ๑ แต่ถ้า ๗ ขวบขึ้นไปให้เข้าชั้น ป. ๑

(ผู้อำนวยการโรงเรียนสุทธิคุณ)

การเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียน: กระบวนการคัดเกลาทางวัฒนธรรม

ในบางโรงเรียนเช่น โรงเรียนสุทธิคุณที่เป็นโรงเรียนหนึ่งที่เข้าร่วมในงานวิจัยนี้ ก่อนที่จะรับเด็กข้ามชาติเข้าเรียน โรงเรียนจัดให้มีการเตรียมความพร้อมก่อน ที่โรงเรียนนี้มีห้องเรียนเตรียมความพร้อมซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานข้ามชาติ (LPN) และบริษัทไทยยูเนียนกรุป เพื่อเตรียมเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติให้เข้าสู่ระบบการศึกษาไทย สิ่งที่น่าหนักใจคือให้เด็กเรียนรู้ภาษาไทย และค่านิยมไทย เช่น ความสะอาด เป็นการ “พลิกโฉม” นักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติให้เป็นคนไทย

โรงเรียนมีความจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมเด็ก ที่ผ่านมามีการเตรียมความพร้อมเด็กประมาณ ๑ ปี เตรียมความพร้อมอะไร เรื่องแรกก็คือเรื่องของการใช้ภาษาสื่อสาร เป็นเรื่องหลักที่โรงเรียนต้องมีความจำเป็น คือ เข้ามาอยู่กับเราถ้าไม่ได้ภาษาเลยจะเป็นปัญหากับครูผู้สอน เนื่องจากครูผู้สอนเราเป็นครูไทย เรื่องที่สองก็คือ เรื่องของการทำให้เค้าได้เรียนรู้ถึงวัฒนธรรมของเรา คือ อยู่ยังไง คนไทยนิสัยยังไง

(ผู้อำนวยการโรงเรียนสุทธิคุณ)

สาเหตุของการเตรียมความพร้อมนั้น นอกจากจะเป็นการเตรียมตัวเด็กเพื่อให้เข้าเรียนในระบบโรงเรียนไทยแล้ว ยังเป็นการลดแรงต้านจากผู้ปกครองชาวไทยที่รังเกียจว่าเด็กเหล่านี้สกปรกและนำเชื้อโรคมาให้ โดยเฉพาะตั้งแต่พ.ศ. ๒๕๔๗-๒๕๔๘ ที่รัฐเริ่มเปิดโอกาสให้เด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเข้าเรียนในโรงเรียนไทยและผู้ปกครองเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาตินำเด็กมาเข้าเรียนเป็นจำนวนมาก

เราก็ต้องเอาเค้ามา เช่น การดื่มน้ำ การกินช้อน อะไร ตรงเนี่ยประโยชน์มันจะได้ เราจะลดแรงต้านจากชุมชน เมื่อตอนประมาณสัก ๒๕๔๗-๒๕๔๘ เนี่ย ที่มันเริ่มบูม พวกเค้ามาเรียนในประเทศไทย ปรากฏว่ามีหลายรร.ที่ผู้ปกครองไทย รังเกียจเด็กต่างชาติ เพราะว่าเด็กพวกนี้เวลามาจะนำไข่ออกมา ไข่มาลาเรียมา โรคเท้าช้างมา เพราะฉะนั้นเมื่อก่อน ประมาณปี ๒๕๔๘, ๒๕๔๙, ๒๕๕๐, ๒๕๕๑ สมุทรสาครจะดังเรื่องไข่มาลาเรียมาก เพราะฉะนั้น พอเราชุบตัวเด็ก เช่นการแต่งกายของโรงเรียน พอเราเอาชุดสีขาว กางเกงของโรงเรียนมาให้เขาสวม เขาก็จะดูไม่ออกว่า ไข่มัย คือพลิกโฉมเขา ให้เป็นคนไทยทั้งหมด

(ผู้อำนวยการโรงเรียนสุทธิคุณ)

เรื่องสุขลักษณะค่ะ เพราะว่าเด็กพม่า มอญ ส่วนใหญ่แล้วผู้ใหญ่ไทย เขาจะไม่ชอบถึงขั้นที่ต้องเอาลูกหลานของตัวเองไปเรียนที่โรงเรียนอื่น เพราะว่ามันมองว่าไม่อยากให้มาเรียนร่วมกับเด็กพม่า เพราะว่าเด็กพม่า มอญ นี่สกปรก พอเด็กเข้ามานี้ครูต้องเน้นเรื่องสุขลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นเล็บมือ ผิวหนัง ผม เสื้อผ้า

การแต่งกายของเขาค่ะ ห้องนี้ก็จะตรวจทุกสัปดาห์ทุกวันจันทร์ เช้าวันจันทร์หลังจากที่ใช้ชี้อเสร็จ
เรียบร้อยแล้วก็จะตรวจสอบลักษณะของเด็ก ว่าเล็บมือสะอาดไหมสั้นรึป่าว อะไรประมาณนี้

(ครูผู้สอนห้องเตรียมความพร้อมโรงเรียนสุทธิคุณ)

จากบทสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนและครูผู้สอนห้องเตรียมความพร้อม จะเห็นได้ว่าจุดประสงค์หลัก
ของการเตรียมความพร้อมคือเพื่อปรับให้นักเรียนเหมือนคนไทย ทั้งในเรื่องการแต่งกาย มารยาท ความสะอาด
เพื่อลดแรงต้านจากผู้ปกครองชาวไทยที่อาจเกรงที่จะส่งลูกหลานมาเข้าเรียนที่โรงเรียน

ในห้องเตรียมความพร้อมนอกจากโรงเรียนจะสอนภาษาไทย ค่านิยม และ วัฒนธรรมไทยให้กับนักเรียนที่
เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติแล้ว โรงเรียนยังเตรียมความพร้อมในเรื่องของการให้นักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงาน
ข้ามชาติรู้จักวัฒนธรรมของโรงเรียนด้วย เช่น การยืนเข้าแถว การยืนต่อหน้าผู้ใหญ่ การส่งของให้ผู้ใหญ่ การเดิน
ผ่านผู้ใหญ่ การทำความเคารพและทักทายเมื่อพบผู้ใหญ่ เพราะเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติที่เข้าโรงเรียน
ไทยครั้งแรก จะไม่เข้าใจวิถีปฏิบัติของโรงเรียน หรือ รหัสวัฒนธรรมของโรงเรียน เช่น เมื่อบอกให้เข้าแถว เด็กก็จะ
มายืนชิดกัน แต่วิถีปฏิบัติของโรงเรียนคือเด็กต้องยื่นมือมาแตะไหล่คนข้างหน้า เว้นช่องไฟเล็กน้อย หรือ เมื่อยืนต่อ
หน้าครู เด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติโดยเฉพาะเด็กพม่าจะกอดอกเพราะนั่นคือการแสดงออกถึงความสุภาพ
และความเคารพในโรงเรียนพม่า แต่สำหรับโรงเรียนไทยถ้านักเรียนกอดอกแปลว่าไม่สุภาพ ครูก็ต้องสอนใหม่ว่าที่
โรงเรียนไทยทำอะไร หลายครั้งความเข้าใจผิดเกิดจากการที่นักเรียนยังไม่เข้าใจภาษาไทย เช่นขณะที่นักเรียนนั่ง
อยู่ที่โต๊ะแล้วครูบอกให้ยืน นักเรียนก็ลุกขึ้นยืนบนโต๊ะเลย ในห้องเตรียมความพร้อมจึงมีลามที่มูลนิธิเครือข่ายเพื่อ
คุณภาพชีวิตแรงงานข้ามชาติ (LPN) จัดมาเพื่อช่วยในการสื่อสารระหว่างครูกับนักเรียนข้ามชาติ
ในห้องเตรียมความพร้อม นักเรียนข้ามชาติจะทำกิจกรรมทุกอย่างเหมือนกับที่นักเรียนไทยที่เรียนในระบบโรงเรียน
ทำ เช่น เริ่มต้นด้วยการนับเลข ท่องพยัญชนะไทย ท่องชื่อวันต่างๆ ในหนึ่งสัปดาห์ ท่องชื่อเดือนแต่ละเดือนในหนึ่ง
ปี ร้องเพลงรักเมืองไทย และ ร้องเพลงชาติไทย คุณครูผู้สอนในห้องเตรียมความพร้อมสรุปไว้ว่า จุดเน้นในการ
เตรียมความพร้อมสำหรับนักเรียนข้ามชาติมีสองอย่างคือ หนึ่ง ให้รู้มารยาทไทย ปรับตัวให้เป็นเหมือนคนไทยเพื่อ
จะได้ลดแรงต้านจากผู้ปกครองชาวไทย และ สอง คือ ให้สื่อสารภาษาไทยรู้เรื่องเมื่อเข้าเรียนในระบบจะได้ไม่เป็น
ภาระแก่ครูผู้สอน

การเตรียมความพร้อมของโรงเรียนอาจมองได้อีกมุมหนึ่งว่าเป็นการปลูกฝังความเป็นไทยให้กับนักเรียน
ข้ามชาติ ดังที่ครูผู้สอนห้องเตรียมความพร้อมกล่าวไว้ คือ “มาโรงเรียนนี้ขอความร่วมมือว่า อยากให้ทำเหมือน
วัฒนธรรมไทย คือเขาแต่งตัวแบบนี้ ก็อยากให้เขาทำเหมือนวัฒนธรรมไทย” นักเรียนเรียนรู้วัฒนธรรมไทยไป
พร้อมๆ กับระเบียบปฏิบัติในชั้นเรียน เช่น การฟังคำสั่ง การขออนุญาต การรู้จักรอ การผลัดกันเป็นตัวแทนกลุ่ม
การรู้จักรูปแบบการเรียนในห้องเรียน เช่น เมื่อคุณครูสั่งงานบนกระดานแล้วนักเรียนทำงานส่วนตัวลงในสมุดหรือ

ใบงานที่คุณครูแจกให้แล้วเข้าแถวนำมาส่งที่โต๊ะครู สิ่งเหล่านี้ฟังดูเป็นเรื่องปกติสำหรับนักเรียนไทย อย่างไรก็ตาม สำหรับนักเรียนข้ามชาติที่ไม่ชินกับระบบการศึกษาของไทย สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่ต้องเรียนรู้ หรือ การขออนุญาต ช่วงแรกๆ นักเรียนจะลุกออกไปจากห้องเรียน เช่น ไปเข้าห้องน้ำโดยไม่ขออนุญาตเพราะความไม่รู้ การพูดคำว่า สวัสดีและขอบคุณ สิ่งเหล่านี้ถ้าไม่มีการเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนข้ามชาติก่อน อาจเกิดการเข้าใจผิดและการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง เมื่อนักเรียนเข้าสู่ระบบโรงเรียน

บันทึกการสังเกต

ห้องเรียนเตรียมความพร้อมนักเรียนข้ามชาติเพื่อเข้าสู่ระบบการศึกษาไทย โรงเรียนสุทธิคุณ

ห้องเรียนเตรียมความพร้อมของโรงเรียนสุทธิคุณตั้งขึ้นมาโดยได้รับการสนับสนุนจากบมจ.ไทยยูเนียนกรุ๊ป และมูลนิธิ LPN แบ่งออกเป็นสองห้องติดกัน ตั้งอยู่ชั้นล่างของอาคารเรียนใหม่ ในห้องเรียนมีโต๊ะ เก้าอี้นักเรียน ชั้นวางของ แผ่นป้ายโปสเตอร์ให้ความรู้ติดอยู่รอบห้อง ห้องเรียนสะอาดและมีบรรยากาศเหมาะสมกับการเรียน ภาพที่ติดอยู่ในห้องเรียนเป็นภาพที่พบได้ในห้องเรียนของโรงเรียนไทย เช่น ภาพพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ ธงชาติไทย ภาพพญายุชนะไทย ภาพตัวเลข รูปของส่วนประกอบในร่างกายคน และ การรักษาความสะอาด ภาพธงชาติของประเทศในอาเซียน

ในวันที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกต ห้องเตรียมความพร้อมของโรงเรียนสุทธิคุณมีนักเรียนประมาณ ๒๑ คนจากรายชื่อนักเรียนจำนวนนักเรียนทั้งหมด ๒๕ คน เนื่องจากนักเรียนบางคนขาดเรียน นักเรียนที่เรียนอยู่ในห้องนี้ส่วนใหญ่เป็นมอญและพม่า มีคนที่เบ็นกะเหรี่ยงอยู่ ๑ คน นักเรียนในห้องอายุต่างกันมาก มีตั้งแต่เด็กเล็กอายุ ๓-๔ ขวบ และเด็กโตอายุ ๑๑-๑๓ ขวบ ทั้งหมดเป็นเด็กที่สมัครเข้าเรียนในโรงเรียนสุทธิคุณและไม่เคยผ่านการเรียนในระบบโรงเรียนไทยมาก่อนจึงถูกจัดให้มาเตรียมความพร้อมก่อนเป็นเวลา ๑ ปี ก่อนที่จะเข้าสู่ระบบการศึกษา โดยหลังจากผ่านชั้นเตรียมความพร้อม เด็กที่อายุไม่ถึง ๖ ขวบจะเข้าเรียนชั้นอนุบาล และเด็กที่อายุเกิน ๖ ขวบจะเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ในห้องเตรียมความพร้อมมีคุณครูชาวไทย ๑ คน และมีพี่เลี้ยงชาวพม่าอีก ๑ คน ที่มูลนิธิ LPN ส่งมาช่วยเป็นล่ามในการสื่อสารระหว่างครูไทยกับเด็กข้ามชาติ เนื่องจากคุณครูพูดภาษาพม่าไม่ได้และเด็กหลายคนโดยเฉพาะเด็กเล็กๆ ยังพูดไทยไม่ได้ คุณครูเล่าว่าเมื่อเด็กเข้าเรียนแรกๆ และยังไม่มีความคุ้นเคย คุณครูต้องติดต่อกลับไปหาผู้ปกครองบ่อย เด็กข้ามชาติที่เรียนในห้องเตรียมความพร้อมไม่ได้รับเงินอุดหนุนรายหัวจากรัฐ เนื่องจากยังไม่ได้ผ่านการรับเข้าสู่ระบบโรงเรียน ดังนั้นค่าใช้จ่ายสำหรับชุดนักเรียน หนังสือเรียน สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนต่างๆ รวมทั้งอาหารกลางวัน เป็นค่าใช้จ่ายที่ได้จากเงินบริจาค และส่วนหนึ่งผู้ปกครองต้องออกเอง เช่น ค่าชุดนักเรียน

หลักสูตรที่ใช้ในชั้นเรียนเตรียมความพร้อมเป็นหลักสูตรที่ผู้อำนวยการโรงเรียนจัดทำขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๘ โดยบูรณาการกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมุ่งให้ผู้เรียนที่ผ่านหลักสูตรนี้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ๘ ประการที่สามารถอยู่ในสังคมในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก จากเอกสาร “หลักสูตรการศึกษา การเตรียมความพร้อมเด็กต่างชาติ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑” กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่นักเรียนข้ามชาติต้องมีหลังผ่านหลักสูตรเตรียมความพร้อมไว้ดังนี้

- ๑) **รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์** ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ ชำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย ศรัทธายึดมั่นในศาสนาและเคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
- ๒) **ซื่อสัตย์ สุจริต** เป็นคุณสมบัติที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในความถูกต้อง ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ
- ๓) **มีวินัย** เป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในข้อตกลง กฎเกณฑ์และระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียนและสังคม
- ๔) **ใฝ่เรียนรู้** เป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียน แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน
- ๕) **อยู่อย่างพอเพียง** เป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
- ๖) **มุ่งมั่นในการทำงาน** เป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจและรับผิดชอบในการทำงานที่ การงานด้วยความเพียรพยายาม อดทน เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย
- ๗) **รักความเป็นไทย** เป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า ร่วมอนุรักษ์ สืบทอดภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรม ใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม
- ๘) **มีจิตสาธารณะ** เป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคม ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน

จากการที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการเรียนการสอนในห้องเรียนเตรียมความพร้อม กิจกรรมการเรียนการสอน ในชั้นเรียนล้วนล้าไปกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ๘ ประการนี้ เช่น กิจกรรมระบายสีธงชาติไทย มีการให้นักเรียน รับผิดชอบความสะอาดของห้องเรียนด้วยการทำเวร (ส่วนใหญ่ผู้ที่โตกว่าจะเป็นคนทำ) การรักษาความสะอาดส่วน บุคคล เช่น กินขนมเสร็จต้องล้างมือ แปร่งฟัน การมีระเบียบวินัย เช่น เก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย การเข้าแถวเรียง ตามลำดับไหล่เพื่อเดินไปโรงอาหาร การนั่งให้เรียบร้อย การขออนุญาตครูก่อนออกจากห้องเรียน ความสะอาดของ ชุมนักเรียน ในด้านวิชาการเด็กในห้องเตรียมความพร้อมได้เรียนเกี่ยวกับพยัญชนะไทย ตัวเลขทั้งเลขอารบิกและ เลขไทย ชื่อเรียกอวัยวะของร่างกายเป็นภาษาไทย การดูนาฬิกาและการอ่านเวลา มีการสอนให้เด็กนั่งสมาธิ สวด มนต์ ร้องเพลงชาติไทย ทักทายผู้ใหญ่ทั้งภาษาไทย พม่า และ ภาษาอังกฤษ ท่องสูตรคูณ บอกชื่อประเทศใน อาเซียน มีการเล่นเกมส่เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ การร้องเพลง

ในวันหนึ่งที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการจัดการเรียนการสอนในห้องเตรียมความพร้อม นักเรียนท่องบทอาขยาน
“รักเมืองไทย” ที่มีเนื้อหาดังนี้

คนไทยนี้ดี เป็นพี่เป็นน้อง

เมืองไทยเมืองทอง เป็นของคนไทย

คนไทยเข้มแข็ง ร่วมแรงร่วมใจ

รักชาติยิ่งใหญ่ ไทยสามัคคี

ธงไทยไตรรงค์ เป็นธงสามสี

ทั้งสามสิ่งนี้ เป็นที่บูชา

สีแดงคือชาติ สีขาวศาสนา

น้ำเงินงามตา พระมหากษัตริย์ไทย

เรารักเพื่อนบ้าน ไม่รานรุกรใคร

เมื่อยามมีภัย ร่วมใจป้องกัน

เรารักท้องถิ่น ทำกินแบ่งปัน

ถิ่นไทยเรานั้น ช่วยกันดูแล

ชาติไทยรุ่งเรือง เป็นเมืองเก่าแก่

ประเพณีงามแท้ ไม่แพ้ชาติใด

วัดวาอาราม งดงามยิ่งใหญ่

มีภาษาไทย คิดใช้ขึ้นเอง

เด็กไทยวันนี้ ต้องดีต้องเก่ง

ต้องช่วยตัวเอง ต้องเร่ร่อนก้าวไป

ชื่อสัตย์อดทน ฝึกฝนวินัย

เรารักเมืองไทย ร่วมใจทำดี

เมื่อถามพ่อแม่ผู้ปกครองที่เป็นแรงงานข้ามชาติว่าคิดอย่างไรกับการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน
เช่นนี้ให้กับบุตรหลานของตน ผู้ปกครองที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ตอบว่าพอใจ

ก็ตั้งแต่เข้ามาอยู่โรงเรียน เรียนเข้าใจขึ้น เข้าใจภาษาไทยด้วย ถึงจะพูดไม่ชัดก็อ่านหนังสือได้ นับเลขได้
แต่ก็ไม่ค่อยเก่งเหมือนเด็กคนอื่นเขา เพราะว่าแกพูดช้า แล้วก็รู้จักสวัสดิ์ รู้จักขอบคุณ อยู่ที่บ้านก็รู้จักไหว้
พระ

(ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนสุทิดิคุณ)

ผู้ปกครองเห็นว่าโรงเรียนสอนแบบนี้ดีแล้ว แต่จะดียิ่งขึ้นถ้าสอนภาษาอังกฤษมากขึ้น เพราะภาษาอังกฤษ
เป็นสิ่งสำคัญในการประกอบอาชีพไม่ว่าจะอยู่ในประเทศไทย หรือกลับไปประเทศพม่า เด็กนักเรียนข้ามชาติส่วนใหญ่
เมื่อเข้าโรงเรียนไทยก็จะเรียนรู้ภาษาไทยมากกว่าภาษาแม่ของตนเอง

ผู้วิจัย : แล้วเขาพูดภาษามอญกับแม่ไหมอยู่บ้าน

ผู้ปกครอง : พูดบ้างแต่ไม่เยอะ ตอนนี้นำใจภาษาไทยมากกว่า

ผู้วิจัย : แล้วเค้าเขียนมอญได้ไหม

ผู้ปกครอง : ยังไม่ได้เลย ภาษามอญก็ยังพูดไม่ได้หมด

(ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนสุทิดิคุณ)

สรุปผลการวิจัยบทที่ ๔

จากผลการวิจัยในประเด็นเรื่องการรับเข้าเรียน การจัดชั้นเรียน และการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียน
สามารถสรุปได้ว่าการเสริมสร้างค่านิยมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้น โรงเรียนมี
กระบวนการที่ช่วยทำให้นักเรียนข้ามชาติใช้ชีวิตอยู่ในสังคมไทยและอยู่ในโรงเรียนไทยได้อย่างไม่เกิดปัญหา
โรงเรียนมีกระบวนการเตรียมความพร้อมสำหรับนักเรียนข้ามชาติเป็นเวลา ๑ ปีก่อนที่จะส่งเข้าสู่ชั้นเรียนปกติ
หรือในบางโรงเรียนที่ไม่มีชั้นเรียนเตรียมความพร้อมก็มีการสอนภาษาไทยหลังเลิกเรียน

เมื่อพิจารณาหลักสูตรเตรียมความพร้อมของโรงเรียน และกิจกรรมที่จัดในชั้นเรียนเตรียมความพร้อม
พบว่ามิติดุประสงค์หลักอยู่สองประการคือ ๑) เพื่อปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมไทยให้กับนักเรียนข้ามชาติ และ
๒) เพื่อเตรียมนักเรียนข้ามชาติให้เข้าสู่ชั้นเรียนไทย สำหรับข้อ ๑. วัฒนธรรมไทยและค่านิยมที่ปลูกฝังให้แก่

นักเรียนข้ามชาติมี ๘ ประการ คือ ๑.รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ๒.ซื่อสัตย์ สุจริต ๓.มีวินัย ๔.ใฝ่เรียนรู้ ๕.อยู่อย่างพอเพียง ๖.มุ่งมั่นในการทำงาน ๗.รักความเป็นไทย และ ๘.มีจิตสาธารณะ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง ๘ ประการนี้เป็นคุณสมบัติเดียวกับที่โรงเรียนปลูกฝังให้นักเรียนไทยเพื่อให้ใช้ชีวิตและเติบโตเป็นพลเมืองไทยที่ดี นักเรียนข้ามชาติก็เช่นเดียวกัน จากการสังเกตชั้นเรียนเตรียมความพร้อมพบว่าค่านิยมที่โรงเรียนปลูกฝังให้กับนักเรียนข้ามชาติ คือ ค่านิยมของความเป็นไทยเพื่อที่นักเรียนข้ามชาติจะได้ใช้ชีวิตในสังคมไทยได้ดี และเป็นพลเมืองที่ดีต่อไป สำหรับวัตถุประสงค์ข้อ ๒.ของการเตรียมความพร้อมของโรงเรียนคือเพื่อเตรียมนักเรียนข้ามชาติให้เข้าสู่ชั้นเรียนไทย โรงเรียนมีการเตรียมนักเรียนข้ามชาติเข้าสู่ชั้นเรียนไทยโดยการเตรียมเรื่องของการสื่อสารด้วยภาษาไทย การเตรียมเรื่องของข้อปฏิบัติในชั้นเรียน เช่น การเข้าแถว การยกมือตอบคำถาม การฟังคำสั่งครู การรักษาระเบียบวินัยและความสะอาด การเรียนรู้เรื่องตารางเวลาของโรงเรียน เช่น เวลาเข้าเรียน เวลาพัก รับประทานอาหารกลางวัน เวลารับประทานอาหารกลางวัน เวลาเลิกเรียน เป็นต้น เหล่านี้เป็นการปลูกฝังค่านิยมของการเป็นนักเรียนที่ดี ซึ่งถ้านักเรียนสามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อปฏิบัติของห้องเรียนและโรงเรียนย่อมส่งผลต่อการขัดเกลาทำให้นักเรียนเป็นพลเมืองที่ดี

บทที่ ๕ ผลการวิจัย
หลักสูตรและวิธีการจัดการเรียนการสอน
(Curriculum content and instruction methods)

การสอนตามหลักสูตรไทย

โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยทั้งสามโรงเรียนให้ข้อมูลว่าในการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาตินั้นสอนโดยยึดหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลักไม่มีการแยกเป็นหลักสูตรสำหรับนักเรียนข้ามชาติเนื่องจากโรงเรียนเห็นว่าหากทำเช่นนั้นจะเป็นการแบ่งแยก

โรงเรียนทั้งสามเน้นการเรียนการสอนเรื่องของประเทศไทย ความเป็นไทย และ วัฒนธรรมไทยมากกว่าจะสอนเกี่ยวกับวัฒนธรรมของนักเรียนโดยให้เหตุผลว่าเนื่องจากนักเรียนข้ามชาติเข้ามาอยู่ในประเทศไทยจึงจำเป็นต้องเรียนเรื่องของประเทศไทย

เราจะให้แบบว่าคุณมาอยู่ประเทศเรา คุณก็น่าจะเรียนรู้ของเรา ไม่ได้เสียหยาอะไร แต่คุณครูน่าจะสอนเรื่องของเรา ให้เขารู้ว่าประเทศของเราเป็นอย่างไร นี่คือเหตุผล ทำยังไงให้เค้าเข้าใจ บังคับเลย มาเรียนถ้าไม่ร้องเพลงชาติเนี่ยไม่ได้ ทำไมคุณมาอยู่กับฉันคุณจะไม่เคารพชาติฉันไม่ได้หรอก สอนให้เค้าเป็นแบบนี้ให้เค้ารู้จักเรื่องคุณธรรม เพราะเค้าเนี่ยมาอยู่บ้านเรา เราแน่ใจไหมเมื่ออยู่แล้วเค้าจะกลับ ไม่แน่ใจ เค้าก็จะอยู่ไปเรื่อยๆ ในเมื่อเค้าโตเนี่ย เค้าก็จะเรียนรู้วัฒนธรรมเรียนรู้ความเป็นอยู่ของเรา ว่าสังคมเราเป็นไง เค้าก็จะได้อยู่กับเราได้...ถ้าไม่สอนก็ยังไม่รู้ ยังป่าเถื่อนเหมือนเดิม

(ผู้อำนวยการโรงเรียนสุทธิคุณ)

เรียนร่วมกัน เรียนเหมือนกัน การจัดกิจกรรมเหมือนกัน หลักสูตรเดียวกัน ไม่มีข้อตกลงอะไรที่ว่าจะต้องทำตัวยังไง เพราะเขาจะปฏิบัติตัวได้ตามระเบียบของโรงเรียน แล้วก็ส่วนกิจกรรมการเรียนการสอนก็คือเหมือนเด็กไทยปกติทั่วไป ใช้หลักสูตร ๘ สารของเรามากกว่า เพราะว่าต้องสอบเหมือนกัน o-net สอบระดับชาติอะไรอย่างนี้ เราก็เลยต้องเน้นหลักสูตรภาษาไทย หลักสูตร ๘ สารของเราค่ะ

(รองผู้อำนวยการโรงเรียนสุทธิคุณ)

สาเหตุที่โรงเรียนต้องสอนวัฒนธรรมไทยให้กับนักเรียนเนื่องจากโรงเรียนเห็นว่าสิ่งเหล่านี้จะเป็นประโยชน์กับนักเรียนในอนาคต เพราะนักเรียนข้ามชาติส่วนใหญ่จะอยู่ในประเทศไทยต่อไปไม่ได้กลับไปประเทศของตนเอง การที่เราบังคับเรียนเนี่ย คือ เค้าจะไม่รู้สึกหอรก เนื่องจากเข้าเค้าแต่งตัวมา เราก็อะไร (เนื้อหาความรู้—ผู้วิจัย) แต่เรารู้ว่าทำไมเราต้องทำ เค้าเนี่ยมาอยู่บ้านเราเนี่ย เราแน่ใจมั๊ยเมื่ออยู่แล้วเค้าจะกลับ ไม่แน่ใจ เค้าก็จะอยู่ไปเรื่อยๆ ในเมื่อเค้าโตเนี่ย เค้าก็จะเรียนรู้วัฒนธรรมเรียนรู้ความเป็นอยู่ของเรา เออสังคมเรา

เป็นไง เค้าก็จะได้อยู่กับเราได้

(ผู้อำนวยการโรงเรียนสุทิดิคุณ)

คือตรงนั้นะ ผมก็พูดอยู่เสมอกับเด็กนะ ว่า มาอยู่ที่ไหนก็พยายามจะทำที่นั่นให้เจริญก็คือ ตรงนั้นไม่
จำเป็นที่เราจะอยู่เป็นเชื้อชาติอะไร แต่ถ้าเราอยู่ในไทยแล้ว เราก็พยายามส่งเสริมสนับสนุนประเทศนั้นให้
เจริญ...ก็คือสอนเหมือนเด็กไทย สอนเหมือนเด็กไทย อย่างผมบอกว่าเราก่อนข้างจะกลมกลืนกันแล้ว ถ้า
เราบอกว่าสอนเหมือนเด็กไทยนี้ เด็กไทยก่อนข้างจะเป็นส่วนน้อยแล้ว เราก่อนข้างจะกลมกลืนกันแล้ว
เราอยู่ด้วยกันมา เราหลอมกันมานานแล้ว มันกลมกลืนไปหมดแล้ว เพราะฉะนั้นเวลาเล่นกันเนี่ย เราจะไม่
แบ่งแยกเชื้อชาติ เชื้อชาติอาจจะแตกต่างกันแต่เล่นไปด้วยกัน เค้าจะเป็นกลุ่มเดียวกัน

(ผู้อำนวยการโรงเรียนมังคลาธรรม)

คือผมก็จะอธิบายว่าหนูนักเรียนนานาชาติ แต่หนูมาเรียนหลักสูตรไทย หนูต้องเรียนตามหลักสูตรของ
เมืองไทย แต่ว่าบางทีการสอนของครูอาจจะต้องแทรกวัฒนธรรมหนูเพื่อให้คนไทยรู้ว่าอันนี้คือวัฒนธรรม
ของหนู บางทีอย่างเด็กที่เกิดจังหวัดสมุทรสาครเขาก็จะรู้คำขวัญของจังหวัด เขารู้ว่าอะไรของตรงไหน
อะไรอย่างนี้ แต่ว่าอย่างเด็กที่เพิ่งย้ายมาจากต่างจังหวัดเขาไม่ได้เกิดที่นี่ เขาก็จะเขารู้จังหวัดตัวเอง ผมก็
จะนำให้เสนอจังหวัดตัวเอง ไม่ได้หมายความว่าหนูอยู่สมุทรสาครหนูต้องนำเสนอจังหวัด บางคนก็อยู่ได้ไม่
นาน ไม่สามารถสื่อกับเราได้ ก็ให้นำเสนอจังหวัดที่ที่หนูอยู่มา

(ครูโรงเรียนสุทิดิคุณ)

จริงๆแล้วการที่เขามาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมไทย ก็น่าจะเรียนรู้สังคมไทยส่วนใหญ่ ต้องได้รับวัฒนธรรมไทย
เขาจะได้ปรับตัวได้ เพราะว่าเขาคือชนกลุ่มน้อย ถ้าเขากลับไป พื้นที่เดิมเขาก็อาจจะยึดประเพณีเขา ซึ่งชน
กลุ่มน้อยนี้ตัวเองคิดว่าเขามีประเพณีที่ยึดถือกันมา แล้วก็คิดว่าไม่สูญหายได้ง่าย แต่ถ้าถามว่าเขามาเรียน
ร่วม คนส่วนน้อยกับคนส่วนใหญ่ ก็ต้องฟังคนส่วนใหญ่มากกว่า เขาก็ต้องเรียนรู้วัฒนธรรมไทย

(ครูโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

ดังจะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ที่ยกมา ผู้อำนวยการและครูในโรงเรียนทั้งสามโรงเรียนกล่าวตรงกันว่าใน
การจัดการศึกษาให้กับนักเรียนข้ามชาติที่เข้าเรียนในโรงเรียนนั้นจัดโดยยึดตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของ
ไทย โดยสอนเหมือนกับที่สอนให้กับนักเรียนเรียนไทย เหตุผลหลักที่โรงเรียนยกมาก็คือ เนื่องจากเด็กนักเรียนข้าม

ชาติอาศัยอยู่ในประเทศไทย และในอนาคตเมื่อจบการศึกษาไปแล้วอาจจะยังอยู่ในประเทศไทยต่อไป เพราะฉะนั้น การสอนให้นักเรียนรู้จักสังคมไทย วัฒนธรรมไทย และความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประเทศไทยจะเป็นประโยชน์กับตัวนักเรียนเอง กล่าวอีกอย่างก็คือ โรงเรียนมองเห็นนักเรียนข้ามชาติเป็นเหมือนเด็กไทยคนหนึ่งที่จะเติบโตไปเป็นพลเมืองในอนาคต อีกเหตุผลหนึ่งที่โรงเรียนจัดการศึกษาเช่นนี้คือ เนื่องจากเด็กต่างด้าวที่เรียนในไทยเป็นชนกลุ่มน้อย จึงสมควรที่จะเรียนเรื่องของชนกลุ่มใหญ่

โอกาสในการแสดงออกทางวัฒนธรรมของนักเรียนข้ามชาติ

ถึงแม้ว่าในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนจะไม่ได้เน้นวัฒนธรรมของนักเรียนข้ามชาติทำให้มีความกังวลเกี่ยวกับประเด็กว่านักเรียนข้ามชาติจะลืมวัฒนธรรมของตนเองนั้น ครูโรงเรียนสุทธีคุณบอกว่าไม่น่าจะเป็นเช่นนั้นเพราะเด็กได้เรียนรู้วัฒนธรรมของตนเองจากงานประเพณีในชุมชน เช่น ในวันทำบุญ ที่มีรูปแบบ การแต่งกาย และประเพณีเฉพาะ หรือ งานวันสำคัญที่โรงเรียนจัดขึ้น เช่น วันปีใหม่ วันเด็ก วันอาเซียน วันเปิดบ้านวิชาการ นักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติจะมีการแสดงของตนเอง เช่น การแสดง การรำ นอกจากนั้นเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติยังมีโอกาสกลับบ้านทุกปีตอนช่วงปิดเทอม ทำให้ไม่ลืมวัฒนธรรมของตนเอง แต่เด็กบางคนก็ลืมเพราะอยู่เมืองไทยมานาน

ในจังหวัดเราเนี่ย ก็จะมีวัดที่มีประเพณีวัฒนธรรมในการทำบุญของเขา รูปแบบของเขาก็มีอยู่ การแต่งกาย ประเพณีการแต่งกาย เวลาเขาเข้าวัดทำบุญ เวลาทำบุญนี้เขาจะแต่งกายตามของเขา ผ้าถุงสีแดงเสื้อขาว โสร่งแดงเสื้อขาว ผู้หญิงเขาก็จะแต่งตัว เสื้อผ้าสไบสวย เรียบร้อย เรียกว่ามิดชิด สภาพต่างกับคนไทยเยอะเลย นั่นคือวัฒนธรรมของเขา เห็นชัด

คือ เรายู่ตรงเนี่ย เราๆ เรามันไม่ได้แบ่งแยกนะ คือเรา คือในโรงเรียนเราอยู่แบบพี่น้องคือกลมกลืนกันไปหมด เลยบอกว่ามีการแลกเปลี่ยน มันก็ไม่ได้แลก ถึงเวลาที่มีการแสดงของ บางทีปีใหม่ เราก็จะมีหลากหลายนะการแสดงหลากหลาย อาจจะมีบางที มีของภาษาอังกฤษบ้าง คริสตมาสอะไรเข้ามา คือเราก่อนข้างจะเปิดกว้าง คือเราไม่ได้ว่าจัดเป็นนั่น เราไม่ได้ว่าต้องแบบเอาของไทย กับมอญ ของพม่ามาแลกกัน เพียงแต่ว่าเราเอามานำเสนอกัน

(ผู้อำนวยการโรงเรียนมังคลาธรรม)

ก็มีอย่างเทศกาลวันสำคัญ เข้าพรรษา ออกพรรษา แล้วก็มีกิจกรรมแห่เทียน กิจกรรมที่เกี่ยวกับศาสนา เวียนเทียนอะไรอย่างนี้ค่ะ เราก็จะจัด แล้วก็อย่างเด็กพวกนี้ในเรื่องของศาสนา ต่างด้าวอย่างพม่า มอญ

เขาจะเคร่งอยู่แล้วเขาจะชอบทำบุญค่ะ เวลาเวียนเทียนไปวัดไปทำบุญเขาก็จะชอบไปกันอยู่แล้ว แล้วก็อาจจะมีการแลกเปลี่ยน ที่พม่ามีประเพณีอะไร ทำอะไรการแสดงเป็นยังงัยอะไรอย่างนี้ เด็กเขาก็แสดงได้ที่พม่าเขาร่ายงัเงาเหมือนคนไทยไหมอะไรอย่างนี้ค่ะ แล้วก็ส่วนหนึ่งก็คือเวลามีกิจกรรมอะไรเราก็จับเด็กพม่านี้มาสอนรำไทยมาสอนการแสดงของไทยอย่างนี้ค่ะ เขาก็ทำได้ดี

(หัวหน้าฝ่ายวิชาการโรงเรียนสุทธีคุณ)

ก็ยอมรับอีกส่วนหนึ่งว่าผู้ปกครองนะ ที่เป็นต่างด้าว ที่มาจากพม่า ที่เป็นเด็กชายชอบนะ เขาชอบทำบุญ เออพวกนี้ถึงวันเค้าจะแต่งชุด เราจะรู้เลยว่านี่เขาจะ นีพมานะ อันนี้ก็คือ เออ เด็กที่มาจากพมามอญนะ แต่ในที่สุดมันจะแยกกันออกไป อย่างเหมือนทอดผ้าป่า เค้าจะทำเป็นต้น เป็นพุ่มมา พม่าก็ต้นนี้ มอญต้นนี้ เราสังเกตรู้เลย

(ผู้อำนวยการโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

นอกจากวันสำคัญต่างๆ แล้ว ในโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติมากกว่านักเรียนไทย เช่น โรงเรียนมังคลาธรรม โรงเรียนใช้สิ่งนี้เป็นอัตลักษณ์ของโรงเรียน โดยจัดทำเป็นโครงการสืบสานวัฒนธรรมและการแต่งกายตามชาติพันธุ์ ส่วนหนึ่งของโครงการนี้คือ ในทุกวันอังคาร นักเรียนทุกคน ทั้งนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติและนักเรียนไทยจะแต่งกายด้วยชุดประจำชาติของตนเอง มีการแต่งกายตามวัฒนธรรม สีเสื้อ ผ้าถุง

อย่างเช่น คือเราจะมีกิจกรรมเกี่ยวกับแต่งชุดประจำชาติอยู่ในวันอังคารอะไรอย่างนี้ค่ะ ก็คือให้เขาแบบอะไรละ รักวัฒนธรรมของเขา เด็กไทยก็ใส่ของไทย เขาก็ใส่ของเขาอะไรอย่างนี้ แล้วเราก็จะสอนเขาในเรื่องของการอยู่ร่วมกัน ครูแต่ละท่านก็จะมาอบรมเกี่ยวกับมารยาทเกี่ยวกับอะไรอย่างนี้ค่ะ

(หัวหน้าฝ่ายวิชาการโรงเรียนมังคลาธรรม)

วันอังคารแต่งชุดประจำชาติ เราก็บอกว่าทุกคนต้องแต่งชุดประจำชาติ คือกว่าจะมาเป็นชาติของตัวเอง ต้องอาศัยเวลาอะไรอย่างนี้ ไม่งั้นเขาจะไม่แต่ง บางทีเขาก็อัยบ้างอะไรบ้าง แต่เราบอกไม่อายกว่าจะได้เป็นชุดประจำชาติทุกคนต้องยอมรับแล้ว

(ครูโรงเรียนมังคลาธรรม)

หรือบางโรงเรียน เช่น โรงเรียนรวมใจราษฎร์มีการจัดให้นักเรียนแลกเปลี่ยนอาหารประจำชาติกันในวันอาเซียน หรือในวิชาการงาน โดยผู้อำนวยการโรงเรียนให้ครูไปศึกษาดูว่าอาหารของพม่าเป็นอย่างไร อาหารของมอญเป็นอย่างไร แล้วลองมาแลกเปลี่ยนกัน

เคยมีเหมือนกันที่แบบว่า ยกตัวอย่างเช่นโรงเรียนอาเซียนนี้ใช้ไหม เขาก็จะเหมือนแบบเปิดโอกาสให้เด็ก เหล่านี้ออกมาเล่ากิจกรรมที่เป็นประเพณีของเขาว่ามันมีอะไรบ้างที่มันแตกต่างจากของไทย แล้วมันมี อะไรบ้างที่เป็นวัฒนธรรมหลักของเขา ก็คือให้เขาออกมาเล่าให้เพื่อนฟังนำเสนอให้เพื่อน แต่ถ้าอย่าง กิจกรรมที่เป็นกิจกรรมใหญ่ๆอันจะยังไม่ค่อยมี

(รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

สำหรับโรงเรียนแล้วในงานหรือกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนจะมีการแสดง หรือ การนำเสนอวัฒนธรรมที่ หลากหลายโดยไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นวัฒนธรรมของมอญ หรือของพม่าเท่านั้น นักเรียนอาจเรียนรู้วัฒนธรรม ตะวันตกในวันคริสต์มาส เรียนรู้วัฒนธรรมไทยในวันเข้าพรรษา เป็นต้น

อีกโอกาสหนึ่งที่นักเรียนข้ามชาติสามารถแสดงออกถึงวัฒนธรรมของตนเอง ก็เช่น เมื่อจังหวัด หรือ เขต พื้นที่การศึกษาจัดงาน เช่น กิจกรรมอาเซียนที่มีบูธของประเทศพม่า หรือกิจกรรมของมูลนิธิ หน่วยงานเหล่านั้นจะ ขอให้โรงเรียนนำเด็กไปแสดง เช่น การรำ

การสอดแทรกวัฒนธรรมของนักเรียนข้ามชาติในการจัดการเรียนการสอน

ในชั่วโมงเรียน หรือในรายวิชา จากการสังเกตชั้นเรียนและพูดคุยกับครูผู้สอน การพูดถึงวัฒนธรรมของ นักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติหรือใช้วัฒนธรรมของนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเป็นสื่อในการ สอนนั้นมีบ้างขึ้นอยู่กับครูผู้สอนแต่ละคน เช่นครูที่สอนในห้องเตรียมความพร้อมที่เด็กส่วนใหญ่เป็นเด็กที่เริ่มเข้า เรียนในโรงเรียนไทยจำเป็นต้องเรียนรู้คำศัพท์ภาษาพม่าหรือภาษามอญเพื่อจะได้สื่อสารกับนักเรียนได้ และมีการ ฝึกให้นักเรียนทักทายหลายภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาพม่า ภาษาอังกฤษ หรือในบางวิชาครูมีการถามนักเรียนที่ เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติว่าที่ประเทศของนักเรียนปฏิบัติอย่างไร ทำให้เพื่อในชั้นเรียนที่เป็นนักเรียนไทยได้ เรียนรู้ไปด้วย

สอนค่ะ ก็คือเรียนรู้ซึ่งกันและกันมากกว่า อย่างเวลาสอนในห้อง สมมติว่าเราสอนเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม เราก็จะอิงไปถึงของเขา ที่พม่าประเพณีนี้เป็นยังไง เขาเรียกว่าอะไร มีกิจกรรมอะไรบ้างอะไร อย่างนี้ค่ะ เด็กไทยก็จะได้เรียนรู้ไปด้วย เพราะว่าเขามาอยู่เมืองไทยเขาก็เห็นของไทยแล้วใช้ไหมคะ ก็จะ ให้เขาเล่าให้ฟังที่พม่ามีไหมแบบนี้ แล้วก็เขาเรียกอะไร เขาทำยังไง ปนกัน

(รองฝ่ายวิชาการโรงเรียนมังคลาธรรม)

การสอดแทรกวัฒนธรรมของนักเรียนข้ามชาติ หรือการให้เรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกันส่วนใหญ่จะมีใน วิชาหน้าที่พลเมือง เช่น อยู่ในส่วนของวัฒนธรรมของประเทศอาเซียน หรือในวิชาประวัติศาสตร์ไทย ในส่วนที่ เกี่ยวข้องกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ในหน่วยการเรียนรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน แต่เนื่องจากนักเรียนข้ามชาติ ส่วนใหญ่เป็นมอญ เพราะฉะนั้นเมื่อพูดถึงประเทศพม่า ในหน่วยการเรียนรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน นักเรียนจึงไม่ รู้สึกถึงความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมตนเองมากเท่าที่ควร

ส่วนใหญ่ไม่มีหรอกค่ะ [การสอดแทรกวัฒนธรรมของนักเรียน] แต่จะดึงจุดเน้นขึ้นมาเช่นตั้งแต่เริ่ม

สถานภาพทางสังคมเป็นยังไง บางคนพ่อแม่เป็นชาวเขานะ เป็นลั๊วะนะ ก็จะทำให้เขาเล่าว่าทางบ้านทางนั้นเป็น ยังไง เวลาเขากลับบ้านทีก็จะให้เขาเล่าเรื่องราวให้ฟังเท่านั้นค่ะ แต่ก็ยังไม่ได้จัดการเรียนการสอนเน้นไปที่ ชาวเขาโดยตรง

(ครูโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

นักเรียนบางคนก็อยากรู้ค่ะ บางคนก็เฉยๆ มันจะเป็นสองอย่าง มันไม่เชิงว่าอยากรู้หมด เพราะว่าบางคนก็ เฉยๆ ก็เหมือนว่าเขาอยู่มาด้วยกัน เขาก็เฉยๆ แต่ว่าบางคนก็สนใจ แต่ว่าไม่แบบว่าอยากรู้มากอะไรแบบนี้ แต่เขาก็มีถามเหมือนอย่างวันนั้นที่สอนกะปิ เขาก็ถามจริงหรือที่เพื่อนเขาถาม หลังจากออกจากห้องเขาก็ ถามกันอีกค่ะ ต้องมีทักไป ทักไปให้เขาคิดนึ่ง ไม่หยอดไว้เขาก็จะเฉยๆ จะไม่อะไร

(ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยโรงเรียนสุทิดิคุณ)

ครูบางคนหาจุดร่วมระหว่างตนเองกับนักเรียนข้ามชาติ เช่น ครูที่มีบรรพบุรุษเป็นชาวมอญ

ผมมีเชื้อสายมอญ ก็จะสื่อสารได้ ประมาณว่าเราเหมือนกันไหม อย่างครูอยู่ที่ไทยมาตั้งแต่เกิด คุณครูเป็น คนไทยอะไรอย่างนี้ แต่ว่าบรรพบุรุษครูถ้านับย้อนหลังไปเป็นมอญ ตอนนี้บ้านครูเป็นแบบนี้ยังทำแบบนี้ แล้วบ้านหนูทำอะไรอย่างนี้ ก็จะพูดรวมๆกันระหว่างเด็กไทยกับเด็กพม่า

(ครูโรงเรียนสุทิดิคุณ)

นักเรียนกล่าวว่าในวิชาสังคมและวัฒนธรรม ครูจะถามเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศของนักเรียน เช่น เรื่อง ของการเมืองการปกครอง หรือ การแต่งกายของชาวมอญ การแต่งกายของภาคเหนือ อาหาร เป็นต้น

บางทีคุณครูถาม พูดครบ อย่างบางคำอย่างนี้แปลว่าอะไร เค้าจะพูดว่า นี่คือการวัฒนธรรมของเค้า เช่นว่า อย่างนี้เค้าจะพูดว่าอะไรแปลว่าอะไรนักเรียน

(นักเรียนข้ามชาติโรงเรียนสุทิดิคุณ)

อย่างไรก็ตาม การสอดแทรกวัฒนธรรมของนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติในการจัดการเรียนการสอนถือเป็นส่วนน้อย เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องเวลา

ในวิชาเรียนหรือสาระ อย่างในวิชาเรียนเนี่ย ไม่ค่อยได้มีเวลาเท่าไร เพราะเรา ปัจจุบันนี้ชั่วโมงเรียนเราก่อนข้างจะจำกัดมาก เราค่อนข้างจะแน่นแล้ว ไม่มีเวลา เพราะฉะนั้นจะเน้นเรื่องอื่น เช่น การอ่านออกเขียนได้มากกว่า เพราะเด็กไม่ใช่เด็กไทย

(ผู้อำนวยการโรงเรียนโรงเรียนวัดมิ่งมงคลธรรม)

ในเรื่องของภาษาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนทั้งสามโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยใช้ภาษาไทยในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่เกิดที่ประเทศไทยและมีความคุ้นเคยกับภาษาไทยดี

ส่วนใหญ่นักเรียนเน้นการสอนรวมๆ ใช้ภาษากลางเพราะว่าเด็กส่วนใหญ่เกิดที่นี่แล้ว พ่อแม่ก็อพยพมานานแล้ว โตมาจากที่นี่ เขาไม่ได้แบบเพ็ญพยอมมา แล้วก็เหมือนประมาณว่าได้เรียนรู้การเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน อยู่แล้วก็จะสอนในพื้นฐานก็คือ ภาษากลางไปเลย แล้วก็ปกติก็สอนเรียนทั่วไป ไม่ได้มีแบ่งทางภาษา

(ครูโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

นอกจากนั้นบางโรงเรียนมีการจัดการสอนภาษาพม่าให้กับครูและนักเรียนในโรงเรียน เช่น โรงเรียนสุทธิคุณ มีการสอนภาษาพม่าให้สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง สอนให้ทั้งโรงเรียน เนื้อหาที่สอนเช่น เพลง คำทักทายภาษาพม่าง่ายๆ เป็นต้น แต่เนื่องจากปัจจุบันครูผู้สอนลาออกไป โรงเรียนเลยสอนเป็นภาษาอังกฤษซึ่งถือเป็นภาษาอาเซียนแทน

ตอนนั้นมีครูต่างดาว ผมให้เด็กเรียนพิเศษหนึ่งคนต่อหนึ่งชั่วโมงต่อสัปดาห์ ให้เรียนทั้งหมดทั้งโรงเรียน ก็เรียน ก็เรียน คือ มันจำเป็น ว่าเราต้องรู้เค้า

(ผู้อำนวยการโรงเรียนสุทธิคุณ)

หรือ ที่โรงเรียนมิ่งมงคลธรรมมีชมรมภาษาพม่า และ ชมรมภาษามอญ ที่สอนภาษาให้กับทั้งโรงเรียน รวมทั้งนักเรียนที่พม่า และ นักเรียนมอญเนื่องจากนักเรียนเหล่านี้มาอยู่เมืองไทยเป็นเวลานาน บางคนก็เกิดที่เมืองไทยทำให้อาจลืมภาษาของตนเอง การจัดชมรมเช่นนี้จึงเป็นการฟื้นฟูภาษาของนักเรียน นอกจากนั้นในโรงเรียนสุทธิคุณและโรงเรียนมิ่งมงคลธรรมยังมีแม่และพี่เลี้ยงชาวพม่าคอยช่วยครูในการสื่อสาร ซึ่งพี่เลี้ยงเหล่านี้โรงเรียนใช้เงินงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากเอกชนในการจ้าง

เรามีพี่เลี้ยง เป็นชาว พม่า พี่เลี้ยงอนุบาล ๒ ณ ปัจจุบันนะครับ จะแล้วแต่ปี อย่างปีที่แล้วเรามีชาวพม่ามาสอนภาษาแล้วที่นี้ก็เรา...เนื่องจากเราขาดบุคลากร ทางต้นสังกัดเค้าเลยเอาตัวกลับไป

(ผู้อำนวยการโรงเรียนมังคลาธรรม)

การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันระหว่างนักเรียนไทยและนักเรียนข้ามชาติเป็นอย่างธรรมชาติ เช่น นักเรียนไทยมาถามนักเรียนข้ามชาติเกี่ยวกับความเป็นไปและเรื่องราวต่างๆ ในประเทศของนักเรียน เช่น ถามเกี่ยวกับการเมืองในประเทศพม่า ถามเรื่องการแต่งกายว่าทำไมต้องนุ่งโสร่ง ทำไมต้องกินหมากเป็นต้น หรือนักเรียนไทยก็จะช่วยอธิบายให้นักเรียนข้ามชาติเข้าใจ เช่น ช่วยแปลคำภาษาไทยที่นักเรียนข้ามชาติไม่เข้าใจ หรือช่วยอธิบายวัฒนธรรมประเพณีไทยต่างๆ เช่น การไหว้ เป็นต้น

บางเรื่องการไหว้การอะไรนี้ บางทีพวกเขาเป็นคนต่างชาติ พวกเขาจะไม่รู้ว่าไหว้อะไรๆ จะแยกไม่ถูก เขานึกว่าเป็นท่าเดียวกัน เราก็ไหว้แบบนี้ละ ไหว้คนนั้นคนนี้จะไวยังไงนี่ละ

(นักเรียนไทยโรงเรียนมังคลาธรรม)

การสอนประวัติศาสตร์

ในวิชาประวัติศาสตร์ที่มีการสอนเรื่องประวัติศาสตร์อยุธยาและหลักเลียงไม่ได้ที่ต้องสอนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันระหว่างไทยกับพม่า เกี่ยวกับเรื่องนี้ทุกโรงเรียนบอกว่าไม่มีปัญหาเพราะครูผู้สอนมีวิธีอธิบายที่ทำให้นักเรียนเข้าใจว่าสิ่งที่สอนนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตและเรื่องในประวัติศาสตร์กับเรื่องปัจจุบันแตกต่างกัน

ครู: รุ่นแรกๆ ไม่รู้จะสอนยังไงจะทำยังไงดี เราก็จะถามเขาว่า คือเด็กที่มาเรียนที่เราส่วนใหญ่บางคนเรียน ม.๓ ม.๑ ม.๒ เลยผ่านประถมจากนั้นแล้วเราถามว่า ประวัติศาสตร์ของที่นั่นเขาเป็นยังไง เขาพูดถึงไทยว่ายังไงอะไรอย่างนี้ แล้วก็ให้แบบไทยตีพม่า พม่าตีไทย แล้วก็กษัตริย์เขารู้จักอะไรอย่างนี้ เขาค่อยจะรู้จักในระบบกษัตริย์เท่าไร เพราะว่ามันเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง แต่เขารู้จักบุเรงนอง แต่เขาจะเรียกของเขาก็คือชื่อหนึ่งอะไรของเขา เขาจะถามว่าไม่มีนะครู ไม่มีแบบว่าพม่ามาตีไทย ไทยไปอะไรอย่างนี้ละ เขาบอกว่าเหมือนกับว่าเขาล้างระบบกษัตริย์ไป เขาจะไม่สอนในลักษณะนี้เท่าไร แต่เราก็คือจะบอกเขาก่อนว่าคือประวัติศาสตร์มันก็คือประวัติศาสตร์ แต่ตอนนี้เราจะแข่งขันกันในด้านของเศรษฐกิจซะมากกว่า ไม่เหมือนสมัยก่อนคือต้องใช้ดินแดนเป็นเครื่องตัดสิน ใครมีอำนาจจะต้องมีดินแดนมาก แต่ปัจจุบันเป็นเรื่องของเศรษฐกิจอะไรอย่างนี้มากกว่า ก็จะสอนประวัติศาสตร์ก็ต้องสอนเพราะมันสอบ o-net นะคะ ถ้าไม่สอนก็ไม่ได้

ผู้วิจัย : แต่ว่าแบบเวลาพ่ายกทัพมาตีอะไรอย่างนี้ก็สอนให้ไหมคะ

ครู : ก็สอน ก็พูดที่เล่าให้เขาฟัง ตอนแรกเขาจะตีกันไหมนะ เพราะว่าเมื่อก่อนก็จะมีเด็กไทยเยอะพอสมควร แต่เราก็จะบอกเขาก่อนว่าเมื่อก่อนนี้กับปัจจุบันแตกต่างกันแล้ว ปัจจุบันก็คือเราก็เป็นเพื่อนกันจะแข่งขันกันทางระบบอื่นมากกว่า ก็ไม่มีปัญหาค่ะ ตอนแรกก็จะสอนยังงี้พม่ากับไทยตีกัน

(รองฝ่ายวิชาการโรงเรียนมังคลาธรรม)

ที่นี้เราพยายามอธิบายความเข้าใจให้เขาว่าประวัติศาสตร์ก็คือการเรียนรู้เรื่องราวที่ผ่านมาในอดีต โดยที่เราให้รู้ว่าอดีตที่ผ่านมาเป็นอย่างไร ในปัจจุบันนี้มีการเปลี่ยนแปลง แล้วก็มีการพัฒนาของแต่ละประเทศไปได้ไกลแล้ว ดังนั้นแค่เรียนรู้ว่าอดีตมันเป็นอย่างไร แต่เราอย่าทำปัจจุบันให้อ้อนกลับเหมือนอดีต ให้เขาเรียนรู้ว่าทำไมปัญหาไทยกับพม่า ถ้ามองย้อนกลับไปมีการสู้รบอะไรประมาณนี้ครับ แต่ในปัจจุบันการเป็นคนพม่าคนมอญอะไรก็ตามก็ยังมาอาศัยอยู่ที่ไทย โดยที่ไทยก็ไม่ได้รังเกียจว่าเป็นพม่าเป็นมอญอะไรอย่างนี้

(ครูโรงเรียนมังคลาธรรม)

ส่วนใหญ่ก็จะบอกว่า อย่างผมสอนประวัติศาสตร์ถ้าเป็นอยุธยา สมัยอยุธยา ก็จะบอกเด็ก นี่คือการเรื่องราวในอดีต ไม่ใช่เรื่องราวในปัจจุบัน เราเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อแก้ไขหรือไม่ให้เกิดขึ้นเรื่องในอดีตแบบอดีตอีก แล้วก็อธิบายว่าการที่เกิดการสู้รบ ผมจะอธิบายว่าเหมือนบ้านเรา เรามีบ้านติดกันวันหนึ่งมันมีที่ดินติดกัน วันหนึ่งเราสร้างรั้วถ้าเพื่อนสร้างรั้วมาล้ำเขตบ้านเรา เราจะรู้สึกอย่างไร ถ้ารั้วเกินมานิดหนึ่งเรายอมได้เราปกติ แต่ถ้าเมื่อใดเกินเข้ามาแล้วเราไม่พอใจมันก็เหมือนกับสองประเทศเวลาเรามีรั้วติดกัน อีกฝั่งหนึ่งสื่อสารไม่ถูกต้องหรือเราสื่อสารไม่ถูกต้องมันก็จะเกิดความขัดแย้ง ก็จะพยายามอธิบาย แต่บอกว่าการที่หนูมาเรียนหลักสูตรของไทยหนูก็ต้องเรียนรู้วัฒนธรรมไทย ประเพณีก่อน หรือประวัติศาสตร์ของชาติไทย แต่ถ้าประวัติศาสตร์ของหนูเองก็จะบันทึกอีกแบบหนึ่ง เราก็ก็บันทึกอีกแบบหนึ่ง มันอยู่ที่คนบันทึกเขาจะบันทึกแบบไหน

(ครูโรงเรียนสุทธาริณ)

นักเรียนข้ามชาติที่เรียนในโรงเรียนไทยเองก็เข้าใจว่าสิ่งที่ครูสอนนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต ไม่ได้มีความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์หรือเป็นศัตรูกับคนไทย

ครู ๑: เท่าที่เคยถามเด็ก เด็กเรียนเหมือนพูดเรื่องประวัติศาสตร์ เด็กบอกว่าเรียนได้นะคะ ทั้งของไทยเขาก็เรียนได้ แต่ไม่รู้รายละเอียดใคร่ป่าว

ครู ๒ : สอนได้ เขาไม่มีปฏิกิริยา เพราะที่สอนประวัติศาสตร์อยู่ คือว่าอย่างนี้ค่ะ ที่เขาเป็นเมียนมาก็จริง แต่ว่ายังมีเชื้อสายพม่า เชื้อสายมอญ ไทยใหญ่ กะเหรี่ยง ที่นี้ส่วนใหญ่จะเป็นมอญมาก พอเราพูดว่าพม่าเขาไม่ได้รู้สึกว่าเป็นชาติเขา แต่ที่เป็นเชื้อสายพม่าเองเขาก็ไม่ได้คิดอะไรมาก

เขาไม่ได้รู้สึกอะไร ตอนแรกคิดเหมือนกันค่ะ คือว่าประวัติศาสตร์เรามันเขียนเข้าข้างเรา อย่างเขาเวลาเขามาเรียนหนังสือเรา เขาจะรู้สึกยังไง แต่เขาไม่ได้รู้สึกอะไร เหมือนเขาไม่ได้ถูกใส่เติมอะไรมาในหัวมาก่อน ถ้าเขาเคยเรียนประวัติศาสตร์พม่ามา เขาอาจจะคิดนะคะ

ครู ๑ : แต่เคยพูดนะ อย่าไปคิดมากเกินไปเรื่องประวัติศาสตร์ ขนาดเขาไม่ได้คิดนะ บอกว่าไม่คิด ถ้าเรียนเรื่องประวัติศาสตร์ แล้วมาคิดมากเรื่องรบไทย พม่า มอญ อะไรอย่างนี้ ถ้าคิดมากเขาก็คงคิดมาตั้งแต่ ป.๑ เพราะเขาก็เรียนมาตั้งแต่ ป.๑ อะไรอย่างนี้ เขาก็ว่าอย่างนั้น เขาก็เรียนของเขาปกติ

(ครูผู้สอนโรงเรียนสุทธีคุณ)

ก็รู้สึกว่าเฉยๆครับผม เพราะว่าเรื่องราวมันผ่านมาก็ปล่อยให้ผ่านไป ยุคนี้นี้ไม่มีใครไล่ฟันตีกันแล้วครับ ไม่มีใครมานั่งถือนดาไล่ฟันกัน ไม่มีแล้วครับ

(นักเรียนโรงเรียนสุทธีคุณ)

อย่างไรก็ตาม มีนักเรียนข้ามชาติบางคนที่ตอบว่ารู้สึกไม่ค่อยดีเวลาเรียนวิชาประวัติศาสตร์ แต่ก็ถือเป็นจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับนักเรียนทั้งหมด

ประวัติศาสตร์ค่ะ ก็จะสอนว่า ประเทศไทยกับประเทศพม่าเคยเป็นยังไง ก็รู้สึกไม่ค่อยดี

(นักเรียนโรงเรียนสุทธีคุณ)

สิ่งที่โรงเรียนสอนกับการเรียนรู้ของนักเรียนข้ามชาติ

ในบทนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน ดังจะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ที่ยกมาว่าโรงเรียนทั้งสามโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทย สอนโดยใช้ภาษาไทยเป็นสื่อในการเรียนการสอน มีการสอดแทรกวัฒนธรรมของนักเรียนข้ามชาติบ้างเมื่อมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องเช่น ในหน่วยการเรียนรู้เกี่ยวกับอาเซียน หรือประเทศเพื่อนบ้าน หรือในกรณีที่มีงานต่างๆ ของโรงเรียน จังหวัด หรือเขตพื้นที่การศึกษา นักเรียนข้ามชาติส่วนใหญ่เข้าใจในสิ่งที่โรงเรียนสอนเป็นอย่างดี มีเพียงรายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ ที่นักเรียนข้ามชาติไม่เข้าใจ เช่น คำศัพท์บางคำ จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนนักเรียนข้ามชาติ ครูสะท้อนให้ฟังว่า หลังจากปรับตัวได้แล้วนักเรียนข้ามชาติส่วนใหญ่จะสื่อสารและเข้าใจภาษาไทยในระดับที่สื่อสารได้ดี แต่ถ้าเป็นคำศัพท์ที่เฉพาะหรือไม่ใช่คำที่ใช้กันในชีวิตประจำวัน นักเรียนข้ามชาติจะไม่เข้าใจ เช่น ครูเล่าให้ฟังว่า นักเรียนข้ามชาติส่วนใหญ่รู้จักคำว่า “ถนน” แต่เมื่อเป็นคำว่า “ซอย” นักเรียนจะไม่รู้จัก หรือนักเรียนข้ามชาติส่วนใหญ่รู้จักคำว่า “แม่น้ำ” แต่ถ้าเป็นคำว่า “คู” หรือ นักเรียนจะไม่รู้จัก

รองฝ่ายวิชาการ : อันนี้จะเจอปัญหาแรกในช่วงแรกๆ ช่วง ป.๑ ป.๒ ที่เด็กเขาเพิ่งเข้ามาเรียน เด็กเขามีปัญหาเรื่องการสื่อสารและการเรียนนิดหน่อย เพราะว่าเด็กบางคนเขาก็พูดไทยไม่ได้เลยที่มาเรียนตั้งแต่อนุบาล ป.๑ อย่างนี้ แล้วทีนี้พอเขาได้อยู่ได้คลุกคลีอยู่กับเด็กไทยและได้ใช้ภาษาไทยมา เขาก็เหมือนพอมาชั้นมาถึงจุดนี้มันก็จะไม่มีปัญหาแล้ว จะมีปัญหาช่วงเล็กๆ อนุบาล ป.๑ ป.๒ ที่เขายังใช้ภาษาบ้านเขาอยู่ อย่างใช้ภาษาลัวะ ภาษาอะไรอยู่ เขาจะยังไม่ค่อยรู้ภาษาไทย ยังจะสื่อสารไม่ค่อยรู้เรียน จะมีปัญหาแค่ตรงส่วนนั้น แล้วก็บางทีในเรื่องของการอ่านออกเขียนได้ บางทีเขาอ่านภาษาไทยยังไม่ได้ อันนี้สำหรับเด็กเล็กๆเลยนะคะ พอโตขึ้นมาแล้วเขาจะไม่มีอะไร เพราะเด็กพวกนี้เขาจะสนใจและเรียนรู้เร็ว

(รองฝ่ายวิชาการโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

ถ้าเด็กโตอย่าง ป.๖ เขาก็เริ่มเหมือนเขาปรับตัวได้ เขาเรียนรู้ได้ เราพูดอะไรเขาก็เข้าใจ พอมา ป. ๔ เหมือนเขาเพิ่งเริ่มใหม่ในเรื่องของด้านวัฒนธรรม ป. 5 นี่ที่ผมสอนเขาจะเริ่มกลายมาทางพี คือเขาเรียนรู้วัฒนธรรมไทยเราได้ดีขึ้น แต่อย่างผมไปสอนภาษาไทย ป.๔ เด็กนานาชาติจะไม่เข้าใจในภาษาไทย คือไม่เข้าใจความหมายอย่างคำกริยามันคือ... เขาเข้าใจได้แค่คำกริยามันคืออาการที่แสดงแปลกๆ ภาษาไทยเรามันมีกริยาหลายๆอย่าง เด็กก็เริ่มงงแล้ว เพราะเด็กจะเข้าใจแค่คำกริยาคือการแสดง แต่การแสดงเรามันมีหลายแบบ มันไม่ได้แค่ทำอยู่เดิมอะไรอย่างนี้ เด็กนานาชาติจะเข้าใจแค่นั้น

(ครูโรงเรียนสุทธิดุณ)

การเรียงประโยคที่ต่างกันระหว่างภาษาไทยกับภาษาแม่ของนักเรียนเป็นอีกอย่างหนึ่งที่นักเรียนข้ามชาติพบ

ผู้วิจัย : เนื้อหาที่โรงเรียนสอนกับสิ่งที่เราเป็น มันขัดกันไหม

นักเรียน : บางอย่างครับ เช่น ประโยคสลับกัน เวลาบอกว่ากินข้าว พม่าบอกว่าข้าวกิน

ผู้วิจัย : แล้วเรายากไหม เหมือนทำความเข้าใจอะไรอย่างนี้

นักเรียน : ช่วงที่ขึ้น ป.๑ มาแรกๆ ก็ยาก

(นักเรียนข้ามชาติโรงเรียนสุทิดคุณ)

บางครั้ง ประเพณีบางอย่างที่ปฏิบัติกันในประเทศไทย เช่น ประเพณีลอยกระทง ซึ่งที่ประเทศของนักเรียนก็มีประเพณีเช่นนี้แต่เรียกอีกแบบหนึ่ง ครูต้องใช้เวลาอธิบายให้นักเรียนฟัง

ครู ๑: ถ้าขัดกับวัฒนธรรมเขา เขาไม่เคยพูดมาตรงๆ แต่ว่าเขาอาจจะมีความทำไมต้องเป็นแบบนี้ ไม่เคยเจอถามตรงๆ ค่ะ

ผู้วิจัย : เขาไม่ได้พูดมาตรงๆ แต่ว่าอาจจะสงสัยว่าทำไมเป็นแบบนี้อะไรใช้ไหมคะ

ครู ๒ : สอนห้องเตรียมความพร้อมมา ลอยกระทงอย่างนี้ค่ะ ตอนแรกเขากังงวลอยกระทงนี้ เขาก็มีประเพณีของเขา บังเอิญว่าพออธิบาย เขาก็เลยเข้าใจ

(ครูโรงเรียนสุทิดคุณ)

สำหรับนักเรียนที่เกิดที่เมืองไทยและเริ่มต้นเรียนหนังสือครั้งแรกที่เมืองไทย การปรับตัวเมื่อเข้าโรงเรียนไทยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการปรับตัวด้านภาษาที่ใช้ เพราะภาษาแม่ของนักเรียนแตกต่างจากภาษาไทยที่ใช้ในโรงเรียน อย่างไรก็ตาม สำหรับนักเรียนข้ามชาติที่เคยเข้าโรงเรียนที่ประเทศของตนมาก่อนที่จะมาเรียนในประเทศไทย บางคนต้องใช้เวลาปรับตัวมากขึ้น เพราะการปฏิบัติ กฎ ระเบียบต่างๆ ในโรงเรียนไทยบางอย่างไม่เหมือนกับโรงเรียนที่ประเทศของนักเรียน

ครู : ผมว่ามันก็ต่าง เพราะว่าด้วยวัฒนธรรมของเขา [นักเรียนข้ามชาติ] อีกแบบหนึ่ง เราวัฒนธรรมไทย เราเรียนรู้มาตั้งแต่คิดว่าเราต้องเรียนแบบนี้ๆ เด็กไทยก็จะเป็นเรื่องปกติ แต่เด็กนานาชาติเขาไม่เคยมีแบบนี้ บางคนเรียนจากพม่ามาอีกแบบหนึ่ง แต่พม่าเรียนเมืองไทยก็อีกแบบหนึ่ง มันก็เลยเหมือนว่ามันต้องปรับซึ่งมันเหมือนไม่ต่อเนื่อง

(ครูโรงเรียนสุทิดคุณ)

ลักษณะการเรียนอย่างหนึ่งของนักเรียนข้ามชาติที่ครูผู้สอนสะท้อนให้ฟังคือ ต้องเห็นของจริง หรือ ยกตัวอย่างให้เห็นจริง ถ้าสอนเฉยๆ หรือบอกให้รู้บางทีนักเรียนจะไม่เข้าใจ ที่เป็นเช่นนี้ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะประสบการณ์ ชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียนที่ผ่านมามีแตกต่างจากคนไทย เพราะฉะนั้นเรื่องบางอย่างในสังคมไทย หรือ คำศัพท์บางคำ ของใช้ อาหารบางอย่าง นักเรียนข้ามชาติอาจไม่รู้จัก ดังที่ยกให้เห็นในบทสัมภาษณ์ครู

โรงเรียนมัธยมศึกษา ที่นักเรียนไม่รู้จัก มะกรูด หรือ ขนมครก จนครูต้องเอาของจริงมาให้ดู เรื่องนี้ผู้วิจัยประสบกับตนเองเมื่อครั้งเข้าไปทำวิจัยในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในชั้นเรียนวิชาสังคมศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ในแบบเรียนชุดถึง “ลูกซุบ” และมีรูปประกอบ แต่นักเรียนในชั้นซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นนักเรียนข้ามชาติ มีนักเรียนไทยเพียงคนเดียว ไม่รู้จักและไม่เคยเห็นลูกซุบ ผู้วิจัยจึงซื้อลูกซุบและนำมาในชั้นเรียน ให้นักเรียนลองชิม

ก็เรียนรู้ไปพร้อมๆกัน เขาได้รับรู้เร็วนะ อย่างเราเรียนต้องอาศัยรูปธรรม ถ้าพูดถึงนามธรรมเขาไม่ได้ อย่างคำว่า มะกรูด ถ้าเราบอกมะกรูดให้เขาสะกด แต่เขาไม่รู้ว่าจะอะไร แต่ถ้าเราเอาของจริงมาดู ออภาษาที่พม่าเขาเรียกแบบนี้ๆ แล้วเขาก็จะได้ สอนเฉยๆอย่างนี้เขาจะรู้ว่าอะไร อย่างขนมครกนี้ พอเราสอนต้องเอาของจริงมา ต้องซื้อมาประกอบเลย พอพูดถึงขนมครก ให้อธิบายว่าเป็นกลมๆ เขาก็ไม่รู้ แต่พอเราเอามา รู้ๆ พม่าเรียกอย่างนั้นๆ พอเราได้ขนมครกมาอย่างนี้ เราสอนได้หลายวิชา อย่างภาษาไทยนี้เราก็ให้เขาเขียนเรื่องขนมครกเป็นมายแมพปิ้ง ให้เขาชิมก่อน จะซื้อมาเลย ๒ กล่อง เขาก็ชิมคนละฝา เอ้าชิมแล้วนักเรียนเป็นยังงี้บ้าง เขาจะบอกว่ามีแป้ง มีมะพร้าว มีน้ำตาล มีรสเค็มๆ เค็มๆมาจากอะไร เกลือ เขาจะเขียนได้ แล้วก็แต่งประโยค แล้วก็ถ้าเป็นคณิตศาสตร์ขนมครก เขาเรียกเป็นอะไร กล่อง สมมติเราตั้งมาว่า ๔๘+๑๒ อะไรอย่างนี้ เขาจะแต่งมาว่ามีขนมครก ๔๘ กล่อง ซื้อมาอีก ๑๒ กล่อง รวมเป็นขนมครกกี่กล่อง เขาจะได้แบบนี้ค่ะ

เราจะสอนพร้อมๆกัน แต่บางทีเขาจะรู้เลยว่าสำเนียงเขาจะออกไม่ชัด แต่การเรียนรู้เด็กพม่าจะเรียนรู้ได้เร็วกว่าเด็กไทย

(ครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา)

เมื่อถามถึงผลการเรียนของนักเรียนข้ามชาติ ครูโรงเรียนมัธยมศึกษาตอบว่า

โดยภาพรวม ถามว่าเรียนเก่งไหม การเรียนถ้าวัดจากผลการเรียนก็คงอยู่ในระดับปานกลางไม่ถึงกับขั้นว่าดี อย่างน้อยเขาก็ได้มีความรู้ ถามว่าจะให้เขาเรียนรู้ได้เต็มที่เหมือนเด็กไทยหรือเปล่า คงเป็นไปได้ โดยภาพรวมปัจจัยพื้นฐานเขาแล้วนี้ เขามาโดยที่มาจากภาษาของเขา เข้ามาเริ่มเรียนรู้ภาษาของเรา แล้วหลักสูตรที่เราใช้สอนเราก็ใช้หลักสูตรของคนไทยสอน แล้วก็เนื้อหาวิชาที่หนังสือเป็นตำราไทย ดังนั้นก็ทำให้เขานอกจากจะต้องเรียนในเรื่องของภาษาการสื่อสารที่ยังไม่ค่อยเข้ากันบ้างบางประเด็นอะไรอย่างนี้ครับ แล้วก็การออกเสียงสำเนียงอะไรมันอาจจะทำให้เพี้ยน แต่ว่าเขาเข้าใจความหมายสิ่งที่เราพูด ผมว่าเขารู้เรื่องมากถึง ๘๐ %

(ครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา)

เมื่อถามนักเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่โรงเรียนสอนว่ามีอะไรขัดกับวัฒนธรรมของนักเรียนหรือไม่ นักเรียนส่วนใหญ่ตอบว่าไม่มีและเรียนรู้เรื่องเข้าใจดี จะมีแต่บางเรื่องเท่านั้น เช่น เรื่องของมอญกับพม่า ที่ในโรงเรียนสอนรวมกัน เสมือนหนึ่งเป็นกลุ่มเดียวกัน โดยเฉพาะในวิชาสังคมศึกษาในหน่วยที่เกี่ยวกับอาเซียนที่พูดถึงประเทศพม่า อย่างไรก็ตามสำหรับนักเรียนที่เป็นคนมอญแล้ว พม่ากับมอญไม่เหมือนกัน

ผู้วิจัย : เพื่อนๆ สิ่งที่โรงเรียนสอนมันมีบ้างไหม ที่ขัดกับวัฒนธรรมของเรา

นักเรียน : อาจจะมีบ้างนิดหน่อย

ผู้วิจัย : เช่นเรื่องอะไรบ้าง

นักเรียน : เป็นชาติเดียวกันอะไรอย่างนี้นะคะ แต่ที่หนูอยู่นี้แยกกับพม่าคะ

ผู้วิจัย : อ๋อหมายถึงว่ามอญ กับพม่าเค้าสอนว่าเป็นชาติเดียวกัน

นักเรียน : ใช่คะ

ผู้วิจัย : เป็นประเทศเดียวกันแต่ว่าที่หนูอยู่ มอญนี่คือ..

นักเรียน : มีพม่าคะแต่ว่าไม่ค่อยเห็นพม่าส่วนใหญ่เป็นคนมอญก็เลย...

ผู้วิจัย : ก็คือเหมือนกับว่าเวลาเค้าสอนพม่าก็พูดเป็นประเทศพม่ารวมแต่ว่าสำหรับคนมอญ พม่ากับมอญไม่เหมือนกัน

นักเรียน : ใช่คะหนูคิดอย่างนี้ว่าไม่เหมือนกัน เพราะว่ามันเหมือนกับจังหวัดไทยคะจังหวัดราชบุรีกับจังหวัดอะไรอย่างนี้นะคะ ก็แยกอย่างนี้เหมือนกัน

(นักเรียนข้ามชาติโรงเรียนสุทิดคุณ)

การเรียนรู้วัฒนธรรมของตนเองของนักเรียนข้ามชาติ

นักเรียนข้ามชาติที่เรียนในระบบการศึกษาไทย หลักสูตรไทย และใช้ภาษาไทย บางครั้งพูดภาษาไทยและเข้าใจวัฒนธรรมไทยมากกว่าวัฒนธรรมของประเทศตนเอง นักเรียนข้ามชาติบางคนเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่าบางครั้งเวลากลับไปประเทศตนเองตอนปิดเทอม เริ่มที่จะสื่อสารกับญาติตนเองที่ประเทศพม่าไม่ได้เพราะเกิดที่เมืองไทยและใช้ชีวิตอยู่ในเมืองไทยตั้งแต่เกิด

นักเรียน: หนู ก็อย่างที่บอกคะหนูเกิดที่เมืองไทย ภาษาไทย

ผู้วิจัย : ก็คือพูดภาษาไทยมาตลอดใช่ไหม แล้ว พูดภาษามอญได้ไหม เขียนได้ไหม วัฒนธรรมของประเทศตัวเองไหม

นักเรียน: รู้คะ รู้ว่าไปทำบุญต้องใส่ชุดมอญ คนมอญนับถือพุทธ แล้วก็ชอบทำบุญ

ผู้วิจัย : อ๋อรู้ประมาณนี้ ส่วนพูดก็พูดได้นิดหน่อย

นักเรียน: นิดหน่อยคะแต่ไม่ค่อยชัด

ผู้วิจัย : พูดไทยกับแม่

นักเรียน: ค่ะ พูดไทย

ผู้วิจัย : เขียนล่ะ เขียนภาษาอะไร

นักเรียน: เขียนไทยค่ะ

ผู้วิจัย : เขียนไทย พอกลับไป... ได้กลับไปประเทศตัวเองไหม กลับไปแล้วพูดกับญาติที่โน่นได้ไหม

นักเรียน: กลับค่ะกลับ กลับมาสยามครั้งแล้วค่ะ แต่พูดกับเขาเขาก็ฟังออกบ้าง

(นักเรียนข้ามชาติโรงเรียนสุทิดา)

นักเรียนข้ามชาติส่วนใหญ่เกิดที่ประเทศไทย และหลายคนเมื่ออยู่ที่บ้านก็ใช้ภาษาไทยกับพ่อแม่ หรือพูดไทยปนพม่า ทำให้นักเรียนหลายคนพูดและเขียนภาษาไทยได้คล่องกว่าภาษาแม่ของตนเอง และบางคนบอกว่า บางครั้งมีการลืมภาษาของตนเองไป

ผู้วิจัย : เขียนภาษาตัวเอง ได้ไหม

นักเรียน : ที่เป็นตัวสะกดไม่ได้ค่ะ ได้แค่ ก.ไก่ ข.ไข่

ผู้วิจัย : อ้อ รู้วัฒนธรรมของกระเหรี่ยง วัฒนธรรมของตัวเองไหม

นักเรียน : รู้

ผู้วิจัย : ได้กลับไปบ้างไหม

นักเรียน : ไม่ค่ะ

ผู้วิจัย : ไม่เลย ตั้งแต่มาอยู่ไทยไม่ได้กลับไปเลย

นักเรียน : ค่ะ

ผู้วิจัย : อ้อ อยู่ในโรงเรียนที่มีทั้งเด็กไทย เด็กเขา เด็กกระเหรี่ยง แล้วมีเด็กพม่าไหมโรงเรียนนี้

นักเรียน : มีค่ะ แต่ย้ายออกไป ๒ คน

ผู้วิจัย : อ้อ รู้สึกยังไงบ้าง ที่ไปเรียนโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนไทย

นักเรียน : ดีใจที่ได้เรียนโรงเรียนไทย แล้วก็ได้ศึกษา มีความรู้เพิ่มขึ้น เพราะเรียนพม่าไม่เข้าใจอะไรเลย ที่ไทยเข้าใจมากกว่า

(นักเรียนกระเหรี่ยงโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

นักเรียน : ตอนนี้นำตัวอักษรภาษาของตัวเอง ตอนนี้น้องชายผมลืมบางคำ

ผู้วิจัย : เขียนไม่ได้ใช่เปล่า

นักเรียน : เขียนไม่ค่อยได้

ผู้วิจัย : แล้วพ่อแม่สอนเขียนบางไหม หรือพ่อแม่ทำงาน

นักเรียน : ก็ทำงาน ต้องเรียนด้วยตัวเอง

(นักเรียนข้ามชาติโรงเรียนมังคลาธรรม)

ผู้วิจัย : คนไหนเป็นชาวอะไรคะ

นักเรียน : ชาวเขาลัวะ

ผู้วิจัย : ลัวะทั้งคู่อพยพใหม่ แล้วก็มาอยู่เมืองไทยนานหรือยัง

นักเรียน : นานแล้วค่ะ เป็นคนเขาแต่กำเนิดที่นี่ แต่พ่อแม่เกิดที่นั่น

ผู้วิจัย : มาจากจังหวัดอะไรคะ

นักเรียน : เชียงราย

ผู้วิจัย : แล้วยังได้กลับไปอยู่ใหม่ กลับไปบ่อยแค่ไหน

นักเรียน : ถ้ามีงานอะไรที่นั่นเขาก็จะขึ้นไป

ผู้วิจัย : ปีหนึ่งกลับไปกี่ครั้ง

นักเรียน : ประมาณสองสามครั้ง

ผู้วิจัย : แล้วหนูกลับไปบ่อยไหม

นักเรียน : ๗ วัน

ผู้วิจัย : พูดภาษาเขา พูดได้คล่องไหม

นักเรียน : พูดได้บางคำ

ผู้วิจัย : อยู่บ้านพูดภาษาอะไรกับพ่อแม่

นักเรียน : พ่อแม่พูดภาษาเขา [ภาษาลัวะ—ผู้วิจัย]

ผู้วิจัย : มีตัวเขียนใหม่ภาษาเขา

นักเรียน : มีค่ะ

ผู้วิจัย : เขียนได้ไหม

นักเรียน : เขียนไม่ได้

(นักเรียนชาวเขาโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

การที่นักเรียนเข้าเรียนในโรงเรียนไทยแล้วสืบทอดภาษาของตนเองเป็นสาเหตุสำคัญที่ผู้ปกครองซึ่งเป็นแรงงานข้ามชาติหลายคนส่งบุตรหลานของตนเองไปเรียนในศูนย์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นโดยมูลนิธิ หรือองค์กรเอกชนไม่หวังผลกำไร ศูนย์การเรียนรู้เหล่านั้นสอนเป็นภาษาพม่า ใช้หลักสูตรพม่า เนื้อหาการเรียนรู้เป็นแบบพม่าทั้งหมด แต่สำหรับผู้ปกครองที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยนี้เลือกที่จะส่งบุตรหลานของเข้าเรียนในโรงเรียนไทยเพราะต้องการให้ลูกได้เรียนรู้ภาษาไทย แล้วส่งลูกไปเรียนภาษาของตนเอง เช่นภาษาพม่าในวันหยุดแทน

ผู้ปกครอง : ถ้าเรียนได้ก็อยากให้เรียนค่ะ พอคิดว่าถ้าอยู่เมืองไทยได้เรียนดีกว่า เสาร์-อาทิตย์ก็มีไปโรงเรียนที่สอนภาษาพม่าก็มี

ผู้วิจัย : โรงเรียนไหนนะที่สอนภาษาพม่า เสาร์-อาทิตย์

ผู้ปกครอง : ตอนนี้พี่สาวเค้าขึ้นอยู่โรงเรียนวัดป้อมคะ

ผู้วิจัย : วัดป้อม

ผู้ปกครอง : จะสอนภาษามอญด้วยภาษาพม่าด้วย ตอนนี้เรียนภาษาไทยก่อนแล้วก็ค่อยเรียนภาษามอญพม่า

ผู้วิจัย : ที่โรงเรียนวัดป้อมนี้ใช้ไหมคะ

ผู้ปกครอง : ค่ะ

ผู้วิจัย : ค่ะ ทั้งเสาร์ทั้งอาทิตย์เลยหรือว่า...

ผู้ปกครอง : ตอนนี้ลูกสาวไปเฉพาะวันอาทิตย์ค่ะ

(ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนสุทิดิคุณ)

ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยมีการสอนภาษาแม่ของนักเรียน เช่น โรงเรียนสุทิดิคุณเมื่อก่อนมีการสอนภาษาพม่าให้กับครูและนักเรียนในโรงเรียนโดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภายนอก แต่เนื่องจากปัจจุบันครูลาออกไปทำให้ขาดบุคลากรที่จะสอนภาษาพม่า โครงการนี้จึงหยุดไป ที่โรงเรียนมังคลาธรรมก็เช่นเดียวกัน ผู้อำนวยการเล่าว่าชมรมชาวมอญมีการขอเข้ามาสอนภาษามอญให้กับนักเรียนแต่ในขณะนี้อยู่ระหว่างดำเนินการ โดยผู้อำนวยการคิดว่าอาจจัดให้อยู่ในคาบของชุมนุม

ผู้วิจัย: แต่พ่อแม่ก็ต้องเสียใช้ไหมคะ เค้าพาไปเรียนที่ศูนย์

ผอ.ศูนย์นี้เขาฟรีนะ

ผู้วิจัย: เหมอคะ ของเราก็อฟรีใช้ไหมคะ โรงเรียนก็ฟรีเหมือนกัน

ผอ.ของเราฟรีเหมือนกัน แต่เค้าจะเป็นพม่าสอนภาษาพม่า

ผู้วิจัย: แต่เค้าก็ไม่ได้สอนภาษาไทยใช้ไหมคะ

ผอ.เค้าไม่ได้สอนภาษาไทย

ผู้วิจัย: ก็คือเสียเปรียบตรงนั้น แต่ของเราสอนภาษาไทย

ผอ.ก็คือกลุ่มนั้นก็กลัวว่าเวลากลับพม่าแล้วมันจะสื่อสารกับพม่าไม่ได้

ตอง.โรงเรียนเหมือนแบบ คิดว่าต้องทำอะไรไหมคะ หรือว่าเราก็อปล่อย เค้าอยากไปเรียนที่ศูนย์ก็ไป

ผอ.อย่างปีที่แล้วเนี่ย เราถึงบอกว่าเอาครูพม่ามาสอนภาษา

ผู้วิจัย: อ้อคะ

ผอ.ผมว่าเอามามันก็ไม่ได้เรื่องอะไรหรอก เอาครูพม่ามาสอนภาษา ตอนนี้มีนะ มีติดต่อยู่ อย่างชมรม
ชาวมอญ เค้าก็จะมาขอสอนภาษามอญ แต่ตอนนี้เราคุยกันว่า มาติดต่อเรา แต่เราจัดตารางสอนกันไป
แล้ว ก็ว่าจะเอาเข้าประชุม อาจจะจัดในภาคเรียนต่อไป อาจจะเข้าไปอยู่ในเรื่องของชุมชน เรื่องของอะไร
(ผู้อำนวยการโรงเรียนมังคลาธรรม)

สรุปผลการวิจัยบทที่ ๕

ในบทนี้ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
ของการวิจัยเพื่อศึกษาถึงกระบวนการเสริมสร้างค่านิยมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม
ระหว่างนักเรียนไทยและนักเรียนข้ามชาติ จากผลการวิจัยพบว่าค่านิยมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลาย
ทางวัฒนธรรมที่โรงเรียนปลูกฝังให้กับนักเรียน คือ การให้นักเรียนข้ามชาติที่ถือเป็นชนกลุ่มน้อยเรียนรู้วัฒนธรรม
ของชนกลุ่มใหญ่ เพื่อประโยชน์สำหรับนักเรียนข้ามชาติเองในการใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทยในอนาคต ดังที่
ผู้อำนวยการโรงเรียนสุทิดคุณกล่าวไว้ “เราจะให้แบบว่าคุณมาอยู่ประเทศเรา คุณก็น่าจะเรียนรู้ของเรา ไม่ได้
เสียหายอะไร แต่คุณครูน่าจะสอนเรื่องของเรา ให้เขารับรู้ว่าประเทศของเราเป็นอย่างไร นี่คือเหตุผล ทำยังไงให้
เค้าเข้าใจ บังคับเลย มาเรียนถ้าไม่ร้องเพลงชาติเนี่ยไม่ได้ ทำไมคุณมาอยู่กับฉัน คุณจะเคารพชาติฉันไม่ได้หรอก
สอนให้เค้าเป็นแบบนี้ให้เค้ารู้จักเรื่องคุณธรรม เพราะเค้าเนี่ยมาอยู่บ้านเรา เราแน่ใจไหมเมื่ออยู่แล้วเค้าจะกลับ ไม่
แน่ใจ เค้าก็จะอยู่ไปเรื่อยๆ ในเมื่อเค้าโตเนี่ย เค้าก็จะเรียนรู้วัฒนธรรมเรียนรู้ความเป็นอยู่ของเรา ว่าสังคมเรา
เป็นไง เค้าก็จะได้อยู่กับเราได้...” โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น
พื้นฐานสอนให้กับนักเรียนทุกคน ไม่มีการเน้นเกี่ยวกับวัฒนธรรมของนักเรียนข้ามชาติด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น
คือ เมื่อนักเรียนข้ามชาติเข้ามาเรียนในโรงเรียนไทยก็ต้องเรียนวัฒนธรรมไทยเป็นหลัก ไม่ใช่เรียนวัฒนธรรมของ
ตนเอง จากข้อมูลสรุปได้ว่าค่านิยมที่โรงเรียนปลูกฝังให้กับนักเรียนข้ามชาติคือ การเรียนรู้วัฒนธรรมของคนกลุ่ม
ใหญ่ เรียนรู้วัฒนธรรมของประเทศที่นักเรียนเข้ามาอาศัยพักพิงอยู่ นอกจากนั้นโรงเรียนยังปลูกฝังให้นักเรียนเป็น
พลเมืองดีของประเทศไทย ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยกล่าวไว้ คือ “อยู่ที่ไหนก็
พยายามที่จะทำให้นั้นเจริญ ไม่จำเป็นว่าเราจะต้องเป็นคนเชื้อชาติอะไร แต่ถ้าเราอยู่ในไทยแล้ว เราก็พยายาม
ส่งเสริมสนับสนุนประเทศนั้นให้เจริญ” ค่านิยมอีกประการหนึ่งที่โรงเรียนปลูกฝังให้กับทั้งนักเรียนไทยและนักเรียน
ข้ามชาติก็คือ “ความกลมกลืน” ไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ว่าเธอไทย ฉันพม่า ฉันมอญ แต่ให้นักเรียนกลมกลืนกัน การ
สอนวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิธีหนึ่งที่โรงเรียนใช้สร้างความกลมกลืนระหว่างนักเรียนไทยกับนักเรียนข้ามชาติ
กล่าวคือ ในการสอนเนื้อหาเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ประเทศพม่า ในอดีต ครู

เน้นย้ำกับนักเรียนเสมอว่าความขัดแย้งและการสู้รบเหล่านั้นเป็นเรื่องราวในอดีต แต่ในปัจจุบันไม่ได้เป็นเช่นนั้น การสอนประวัติศาสตร์เช่นนี้ช่วยลดความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นระหว่างนักเรียนไทยกับนักเรียนข้ามชาติได้

นอกจากการสอนให้นักเรียนข้ามชาติเรียนรู้วัฒนธรรมไทยแล้วโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยที่ มีนักเรียนข้ามชาติเรียนอยู่ยังมีการสอดแทรกวัฒนธรรมของนักเรียนข้ามชาติทั้งในวิชาต่างๆ และในการจัด กิจกรรมของโรงเรียน การสอดแทรกวัฒนธรรมของนักเรียนข้ามชาติ หรือการให้เรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ส่วนใหญ่จะมีในวิชาหน้าที่พลเมือง เช่น อยู่ในส่วนของวัฒนธรรมของประเทศอาเซียน หรือในวิชาประวัติศาสตร์ ไทย ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ในหน่วยการเรียนรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน ในชั่วโมงเรียน หรือในรายวิชา

สอนค่ะ ก็คือเรียนรู้ซึ่งกันและกันมากกว่า อย่างเวลาสอนในห้อง สมมติว่าเราสอนเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม เราก็จะอิงไปถึงของเขา ที่พม่าประเพณีนี้เป็นยังไง เขาเรียกว่าอะไร มีกิจกรรมอะไรบ้างอะไร อย่างนี้ค่ะ เด็กไทยก็จะได้เรียนรู้ไปด้วย เพราะว่าเขามาอยู่เมืองไทยเขาก็เห็นของไทยแล้วใช้ไหมคะ ก็จะ ให้เขาเล่าให้ฟังที่พม่ามีไหมแบบนี้ แล้วก็เขาเรียกอะไร เขาทำยังไง ปนกัน

(รองฝ่ายวิชาการโรงเรียนมังคลาธรรม)

การเรียนรู้วัฒนธรรมระหว่างนักเรียนไทยและนักเรียนข้ามชาติเป็นไปอย่างเป็นธรรมชาติ เช่น เรียนรู้จาก การแลกเปลี่ยนในชั้นเรียน เรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน เช่น นักเรียนไทยบางคนถามเพื่อนที่เป็นนักเรียนข้ามชาติว่าสิ่ง นั้นสิ่งนี้เรียกว่าอะไร หรือ การปฏิบัติตนในสถานการณ์ต่างๆ นั้นทำอย่างไร เช่น การนุ่งผ้าถุง บางครั้งนักเรียนไทย ถามนักเรียนข้ามชาติว่านุ่งอย่างไร นอกจากนั้น กิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดยังเปิดโอกาสให้นักเรียนเรียนรู้ วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน เช่น วันปีใหม่ วันอาเซียน ที่โรงเรียนจัดให้มีการแสดงของนักเรียนข้ามชาติ หรือให้มีการ ทำอาหารของนักเรียนข้ามชาติ หรือ บางโรงเรียนจัดให้มีวันหนึ่งในสัปดาห์เป็นวันแต่งกายตามวัฒนธรรมของ นักเรียน บางโรงเรียนมีการสอนภาษาของนักเรียนข้ามชาติ เช่น ภาษาพม่า ให้กับครูและนักเรียนทุกคน กิจกรรม ต่างๆ ที่โรงเรียนจัดเหล่านี้เปิดโอกาสให้นักเรียนไทยและนักเรียนข้ามชาติได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและ กัน

สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ ของโครงการวิจัยที่ต้องการศึกษาการรับรู้ค่านิยมเรื่องความหลากหลายทาง วัฒนธรรมของนักเรียนไทยและนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ ครูให้ข้อมูลว่า

นักเรียนบางคนก็อยากรู้ค่ะ บางคนก็เฉยๆ มันจะเป็นสองอย่าง มันไม่เชิงว่าอยากรู้หมด เพราะว่าบางคนก็ เฉยๆ ก็เหมือนว่าเขาอยู่มาด้วยกัน เขาก็เฉยๆ แต่ว่าบางคนก็สนใจ แต่ว่าไม่แบบว่าอยากรู้มากอะไรแบบนี้ แต่เขาก็มีถามเหมือนอย่างวันนั้นที่สอนกะปิ เขาก็ถามจริงหรือที่เพื่อนเขาถาม หลังจากออกจากห้องเขาก็ ถามกันอีกค่ะ ต้องมีทักไป ทักไปให้เขานิดนึง ไม่หยอดไว้เขาก็จะเฉยๆ จะไม่อะไร

(ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยโรงเรียนสุทธารักษ์)

สำหรับนักเรียนไทยแล้ว การเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมอื่นๆ นั้น บางคนก็มองว่าเป็นเรื่องน่าสนใจ บางคนก็มองเป็นเรื่องธรรมดา สาเหตุอาจมาจากการที่นักเรียนได้สัมผัสกับเพื่อนที่เป็นนักเรียนข้ามชาติอยู่ทุกวันทำให้มองเห็นวัฒนธรรมของเพื่อนนักเรียนข้ามชาติเป็นเรื่องธรรมดา สำหรับนักเรียนข้ามชาติ ระยะแรกที่เข้ามาเรียนยังมีปัญหาเรื่องการสื่อสาร แต่เมื่อปรับตัวเรื่องภาษาได้แล้วสามารถเรียนรู้วัฒนธรรมไทยได้ดี อาจมีบ้างเล็กน้อยๆ ที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตามข้อสังเกตประการหนึ่งจากข้อมูลพบว่า นักเรียนข้ามชาติมีแนวโน้มที่จะลืมภาษาของตนเองเนื่องจากไม่ได้ใช้ บางคนลืมภาษาเขียน บางคนลืมภาษาพูด ผู้ปกครองที่เป็นแรงงานข้ามชาติบางคนจึงส่งบุตรหลานของตนเองไปเรียนภาษาในวันหยุด

บทที่ ๖

ผลการวิจัย

กระบวนการสังคมของโรงเรียน (School Socialization Process)

กระบวนการขัดเกลาทางสังคม

โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยทั้ง 3 โรงเรียนให้ข้อมูลตรงกันว่า โรงเรียนมีนโยบายที่จะไม่แบ่งแยกนักเรียนไทยกับนักเรียนต่างชาติ บางโรงเรียน เช่นโรงเรียนสุทิดิคุณ หลีกเลี่ยงที่จะใช้คำว่า “นักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ” แต่ใช้คำว่า “นักเรียนต่างชาติ” หรือ “นักเรียนนานาชาติ” แทน เด็กต่างชาติที่โรงเรียนกลืนกับเด็กไทย แต่เมื่อสังเกตจากชื่อก็จะรู้ว่าเป็นเด็กต่างชาติ เนื่องจากเด็กต่างชาติจะมีแต่ชื่อ ไม่มีนามสกุล

ไม่มี ไม่ให้เน้น ผมไม่ให้เน้น ที่ไม่เน้นก็คือ หนึ่งในช่วงเวลาเราไม่มีโอกาส แต่เปิดโอกาสให้เค้าทำ คือเราไม่เน้นแต่เราเปิดโอกาส อาทิเช่น อ้าว ปีใหม่ หรือ วันเด็ก เอ้า ทีมงานพม่าใครจะแสดงบนเวทีอะไรเงี้ย เค้าก็จะ แสดงออก เราจะไม่แบ่ง มันจะเริ่มตันจากตัวเรากับครูเนี่ย

(ผู้อำนวยการโรงเรียนสุทิดิคุณ)

ทั้งสามโรงเรียนไม่เน้นย้ำว่าใครเป็นเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ ใครเป็นเด็กไทย เน้นให้เด็กอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน ครูในโรงเรียนสุทิดิคุณกล่าวว่ามองเด็กทุกคนเป็นนักเรียนของตน เพราะฉะนั้น

ไม่ต้องไปย้ำ ไม่ต้องไปอะไรว่าเด็กพม่าจะต้องอย่างนี้ เด็กไทยจะต้องอย่างนั้น ไม่มีค่ะ มันต้องปฏิบัติตัวให้เหมือนกันอยู่ในโรงเรียน ถ้าจะทำให้เด็กยิ่งแตกแยกกัน

(ผู้อำนวยการโรงเรียนสุทิดิคุณ)

ไม่เน้น [เรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรม] ไม่ต้องเน้นเลยคะ เด็กพอถ้าเขาอยู่ด้วยกันแล้ว เขาก็จะปรับตัวเข้าหากันเอง ปัญหาไม่มี เพราะว่าเด็กจะอยู่จะกลืนกันเป็นเด็กไทยเหมือนกันหมดละ เรื่องความประพฤติ เรื่องอะไรไม่มีคะ เรื่องการเรียน เรื่องการทำงานส่ง การเรียนก็ไม่มีปัญหา แต่ถ้าเรียนเก่งหรือไม่เก่งมันอีกเรื่องหนึ่งกับเขาคะ การใช้งานก็ใช้ได้คล่อง

(รองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายวิชาการ)

นโยบายของทั้งสามโรงเรียนที่จะไม่แบ่งแยกนักเรียนไทยกับนักเรียนลูกหลานแรงงานข้ามชาติสะท้อนในการปฏิบัติของโรงเรียน เช่น โรงเรียนให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนทุกคนโดยไม่แบ่งแยก ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนสุทธิคุณกล่าวไว้ “เหมือนทุกประการ แถมเราหาทุนมาได้ก็ให้เหมือนกัน”

ทั้งสามโรงเรียนเน้นการ “กลมกลืน” กับคนไทย ไม่ให้แบ่งแยก

โดยส่วนใหญ่อยู่ด้วยกันนี่คือเราจะไม่แบ่งแยก ครูไม่แบ่งแยก เพราะว่าเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเยอะกว่าอยู่แล้ว บางห้องแทบไม่มีเด็กไทยเลย เราก็จะไม่แบ่งแยกก็ถือว่าเป็นนักเรียนของเราแหละค่ะ

(ครูผู้สอนโรงเรียนมังคลาธรรม)

ครู : หนูคิดว่าอย่างที่บอกทุกคนเท่าเทียมกัน สอนให้เหมือนกัน จะไม่มีข้อแตกต่างว่าคนนี้ชาวเขานะ คนนี้คนไทยนะ ก็คือสอนเหมือนกันให้เท่าๆกันมากกว่า

(ครูโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

รองฝ่ายวิชาการ: ครูแต่ละท่านเขาก็จะพยายามประมาณแบบว่าจัดความต่างตรงนั้นเหมือนให้เด็กเขาเนียนไปกัน เด็กเขาจะได้ไม่มีปมด้อยของตัวเองว่าเขาไม่ใช่เด็กไทยนะอะไรอย่างนี้ ให้เขารู้สึกว่าเขาเท่าเทียมกับเพื่อน เวลาที่มีกิจกรรมอะไรเราจะเปิดโอกาสให้หมด เราจะไม่มีกีดกันที่กำหนดห้ามเป็นเด็กที่ไม่มีสัญชาติทำหรืออะไรอย่างนี้ ส่วนใหญ่คือเราจะเปิดโอกาสให้หมด เด็กไทยและเด็กต่างด้าว หรือเด็กลี้ภัยอะไรอย่างนี้ คือเขาทำกิจกรรมทุกอย่างได้หมด

ผู้วิจัย : เช่นกิจกรรมอะไรนะคะ

รองฝ่ายวิชาการ : เช่น การแข่งขันฟุตบอล คือก็จะมีเด็กต่างด้าวที่เขาสนใจเขาจะไปแข่งได้ พวกกิจกรรมวิชาต่างๆ ที่ไปแข่งร้องเพลงหรือว่าประกวดวาดภาพอะไรอย่างนี้ คือเด็กเขาก็จะรวมได้หมดเลย แต่มันมีบางกรณีที่ว่า อย่างบางครั้งที่เขากำหนดต้องเป็นเด็กที่มีสัญชาติไทย เด็กเขาจะไม่สามารถที่จะร่วมกิจกรรมได้ แต่ส่วนใหญ่ถ้าเป็นการจัดกิจกรรมทั่วไปเด็กต่างด้าวก็จะร่วมได้หมด เราเน้นการอยู่ร่วมกัน แล้วก็กิจกรรมทั่วไปก็จะทำให้ทำร่วมกัน ไม่มีการมาแยกว่าเด็กต่างด้าวต้องทำอันนี้ เด็กไทยต้องทำอันนี้ คือทุกอย่างเขาจะทำร่วมกันหมด แล้วก็จะมีแบบอย่างบางที่มีประกวดในวันภาษาไทยที่เป็นประกวดการ

แสดงละคร สุนทรภู่ การแต่งตัวอย่างนี้ ก็คือจะสนับสนุนหมดเลยคือเขาอยากทำอะไร เปิดโอกาสให้เขา
ทำได้เต็มที่ ไม่มีการห้ามว่า ไม่ใช่เด็กไทยห้ามทำนะ

(รองฝ่ายวิชาการโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

เพื่อให้เกิดความกลมกลืนดังกล่าว บางโรงเรียนออกกฎไม่ให้นักเรียนพม่าแต่งกายแบบที่เป็นวัฒนธรรม
ของพม่า เช่น การทาแป้งทานาคาโรงเรียนเพราะดูแลไม่สะอาด

ครูขอร้องเขาตั้งแต่เปิดเทอม บอกว่าอยากให้ทำเหมือนเด็กไทย คือทาแป้งมาเขาจะรู้ทันทีว่าเด็กพม่า
มอญ พอไม่ทาเนี่ย เขาแต่งตัวสะอาดหน้าตาเขาสะอาดก็คือดูเหมือนเด็กไทยกลืนๆ ไปเลย
แล้วที่มอญ คือทาแป้งของเขามันไม่เนียนเข้าหน้า มันดูแล้วมันเหมือนสกปรก แต่เนื้อแป้งของเขาก็ไม่ได้สี
เนียนๆ สีขาว มันเป็นกับเหมือนคล้ายๆ กับโคลน เหมือนกับผสมน้ำอะไรมา มันดูแล้วมันดูเลอะละอะ ก็เลย
ไม่ให้ทา

(ครูผู้สอนห้องเตรียมความพร้อมโรงเรียนสุทิดิคุณ)

ถึงแม้โรงเรียนจะพยายามไม่แบ่งแยกนักเรียนลูกหลานแรงงานข้ามชาติออกจากนักเรียนไทยโดยการไม่
มีการแสดงเครื่องหมายที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรม (Cultural Identity Markers) ของนักเรียนข้ามชาติ เช่น การห้าม
ทาแป้งทานาคา การให้แต่งกายด้วยเครื่องแบบเหมือนนักเรียนไทย การห้ามถ่มน้ำลาย แต่ครูและเพื่อนนักเรียนก็
บอกได้ว่าคนไหนเป็นนักเรียนข้ามชาติคนไหนเป็นนักเรียนไทย จากการดูที่ป้ายชื่อที่ปักที่หน้าอกเสื้อของ
เครื่องแบบนักเรียน โดยชื่อของนักเรียนข้ามชาติจะมีแต่ชื่อแต่ไม่มีนามสกุล ทำให้รู้ได้ทันที นักเรียนข้ามชาติหลาย
คนถูกเปลี่ยนชื่อให้เป็นชื่อไทยเพื่อให้เรียกง่าย แต่บางคนก็ยังคงชื่อในภาษาเดิมของตนอยู่

รู้จักนักเรียนค่ะ แต่ไม่หมดทุกคน คนเขาจะมีชื่อสั้นๆ บางครั้งจะไม่มีนามสกุล ก็จะมีว่าอ๋อนี้เด็กเขา

(ครูโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

แต่สำหรับเด็กห้องผมคือใช้ชีวิตเหมือนเด็กไทยทั่วไป คือถ้าดูภายนอกก็คือเด็กไทย ถ้ามาไม่ดูชื่อเด็กเขาก็
ต้องเข้าใจว่าเด็กที่นี้คือเด็กไทย พฤติกรรมโดยรวมกิจกรรมที่เด็กทำเหมือนเด็กไทยหมดเลย

(ครูโรงเรียนสุทิดิคุณ)

ทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ส่วนใหญ่จะเป็นการสอนทักษะการอยู่ใน
สังคมไทยให้กับเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติมากกว่า เช่น การอยู่ร่วมกับคนไทยห้ามถ่มน้ำลาย สอนผ่าน
ทางการปฏิบัติของโรงเรียน เช่น ความสะอาด ความเป็นระเบียบ ความมีวินัย การรู้จักเรื่องของเวลา แต่การสอน
ทักษะการอยู่ร่วมกันกับนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติให้กับเด็กไทยไม่ค่อยเน้นเท่าไร ส่วนหนึ่งอย่าง

กล่าวมาแล้ว คือ โรงเรียนมองว่าเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ต้องปรับตัวเข้ากับสังคมและวัฒนธรรมของไทย

เขามาแรกๆนี่ปัญหาที่พบก็คือเขาชอบแบบยุ่นน้ำลายลงพื้นอะไรอย่างนี้ เราก็ต้องคอยบอกเขาเพราะว่ามันเหมือนกับว่าเป็นมารยาทของเขา เพราะว่าอย่างผู้ใหญ่เขาเดินไปตามท้องถนนอะไรอย่างนี้ เราก็จะสอนเขาก็คือจะบอกว่ามันไม่ดีนะ มันสกปรกเป็นแหล่งรวมเชื้อโรค มันไม่ดีเพราะว่าคนไทยไม่ทำกันนะ อย่างนี้ค่ะ ก็พอหลังจากนั้นก็ก็จะค่อยๆหาย แล้วก็คือไม่มีฯ สอนให้มีน้ำใจเวลานั่งรถเมล์อะไรอย่างนี้ ขึ้นรถประจำทางรถโดยสาร ถ้าเป็นพม่าที่เป็นผู้ใหญ่อะไรอย่างนี้ ไม่ว่าผู้หญิงหรือผู้ชายเขาไม่ลุกให้ใครนั่งนะค่ะ สมมติว่าเราผู้หญิงคนเดียว เขานั่งอยู่ห้าหกคนผู้ชายเขาก็จะไม่ลุกให้ผู้หญิงนั่ง แต่ว่าเราจะสอนนักเรียนเราว่าต้องมีน้ำใจเพราะว่าคนไทยเขาจะแบบเอื้อเฟื้อ คือเวลาถ้าเป็นผู้ชายขึ้นรถเมล์เขาจะไม่นั่งกัน เขาจะให้ผู้หญิงนั่งอะไรอย่างนี้ เขาก็ปฏิบัติในเวลาใครขึ้นรถเมล์ จะลุกให้นั่งช่วยถือของ ช่วยยกของ

(ครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการโรงเรียนมังคลาธรรม)

จริงๆ พอเด็กเข้ามา เราจะให้เด็กเรียนรู้วัฒนธรรมไทยเป็นหลักค่ะ การไหว้ การพูดการจา การแต่งกาย ก็คือจะเหมือนเด็กนักเรียนไทยค่ะ แต่งกายแบบเด็กนักเรียนไทยเป็นหลักเลย ส่วนเรื่องภาษาก็คือจะให้เขาพูดภาษาไทย สื่อสารกันทั้งกับครูและนักเรียน

(ครูผู้สอนโรงเรียนสุทิดิคุณ)

โรงเรียนสอนวัฒนธรรมไทยให้เด็กต่างชาติ ก็คือเหมือนกับว่าเวลาเราเรียนในวิชาเรียนมันก็มีอยู่แล้วที่สอนวัฒนธรรมไทยต่างๆ อย่างบางทีการไหว้อะไรอย่างนี้ บางทีเวลาเราสอนเขาจะได้รับซึมซับไปกับเด็กไทยอยู่ คือเราอาศัยว่าสอนทั้งเด็กไทยและเด็กต่างด้าว เราไม่ได้สอนเด็กต่างด้าวโดยเฉพาะ เราสอนไปพร้อมๆกันให้เขาได้เรียนรู้พร้อมๆกัน เพราะว่าเด็กไทยถามว่าบางคนมันก็ไม่มารยาทเลยอะไรอย่างนี้ เหมือนวัฒนธรรมเขาก็ไม่รู้ แต่เราก็สอนไปพร้อมๆกัน แต่ส่วนใหญ่เวลาเรายกเรายกตัวเองอย่างของเด็กต่างด้าวมาให้เด็กไทยดูว่า เนี่ยขนาดเขาไม่ใช่เด็กไทยโดยตรงเขายังมีพฤติกรรมเรียนรู้วัฒนธรรมได้ดีกว่าเด็กไทยอะไรอย่างนี้ เด็กเขาก็จะแบบฟัง เขาก็จะปรับปรุงตัวดีขึ้นมาเอง ส่วนใหญ่จะเป็นแบบนี้มากกว่าจะไม่มีแบบว่าเขาจะจงกลุ่มเด็กต่างด้าวนะมาเรียนรู้วัฒนธรรมไทยนะไม่ใช่ เขาจะได้เรียนรู้พร้อมๆกับเด็กไทย

(ครูโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

ข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูของทั้งสามโรงเรียนชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนเน้นความผสมกลมกลืนระหว่างนักเรียนข้ามชาติกับนักเรียนไทย โดยอบรมให้นักเรียนข้ามชาติแต่งกายและมีกริยาจาเหมือนกับคนไทย การแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของนักเรียนข้ามชาตินั้นจัดไว้ให้ในโอกาสพิเศษ เช่น วันหนึ่งในหนึ่งสัปดาห์ หรือในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันปีใหม่ วันอาเซียน เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนไทยกับนักเรียนข้ามชาติ

ผู้อำนวยการและครูจากทั้งสามโรงเรียนกล่าวว่านักเรียนไทยและนักเรียนข้ามชาติในโรงเรียนอยู่ร่วมกันได้ อย่างไม่มีปัญหา นักเรียนมีการทะเลาะกันบ้างแต่เป็นการทะเลาะกันตามประสาเด็กไม่ได้มีสาเหตุมาจากความเป็นเด็กชาติอื่น หรือเด็กคนไทย นอกจากนั้นเนื่องจากเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติมีอายุมากกว่าเด็กไทยที่เรียนอยู่ในชั้นเดียวกัน บางครั้งอาจเล่นกันแรง หรือทะเลาะกันเพราะวัยที่ต่างกัน

ก็จะมีการขัดแย้ง ก็คือ เด็กเนี่ยเวลามาเรียนกับเรามันมีทั้งในเกณฑ์ นอกเกณฑ์ เพราะฉะนั้นเวลาในเกณฑ์ นอกเกณฑ์เนี่ย ชั้นป. ๑ เนี่ย อายุ ๑๓ ก็มี ๑๔ ก็มี อันนี้คือความแตกต่างตามสภาพร่างกาย แล้วเวลามันเล่นกันเนี่ย ตัวใหญ่มันเล่นแรง มันวามันเล่นไม่แรง แต่ตัวเล็กกว่ามันแรง

(ผู้อำนวยการโรงเรียนสุทิดิคุณ)

ถามว่ามันมีปัญหาไหม ผมก็ตอบ ไ้ที่มาเรียนตรงนี้นะ เด็กไทยกับไทยทะเลาะกัน เด็กมัธยมกับเด็กประถม แต่ความแบ่งว่าเราพม่าละ เราไทยนะ เราเขมรนะ มันไม่มี

(ผู้อำนวยการโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

ปัญหาอื่นๆไม่น่าจะมี เขาก็ทำงานเป็นกลุ่มเขาก็อยู่กันได้ ไม่มีเรื่องความแบ่งแยกไม่มี

(ครูโรงเรียนมังคลาธรรม)

หรือแม้แต่ความขัดแย้งระหว่างนักเรียนข้ามชาติด้วยกันเอง เช่น ระหว่างนักเรียนเชื้อสายมอญกับนักเรียนพม่า ที่ครูเกรงว่าจะเกิดก็ไม่เกิดขึ้นในโรงเรียน

ไม่มีค่ะ ตั้งแต่เริ่มแรกแล้วค่ะ เพราะว่าตอนแรกก็เริ่มแรกที่รับมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๘ ก็คิดว่าเขาจะตีกันไหม เพราะว่าพม่ากับมอญเนี่ย เขาจะไม่ถูกกัน แล้วก็ไทยกับพม่าอะไรอย่างนี้ ก็คือไม่มีปัญหา ผู้ปกครองเวลา

มาประชุม เรียกมาประชุมเขาก็มา ตอนแรกคิดว่าจะมาใหม่เพราะว่าเขาไม่ถูกกันอะไรอย่างนี้ เขาก็ให้
ความร่วมมือดีค่ะ

(รองฝ่ายวิชาการโรงเรียนมังคลาธรรม)

อย่างไรก็ตาม จากธรรมชาติของเด็กบางครั้งมีการล้มตัวทะเลาะกันบ้าง หรือพูดพาดพิงถึงสัญชาติ หรือ
เชื้อชาติของเพื่อนบ้าง

ส่วนมากจะไม่นะคะ คือเขาถ้ทะเลาะกัน คือทะเลาะกันเรื่องตัวเอง จะด่าจะว่า ก็คือด่าว่าตัว ยกเว้นว่า
โมโหมากอะไรอย่างนี้ จะมีแต่ว่าเหมือนล้มตัวหลุด แต่พอหลุดเสร็จจะกลับมาไปขอโทษเขา เพราะว่ามี
อย่าง ม.๒ คือเหมือนแบบว่า ตัวเองโมโห กำลังโมโหเพื่อนอยู่ แล้วเพื่อนคนนี้นายยู่แกล้งกันสนุกสนาน
แต่คนโมโหหลุดปากพูดออกมาว่าที่นี่เมืองไทยนะ พอพูดได้เหมือนตัวเองหลุดไปแล้ว ก็พอทะเลาะกัน
เสร็จอะไรเสร็จ เขาไปขอโทษ ขอโทษโดยที่เราไม่ต้องบอก

(ครูผู้สอนโรงเรียนสุทิดิคุณ)

มีค่ะ ที่หนูเคยเห็นก็แบบเขาเล่นกันตามประสาเด็ก ไล่ให้กลับประเทศไปอะไรอย่างนี้

(ครูผู้สอนโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

สาเหตุที่ไม่ความขัดแย้งรุนแรงระหว่างนักเรียนไทยกับนักเรียนข้ามชาติเนื่องจากครูและผู้บริหารใน
โรงเรียนพยายามเน้นย้ำเรื่องความสามัคคี และเวลามีข้อขัดแย้ง ครูมีวิธีพูดเพื่อไม่ให้เด็กเรียนขัดแย้งกัน หรือไม่ให้
นักเรียนเหมารวมว่าคนที่ปรากฏในข่าวเป็นคนไม่ดี เช่น คนพม่า ครูก็จะบอกว่านักเรียนคิดว่าเพื่อนเป็นคนแบบนั้น
หรือ เพื่อนเราคบมานานเรารู้ว่าเขาไม่ได้เป็นแบบนั้น เป็นต้น

ครูเขาจะเป็นคนคอยเชื่อมไม่ให้เกิดความขัดแย้ง แต่ถ้าสมมติว่าถ้าครูไปบอกว่า เนี่ยพวกพม่า อย่ามาอยู่
ในสังคมไทยอะไรอย่างนี้ กลายเป็นการไปยุอะไรอย่างนี้ อาจมีเรื่อง แต่นี่คือไม่มีอยู่แล้ว ครูเขาก็ปราบไว้
ก่อนอยู่แล้ว มันก็เลยไม่มีปัญหาในจุดนี้ เด็กก็เลยเรียนปกติไป

(รองฝ่ายวิชาการโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

ก็เน้นการอยู่ร่วมกัน เด็กเรามันหลายชนชาติใช้ไหมคะ เรื่องสำคัญอันดับแรกต้องให้เขาอยู่ด้วยกันให้ได้

(ครูโรงเรียนมังคลาธรรม)

ผู้วิจัย : ก็แสดงว่าก็ไม่มีปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากเชื้อชาติ แล้วอย่างเรื่องเวลามันมีข่าวคะ ของวิชาภาษาไทยมันจะมีเรียนเรื่องข่าวไหม เหมือนแบบบางที่มันก็มีข่าวคนพม่าฆ่าคนนั้น ฆ่าคนนี้ ฆ่าคนนั้น อะไรอย่างนี้

ครู : ถ้าอย่างนั้นจะสอนเป็นกลางค่ะ จะสอนแบบว่าคนชาติไหน คนทุกชาติจะมีคนดีจะไม่ดี มันมีทุกชาติ ไม่ว่าชาติไหนก็จะมีคนดีคนไม่ดี ก็จะไม่บอกว่ามอญ พม่าบางคนก็ไม่ได้ ดูเหมือนคนไทย จะยกตัวอย่างคนไทย อย่างคนกินเหล้าใช้ว่าแต่มอญพม่ากิน เธอคนไทย คนไทยยังกินเลย แล้วประสาอะไรกับคนอื่น เขาต้องกินได้เหมือนกัน มีทั้งคนดีกับคนไม่ดีปะปนกันไป อยู่ที่ว่าตัวเขาจะเลือกปฏิบัติเขาอย่างไร

(ครูโรงเรียนสุทธิคุณ)

บอกๆ ค่ะ ก็พยายามจะบอกว่าเราก็มีวัฒนธรรมเหมือนกัน เหมือนแค่ไปกดเขา เราเป็นคนไทย มันก็คือคนเหมือนกัน วัฒนธรรมก็ไม่ได้แตกต่างกันมาก ทุกคนก็มีวัฒนธรรมเหมือนกัน

(ครูโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

ในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย ครูเน้นให้เด็กๆ ปรับตัวเข้าหากันโดยธรรมชาติ โรงเรียนพยายามไม่เน้นย้ำความแตกต่างดังที่คุณครูท่านหนึ่งในโรงเรียนสุทธิคุณพูดไว้ว่า “พยายามอย่าไปย้ำไปอะไร ปล่อยเขาก็ไปกลืนกันเอง” และเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งระหว่างนักเรียน ครูและผู้อำนวยการโรงเรียนพยายามเน้น จุดร่วม (Commonality) ระหว่างนักเรียนมากกว่าตอกย้ำจุดต่าง เช่น นักเรียนอยู่โรงเรียนเดียวกัน กินข้าวหม้อเดียวกัน

สมมติต่อยกันมาเนี่ย ไม่ล้มภาพลักษณ์อะไรทั้งสิ้น มาก่อนคนละ 1 ที ถือว่าครูเดียวกัน โรงเรียนเดียวกัน กินข้าวหม้อเดียวกัน โทษที บางทีก็สอนว่าเนี่ย ไม่ต่างกะสุนัข หรือเราเรียกว่าหมาพันธุ์นั้นแหละ เพราะพวกเนี่ยมันกินข้าวรางเดียวกันมันยังกัดกัน เพราะฉะนั้นเราจะตีแล้วสอน ตีแล้วจะสอน มันไม่รู้จะหาวิธีอะไรแล้ว

(ผู้อำนวยการโรงเรียนสุทธิคุณ)

สอน บางทีครูก็จะพูด บางทีทะเลาะจะมี เอ้ากินข้าวหม้อเดียวกันจะทะเลาะทำไมอะไรอย่างนี้

(ครูโรงเรียนมังคลาธรรม)

อันดับแรกเลยตั้งกติกาในห้องเรียนก่อน ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามกฎกติกาในห้อง ถามว่าการล้อระหว่างกันเด็กเขาเนียะ ในห้องครูเองไม่ประสบนะคะ เนื่องจากว่าเพื่อนเขาใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันตั้งแต่ ป.1 เพราะฉนั้นเขาน่าจะอยู่ด้วยกันได้อย่างปกติแล้ว คือสามารถสร้างความสัมพันธ์กันได้แล้ว จะมีก็แค่ทะเลาะเบาะแว้งในเรื่องของการไม่ได้ตั้งใจอย่างนี้คะกันเฉยๆ จะไม่มีใครล้อว่าเป็นเด็ก เพราะว่าขนาดที่ห้องครูเองเด็กที่เป็นเด็กเขาส่วนใหญ่ก็เป็นหัวหน้าคะ เขาจะรับผิดชอบดี

(ครูโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

ครู : คือทำให้เขา ถึงแม้ว่าจะอยู่คนละชาติแต่เราก็ต้องให้เขารู้จักความสามัคคีในหมู่คณะ เวลาทำงานทำกิจกรรมร่วมกันไม่แบ่งแยกว่าจะต้องเป็นเด็กสัญชาติไหนอะไรยังไง แต่ให้ทุกคนร่วมมือร่วมแรงร่วมใจเพื่อให้ถึงเป้าหมายที่เรากำหนดไว้ครับ

ผู้วิจัย : ก็คือให้ร่วมมือร่วมแรงร่วมใจ คือไม่ต้องแบ่งเป็นเด็กชาติไหนอะไรอย่างนี้ใช่ไหมคะ

ครู : ใช่ๆ

ผู้วิจัย : มันมีความขัดแย้งบ้างไหมคะ ที่เด็กๆ

ครู : ส่วนใหญ่ความขัดแย้งในเรื่องส่วนตัวของเด็ก อาจจะพูดจาทะเลาะกันบ้างอย่างนี้มากกว่า แต่โดยทั่วไปอย่างมี.. เขาก็รักษาและก็เคารพสิทธิ์เด็กแต่ละคนอยู่ครับ

ผู้วิจัย : เขาไม่ได้ด่ากันมาเธอ ฉนั้นเป็นพม่า เธอเป็นไทย

ครู : ไม่มี ส่วนใหญ่เขาจะทะเลาะกันแก่งัดกันตามประสาเด็กมากกว่า

(ครูผู้สอนโรงเรียนมังคลาธรรม)

เมื่อสอบถามจากนักเรียนถึงความสัมพันธ์ระหว่างเด็กไทยกับเด็กข้ามชาติที่เรียนด้วยกันในโรงเรียนเดียวกัน นักเรียนส่วนใหญ่ตอบเหมือนกับครูและผู้บริหารสถานศึกษา กล่าวคือ ไม่ได้มีการทะเลาะเบาะแว้งกันรุนแรงด้วยเรื่องของสัญชาติ หรือ เชื้อชาติ แต่มีบ้างที่มีการล้อกัน

นักเรียนล๊ะ : ก็มี เพื่อนชอบด่าว่าอีเขา

ผู้วิจัย : แล้วเรารู้สึกว่ายังไง เรารู้สึกว่าหรือว่าเราบอกเขาว่ายังไง

นักเรียนล๊ะ : ไม่ค่อยรู้สึก แต่ก็มันเป็นถิ่น [ที่อยู่]ของเรา แล้วเขาก็มาด่า รู้สึกไม่ค่อยดี

(นักเรียนโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

หรือในกรณีของนักเรียนชาวกะเหรี่ยงวัดรวมใจราษฎร์ที่มีเพื่อนมาล้อด้วยคำพูดหยาบคาย

ผู้วิจัย : แล้วเขารู้ได้ยังไงว่าเราเป็นกะเหรี่ยง

นักเรียน : เขารู้ค่ะ เขาถามว่าเป็นพม่าเจ๊ๆ พูดตามตรงว่าเราไม่ใช่พม่า เราเป็นกะเหรี่ยง

ผู้วิจัย : แล้วบอกเขาว่าเป็นกะเหรี่ยงแล้วเขาว่าไง

นักเรียน : ตอนแรกเขาก็ถามว่า เออกระเหรี่ยงพูดยังไงเกือบทุกคน

ผู้วิจัย : เกือบทุกคนเลย ในห้องมีกระเหรี่ยงอีกไหม

นักเรียน : ไม่มีค่ะ

นักเรียน : ไม่โกรธค่ะ ก็บอกเขาว่าอย่าล้อดิ เขาพูดมาแค่ ๑ คนแล้วเขาก็เลิกพูดแล้ว

(นักเรียนโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

สำหรับนักเรียนไทยกับนักเรียนข้ามชาติที่เรียนอยู่ในโรงเรียนเดียวกัน ส่วนใหญ่แล้วไม่มีการล้อเลียน หรือ ทะเลาะกัน ยกเว้นการล้อกันอย่างที่นำเสนอข้างต้นอาจเป็นเพราะนักเรียนเคยชินกับการอยู่ร่วมกันและการปลูกฝังจากโรงเรียน แต่สำหรับนักเรียนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนอื่นที่อาจมีนักเรียนข้ามชาติเรียนอยู่จำนวนน้อยและไม่มีโอกาสพบเจอกับเพื่อนที่มาจากประเทศอื่น จึงเกิดเหตุการณ์ล้อเลียนและความสัมพันธ์ที่ไม่ดี ดังที่นักเรียนคนหนึ่ง ที่เรียนอยู่ในโรงเรียนรวมใจราษฎร์เล่าให้ฟัง เมื่อครั้งไปเข้าค่ายและเจอกับเพื่อนนักเรียนจากโรงเรียนอื่นที่เข้ามา พุดจาเชิงส่อเสียดและดูถูก

ผู้วิจัย : มีโดนเพื่อนล้ออะไรอย่างนี้บ้างไหม

นักเรียน : ไม่มีครับ มีแต่โรงเรียนอื่นเขามาล้อ

ผู้วิจัย : มาล้อเราหรือ ล้อเราว่าอะไร

นักเรียน : ว่าพม่า ชาวพม่า

ผู้วิจัย : เด็กไทยหรือที่มาล้อเรา แล้วเรารู้สึกยังไง รู้สึกยังไง

นักเรียน : รู้สึกไม่ดี ตอนไปค่ายลูกเสือ

ผู้วิจัย : ไปค่ายลูกเสือกับใครอีก ไปกันหลายโรงเรียนหรือค่ายลูกเสือ

นักเรียน : ไป ๖ โรงเรียน ป. ๕ – ป. ๖

ผู้วิจัย : แล้วก็ไปกับโรงเรียนอื่นด้วย โรงเรียนอื่นเขาไม่คนพม่าหรือ

นักเรียน : ไม่มีครับ บางโรงเรียนก็มี

ผู้วิจัย : เขามาล้อเธอ

นักเรียน : บางคนก็ล้อ

ผู้วิจัย : ล้อว่าอะไร

นักเรียน : เด็กบางคน

ผู้วิจัย : ล้อว่าทำอะไรอย่างนี้หรือ

นักเรียน : ใช่ครับ

ผู้วิจัย : แล้วคุณครูว่ายังไงบ้าง

นักเรียน : คุณครูก็สอนมารยาทให้ ผมก็เข้าใจสิ่งที่พวกเขาล้อ ผมก็เข้าใจเหมือนกัน ผมไปบอกว่าไม่เป็นไร ล้อก็ล้อไป ผมบอกว่าเป็นคนด้วยกัน

ผู้วิจัย : ไม่ได้ทะเลาะกันใช่ไหม

นักเรียน : ไม่ได้ทะเลาะกันครับ ผมก็อธิบายให้ ปัจจุบันนี่ก็เป็นอาเซียนกันแล้ว เราต้องเข้าใจหน่อย

ผู้วิจัย : เขารู้ได้ยังไงว่าเราเป็นพม่า เขาเห็นชื่อเราหรือ

นักเรียน : เขารู้อยู่แล้ว

ผู้วิจัย : เขารู้อยู่แล้วหรือว่ามาจากโรงเรียนนี่อะไรอย่างนี้ใช่ไหม

นักเรียน : ใช่ครับ

ผู้วิจัย : แล้วเพื่อนคนอื่น ไม่ใช่เราอย่างเดียวที่โดนล้อ เพื่อนที่มาจากโรงเรียนนี้ก็โดน เพราะว่าโรงเรียนเรา พม่าเยอะใช้เปล่า เขาไม่ได้ล้อเราคนเดียวใช้เปล่า

นักเรียน : ส่วนใหญ่ไม่ได้ล้อผม ล้อเพื่อนๆ น้องๆ

ผู้วิจัย : แล้วผมไปพูดให้ใช้เปล่า

นักเรียน : ใช่ครับ ตอนทะเลาะกัน ผมก็เลยไปช่วยพูด

ผู้วิจัย : อ้อ ไปพูดว่าไง ไปพูดว่าอะไร

นักเรียน : ถ้าว่าเป็นอย่างนี้ ใครๆ ก็รู้สึกเสียใจ มาล้อแบบนี้ แต่ปัจจุบันนี่อาเซียนกันแล้ว เราต้องอยู่ด้วยกันได้ ที่หลังอย่าพูดแบบนี้

(นักเรียนข้ามชาติโรงเรียนมังคลาธรรม)

เมื่อถามนักเรียนไทยในโรงเรียนเดียวกันที่อยู่ในเหตุการณ์ นักเรียนเล่าว่าแม้แต่ตัวเองก็โดนล้อว่าเป็นพม่า เนื่องจากมาจากโรงเรียนที่มีเด็กพม่าเยอะ “ไปถึงวันแรกเขาว่าเราเป็นเด็กพม่า เรามาทำไมล่ะ เขาเป็นเด็กไทย หมดที่ไปเข้าค่าย แล้วมาทำไมล่ะ เป็นเด็กต่างชาติแล้วไปยุ่งอะไรกับเด็กไทย จะมาอีกทำไม พูดแบบนี้ล่ะ เราก็ไม่ได้ว่าอะไร เราก็หนี กลัวมันจะเกิดปัญหาต่างๆ” จากการสัมภาษณ์นักเรียนข้ามชาติคนอื่นพบว่าในโรงเรียนที่มีนักเรียนข้ามชาติเป็นจำนวนน้อยหรือไม่มีเลย จะเกิดเหตุการณ์กระทบกระทั่งกันแบบนี้ ตัวอย่างเช่น นักเรียนข้ามชาติคนหนึ่งที่พักย้ายมาเรียนที่โรงเรียนสุทธิคุณเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่าเมื่อเทียบกับโรงเรียนเดิมที่มีนักเรียนไทยพันกว่าคนและมีตนเองเป็นนักเรียนข้ามชาติคนเดียว กับโรงเรียนใหม่คือโรงเรียนสุทธิคุณ นักเรียนคิดว่าโรงเรียนใหม่นักเรียนไทยและนักเรียนข้ามชาติมีความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรต่อกันมากกว่า

สำหรับนักเรียนไทยที่เรียนในโรงเรียนทั้งสามโรงเรียนที่มีเพื่อนเป็นนักเรียนข้ามชาติและได้พบปะ สังสรรค์ พบเจอ นักเรียนข้ามชาติทุกวัน ส่วนใหญ่จะรู้สึกสงสารและเห็นใจเพื่อนนักเรียนข้ามชาติที่ถูกล้อเลียน

ผู้วิจัย : เขาล้อกันเรื่องอะไร ทะเลาะกันเรื่องอะไร

นักเรียน : แบบต่างชาติว่าคนอื่นว่ามอญ ลาว อะไรพวกนี้ แบบว่ากัน แล้วก็คนที่ป็นสัญชาติอื่นเขาก็ขึ้น (โกรธ) แบบไม่ยอมให้ว่า

ผู้วิจัย : เขาจะไม่ชอบให้เรียกเขาว่าเขาเป็นมอญ เป็นพม่าใช่ไหม

นักเรียน : ใช่ค่ะ

ผู้วิจัย : แล้วมีว่ากันแรงๆกว่านี้ไหม เหมือนแบบไล่กลับประเทศอะไรแบบนี้

นักเรียน : ส่วนมากจะมีค่ะ คนปากร้ายๆจะมี

ผู้วิจัย : ว่ายังงี้ คนปากร้ายเนี่ย

นักเรียน : แบบกลับประเทศตัวเองไปไป อยู่ที่นี่ก็รักประเทศนี้

ผู้วิจัย : พูดอย่างนี้เลยหรอ แล้วเพื่อนเขาวังงี้บ้าง

นักเรียน : เพื่อนเขาก็มีรับ พวกมอญนี่เขาจะนั่งใส่เลยล่ะ เขาจะนั่งไม่ได้ตอบ แต่ถ้าเกิดเขาโกรธเราเมื่อไร เขาจะขึ้นทันที

ผู้วิจัย : เขาจะขึ้น แล้วพอเขาขึ้นจะเป็นยังงี้บ้างล่ะ

นักเรียน : โมโหร้ายมาก

ผู้วิจัย : แล้วเขาด่ากลับไหม หรือว่าอะไร

นักเรียน : เขาไม่ด่าค่ะ แต่เขาจะพูดด้วยเหตุผลว่าทำไมต้องว่าเราด้วย ทำไมต้องว่าด้วยละ พูดจริงๆไม่ได้
หรือ ก็เป็น...ถึงมาอยู่ประเทศนี้แต่เราก็ไม่เคยก้าวก่ายชีวิตของใครหรือเปล่า อะไรอย่างนี้

ผู้วิจัย : สงสารเขาไหม หรือรู้สึกยังไง

นักเรียน : ก็สงสาร แต่เราก็ช่วยอะไรไม่ได้ ต้องแบบนั่งนิ่งๆ ช่วยอะไรไม่ได้ เพราะถ้าเกิดเราพูดไปเงี้ย เขา
จะได้ตอบทันที

ผู้วิจัย : แล้วส่วนตัวเราเอง เรารู้สึกยังไง ที่มีคนพามาอยู่ด้วย

นักเรียน : ก็รู้สึกว่ามันดีนะค่ะ เขาไม่สร้างปัญหาให้ใคร แบบช่วยกันเรียน ช่วยกันไปให้ได้ค่ะ

ผู้วิจัย : แล้วเรารู้สึกเหมือนกับเพื่อนคนไทยที่ว่าเขาไหม ว่าทำไมเขาไม่กลับประเทศเขา ทำไมเขา..

นักเรียน : ไม่นะค่ะ แต่ว่า อยู่ประเทศไทยก็ได้เหมือนกันค่ะ

ผู้วิจัย : อืมๆ

นักเรียน : เพราะว่าถึงจะไม่เหมือนกัน แต่ว่าการปรับตัวของที่นี่ก็ได้ค่ะ

ผู้วิจัย : การปรับตัวของเขาหรือว่าที่นี่

นักเรียน : การปรับตัวของเขาค่ะ ให้เข้ากับที่นี่ได้

ผู้วิจัย : อืมเขาปรับให้เข้ากับที่บ้านเราได้ใช่ไหม

นักเรียน : ใช่ค่ะ

ผู้วิจัย : โดยรวมแล้วเขาปรับได้ไหม

นักเรียน : ปรับได้ค่ะ เขาจะอยู่กับเพื่อนได้ตลอด

(นักเรียนโรงเรียนสุทธารุณ)

การอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมในทรศนะของนักเรียน

ผู้วิจัย : ที่นี้ครูถามหนูว่า ในการเรียนร่วมกัน การอยู่ร่วมกันระหว่างคนที่เป็เด็กไทยกับเด็กต่างชาติเนี่ย
สำหรับหนูคิดว่าเราควรต้องทำตัวยังไง ปฏิบัติตนยังไง

นักเรียน : ก็แบบ ไม่ดูถูกเหยียดหยาม ทำตัวแบบเหมือนเขาเป็นแบบคนไทยด้วยกันค่ะ

ผู้วิจัย : แล้วตอนที่โรงเรียนสอนอยู่แบบนี้ คิดว่าโอเคแล้วไหมที่มีเด็กต่างชาติกับเด็กไทยเรียนด้วยกัน หรือ
ว่ายากให้บ้างห้องนะเขาก็มีแยกไปเลย ห้องนี้เด็กไทย ห้องนี้เด็กต่างชาติ

นักเรียน : ไม่ค่ะ เรียนรวมกันดีแล้ว แบบช่วยกันแบบ ยังไงละ แลกภาษาอะไรกันอย่างนี้ค่ะ

ผู้วิจัย : ได้แลกเปลี่ยนบ่อยไหม พวกภาษาอะไรอย่างนี้

นักเรียน : ส่วนมากไม่ได้แลกคะ จะถามพวกเป็นประเพณีพวกนี้ เพราะว่าสังคมอะคะเขาจะถามพวกต่างชาติ

ผู้วิจัย : แล้วเขาเอาของกินให้เรากินบ้างไหม

นักเรียน : แลกคะ แต่บางครั้งหนูก็กินไม่ค่อยเป็น

ผู้วิจัย : ไปเที่ยวบ้านเขาเคยไปไหม

นักเรียน : เคยคะ

ผู้วิจัย : แล้วเขาเคยมาถามวัฒนธรรมไทยไหม ว่าอันนี้...

นักเรียน : เคยคะ ว่าอันนี้ต้องทำอะไร การปฏิบัติตัวในวัดอย่างนี้คะ ต้องทำอะไร

(นักเรียนโรงเรียนสุทธารักษ์)

นักเรียน : หนูรู้สึกว่าเราเป็นชาติเดียวกัน ซึ่งพวกเขาเวลาจะพูดจាកับเรา เวลาจะสื่อสารกับเรา จะสื่อสารทางภาษาไทย เขาจะไม่ใช้ภาษาของเขา ส่วนมากพวกเขาจะใช้ภาษาของเขาที่บ้านของเขากับญาติๆของเขาแค่นั้นเอง

ผู้วิจัย : แล้วรู้สึกยังไงว่าเราเรียนกับเพื่อนไม่ใช่คนไทยด้วยกัน ซึ่งมันอาจไม่เหมือนเด็กโรงเรียนอื่นๆ ที่เรียนกับเด็กไทยเยอะแยะ รัชดาคิดว่ายังไงบ้าง

นักเรียน : เน้นนอนวันแรกๆมันแปลกทำไมถึงแม่ถึงเลือกให้มาเรียนที่นี่ ตอนแรกก็สงสัยคะ พอเข้าแล้วทำไมสื่อสารกันไม่รู้เรื่อง หนูก็รู้สึกสงสัย ทำไมหนูเป็นคนไทยอยู่คนเดียว แต่พออยู่เรื่อยๆหนูเกิดไม่รู้สึกสงสัยเหมือนเขาเป็นคนชาติเดียวกันกับเรา เรารู้สึกดีด้วยคะ เวลาหนูไปโรงเรียนอื่นหนูก็รู้สึกว่าทำไมเราไม่ค่อยคุ้นเคยกับเด็กไทยเท่าไร เหมือนคุ้นเคยกับเด็กต่างชาติมากกว่าอะไรอย่างนี้

ผู้วิจัย : แล้วมีปัญหาอะไรกันบ้างไหม ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กๆ ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนๆอย่างคนไทยกับคนต่างชาติอะไรอย่างนี้

นักเรียน : ถ้าเป็นพวกหนูอยู่ด้วยทั้งหมด ป.๖ จะไม่ค่อยมีปัญหา แต่น้องๆที่เข้ามาใหม่ส่วนมากจะแบบสื่อสารไม่รู้เรื่องบางอะไรอย่างนี้คะ ที่เข้ามาใหม่จะเรียนรู้ภาษาไทยยังไม่ครบ เพื่อนๆหนูบางคน เขาเข้ามาใหม่ๆเข้ามาเรียนใหม่ๆเขาสื่อสารไม่รู้เรื่องเหมือนกันคะ

นักเรียน : อยากให้คนไทยอย่างเราเข้าใจคนต่างชาติอย่างพวกเขาด้วย ถึงแม้เขาจะเป็นคนต่างชาติแต่เขาก็เป็นคนเหมือนกัน อยากให้เสมอกันเท่าเทียมกัน คนไทยบางคนเขาก็คิดว่าคนต่างชาติจะต้องไม่มีสิทธิเหมือนคนไทย เขาก็เป็นคนเขาก็ต้องมีสิทธิทำนั่นทำนี่เหมือนกัน เข้าใจในสิ่งที่เขาเป็นด้วย

(นักเรียนไทยโรงเรียนมัธยมศึกษา)

(เด็กกะเหรี่ยงวัดราชบุรี)

นักเรียน : ก็อยากให้เพื่อนเข้าใจหนู ว่าหนูเป็นกะเหรี่ยงก็เหมือนคนไทย

ผู้วิจัย : เหมือนยังงี้ ให้เพื่อนเข้าใจ

นักเรียน : ว่าหนูเป็นคนไทย หนูมาอยู่ตรงนี้หนูก็เป็นคนไทย แล้วก็ป๊ากดี

ผู้วิจัย : เพื่อนๆก็เข้าใจ ในการอยู่ร่วมกันระหว่างคนไทยกับคนต่างชาติ คนต่างด้าว หรือเด็กเขา เราว่าทุกคนควรจะต้องทำด้วยงี้

นักเรียน : ปกติค่ะ

ผู้วิจัย : ก็ปกติไป

นักเรียน : ก็เราจะเป็นอย่างเนี้ย เราอยู่ประเทศไทยใช้ไหมคะ ต้องทำตัวให้ดีกว่า เพราะประเทศไทยเขาคงดี เห็นเขาเป็นคนดีหลายคนค่ะ ไม่ได้ไม่มี

กล่าวโดยสรุป ในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย นักเรียนไทยและนักเรียนข้ามชาติเรียนร่วมกันได้ ไม่มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกันหนักๆ มีการล้อกันแต่เกิดขึ้นเฉพาะกับนักเรียนบางคน นักเรียนไทยและนักเรียนข้ามชาติเข้าใจว่าการอยู่ร่วมกันควรโดยรวมแล้วอยู่ร่วมกันได้ดี ในทั้งสามโรงเรียนที่ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูล นักเรียนข้ามชาติได้รับการยอมรับจากเพื่อนและครูในโรงเรียนมาจนได้รับเลือกให้เป็นผู้นำ เช่น หัวหน้าห้อง หรือประธานนักเรียน บางคนเป็นตัวแทนโรงเรียน ไปแข่งขันต่างๆ

ส่วนใหญ่เรียนร่วมกันได้แล้ว แต่ก่อนนะเด็กเขามีความรังเกียจชอบตีมาก เด็กที่เรียนเก่งมาก เป็นผู้นำได้ด้วย ณ ปัจจุบันไม่รู้ว่าคุณภาพสังคมอาจจะกลืนในการได้ใช้ชีวิตความเป็นอยู่ อยู่กับคนไทยด้วยกัน ก็อาจจะดื่อบรองกว่ารุ่นๆก่อนนะคะ ก็เริ่มจะเหมือนประมาณว่าเริ่มชี่เกียจชี่น เป็นผู้นำก็ไม่ค่อยมีแล้ว ไม่โดดเด่นแล้ว แต่รุ่นก่อนๆที่เคยสอนอยู่ค่ะ

(ครูโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

นักเรียนข้ามชาติส่วนใหญ่อายุนานักเรียนไทยเนื่องจากระบบจัดชั้นเรียนของโรงเรียนที่ให้นักเรียนข้ามชาติเริ่มเรียนที่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ทำให้มีนักเรียนข้ามชาติที่อายุ ๑๐ ขวบ ๑๑ ขวบ เรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ หรือนักเรียนข้ามชาติที่อายุ ๑๖ ปี หรือ ๑๗ ปีเรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ เช่นนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ผู้วิจัยไปสัมภาษณ์ นักเรียนคนนี้อายุประมาณ ๑๖ ปี เรียนอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ นักเรียนข้ามชาติคนนี้ได้รือเลือกเป็นประธานนักเรียน เป็นผู้นำของเพื่อนนักเรียนทั้งโรงเรียน จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยเห็นความเป็นผู้ใหญ่และทัศนคติที่ดีในตัวของนักเรียน

ผู้วิจัย : เราเป็นประธานนักเรียนใช่ไหม ทำไหมเราถึงสมัครเป็นประธานนักเรียน วันก่อนครูมาเห็นมีป้ายหาเสียงด้วย เขาเลือกเราเป็นผู้รับสมัคร หรือว่าเราสมัครเอง

นักเรียน : เขารับสมัคร

ผู้วิจัย : เขารับสมัคร ก็เลยสมัคร

นักเรียน : ใช่ครับ

ผู้วิจัย : ทำไหมเขาเลือกเรา ทำไหมเราอยากเป็นประธานนักเรียน เราอยากเป็นด้วยตัวเองไหมประธานนักเรียน

นักเรียน : ก็อยากเป็น อยากดูแลน้องๆ อยากดูแลโรงเรียนด้วย

ผู้วิจัย : เราอายุเยอะที่สุดในโรงเรียนไหม

นักเรียน : ใช่

ผู้วิจัย : รักโรงเรียนนี้ไหม

นักเรียน : รักมาก

ผู้วิจัย : แล้วก็ประธานนักเรียนต้องทำอะไรบ้าง

นักเรียน : ก็ดูแลน้องๆ ไม่ให้น้องๆทะเลาะกัน แต่ว่าเรื่องพวกขยะไม่ให้ทิ้งขยะ

ผู้วิจัย : ต้องนำต้องกล่าวอะไรไหมตอนเช้า

นักเรียน : ไม่ต้อง

(นักเรียนข้ามชาติโรงเรียนมัธยมศึกษา)

ผู้วิจัย : เขาเรียนเก่งไหมเพื่อนต่างชาติ

นักเรียน : เก่งค่ะ

ผู้วิจัย : อ้อ เขาได้เป็นหัวหน้าห้องอะไรแบบนี้

นักเรียน : มีค่ะ

ผู้วิจัย : เราารู้สึกว่ายังไงมั่ง เหมือนแบบ...ทำไมเพื่อนต่างชาติเป็นหัวหน้าห้อง หรือว่าอะไรอย่างนี้

นักเรียน : คือมีเหมือนกับการพัฒนาตนเองเยอะมาก

ผู้วิจัย : เช่นยังงี้

นักเรียน : แบบเหมือนว่าส่วนมากเด็กไทยค่ะ จะไม่ตั้งใจเรียน ส่วนมากเด็กพวกนี้จะตั้งใจเรียนกว่า แล้วก็

แบบช่วยสอนการบ้านได้เก่งกว่าเด็กไทย

ผู้วิจัย : อืม แล้วเราเลือกเขาเป็นหัวหน้าห้องไหม

นักเรียน : เลือกค่ะ

ผู้วิจัย : แล้วเรายอมรับเขาไหม

นักเรียน : ยอมค่ะ

ผู้วิจัย : เราไม่รู้สึกลับแบบ เสียหน้าอะไรหรือ เหมือนแบบ..

นักเรียน : ไม่ค่ะ ไม่ได้คิดที่จะเป็นอยู่แล้ว คือใครจะเป็นก็ได้ ที่ดูแบบมีพฤติกรรมดีอะไรก็ค่ะ

ผู้วิจัย : เขาก็มีความสามารถถึงใช้ไหม

นักเรียน : มีค่ะ

(นักเรียนไทยโรงเรียนสุทธีคุณ)

เมื่อถามถึงความประพฤตินักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ ครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยให้ข้อมูลตรงกันว่า นักเรียนข้ามชาติที่เรียนอยู่ในโรงเรียนเป็นเด็กที่ขยัน หนักเอาเบาสู้ ไม่เกียจงาน มีน้ำใจช่วยเหลือครูเป็นอย่างดี

เมื่อถามถึง [นักเรียนข้ามชาติ] มาเอาของ มีของอยู่ ๖ แพ็ค มากัน ๗-๘ คน จะแย่งกันถือของ ไม่ได้ คือแย่งกันทำงาน แต่เขาจะเป็นเด็กค่อนข้างเปรี้ยว ทำงานอะไรเหมือนสติน้อยไปนิดหนึ่ง ทำงานไว ลวกๆ เร็ว บางทีเรากลัวข้าวของเสียหาย แล้วเด็กพวกนี้จะคล่อง แข็งแรง อย่งไปเดินสวนสนามของระดับลูกเสือสำรอง เด็กมาผู้ชายเดินกันเกือบทั้งนั้นเลย เด็กไทยไม่เอาเลย

(ครูโรงเรียนสุทธีคุณ)

ผู้วิจัย : แล้วพวกอุปนิสัยอะไรอย่างนี้ ค่านิยมหรืออะไรอย่างนี้เขาก็เหมือนเด็กไทยเลยไหมคะ

ครู : เหมือนครับ แต่ว่าความสุภาพ ช่วงแรกๆที่ผมมาคือเด็ก ไม่รู้ว่าจะครับจะผ่านไปกี่ปี เขาเริ่มเหมือนเด็กคนไทย แต่ช่วงแรกที่ผมมาเด็กพม่าเด็กนานาชาติเขาจะอ่อนน้อมวาจาไพเราะเรียบร้อย เวลาส่งของให้เราเนี่ยอย่างเด็กไทยนี้ผมก็ยืน ยืนรอรอบ แต่เด็กพม่าจะนั่งคลานเข้าอย่างเวลาเขาส่งเขาก็จะส่งเหมือนรองมือ

(ครูโรงเรียนสุทธิคุณ)

นักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่เป็นคนขยัน ช่วยเหลือ ประกอบกับอายุที่มากกว่าเพื่อนร่วมชั้น ทำให้นักเรียนข้ามชาติบางคนได้รับเลือกเป็นหัวหน้าห้อง จนถึงได้รับการเลือกให้เป็นผู้แทนนักเรียนของทั้งโรงเรียน

ครู: แต่ว่าพวกนี้ค่ะ เขาจะน่ารักตรงที่เขามีความรับผิดชอบ แล้วเราเป็นครูบางทีเราใส่ใจพวกเขามากกว่าเด็กไทย อย่างเช่น มีการแข่งขันอะไรอย่างนี้คะ เด็กมอญพม่าเพราะว่าเขามีความรับผิดชอบ

ผู้วิจัย : แล้วเด็กไทยเขารู้สึกยังไงว่าหัวหน้าห้องกับรองหัวหน้าเป็นเด็กต่างชาติ

ครู ๑: ตอนที่คัดเลือกเขาก็เหมือนว่าน้อยใจนิดๆที่เปลี่ยน แต่เอาข้อดีข้อเสียเปรียบเทียบ เช่น เธอเป็นหัวหน้าห้อง เธอมาสาย เธอขาดเรียนบ่อย เธอไม่ทำงาน เธอไม่ขยัน กับอีกคนหนึ่งที่มาเรียนตลอด ไม่สายไม่ขาด เธอคิดว่าใครน่าจะเป็นหัวหน้าห้องมากกว่ากัน เขาก็จะยอมแพ้ตรงนี้ไป

ครู ๒ : อย่าง ป.๕ นี่ก็จะเป็นพวกมอญ พม่าตลอด เพราะเขามีความรับผิดชอบกว่า แล้วเรียนก็ดีกว่า แล้วกีฬานะ [อายุมากกว่า] พุดปั๊บ ทุกคนจะฟัง

ครูกับผู้ปกครองของนักเรียนข้ามชาติ

สำหรับการติดต่อระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองนักเรียนนั้น แต่ละโรงเรียนมีการปฏิบัติแตกต่างกันไป เช่น โรงเรียนสุทธิคุณมีการให้ครูไปเยี่ยมบ้านนักเรียนทุกทอม ครูทุกคนมีข้อมูลของผู้ปกครอง เช่น ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ที่สามารถจะติดต่อได้

ของผมนี้เปิดเทอมผมใช้เวลาเดือนนึง ครูต้องไปเยี่ยมเด็กที่บ้าน ครูเค้าก็จะไป เวลาไปก็ เค้าก็จะนัดเด็ก อันนี้คือส่วนหนึ่งที่โรงเรียน แล้วก็ เอ่อ มันเป็นส่วนที่เป็นข้อดีของโรงเรียนเราที่ผู้ปกครองได้คุยกับครู เพราะฉะนั้นผู้ปกครองเขาก็จะคุยต่อกันไป เนี่ย มันก็มาเรียนที่นี่ ใกล้เคียงไม่รู้ก็โรงเรียน ใกล้ๆบ้านมันก็ไม่เรียน มันก็มาเรียนที่นี่

(ผู้อำนวยการโรงเรียนสุทธิคุณ)

ผู้อำนวยการให้ความเห็นว่าการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยลดความขัดแย้งและความไม่เข้าใจระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง นอกจากนั้นยังช่วยในการติดตามผลการเรียนของนักเรียนด้วย อย่างไรก็ตามปัญหายาอย่างหนึ่งคือผู้ปกครองของนักเรียนข้ามชาติส่วนใหญ่ไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ บางคนพูดได้แต่อ่านไม่ได้ ทำให้เกิดปัญหา เช่น เมื่อโรงเรียนส่งจดหมายเพื่อขอความร่วมมือจากผู้ปกครองในเรื่องต่างๆ แต่ผู้ปกครองไม่สามารถอ่านได้ต้องมีคนแปลให้ เป็นต้น

ในจังหวัดสมุทรสาคร องค์การเอกชนไม่หวังผลกำไร (NGO) มีบทบาทอย่างมากในการช่วยประสานระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง เช่นในสมุทรสาคร มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (Labor Rights Protection Network) หรือ LPN เป็นองค์กรที่มีบทบาทมากในการช่วยเหลือเรื่องสิทธิของแรงงานข้ามชาติ รวมทั้งเรื่องการศึกษาของลูกหลานแรงงานข้ามชาติ LPN ช่วยเหลือโรงเรียนโดยทำหน้าที่เป็นหน่วยงานที่ประสานระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียน เช่น เมื่อครูต้องการไปเยี่ยมบ้านนักเรียนแต่ไม่รู้ว่ายู่ตรงไหนก็ติดต่อไปที่ LPN หรือเมื่อผู้ปกครองต้องการนำเด็กเข้าเรียน LPN ก็เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ช่วยประสานให้ การติดต่อประสานงานระหว่างผู้ปกครองไทยและผู้ปกครองที่เป็นแรงงานข้ามชาติในโรงเรียนเป็นไปได้ด้วยดี ในบางชั้นเรียนมีการเลือกผู้ปกครองที่เป็นแรงงานข้ามชาติให้เป็นประธานเครือข่ายในการติดต่อระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง

อย่างเวลาผมประชุมผู้ปกครองเนี่ย พอประชุมเสร็จ เอ้าไป เข้าห้องเรียน ไปคุยกับครู อย่างประชุมสิ้นปีเนี่ยเค้าต้องไปเลือกเครือข่ายในห้อง ใครจะเป็นประธานห้อง ใครจะเป็นกรรมการเนี่ย พวกก็เป็นประธานด้วย แล้วแต่บางห้องนะ แล้วแต่ปี

(ผู้อำนวยการโรงเรียนสุทธิคุณ)

ครู: อันนี้มีคะ อันนี้มีอยู่แล้วครูแต่ละท่านเขาจะลงไปเยี่ยมบ้าน เขาก็จะได้พูดคุยอยู่แล้วทุกปีการศึกษาคือเขาจะทยอยไป อย่างตอนนั้นครูเคยไปเยี่ยมบ้านเด็กคนหนึ่งที่เป็นเด็กเขา เขาก็คือทำสวนอยู่ที่หลังวัดตอนนี้อยู่ ม.๑ ละ อันนี้เป็นเด็กที่ค่อนข้างนิสัยดี พูดถึงนิสัยดีมาก ความรับผิดชอบเขาดีมาก อย่างเวลามาโรงเรียนถ้าเป็นเด็กคนอื่นเขาต้องจู้จี้จั่วจั่วทำเวรอะไรอย่างนี้ แต่อันนี้เขามาถึงปั๊บเขาทำเลยโดยที่เราไม่ต้องบอก และไม่ใช้หน้าที่เขา เขาก็ทำ ทีนี้เรารู้ว่า เอ๊ะอยู่ที่โรงเรียนเขาก็ดี อยู่ที่บ้านเขาเป็นยังไง อยู่ที่บ้านก็ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านอะไรอย่างนี้ ปรากฏว่าโอเคเราจะได้รับพฤติกรรมของเด็ก ครูท่านอื่นท่านก็ไปไปพูดคุยกับเด็กอะไรอย่างนี้เป็นประจำ อันนี้จะเป็นทุกภาคเรียน

ผู้วิจัย : เขาพูดรู้เรื่องไหมคะผู้ปกครอง

ครู : คือพูดรู้เรื่องแต่เขียนไม่ค่อยจะได้ อย่างถ้าสมมติเป็นเอกสารอะไร ส่วนใหญ่เด็กจะเป็นคนเขียน บางคนเขาเขียนไม่ได้เลย อย่างเวลาแค่เซ็นชื่ออะไรอย่างนี้ บางทีเขาเขียนได้แค่ชื่อ บางทีก็เขียนไม่ได้เลย เขาก็จะให้ลูกเขียนให้ เขียนชื่อให้ เพราะว่าเขาทำงานก็คือเขาใช้แรง แต่ผู้ปกครองก็เขียนได้ แต่ส่วนน้อยที่จะเขียนได้ ส่วนใหญ่เขียนไม่ได้ อ่านไม่ได้ แต่พูดได้ ส่วนเวลาจะติดต่ออะไรกันก็ผ่านเด็ก ถ้าจะเป็นการสื่อสารอะไรอย่างนี้ เด็กเป็นตัวกลางในการสื่อสาร แต่ถ้าพูดคุยได้ เราถามอะไรไปเขาตอบรู้เรื่อง แต่สมมติถ้าอะไรที่เป็นการเขียน อย่างเช่น เราส่งจดหมายไป ส่งอะไรที่เป็นขออนุญาต ส่วนใหญ่เด็กจะเป็นคนเขียนทั้งหมด เขาคือรับทราบ

(รองฝ่ายวิชาการโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

ดังที่เห็นในบทสัมภาษณ์ของผู้อำนวยการและรองฝ่ายวิชาการ ทุกโรงเรียนมีนโยบายให้ครูออกไปเยี่ยมบ้านนักเรียนอย่างน้อยภาคเรียนละครั้งทั้งนักเรียนไทยและนักเรียนข้ามชาติ และเมื่อเปิดภาคเรียนใหม่โรงเรียนจะมีการเชิญผู้ปกครองมาประชุม ผู้วิจัยมีโอกาสสังเกตการประชุมผู้ปกครองโรงเรียนรวมใจราษฎร์ที่จัดขึ้นในวันที่ ๑ พฤษภาคม ซึ่งเป็นวันแรงงานแห่งชาติและเป็นวันหยุด เมื่อถามผู้อำนวยการโรงเรียนถึงเหตุผลที่จัดประชุมผู้ปกครองในวันนี้ ผู้อำนวยการตอบว่าเนื่องจากเป็นวันที่ผู้ปกครองหยุดงาน หากนัดประชุมวันอื่นผู้ปกครองต้องขาดงานจึงไม่สะดวก วันที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตพบว่ามีผู้ปกครองทั้งไทยและผู้ปกครองของนักเรียนข้ามชาติมาประชุมเป็นจำนวนมาก ผู้อำนวยการโรงเรียนใช้ห้องประชุมชั้น ๒ เป็นที่ประชุมซึ่งมีผู้ปกครองนั่งกันอยู่เต็มห้องโรงเรียนจึงใช้วิธีการกระจายเสียงของผู้อำนวยการในห้องประชุมออกมาให้ผู้ปกครองที่นั่งอยู่ที่ชั้น ๑ หรือ นอกห้องประชุมได้ยิน เนื้อหาที่ผู้อำนวยการสื่อสารให้กับผู้ปกครองฟังเป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่โรงเรียนทำเช่น การสร้างตึกใหม่ เรื่องการเรียนฟรี ๑๕ ปี เรื่องการเบิกค่าชุดนักเรียน ค่าหนังสือเรียน เรื่องนมโรงเรียน เรื่องที่โรงเรียนขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง เช่น การตัดผม ระเบียบวินัยของโรงเรียน การระวังอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียน เมื่อมองไปทั่วๆ แยกกันไม่ออกระหว่างผู้ปกครองชาวไทยและผู้ปกครองที่เป็นแรงงานข้ามชาติ ภาษาที่โรงเรียนใช้ในการประชุมผู้ปกครอง คือ ภาษาไทย ผู้ปกครองหลายคนพาลูกหลานมาด้วย เมื่อถามครูว่าผู้ปกครองฟังสิ่งที่โรงเรียนหรือผู้อำนวยการรู้เรื่องหรือไม่ ครูตอบว่า

ผู้วิจัย : แล้วเวลาเขามาประชุมเขาฟังรู้เรื่องไหม

คุณครู : ผู้ปกครองบางคนอาจจะฟังไม่รู้เรื่อง แต่ว่าเราจะมีนักเรียนเราที่เป็นตั้งแต่ชั้น ป. โตะ ที่สามารถพูดได้สองภาษาทั้งไทยและกัมพูชาอมญ เขาจะเป็นคนช่วยแปลให้ผู้ปกครองฟังอีกทีหนึ่งครับ

ผู้วิจัย : เขาประชุมการตอนเปิดเทอมหรือคะ

คุณครู : หลักจากเปิดภาคเรียนแล้วประมาณซักเดือนนึงครับ

(ครูโรงเรียนมังคลาธรรม)

ผู้วิจัยมีโอกาสสัมภาษณ์ผู้ปกครองของนักเรียนข้ามชาติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน
ผู้ปกครองกล่าวว่าส่วนใหญ่ไปร่วมงานโรงเรียนเช่น วันแม่ วันเด็ก และไปประชุมผู้ปกครอง

ผู้วิจัย : เคยไปโรงเรียนไหม โรงเรียนที่เขาเรียนอยู่

แม่ : ไป

ผู้วิจัย : ไปวันอะไรบ้าง ไปวันไหน

แม่ : บางที่เขาเรียกประชุมก็ไป ประชุมไม่มีก็ไม่ได้ไป วันเด็กวันอะไรก็ไป

ผู้วิจัย : วันแม่อะไรอย่างนี้ได้ไปบ้างไหม

แม่ : เมื่อก่อนได้ไป ตอนนี้อยู่ไม่ค่อยได้ไป เมื่อก่อนถ้าได้อยู่ก็ได้ไป วันพ่อวันแม่

ผู้วิจัย : ใครนะ ใครอยู่นะ อ้อ รำ ก็เลยไป เมื่อก่อนรำ

แม่ : เมื่อก่อนรำ ตอนนี้อยู่เรียนไม่ได้รำ

แม่ : แต่ตอนนี้ไม่ได้รำ ไม่ได้ไปแล้ว บางที่คุณครูก็มาบ้าน

ผู้วิจัย : มาที่บ้าน ถ้ามาที่ก็เจอ บางทีแม่ไปโรงเรียน ไปวันอะไรแล้วบ้างตอนนี้

แม่มีแ : วันจำเป็นนั่นแหละ

ผู้วิจัย : เวลาเขาเรียนประชุมอะไรอย่างนี้

แม่ : ใช่

ผู้วิจัย : ส่วนใหญ่แม่ไปหรือพ่อไป

แม่ : แม่เอง พ่อไม่เคยไป พ่อพูดไทยไม่ได้ชัด พ่อไม่เคยไป

ผู้วิจัย : แล้วเวลาไปเวลาประชุม แม่รู้เรื่องไหมเวลาคุณครูพูดอะไรอย่างนี้

แม่ : รู้

(แม่ นักเรียนข้ามชาติโรงเรียนสุทิดิคุณ)

ผู้วิจัยมีโอกาสไปสัมภาษณ์ผู้ปกครองของนักเรียนข้ามชาติคนหนึ่งที่บ้านตอนเย็นหลังจากผู้ปกครองเลิกงาน บ้านของนักเรียนเป็นห้องแถวเช่าที่มีแรงงานข้ามชาติเช่าอยู่กันเป็นกลุ่ม ทั้งละแวกเป็นแรงงานข้ามชาติทั้งหมด เมื่อผู้วิจัยไปถึงแม่ของนักเรียนพยายามต้อนรับอย่างดี ให้นักเรียนซื้อน้ำอัดลมมาต้อนรับ เพราะคิดว่าผู้วิจัยเป็นครูคนหนึ่ง ผู้ปกครองสื่อสารภาษาไทยได้ สามารถตอบคำถามที่ผู้วิจัยถามได้ มีบางคำถามเท่านั้นที่ต้องให้นักเรียนช่วยแปล แม่ของนักเรียนที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์เป็นชาวมอญอายุประมาณ ๔๐ ปี อยู่เมืองไทยมา ๑๘ ปี ได้ตอบคำถามของผู้วิจัยเกี่ยวกับการเรียนของลูกตนเองในโรงเรียนไทยไว้ดังนี้

ผู้วิจัย : ทำไมถึงเอาลูกเข้าโรงเรียนไทย

แม่ : เพราะเขาอยากเรียนหนังสือก็ให้เขาเรียนไป ให้เขาเรียนที่นี่ไป

ผู้วิจัย : มันมีโรงเรียนของคนพม่าอะไรอย่างนี้ด้วยใช่ไหม ทำไมไม่พาเขาไปโรงเรียนนั้น ทำไมถึงเลือกให้เขาไปโรงเรียนไทย

แม่ : เขาพูดมอญไม่เป็น

ผู้วิจัย : แล้วเวลาเขาพูดกับแม่เขาพูดภาษาอะไร

แม่ : ภาษาไทย ตอนเด็กๆเขาอยู่ที่นี่

ผู้วิจัย : แล้วรู้สึกยังไงที่ลูกไปเรียนโรงเรียนนี้มันจะมีคนไทยด้วยใช่ไหม แล้วก็จะมีคนมอญด้วยส่วนหนึ่งคิดว่ายังงบ้าน

แม่ : อยู่บ้านก็อะไรไม่ได้ ก็ให้เขาเรียนอยู่ ก็ให้เรียนอยู่ตลอดให้จนจบ เรียนได้ก็เรียน

ผู้วิจัย : ไม่อยากให้เขาออกมาทำงานหรือ

แม่ : ไม่อยาก

ผู้วิจัย : อยากให้เรียนมากกว่า ทำไมถึงคิดว่าเรียนดีกว่า

แม่ : ก็พ่อแม่ไม่เป็นหนังสือ อยากให้ลูกเป็น

ผู้วิจัย : ถ้าอยู่เมืองไทยคิดว่าจำเป็นไหมที่ต้องเรียนหนังสือ

แม่ : ไม่มีอะไรทำ ก็น่าจะจำเป็น

ถึงแม้แม่ของนักเรียนจะสื่อสารภาษาไทยได้ไม่คล่องนัก แต่สิ่งที่ผู้วิจัยสัมผัสได้จากการสัมภาษณ์คือแม่ของนักเรียนข้ามชาติเห็นว่าการศึกษเป็นสิ่งจำเป็นถ้าจะอยู่ในเมืองไทยต่อไป การที่แม่นักเรียนข้ามชาติเห็นความสำคัญของการศึกษาในระบบการศึกษาไทยส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานาน ดังที่งานวิจัยที่ผ่านมาที่ศึกษาเกี่ยวกับนักเรียนข้ามชาติได้นำเสนอไว้ (ฐิติมดี อาพัทธนานนท์, ๒๕๕๖) ผู้วิจัยจะ

กล่าวถึงประเด็นเกี่ยวกับความคาดหวังของผู้ปกครองและอนาคตของนักเรียนข้ามชาติที่เรียนในโรงเรียนไทย ในบทต่อไป

อัตลักษณ์ของนักเรียนข้ามชาติ

ที่ผ่านมาผู้วิจัยนำเสนอหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่โรงเรียนจัดให้กับนักเรียนข้ามชาติ รวมถึงกระบวนการทางสังคมและปฏิสัมพันธ์ในโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นระหว่างนักเรียนไทยและนักเรียนข้ามชาติ รวมทั้งครูกับนักเรียนข้ามชาติ ดังจะเห็นได้จากข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตที่นำเสนอไป ในโรงเรียนไทยนักเรียนต่างชาติเรียนหลักสูตรเหมือนกับนักเรียนไทยทุกอย่าง โรงเรียนใช้ภาษาไทยเป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอน ในกระบวนการสังคม (Socialization) ของโรงเรียน จุดมุ่งหมายของการให้การศึกษาให้นักเรียนข้ามชาติ

คำถามหนึ่งที่เกิดขึ้น คือ เมื่อผ่านกระบวนการให้การศึกษาทั้งหมดแล้วนักเรียนข้ามชาติมีอัตลักษณ์อย่างไร นักเรียนข้ามชาติมองว่าตนเองเป็นใคร และคิดกับตนเองและประเทศไทยอย่างไร ผู้วิจัยสัมภาษณ์นักเรียนข้ามชาติหลายคน และพบว่านักเรียนข้ามชาติมีอัตลักษณ์แบบร่วม (Dual Identity) กล่าวคือ นักเรียนข้ามชาติรู้และเข้าใจเชื้อชาติและพื้นเพของตนเอง ว่าตนเองเป็นคนชาติมอญ พม่า กะเหรี่ยง ลาว แต่ในขณะเดียวกัน เนื่องจากนักเรียนข้ามชาติได้รับการศึกษาในระบบการศึกษาไทยมาตลอด ทำให้นักเรียนข้ามชาติได้รับการปลูกฝังวัฒนธรรมแบบไทย กริยามารยาทแบบไทย ภาษาไทย ค่านิยมแบบคนไทย นักเรียนข้ามชาติบางคนเกิดที่เมืองไทยและอยู่เมืองไทยมาตลอด ทำให้มีอัตลักษณ์แบบคนไทย แต่ในขณะเดียวกันนักเรียนข้ามชาติก็รู้ว่าทางสัญชาติแล้วตนเองไม่ใช่คนไทย

ผู้วิจัย : คิดว่าตัวเองเป็นคนไทยหรือคนเขา หรือทั้งสองอย่าง

นักเรียนลัวะ : ทั้งสองอย่าง

ผู้วิจัย : เป็นยังไงไหนเล่าให้ครูฟังเป็นสองอย่าง

นักเรียนลัวะ : ใจหนึ่งก็เป็นคนเขา ใจหนึ่งก็เป็นคนไทย เพราะว่าเราอยู่กับคนเขาแล้วก็คนไทย

ผู้วิจัย : ใจหนึ่งก็เป็นคนเขา ใจหนึ่งก็เป็นคนไทย เหมือนเรารู้ทั้งสองเรื่องใช่ไหม ทั้งคนเขาทั้งคนไทย

นักเรียนลัวะ : ใช่ค่ะ มาประเทศไทยก็เป็นไทย อยู่ที่นี่ก็เป็นเขา

(นักเรียนข้ามชาติโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

ผู้วิจัย : สำหรับถ้าคุณถามว่าเราเป็นใคร เราคิดว่าตัวเองเป็นคนไทยหรือเป็นคนมอญ เพราะว่าเราก็กเกิดเมืองไทย เราเรียนหนังสือไทย เรารู้เรื่องของไทยมากกว่าที่มอญใช้เปล่า ถ้าคุณถามว่าคำนี้มันยากไปไหม อັตลักษณ์ ก็คือตัวตนของเราละ เราคิดว่าเราเป็นใคร อย่างไร เป็นอะไร จะอธิบายให้ครูว่ายังไง หรือว่ามีใครมาถามเราละ

นักเรียน : ก็บอกเขาไปตามตรงว่าเป็นคนมอญ แต่ถ้าเกิดว่าประเทศไทยเนี่ยรักเหมือนคนไทยเลย

(นักเรียนข้ามชาติโรงเรียนสุทิดคุณ)

ผู้วิจัย : คิดว่าตัวเองเป็นคนไทยหรือคนกระเหรี่ยง

นักเรียน : ทั้งสองค่ะ พอได้อยู่กับคนกระเหรี่ยงก็เป็นคนกระเหรี่ยง ถ้าได้อยู่กับคนไทยก็เป็นคนไทย

ผู้วิจัย : อ้อ เราเข้าใจทั้งสองวัฒนธรรมดีไหม

นักเรียน : ค่ะ

(นักเรียนข้ามชาติโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

นักเรียนข้ามชาติที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ไม่ได้มีท่าทีอายุเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของตนเองในฐานะคนที่มีเชื้อชาติอื่นหรือสัญชาติอื่น ยกเว้นในกรณีที่ทำอะไรแตกต่างไปจากเพื่อนคนไทย เช่น แต่งกายด้วยชุดประจำเผ่า หรือเครื่องแต่งกายทางวัฒนธรรมในขณะที่เพื่อนคนอื่นแต่งกายแบบไทย นักเรียนบอกว่ารู้สึกเขินๆ แต่ถ้าแต่งกายแบบนี้ในหมู่คนชาติเดียวกันที่ทุกคนแต่งเหมือนกันหมดจะไม่รู้สึกอาย ผู้วิจัยตีความเรื่องนี้ว่าเป็นการอายที่เกิดจากการเป็นจุดเด่น หรือทำอะไรแตกต่างจากคนอื่น มากกว่าที่จะอายอัตลักษณ์ของตนเอง

ผู้วิจัย : เรา รู้สึกอายไหม เหมือนที่เราไม่ใช่คนไทยอะไรอย่างนี้ อายุวัฒนธรรมตัวเองไหมบางครั้ง

นักเรียน : ไม่

ผู้วิจัย : ไม่ได้พยายามทำดูเหมือนคนไทย ไม่ต้องใช้ไหม

นักเรียน : ไม่ต้อง

(นักเรียนข้ามชาติโรงเรียนมังคลาธรรม)

นักเรียน : ตอนนั้นหนูไป...

ผู้วิจัย : ไปอะไรนะ

มิแง : ยุวบรรณารักษ์

ผู้วิจัย : อ้อ ยุวบรรณารักษ์

นักเรียน: ก็แต่งตัวแบบแปลกๆ

ผู้วิจัย : เป็นมอญ

นักเรียน : ให้แบบแปลกๆ

ผู้วิจัย : ให้เป็นชาติตัวเอง

นักเรียน: เรียกคะแนนคะ แบบแปลกๆ

ผู้วิจัย : อ้อ

นักเรียน: ก็ใส่ไปก็อายคะ

ผู้วิจัย : อ้อ สวยออกครูว่า

นักเรียน: ค่ะ แต่อายเขา

ผู้วิจัย : แล้วเวลามีตักบาตรใหม่ ตักบาตรมอญมีใช้ไหม

นักเรียน: แต่ถ้าแต่งวันสงกรานต์ของมอญไม่อาย

ผู้วิจัย : ปีใหม่.. อ้อ แล้วเราแต่งชุดใหม่

นักเรียน: สงกรานต์ก็เป็นของคนมอญ

ผู้วิจัย : แล้วแต่งชุดใหม่

นักเรียน: เป็น หุ่นแต่งคะ

ผู้วิจัย : แล้วอย่างนั้นอายไหม

นักเรียน: ไม่คะเพราะว่าอยู่กับญาติๆ

(นักเรียนข้ามชาติโรงเรียนสุทิดิคุณ)

สรุปผลการวิจัยบทที่ ๖

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนมีกระบวนการทางสังคมที่พยายามทำให้นักเรียนข้ามชาติ “กลมกลืน” และ “กลายเป็น” คนไทย เช่น มีวัฒนธรรม มีมารยาทแบบคนไทย เช่น เปลี่ยนชื่อให้เป็นชื่อไทย สอนเรื่องความสะอาด ความมีมารยาท ความมีน้ำใจ รหัสทางวัฒนธรรม (Cultural Codes) ในสังคมไทย ในขณะเดียวกัน เพื่อที่จะกลมกลืนกับคนไทยและสังคมไทยให้ได้มากที่สุด นักเรียนข้ามชาติยอมที่จะไม่แสดงออกซึ่งสิ่งที่เป็สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง เช่น ไม่ทาแป้งทานาคา ไม่ถ่มน้ำลายเมื่ออยู่ในโรงเรียน ซึ่งเด็กต่างชาติก็ยอมรับกระบวนการขัดเกลาทางสังคมเช่นนี้

ข้อสังเกตประการหนึ่งจากกระบวนการทางสังคมของโรงเรียนคือ โรงเรียนสอนให้นักเรียนข้ามชาติปรับตัวเข้ากับสังคมไทยและวัฒนธรรมไทย แต่ไม่ได้สอนให้นักเรียนไทยปรับตัวเข้ากับการอยู่อาศัยร่วมกับนักเรียนข้ามชาติ กระบวนการทางสังคมเช่นนี้ เรียกอีกอย่างว่าเป็นการหลอมรวมทางวัฒนธรรม (Assimilation) ซึ่งเป็น

การให้นักเรียนข้ามชาติปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมไทย มากกว่าที่จะเป็นการบูรณาการทางวัฒนธรรม (Integration) ที่เป็นการปรับตัวทางวัฒนธรรมแบบที่ทั้งนักเรียนไทยและนักเรียนข้ามชาติต้องปรับตัวเข้าหากันทั้งสองทาง

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนไทยและนักเรียนข้ามชาตินั้น พบว่านักเรียนไทยและนักเรียนข้ามชาติในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างดี นักเรียนมีการทะเลาะกันบ้างแต่เป็นการทะเลาะกันตามประสาเด็ก ไม่ได้ทะเลาะกันเพราะเชื้อชาติ การล้อกันเพราะเชื้อชาติ เช่น “พม่า” “ชาวเขา” “กะเหรี่ยง” มีอยู่บ้างแต่เป็นส่วนน้อย สาเหตุของความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดระหว่างนักเรียนไทยและนักเรียนข้ามชาติเป็นเพราะโรงเรียนเน้นย้ำเสมอเรื่องความสามัคคี เรื่องของความเป็นพวกเดียวกัน “กินข้าวหม้อเดียวกัน” นอกจากนี้เวลาที่มีข่าวด้านลบเกี่ยวกับคนต่างด้าว ครูจะสอนนักเรียนเสมอไม่ให้เหมารวมไปถึงเพื่อนที่มีเชื้อชาติเดียวกับคนในข่าว อีกประการหนึ่งคือ จำนวนของนักเรียนข้ามชาติในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยมีจำนวนมากพอสมควร ทำให้นักเรียนไทยเคยชินกับการอยู่ร่วมกันกับเพื่อนนักเรียนข้ามชาติ ซึ่งจากการสัมภาษณ์นักเรียนข้ามชาติพบว่าในโรงเรียนที่มีนักเรียนข้ามชาติเป็นจำนวนน้อย เรื่องของการล้อเลียนกันจะเกิดขึ้นน้อยกว่า นักเรียนข้ามชาติเล่าถึงเหตุการณ์ที่ไปเข้าค่ายลูกเสือแล้วมีนักเรียนโรงเรียนอื่นล้อเลียนว่าอาจเป็นเพราะในโรงเรียนเหล่านั้นไม่มีนักเรียนข้ามชาติทำให้นักเรียนไทยไม่รู้ว่าการอยู่ร่วมกันและเรียนร่วมกันกับเพื่อนนักเรียนข้ามชาติต้องปฏิบัติตนอย่างไร ซึ่งไม่ใช่ปัญหาสำหรับโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย ในโรงเรียนทั้ง ๓ โรงเรียนนักเรียนข้ามชาติและนักเรียนไทยในโรงเรียนมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันอย่างไม่เป็นทางการ เป็นการแลกเปลี่ยนระหว่างเพื่อนกับเพื่อน เช่น อาหาร ภาษา การแต่งกาย การปฏิบัติในวันสำคัญต่างๆ

สำหรับการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักเรียนข้ามชาตินั้น ครูให้ข้อมูลว่านักเรียนข้ามชาติสามารถปรับตัวเข้ากับการเรียนในโรงเรียนได้ดี ช่วงแรกอาจมีอุปสรรคเรื่องภาษาบ้าง แต่เมื่อก้าวผ่านอุปสรรคด้านภาษาไปได้แล้วนักเรียนข้ามชาติส่วนใหญ่เรียนได้ดี มีผลการเรียนอยู่ระดับต้นๆ ของชั้น บางคนได้รับเลือกให้เป็นตัวแทนโรงเรียนไปแข่งขันทางวิชาการ หรือ ประกวดมารยาท ครูให้ข้อมูลว่านักเรียนข้ามชาติส่วนใหญ่เป็นเด็กที่มีน้ำใจ ช่วยเหลือครู และเป็นเด็กที่หนักเอาเบาสู้ ทำให้เป็นที่เอ็นดูของครูและเป็นที่ยอมรับของเพื่อน จนได้รับเลือกให้เป็นหัวหน้าชั้น หรือบางคนเป็นประธานนักเรียน ซึ่งในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยไม่ได้มีการห้ามนักเรียนข้ามชาติเป็นหัวหน้าชั้น

การได้รับการศึกษาในโรงเรียนไทยทำให้นักเรียนข้ามชาติส่วนใหญ่มีสองอัตลักษณ์ (Dual Identity) คือ เมื่ออยู่กับคนไทยก็มีอัตลักษณ์แบบคนไทย พูดภาษาไทย แต่เมื่ออยู่กับครอบครัว เพื่อน หรือชุมชน นักเรียนก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น การใช้ภาษา การแต่งกาย การปฏิบัติต่างๆ ต่างไปจากที่ปฏิบัติในโรงเรียนเมื่ออยู่ในหมู่ชาวไทย

บทที่ ๗

ผลการวิจัย

อนาคตของเด็กนักเรียนข้ามชาติและแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนข้ามชาติ

หลังจากคณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ ให้นักเรียนข้ามชาติ รวมถึงนักเรียนที่ไม่มีสัญชาติสามารถเข้าเรียนในโรงเรียนไทยได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย โรงเรียนต่างๆ ก็เปิดรับนักเรียนข้ามชาติอย่างเป็นทางการ มติคณะรัฐมนตรีอ้างถึงสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน (Basic Human Rights) ที่กำหนดว่า การศึกษาและการได้รับบริการทางสาธารณสุขเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่บุคคลควรได้รับ ไม่ว่าจะเชื้อชาติใด หรือสัญชาติใด สิทธิมนุษยชนนี้เป็นหลักการของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่กำหนดว่าบุคคลต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า ๑๒ ปี อีกเหตุผลหนึ่งที่ได้รับการอ้างถึงจากฝ่ายนโยบายคือ เรื่องของความคุ้มค่า หรือความคุ้มค่า (Cost-effectiveness) เช่น เงินที่จ่ายไปในการให้การศึกษาแก่นักเรียนข้ามชาติคิดแล้วอาจเป็นจำนวนน้อยกว่าเงินที่รัฐต้องใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นถ้านักเรียนข้ามชาติเหล่านี้ไม่ได้รับการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ๒๕๕๓) แต่ในทัศนะของผู้ที่ให้การศึกษานักเรียนข้ามชาติในปัจจุบันมองเรื่องนี้อย่างไร ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครูและผู้บริหารสถานศึกษาไว้ดังนี้

จุดมุ่งหมายของการให้การศึกษาแก่นักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ

เมื่อถามผู้อำนวยการสถานศึกษาและครูถึงจุดมุ่งหมายในการให้การศึกษาแก่นักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ ทุกคนตอบตรงกันว่าเพราะการศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่เด็กทุกคนต้องได้รับ และในอนาคตนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติอาจไม่กลับประเทศ ถ้าเป็นเช่นนั้นการให้การศึกษาจะเป็นการทำให้เขาเป็นพลเมืองที่ดี มีงานทำ สอนให้เขาอยู่ในสังคมได้ ไม่เป็นภาระ แล้วก็ช่วยเหลือสังคมด้วย

ตามความคิดครูเองก็ไหนๆ เด็กเขาก็มาใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทยแล้วก็ถือโอกาสนี้สอนให้เขาได้รู้ในวัฒนธรรมไทย การปฏิบัติตนเป็นเด็กไทยที่ดี เพราะว่าเมื่อก่อนไม่ได้ทำงานเป็นครู ทำงานบริษัท ส่วนมากบริษัทจะมีพม่า มอญ ก็จะเยอะ แล้วก็ลักษณะการปฏิบัติตัวของเขา เริ่มจากทานข้าว ก็จะมีอาหารซื้อเอง ก็จะมีข้าวฟรีให้ เขาดักไปเป็นกะละมังเลย จานใหญ่ๆเป็นกะละมังเลย แต่เขาก็เหมือนกับดักทิ้งหรือดักกินไม่รู้ เลอะเต็มพื้นเต็มโต๊ะไปหมด แล้วอยู่ฝ่ายบุคคลด้วย ฝ่ายบุคคลต้องไปดูว่าลักษณะชีวิตของเด็กที่เรา

คุณนี่เขาเป็นยังไง ให้สวัสดิการเรื่องข้าวกับเขา เขาพอกินไหมอะไรประมาณนี้ค่ะ พอไปดู เห็นสภาพแล้ว นี่ตกทั้งหรือว่าตกกินนี่ ตกใจมากเลย แล้วก็ไปดูเรื่องหอพักของเขา เข้าใกล้ไม่ได้เลย จะมี...ตามน้ำ กลิ่นนี้แรงมากเลย ทำให้คนไทยเริ่มรู้ว่านี่คือพม่า มอญ สกปรกมาก อย่าให้พูดถึงอะไรแบบนี้ค่ะ พอได้มีโอกาสได้มาเป็นครูสอนเด็กพม่า มอญ ก็ได้ไปเยี่ยมบ้านของเด็กก็เหมือนกับสภาพที่เราเคยเจอ ที่โรงงาน ก็เลยมาสอนเด็ก เริ่มจากเด็กที่เรียนในห้องเรียน เน้นเรื่องการรักษาความสะอาด ไม่ว่าจะเป็นตัวเรา สภาพแวดล้อมที่เราอยู่อาศัย ในห้องเรียนเมื่อก่อนเด็กไม่รู้จักการเช็ดโต๊ะ การทำความสะอาด พอมาสอนเขาตอนเช้าเขาต้องรู้แล้วว่าห้องเรียนสะอาด มาถึงห้องเรียนต้องสะอาด ก็จะได้รู้กัน เพราะฉะนั้น การให้การศึกษา ก็เพื่อให้เขาไปใช้ชีวิตประจำวันของเขา ให้รู้เหมือนกับคนไทย มาอยู่ในประเทศไทย คนไทยเขารักความสะอาดนะ

(ครูผู้สอนห้องเตรียมความพร้อม)

ถ้าของมมมองตัวเอง เพราะว่าตัวเองสอนอนุบาล ก็เด็กทุกคนก็มีสิทธิ์ที่จะเรียน ทุกโรงเรียนเขาก็ต้องรับ อยู่แล้วถึงไม่มีนโยบายตรงนี้ เพราะว่ามันเป็นสิทธิมนุษยชนใช้ใหม่ ในเรื่องของเราคิดว่าเขาควรได้รับสิทธิ์ตรงนี้ ถ้าเขาไม่รับการศึกษาที่ดีไม่ได้รับการปลูกฝัง โตขึ้นมาเขาอาจจะไปก่อปัญหาให้กับประเทศเรา เราป้องกันดีกว่าที่มันจะเกิดอะไรขึ้น อย่างน้อยๆ เขาจะทำอะไรเขายังคิดถึงเราบ้างว่าตอนเป็นเด็กเราก็ได้เรียนกับคุณครู คุณครูสอนอย่างนั้นอย่างนี้ เขาจะนึกถึงเราบ้าง ก็สอนเพื่อให้เขาพัฒนาการที่ดีอยู่ในสังคมได้ ไปให้เขามีทักษะชีวิต การใช้ชีวิตประจำวันของเขา อยากให้เขาสามารถไปช่วยเหลือครอบครัว อย่างพ่อแม่พูดภาษาไทยไม่ได้อะไรอย่างนี้ เขาก็สามารถไปสื่อสารพูดอะไรให้พ่อแม่เขาได้

(ครูชั้นอนุบาลโรงเรียนมังคลาธรรม)

สอนให้เขาอยู่ในสังคมไทย การอยู่ร่วมกันในสังคมไทย ไม่เป็นปัญหาของสังคม แล้วก็การเอาตัวรอดในสังคมไทยได้ แล้วก็ในเรื่องของสุขภาพ อนามัย แล้วก็ชุมชน ความสะอาดของชุมชน คือเราจะบอกเขาหมดเลยค่ะ แล้วก็สอนเนื้อหาความรู้ด้วย เพราะว่าเขาก็เป็นส่วนหนึ่งของนักเรียนที่จะต้องไปมีการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของโรงเรียน มีการแข่งขันกัน

(รองฝ่ายวิชาการโรงเรียนมังคลาธรรม)

จุดมุ่งหมายหนึ่งของการให้การศึกษาให้นักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติคือการให้พวกเขามีอาชีพมี

งานทำ

เด็กมันก็คือลูกเราคนหนึ่งละ แต่มันโอเค มันเกิดมาเป็นพม่าเท่านั้นเอง นะ คือหนึ่ง โดยตามหลักสูตรของโรงเรียนมันก็ต้องสอนนักเรียนเท่าเทียมกันอยู่แล้ว แต่เก่งอ่อนก็แล้วแต่ แต่สิ่งหนึ่ง ที่จะเน้นกับเด็กทุกคน รวมถึงเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติด้วย คือ เน้นเกี่ยวกับเรื่องอาชีพ ทักษะอาชีพเนี่ย อย่างน้อยเนี่ย ถ้าเขาไม่เรียนต่อในสายสามัญ ก็ให้เขาได้มีอาชีพ อีกอย่างที่เน้นคือเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ที่เป็นโรงเรียนต้นแบบ เป็นเรื่องของโรงเรียนที่ สอนทักษะอาชีพ คือสอนให้ซื่อสัตย์ ให้รักเมืองไทย ให้มีความอดทน มีความรักถิ่นที่เรายอยู่ ไม่ต้องให้วิทย์ คณิต เก่งๆ หรือก ให้มันอ่านออกเขียนได้ แล้วก็อย่าลืมนะ ทำร้ายประเทศไทยก็แล้วกัน รักบ้านเมืองเรา แล้วเท่าที่ดูเขารักเมืองไทยนะ ถ้ามันไม่รักมันอยากจะกลับ ผมดูนะนะ เขาก็คงอยากมีเพื่อนไทย มีครอบครัวอยู่เมืองไทย อันนี้ที่ถามเด็กนะนะ

(ผู้อำนวยการโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

ก็คืออยากให้เขาเรียนรู้ได้ คือเหมือนอย่างที่บอกเด็กพวกเนี่ยพ่อแม่เขาไม่มีกำลังส่งให้เรียนสูง จากที่คุยนะ เพราะฉะนั้นคือในช่วงที่เขาเรียนบังคับเนี่ยคือ ม.๓ อยากให้เขาอ่านออกเขียนได้ให้มากที่สุด เพื่อที่ว่าเขาจะได้ไปใช้ประโยชน์ตรงนี้ได้ คือเราต้องการแค่นั้นสำหรับเด็กต่างด้าวนะ เพราะว่าคือครูไม่แน่ใจว่าเด็กพวกนี้สามารถที่จะไปเรียนต่อในระดับสูงๆ ได้ไหม อันนี้คือไม่ทราบจริงๆ แต่คือถ้าเกิดเขาเรียนต่อสูงๆได้ ก็อยากให้เขาเรียน เพราะเด็กบางคนเขาตั้งใจและเขาสนใจจริงๆ แต่เท่าที่รู้ส่วนใหญ่จบ ม.๓ แล้วก็ไม่ได้เรียนต่อ ถ้าจะเรียนก็คือ กศน. แต่ก็มีส่วนน้อย เพราะส่วนใหญ่ลูกจบมาเขาก็ให้ทำงาน ให้ช่วยพ่อแม่ทำงาน เพราะฉะนั้นสิ่งที่ให้เขาได้ให้อ่านออกเขียนได้เพื่อที่เขาจะไปใช้ชีวิตได้ในสังคมได้ เพราะว่าอย่างที่บอกโอกาสเขาน้อยกว่าเด็กไทย ก็คืออยากให้มีส่วนนี้ เพราะว่าเรื่องพฤติกรรมอะไรอย่างนี้จากที่ดูจากโรงเรียนนี้เขาจะได้อยู่แล้ว วัฒนธรรมต่างๆอะไรอย่างนี้เขามีความเข้าใจเหมือนกับเขาเป็นคนไทยเลย เพียงแต่เขาไม่มีสัญชาติไทยแค่นั้น ก็อยากได้เรื่องอ่านออกเขียนได้ ก็อยากให้เขาสามารถไปใช้ชีวิตได้

(รองฝ่ายวิชาการโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

ส่วนใหญ่ก็จะแนะนำเน้นเรื่องของทักษะชีวิตมากกว่า ว่าเขามาอยู่ที่นี่ เขาอาจจะได้เรียนรู้จากวิชาการแล้วก็ยังมีทักษะชีวิตเมื่อจบจากที่นี่ไปแล้ว หรือออกจากที่นี่ไปแล้วเขาสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้มากกว่าครับ ผมว่ามันเป็นโอกาสอันดีว่าประเทศของเรามันเปิดโอกาสให้เด็ก ไม่ว่าจะเป็นสัญชาติไหนได้เข้ามารับการศึกษา อย่างน้อยเขาก็เป็นคนในสังคมที่จะเติบโตขึ้น มีวิชาความรู้แล้วก็กำลังที่ได้รับตรงนี้ จุดมุ่งหมายของเราคือยังไงก็ได้ให้เขาไปเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม เพราะอย่างน้อยมันก็ยัง

ช่วยขัดเกลาเขาได้ว่าสิ่งไหนถูกผิดอะไรอย่างนี้ ดีกว่าปล่อยให้เขาอยู่แบบตามยถากรรมโดยที่ไม่ได้รับการศึกษาแล้วก็เป็นการทางสังคมในวันข้างหน้ามากกว่า

(ครูโรงเรียนมัธยมศึกษา)

จากการสัมภาษณ์พบว่าครูและผู้บริหารสถานศึกษามีแนวคิดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษา สำหรับนักเรียนข้ามชาติคล้ายกับที่เหตุผลที่เขียนไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กล่าวคือ ให้การศึกษาเพื่อเขาจะได้อยู่ในสังคมไทยได้ เป็นคนดีในสังคม มีอาชีพมีงานทำ ให้ปรับตัวเข้ากับสังคมไทยได้ ให้รักเมืองไทย เป็นต้น จากคำตอบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ครูและผู้บริหารสถานศึกษาคิดว่านักเรียนข้ามชาติจะอยู่ในประเทศไทยต่อไป

ผู้วิจัยได้สอบถามความคิดเห็นของครูว่าคิดว่าการเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติอยากกลับประเทศหรือไม่ ครูตอบว่า

ถาม คือจะถามทุกคน แม้กระทั่งผู้ปกครอง ก็จะมีถามอยากกลับพม่าไหม ส่วนใหญ่บอกไม่กลับ เพราะว่าอยู่เมืองไทยนี่คือ เขาบอกว่าอาชีพมันมั่นคงกว่า ค่าแรงจะดีกว่า ก็เคยถามว่าพม่ามีงานไหม มีเหมือนกัน เขาบอกว่ามีเหมือนกันครู แต่ว่าเงินไม่ดี ก็คือรายได้ในแต่ละวันมันไม่เท่าเรา ของเรา ๓๐๐ ของเขาก็แค่ ๑๕๐ แต่ว่าค่าใช้จ่ายมันเท่ากัน บางคนบอกว่าบ้านที่พม่าไม่มีแล้ว ขายแล้ว บางคนบอกว่าคือมาอยู่เมืองไทยกันหมดแล้วที่นั่นไม่มีใคร ก็จะถามบ่อย สำหรับเด็ก หลายคนขึ้นอยู่กับพ่อแม่ บางคนพ่อแม่มาตั้งรกรากอยู่เมืองไทยนานแล้ว ส่วนบางคนพ่อแม่ยังคิดจะกลับ

เด็กเนี่ย ถามว่าอยากกลับไหม คำก็ไม่อยากกลับ ผมก็ไม่รู้พม่าอยู่กันอย่างไร แต่ถ้าบ้านเราเราก็คิดถึงบ้านนะ คำเนี่ย เป็นเด็ก แต่เท่าที่ถามนะ คำไม่อยากกลับนะ คำยังอยากอยู่เมืองไทย

ผมเชื่อว่าคนเรานะนะ ถ้ามันไม่รักมันอยากจะกลับ ผมดูนะนะ เขาก็คงอยากมีเพื่อนไทย มีครอบครัวอยู่เมืองไทย อันนี้ที่ถามเด็กนะนะ

(ผู้อำนวยการโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

ในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กข้ามชาติ ครูส่วนใหญ่บอกว่านักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติถ้าเริ่มปรับตัวทางภาษาได้แล้วจะเรียนได้ดี ในบางโรงเรียนเช่นโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่วัดจากการทดสอบระดับชาติสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ

เด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเรียนเก่งนะคะ เขาเรียนเก่ง เด็กที่เป็นปัญหาคือเด็กไทยค่ะ อ่านเขียน โดยเฉพาะที่โรงเรียนนี้เด็กไทยมีปัญหามากที่สุดเพราะว่าอาจจะเนื่องจากสภาพครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ เกือบ ๑๐๐% เด็กไทยที่นี้คืออยู่กับแม่ไม่มีพ่อ อยู่กับตายายพ่อแม่ไม่มีอะไรประมาณนี้ แทบจะไม่มี ครอบครัวที่สมบูรณ์แบบเลย เพราะฉะนั้นการดูแลนั้นก็เหมือนกับว่าขาดความอบอุ่น เด็กพม่าพ่อแม่เขา เขียนไม่ได้ อ่านไม่ออกก็จริงแต่ว่าเขามีความเอาใจใส่ ไม่เป็นปัญหาเรื่องเรียนเลย เรียนดีด้วย อย่างผู้ปกครอง ในด้านของผู้ปกครองต่างคำก็จะพูดถึงเรื่องว่ากลับไปบ้าน เขาจะถามลูกของเขาว่ามีการบ้านไหม มีงานไหม ทำให้เรียบร้อย ส่วนหนึ่งก็คือตัวเด็กเองด้วยเหมือนกับว่าเขาได้โอกาสนั้น คือว่าเราจะปลูกฝังเขาว่าเธอได้สิทธิ์นี้นะ เด็กไทยอีกเยอะนะยังด้อยกว่าเธอ อันนี้ข้าวฟรี เสื้อผ้าอะไร โรงเรียนดูแลดีมาก ก็คือทุนการศึกษาเกือบ ๑๐๐% นะคะ หลายคนไปเรียนต่อมัธยมในโรงเรียนที่มีชื่อเสียงของจังหวัดเช่น สมุทรสาครวิทยาลัย แล้วก็เวลาไปเรียนเขาก็จะอยู่ระดับต้นๆของห้อง บางคนเป็นที่ ๑ ที่ ๒ ของห้องเลย เต็มที่ ๔ ๕ ๖ อะไรประมาณนี้ค่ะ แล้วก็พฤติกรรมก็ค่อนข้างดีเพราะว่าเขาขาดโอกาส พอเขาได้รับโอกาส คือจะปลูกฝังไปจากโรงเรียนนี้ว่า เธอได้รับสิทธิ์นั้นแล้ว เด็กไทยเยอะที่เขายังไม่มีโอกาสได้เรียน ในเมื่อเธอสอบได้แล้ว เธอต้องเป็นตัวอย่างที่ดีอย่าให้เสียชื่อมาถึงโรงเรียนเรา นี่เขาถูกเธอได้

(ครูผู้สอนโรงเรียนมังคลาธรรม)

เมื่อถามนักเรียนข้ามชาติเกี่ยวกับอนาคต เช่น จะกลับประเทศหรืออยู่ในประเทศไทยต่อไป และถ้าอยู่ในประเทศไทยวางแผนอนาคตของตนเองไว้อย่างไร นักเรียนข้ามชาติส่วนใหญ่บอกว่าอยากอยู่ในประเทศไทยต่อไป เพราะเกิดที่นี่ เรียนที่นี่ และเคยชินกับชีวิตในประเทศไทยแล้ว

ผู้วิจัย : เอ่อ ถ้าในอนาคตอยากอยู่เมืองไทยหรือว่าอยากกลับประเทศ

นักเรียน : หนูอยากอยู่เมืองไทยค่ะ

ผู้วิจัย : ทำไมล่ะ

นักเรียน : เกิดเมืองไทยแล้วก็เหมือนเดิมค่ะ ผูกพัน

ผู้วิจัย : ผูกพันเนอะ

นักเรียน : กลับบ้านได้นะคะแต่ก็ไม่ใช่ว่าอยู่ต่อ

ผู้วิจัย : แต่ก็คือก็กลับไปได้แต่ว่า..

นักเรียน : ไปเล่น ไปหาญาติ

(นักเรียนข้ามชาติโรงเรียนสุทธิคุณ)

นักเรียนข้ามชาติที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ทุกคนบอกว่าอยากเรียนสูงๆ แต่บางคนไม่แน่ใจว่าระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้เรียนต่อได้ถึงระดับใด บางคนมีอุปสรรคที่ฐานะทางบ้านประกอบกับอายุถึงวัยทำงาน จึงคิดว่าออกไปทำงานพร้อมๆ กับเรียนกศน. (การศึกษานอกโรงเรียน) ดีกว่า

เรียน ป.๖ แล้วถึงไหนก็ไม่รู้ พอหนูเป็นพม่าแล้วเรียนถึงม. [มัธยม—ผู้วิจัย] ได้เปล่าก็ไม่รู้

(นักเรียนข้ามชาติโรงเรียนมังคลาธรรม)

นักเรียนข้ามชาติอีกคนหนึ่งใฝ่ฝันอยากเป็นแพทย์ทหาร เมื่อผู้วิจัยถามว่ารู้หรือไม่ว่าต้องจบการศึกษา ระดับใดจึงจะเป็นแพทย์ทหารได้

ผู้วิจัย : ถ้าอยากเป็นแพทย์ทหาร เรารู้ไหมว่าเราต้องเรียนจนจบชั้นไหน

นักเรียน : ปริญญาตรี

ผู้วิจัย : แล้วเราคิดเราตั้งใจไหมว่าจะเรียน

นักเรียน : หนูอยากเรียนแต่ถ้าไม่มีนามสกุลก็เรียนไม่ได้ แต่ก็พยายามค่ะ

ผู้วิจัย : มีคนที่เรารู้จัก คนมอญหรือคนพม่า ที่เรียนปริญญาตรีไหม

นักเรียน : ไม่เห็นใครเรียนเลยคะ เพราะส่วนใหญ่เค้าก็ไม่เรียน เค้าออกไปทำงาน

ผู้วิจัย : อยากเรียนจนจบชั้นไหน

นักเรียน : ม.ขึ้นไปเลยคะ

ผู้วิจัย : ม.ขึ้นไป จะอยู่โรงเรียนนี้ต่อไหม ถึงม.

นักเรียน : ต่อคะ ไม่อยากย้าย

ผู้วิจัย : พ่อแม่อยากให้ออกไปทำงานไหม

นักเรียน : ไม่คะ แม่อยากให้เรียนสูงๆ

ผู้วิจัย : ในอนาคตนะ พอเรียนสูงๆ ทำงานทำ แล้วอยากกลับประเทศไหม หรือว่าอยากอยู่เมืองไทยต่อ คิดว่าจะอยู่เมืองไทยต่อหรือจะกลับ

นักเรียน : อยากอยู่คะ

(นักเรียนข้ามชาติโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

แนวทางในการจัดการศึกษาให้กับเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ

ปัญหาในการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนข้ามชาติ

ปัญหาหลักในการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนลูกหลานแรงงานข้ามชาติที่โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยนี้กล่าวตรงกันก็คือ ปัญหาเรื่องการออกจากโรงเรียนกลางคันของนักเรียน สาเหตุที่นักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติต้องออกจากโรงเรียนกลางคันส่วนใหญ่เป็นเพราะการย้ายถิ่นของผู้ปกครองที่บ้างก็ย้ายที่ทำงานไปจังหวัดอื่น หรือ บางคนเมื่อย้ายกลับประเทศก็พาเด็กไปด้วย และเมื่อกลับมาใหม่ก็พามาเข้าโรงเรียนอีก

[พ่อแม่] เานักเรียนไป นึกอยากไปก็ไป จะมาก็มา เราก็ต้องทำทะเบียนนักเรียนอะไรใหม่ แต่บอกเขาตลอดเลยว่า นี่ช่วงก่อนปิดเทอมนี้เขาจะกลับพม่า มันจะเป็นเทศกาลของเขา แล้วบางคนเขาบอกไม่กลับ บางคนเขาก็ดี เขาจะมาบอกว่าครูจะกลับพม่าละ เดือนสองเดือนนี้ จะมาเรียนอยู่นะอะไรอย่างนี้ เราก็จะเอาชื่อไว้ แต่บางคนอยู่ก็หายไป หายไปอย่างนี้ แล้วก็กลับมาจะมาเข้าเรียน ทั้งที่เราคิดว่าเขาจะไม่มาแล้ว คือมันทำให้ทะเบียนจำนวนนักเรียนเรารวน

(ครูโรงเรียนมังคลาธรรม)

ผู้อำนวยการโรงเรียนรวมใจราษฎร์ให้ข้อมูลว่า ส่วนใหญ่เด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติ (พม่า) จะตามผู้ปกครองกลับประเทศในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงมีนาคมของทุกปี ซึ่งเป็นช่วงใกล้สอบและจบการศึกษา ผู้อำนวยการเคยขอร้องผู้ปกครองตอนประชุมผู้ปกครองว่าไม่ให้พาเด็กกลับไปด้วย แต่ในความเป็นจริงแล้วทำไม่ได้ เนื่องจากไม่มีใครดูแลเด็ก ผู้ปกครองเหล่านี้จะกลับไปประมาณ 1-2 เดือนแล้วกลับมาใหม่ กับอีกกรณีหนึ่งคือผู้ปกครองย้ายถิ่นฐานไปทำงานในจังหวัดอื่น กรณีแบบนี้ถ้าผู้ปกครองมาทำเรื่องลาออกจากโรงเรียนให้ถูกต้องแล้วไปสมัครเข้าโรงเรียนใหม่จะไม่มีปัญหา แต่ในความเป็นจริงแล้วผู้ปกครองไม่ได้มาลาออกจากโรงเรียนให้แต่หายไปเลย ทำให้โรงเรียนไม่สามารถจำหน่ายชื่อเด็กออกไปได้ อีกกรณีหนึ่งคือผู้ปกครองไม่ได้ย้ายไปไหน แต่ทางครอบครัวอาจมีปัญหา หรือเด็กอาจไม่ยอมมาโรงเรียนก็ขาดเรียนไปเฉยๆ

ปัญหาการออกจากโรงเรียนกลางคันของนักเรียนที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติทำให้เกิดคำถามในหมู่นักการศึกษาว่า รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนลูกหลานแรงงานข้ามชาติที่จัดอยู่ขณะนี้เหมาะสมหรือไม่ เพราะสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวแรงงานข้ามชาติไม่เหมือนกับครอบครัวชาวไทย เช่น ผู้ปกครองมีการย้ายถิ่นฐานบ่อย ประกอบกับความต้องการของครอบครัวแรงงานข้ามชาติที่มาทำงานในประเทศไทยคือ

ต้องการรายได้ เพราะฉะนั้นหลายครอบครัวเมื่อบุตรหลานของตนอายุถึงเกณฑ์ที่จะทำงานได้ก็ให้ออกจากโรงเรียน มาช่วยทำงานหารายได้ให้ครอบครัว ผู้อำนวยการและครูที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ให้ข้อสังเกตว่าหลายครอบครัวเหมือน นำเด็กมาฝากให้โรงเรียนดูแลจนกว่าจะอายุถึงเกณฑ์ที่จะทำงาน สืบเนื่องจากสภาพเช่นนี้ทำให้มีผู้เสนอเป็น ทางเลือกว่า รัฐอาจจัดโรงเรียนสำหรับนักเรียนข้ามชาติแยกออกจากโรงเรียนไทย

ประกอบปัญหาอีกประการหนึ่งสำหรับโรงเรียนที่มีนักเรียนข้ามชาติเรียนอยู่เป็นจำนวนมากคือเรื่อง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่วัดโดยผลสอบในการทดสอบระดับชาติ นี้ผู้อำนวยการสถานศึกษาสะท้อนให้เห็นถึง ปัญหาที่กระทรวงศึกษาธิการต้องการให้โรงเรียนเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา แต่ในโรงเรียนที่มีเด็กที่เป็นลูกหลาน แรงงานข้ามชาติเป็นจำนวนมาก การสอนให้เด็กอ่านออกเขียนได้เป็นเรื่องท้าทายมาก

ถามว่าตรงนี้ ถามว่าที่เปิดโอกาสให้เด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติมาเรียน ผมว่าก็ดีนะฮะ เพราะว่า ในปัจจุบันนี้เราก็บอกแล้วว่าเราเป็นอาเซียนนะครับ เป็นเปิดแล้ว ที่นี้ถามว่ามีการจัดการดีไหม บางทีผม เคยไปนะฮะ ไปสัมมนาไปอะไร ในการจัดเนี่ย ถ้าโรงเรียนเปิดกว้างแบบนี้เนี่ยบางโรงเรียนความพร้อมไม่มี ถ้าไม่มีประสบการณ์ไม่มีความพร้อมเนี่ยมันจะลำบากแล้วการจัดการศึกษามันจะไม่มีคุณภาพ อย่างของ เราเนี่ย อย่างเราจัดเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติเราก็ก่อนการคุณภาพด้วย เพราะว่าเวลาเรา ประเมินอะไร เค้าจะไม่ดูบริบทเราเลย เรื่องบริบทเนี่ยวันก่อนผมก็พูด วันก่อนที่ทางสพฐ.เค้ามา เจ้าหน้าที่เค้ามาประเมินในการเขียนร่าง อย่างบริบทเราเนี่ย ป.๑ เราอ่านออก ๑๐๐% มันเป็นไปได้ พอ ๑๐๐% เค้าก็ถาม เราก็บอกว่าห้องเราในห้องนี้มีเด็กไทยอยู่ ๒-๓ คนนอกนั้นเป็นเด็กที่เป็นลูกหลาน แรงงานข้ามชาติหมด รับมาก็พูดไทยไม่ได้เลย แล้วจะให้อ่านออกเขียนได้หมด ผมบอกว่าให้ใครมาสอนก็ สอนไม่ได้หรอก จะให้ ๑๐๐% เนี่ย นะครับ เพราะฉะนั้นบริบทตรงเนี่ย ผมก็เสนอสพฐ. ไปว่าควร พิจารณาด้วย แต่จริงๆเรา ผมเคยคุยไว้ว่า อยากให้มีสักบางโรงเรียน อย่างจังหวัดไหนที่มีต่างด้าวมา เรียน หรือ มาอยู่อาศัยอยู่เยอะๆเนี่ย อยากให้มีสักโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนเฉพาะ เป็นโรงเรียนที่มีความ พร้อมที่มีบุคลากร จัดสรรบุคลากรมาที่มีความพร้อมกว่านี้

(ผู้อำนวยการโรงเรียนมังคลาธรรม)

ดังที่นำเสนอไปแล้วว่านักเรียนข้ามชาติในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยรวมทั้งในโรงเรียนรัฐแห่ง อื่นๆ ในประเทศไทย ส่วนใหญ่มีอายุมากกว่านักเรียนไทยที่เรียนอยู่ในชั้นเดียวกัน เช่น นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์อายุ ๑๖ ปี ในขณะที่เพื่อนร่วมชั้นอายุ ๑๔ ปี ทำให้ในบางโรงเรียนที่มีนักเรียนข้ามชาติจำนวนมากจัดชั้นเรียนแยกเป็นอีกชั้นเรียนหนึ่งสำหรับนักเรียนข้ามชาติโดยเฉพาะ เช่น โรงเรียนสุทธิคุณ

เมื่อสอบถามครูและผู้บริหารสถานศึกษาถึงแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงาน ข้ามชาติว่าควรจัดแบบใด มีคำตอบเป็นสองแบบ เช่น บางคน เช่นผู้อำนวยการโรงเรียนมังคลาธรรมที่นำเสนอ

ในบทสัมภาษณ์ข้างต้น เสนอให้แยกเป็นโรงเรียนของนักเรียนข้ามชาติ เนื่องจากบริบทของนักเรียนข้ามชาติ แตกต่างจากนักเรียนไทย เช่น ยังพูดหรือเขียนภาษาไทยไม่คล่อง เรียนแล้วสักพักจะออกกลางคันเพื่อไปทำงาน หรือ มีอายุมากกว่านักเรียนไทยที่เรียนอยู่ในชั้นเดียวกัน ทำให้มีผู้เสนอให้แยกเป็นโรงเรียนของนักเรียนข้ามชาติ โดยเฉพาะ หรือในบางโรงเรียนเช่นโรงเรียนสุทธิคุณมีการแยกชั้นเรียนเป็นชั้นสำหรับนักเรียนข้ามชาติเนื่องจาก บริบทที่แตกต่างกันดังที่กล่าวไปแล้ว

ครู: คือตอนนี้โรงเรียนเราประสบปัญหาอยู่แล้ว คือเรื่องว่าเด็กโตครับ เด็กที่เป็นเด็กนานาชาติที่อยู่ห้องเล็กแล้วเป็นเด็กโตหน่อย คือด้วยอายุและวิวุฒิของเขา เขาโตแล้วคือบางที่เขารู้มากกว่าที่เราสอน เพราะว่าน้องเขายังเล็กเราไม่สามารถสอนกว้างกว่านี้ได้ น้องก็แย่น้องก็ไม่เอาอะไรเลย มันก็จะเกิดปัญหา แล้วพี่ใหญ่แล้วครูไม่อยู่ในกรณีครูบางท่านปล่อยให้พี่ใหญ่ดูแลน้อง พี่ใหญ่ด้วยวุฒิภาวะที่ตัวเองเป็นพี่ใหญ่ ก็บางที่มีการตีน้องบ้าง พอเราทราบว่ามีในกรณีที่เขาคิด เขาเป็นน้องนะแต่ก็คือโดยผู้ใหญ่ แต่ว่าก็น้องไปพูดกับผู้ใหญ่อีกที ก็เลยมีปัญหา ตอนนี้คือห้องที่ผมสอนก็รวมเป็นนานาชาติห้องเดียว แล้วก็อีกห้องก็เป็นเด็กไทยทั้งหมด

ผู้วิจัย : แล้วมีเด็กไทย

ครู : เด็กไทยรวมก็ ๓๐

ผู้วิจัย : คือ ป.๔ มีอยู่ ๒ ห้องอยู่แล้ว แล้วเวลาเราสอน ๒ ห้องแยกกัน ห้องหนึ่งนานาชาติ อีกห้องหนึ่งไทย มันต้องสอนอันไหน

ครู : ตอนนี้ผมรับผิดชอบนานาชาติอย่างเดียว เพราะว่าอีกห้องหนึ่งวันนั้นผมไปสอนสังคม นักเรียนยังบอกผมเลยว่าถ้าครูสอนหนังสือเนี่ยหนูเรียนรู้ไม่ได้หรอก หนูเรียนรู้วัฒนธรรมไทยบางที่ไม่เข้าใจหรอก แต่ถ้าสอนแบบวัฒนธรรมโดยรวมครูจะสอนให้ แต่นั่นจากในหนังสือนะ เธอต้องเรียนแบบนี้ เวลาเธอสอบต้องสอบข้อสอบไทย

ผู้วิจัย : ก็คือ ป.๔ อันนี้สอนสังคมใช่ไหมคะ

ครู : ใช่ สังคมด้วย ภาษาไทยด้วย เนี่ยช่วงบ่ายผมจะสอนภาษาไทย

ผู้วิจัย : ภาษาเป็นยังไงบ้างนะคะ ถ้าเป็นห้องนานาชาติ

ครู : แต่ละคนต่างกันมาก

ผู้วิจัย : อายุเยอะสุดเท่าไรนะคะ

ครู : ตอนนี้ห้องผมรู้สีกจะ ๑๔ , ๑๕

ผู้วิจัย : แล้วน้อยสุด ป.๔ สิบขวบใช่ไหม

ครู : หนักใจตรงที่ว่าเด็กต่างวัยด้วย

(ครูโรงเรียนสุทธิคุณ)

อย่างไรก็ตาม ความคิดเห็นอีกด้านหนึ่งของครูและผู้บริหารสถานศึกษาคือ คิดว่าจัดการศึกษาแบบที่จัด อยู่แบบปัจจุบันดีอยู่แล้ว คือให้เรียนอยู่ในโรงเรียนเดียวกันเด็กจะได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน เนืองใจความเป็นอยู่นอก โรงเรียนนักเรียนก็แยกกันอยู่ เป็นชุมชนชาวไทย ชุมชนพม่า ชุมชนมอญ ถ้าย้ายแยกโรงเรียนอีกโอกาสที่นักเรียนจะ ได้มีปฏิสัมพันธ์กันหรือเรียนรู้ซึ่งกันและกันจะยิ่งน้อยไปใหญ่ หรือแทบไม่มีเลย

ผู้อำนวยการ: ด้วยความเชื่อมั่นของพวกเรา แบบนี้ก็ดียอยู่แล้ว ไม่เห็นจำเป็นต้องไปแยก ถ้าแยกจะสร้าง ปัญหา ก็ ถ้าเราดูง่ายๆ อย่างชุมชนพม่ามอญ แคว้นจะอยู่ของเค้าเป็นกระจุก แล้วก็ไ้กระจุกของคนไทย มันก็เป็นกระจุก มันก็มาอมมาเขม่นกัน เหมือนมันแบ่งกลุ่มชัดเจน ทีนี้ว่าถ้าเกิดมันได้มาเรียนด้วยกันนะ จะได้เป็นเพื่อนกัน

ครู: ก็เหมือนกับว่าถ้าแบ่งอีก มันก็เหมือนจะยิ่งแบ่งกันไปใหญ่ จัดให้เขาเรียนร่วมดีกว่าที่จะแยก ถ้าแยกเด็กเขาจะเริ่มรู้ทันทีว่าคือมันแบ่งแยกกัน ทำให้เขาไม่อยากเข้า มาเรียนในโรงเรียนนี้ เพราะว่ามันแบ่งกันเป็นชนชั้นไปเลย แต่ถ้าเด็กเรียนร่วม ให้คนไทยมองมาว่าเอาเด็ก โรงเรียนนี้ดีนะ สามารถสอนเด็กพม่าให้รู้ภาษาไทย การปฏิบัติตัว การเรียนรู้ในห้องเรียน

(ผู้อำนวยการและครูโรงเรียนสุทิดิคุณ)

ถามว่าดีไหม หนูก็ว่าดีนะ เพราะว่าหนึ่งเปิดโอกาสให้เขาได้เรียนรู้วัฒนธรรมไทย เพราะถ้าสมมติว่าไป แยกเขาไปเรียนโดยเฉพาะของเขา ถามว่ามันก็ง่ายต่อการเรียนมันก็ง่ายต่อการจัดการเรียนการสอน แต่ว่า เขาจะเจาะจงเรื่องการอ่านออกเขียนไปเลย แต่เขาก็ไม่คลุกคลีกับเด็กไทย อย่างนี้เขาเรียนไปด้วยกันเขา ได้คลุกคลี เขาก็จะเหมือนกับว่าซึมซับวัฒนธรรมอยู่แล้ว อย่างที่บอกว่าบางทีการเรียนมันไม่ได้ผลเท่ากับการปฏิบัติ อย่างบางทีการใช้ภาษาของเขาเนี่ย เขาไปเรียนเฉพาะในห้องเรียนแล้วพอไม่ได้ใช้ เขาไม่ได้กับ เพื่อคุยกับเพื่อนอะไรอย่างนี้ เขาก็อาจจะไม่ได้เท่ากับเด็กที่เรียนร่วมอย่างนี้ เพราะเด็กที่เรียนร่วมอย่างนี้ เขาเรียนในห้องเขาอาจจะไม่เข้าใจ แต่เขาอาศัยว่าเขาได้พูดคุยกับเพื่อน ได้สื่อสารอยู่กันทุกวันๆอย่างนี้ ทำให้เขาได้เองเขาได้เรื่อยๆ ถ้าจะดูก็เหมือนกับถ้าเราเรียนภาษาอังกฤษอย่างนี้ ถ้าเราไม่ได้ใช้อย่างนี้ เรา เรียนแค่ในห้องปูบ ออกมาข้างนอกเราไม่ได้ใช้ เราก็จะลืม ก็อาจจะเหมือนกัน ถ้าเด็กต่างดาวเขาไปเรียน ภาษาไทยเขาก็อาจจะออกมา เขาไม่ได้ใช้ เขาก็ใช้ภาษาของเขา เขาก็จะลืม แต่นี่คือเขาได้ใช้ตลอด ทุกวัน และทุกเวลาตลอดที่อยู่โรงเรียน มันจะทำให้เขาได้โดยอัตโนมัติ หนูว่าแบบนี้มันก็ดี

(รองฝ่ายวิชาการโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

คือถ้าอย่างนั้น [ถ้าแยกโรงเรียน] เหมือนกับว่าเราจะต้องสูญเสียค่าใช้จ่ายงบประมาณอีก ก็คือให้เขามาเข้าโรงเรียนเพราะว่าโรงเรียนบางโรงเรียนนี้เด็กน้อยอยู่แล้ว ก็ใช้ตรงนั้นไปเลย ถ้าเกิดไปก่อตั้งแยกเป็นโรงเรียนเด็กที่เป็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติแบบนั้นมันก็เหมือนกับว่างบประมาณค่าใช้จ่าย ไม่ได้ข้อดี แต่เหมือนกับว่าทำไมเราต้องไป support เขามากขนาดนั้น แคนี่ก็มากแล้ว คืออย่างนั้นก็ต้องให้องค์กรเอกชนเป็นคนจัดตั้งแล้วอย่างนั้น จะมาให้รัฐบาลเราดูแลเรานั้นก็น่าจะไหว เด็กไทยอีกเยอะที่ยังขาดโอกาส

(ครูโรงเรียนมังคลาธรรม)

จะว่าดีมันก็ดี คือเหมือนเขาก็เรียนรู้เขาอยู่ในสังคมไทย ก็ต้องให้เขาเรียนรู้ แต่ถ้าจะให้ไปเป็นของเขาไปเลย บุคลากรก็ยังมีไม่มากขนาดนั้นที่จะแบบว่ามีความสามารถสอนทั้งสองอย่าง แต่ถ้าเขาเรียนของเราไปเลย ก็จะไม่โอเค เพราะเขาก็ได้เรียนรู้วัฒนธรรมของเรา อย่างน้อยในความคิดคือมันจะได้ไม่... คนไทยจากที่มีอคติพอมานับเขาเปลี่ยน เขาจะได้รู้สึกจริงๆ แล้วเขาทำได้นะ เป็นแบบนี้ได้เหมือนกัน ไม่ได้แบบว่าจะต้องมีแบบแยกๆ อะไรอย่างนี้

(ครูโรงเรียนสุทิดา)

คิดว่าจัดเรียนร่วมก็ดีแล้วละ เพราะยังแยกก็เหมือนกีดกัน คิดว่าน่าจะเหมือนกีดกันมากกว่า เพราะว่าเดี๋ยวนี้อาเซียนก็เปิดแล้ว ชนกลุ่มน้อยไม่ว่าจะเป็นชนชาไหน ถ้าเกิดเรียนรู้วัฒนธรรมที่หลากหลายมากขึ้น เราก็เรียนของเขา เขาก็เรียนของเรา มันก็จะได้สร้างความเป็นอยู่ที่มีปฏิสัมพันธ์กัน

(ครูโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

ผมว่าเรียนแบบรวมน่าจะดีกว่าที่จะไปแยกกว่าเป็นเด็กไทย เด็กพม่า เด็กมอญ อย่างน้อยคือเขาก็จะได้เรียนรู้สังคมของแต่ละกลุ่มว่าสังคมของแต่ละกลุ่มเป็นยังไง อย่างน้อยจะได้ศึกษาการใช้ชีวิตการอยู่ร่วมกันในสังคม

(ครูโรงเรียนมังคลาธรรม)

ครูและผู้บริหารสถานศึกษาที่สนับสนุนให้จัดการศึกษาแบบปัจจุบันที่นักเรียนไทยและนักเรียนข้ามชาติเรียนด้วยกันให้ความเห็นว่าการจัดแบบนี้จะให้นักเรียนได้รู้จักกัน จะได้มีประสบการณ์ที่ดีกับเพื่อนต่างสัญชาติหรือต่างวัฒนธรรม บางครั้งจะส่งผลให้นักเรียนลดอคติที่มีระหว่างกันเพราะได้ใช้เวลาในโรงเรียนร่วมกัน เป็นประสบการณ์ดีๆ ที่อาจส่งผลในภายภาคหน้าเมื่อนักเรียนเรียนจบไปแล้ว

ครู : เพราะว่าอย่างน้อยๆเขาจะได้ศึกษาซึ่งกันและกัน เพราะว่าวัฒนธรรมการพูดการอะไรของคนมันไม่เหมือนกัน อย่างน้อยๆ เขาจะได้ศึกษาและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ผู้วิจัย : เหมือนแบบว่าตอนเด็กๆเราได้เจอเพื่อนเราเป็นพม่าอะไรอย่างนี้

ครู : ใช่ๆ อย่างน้อยๆเขาก็ได้ประสบการณ์ที่ดีๆ ต่อกัน

(ครูโรงเรียนมังคลาธรรม)

สรุปผลการวิจัยบทที่ ๗

ครูและผู้อำนวยการในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยกล่าวตรงกันว่าจุดมุ่งหมายของการให้การศึกษแก่นักเรียนข้ามชาติคือ ช่วยให้อ่านออกเขียนได้ และขัดเกลาทางสังคมแทนที่จะใช้ชีวิตไปตามยถากรรมหากไม่ได้เรียนหนังสือ ให้ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้ในอนาคต “ให้มีอาชีพ ให้อยู่ในสังคมได้ ให้รักเมืองไทย” ส่วนใหญ่ไม่ได้หวังว่านักเรียนข้ามชาติต้องเก่งด้านวิชาการ หรือต้องเรียนสูงๆ แต่หวังว่านักเรียนข้ามชาติจะใช้วิชาความรู้ไปประกอบอาชีพ

สำหรับการเรียนของนักเรียนข้ามชาตินั้น ดังได้กล่าวไว้ในบทที่แล้วว่านักเรียนข้ามชาติส่วนใหญ่มีผลการเรียนดี เมื่อถามถึงอนาคต นักเรียนข้ามชาติส่วนใหญ่บอกว่าอยากเรียนให้สูงที่สุด แต่นักเรียนหลายคนไม่รู้เกี่ยวกับนโยบายทางการศึกษาว่าตนเองสามารถเรียนได้ถึงระดับใด แต่เมื่อถามถึงอนาคตนักเรียนข้ามชาติตอบว่าอยากประกอบอาชีพเป็นหมอ (แพทย์ทหาร) และนักเรียนข้ามชาติทุกคนพูดตรงกันว่าต้องการอยู่เมืองไทยต่อไปในอนาคต ไม่อยากกลับประเทศเนื่องจากเกิดที่ประเทศไทยและใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทยมาตลอด ซึ่งตรงกับที่ครูและผู้อำนวยการให้ข้อมูล คือเด็กส่วนใหญ่ใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทยและมีความผูกพันทำให้ไม่อยากกลับ

รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนข้ามชาตินั้น ข้อมูลในการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการจัดการศึกษาที่จัดอยู่ในปัจจุบัน คือการเรียนร่วมกันระหว่างนักเรียนไทยและนักเรียนข้ามชาติโดยไม่แบ่งแยก

เนื่องจากการอยู่ในโรงเรียนเดียวกันเป็นโอกาสที่จะทำให้นักเรียนข้ามชาติได้มีปฏิสัมพันธ์กับกับนักเรียนไทยและครู และเป็นโอกาสที่จะทำให้ให้นักเรียนข้ามชาติมีประสบการณ์ที่ดีในการอาศัยอยู่ในประเทศไทย เพราะชีวิตนอกโรงเรียนส่วนใหญ่ก็แยกอยู่แล้ว “ถ้าเราดูง่ายๆ อย่างชุมชนพม่ามอญ เค้าก็จะอยู่ของเค้าเป็นกระจุก แล้วก็กระจุกของคนไทย มันก็เป็นกระจุก มันก็มามองมาเขม่นกัน เหมือนมันแบ่งกลุ่มชัดเจน ทีนี้ถ้าเกิดมันได้มาเรียนด้วยกันนะ จะได้เป็นเพื่อนกัน” “อย่างน้อยเขาจะได้ศึกษาซึ่งกันและกัน มีประสบการณ์ที่ดีๆ ต่อกัน”

บทที่ ๘

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยที่ผู้วิจัยนำเสนอตั้งแต่บทที่ ๑ ถึงบทที่ ๖ สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการจัดการศึกษาของโรงเรียนรัฐของไทยให้กับนักเรียนข้ามชาติ ตั้งแต่การรับนักเรียนเข้าเรียน กระบวนการเตรียมความพร้อมของโรงเรียน การจัดชั้นเรียนให้กับนักเรียนข้ามชาติ หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน กระบวนการทางสังคมของโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนไทยกับนักเรียนข้ามชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนข้ามชาติ อนาคตของนักเรียนข้ามชาติ แนวทางการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนข้ามชาติในประเทศไทย

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่ากระบวนการจัดการศึกษาของโรงเรียนนั้นยังเป็นไปในลักษณะหลอมรวม (Assimilation) กล่าวคือ หลอมรวมนักเรียนข้ามชาติให้เป็นไทย นับตั้งแต่กระบวนการเตรียมความพร้อมให้นักเรียนข้ามชาติก่อนเข้าเรียนในโรงเรียนที่แสดงให้เห็นถึงการพยายามทำให้นักเรียนข้ามชาติเป็นเหมือนคนไทย หรือ “พลิกโณม” หรือ “ซูปตัว” นักเรียนข้ามชาติให้มีวัฒนธรรม มารยาทและความเป็นอยู่แบบเดียวกับคนไทย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการรักษาความสะอาด การละทิ้งอัตลักษณ์ทางการแต่งกายของตนเอง เช่น ห้ามทาแป้งทานาคา มาโรงเรียน ต้องแต่งกายด้วยเครื่องแบบนักเรียนให้เรียบร้อย ต้องรู้จักระเบียบวินัย ต้องรู้จักวัฒนธรรมไทย กระบวนการขัดเกลาทางสังคมในห้องเตรียมความพร้อมมองเห็นวัฒนธรรมของนักเรียนข้ามชาติ “ด้อยกว่า” (Deficient) วัฒนธรรมไทย เพราะฉะนั้นหน้าที่ของโรงเรียนคือต้อง “เปลี่ยน” นักเรียนข้ามชาติให้มีวัฒนธรรมแบบไทย อาชยานชื่อ “รักเมืองไทย” ที่นักเรียนข้ามชาติท่องดูจะสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการนี้ได้ดีที่สุดในอาชยาน “รักเมืองไทย” ยกย่องคนไทยและวัฒนธรรมไทยว่าดีที่สุด คนไทยเป็นคนดีไม่เคยรุกรานใคร ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน และการอยู่ในประเทศไทยทุกคนต้องทำตัวเป็นคนดี

ตั้งแต่เข้ามาสู่ระบบการศึกษาไทย เริ่มตั้งแต่ในชั้นเรียนเตรียมความพร้อม หรือตั้งแต่ประชุมผู้ปกครองในการรับเข้าเรียน นักเรียนข้ามชาติจะถูกบอกให้ละทิ้งวัฒนธรรมของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย ภาษา การรับประทานอาหาร กริยามารยาท ค่านิยม ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนกล่าวไว้ว่าเมื่อให้ใส่เครื่องแบบนักเรียนทุกคน ก็ดูเป็นนักเรียนไทยเหมือนกันหมด สาเหตุที่โรงเรียนต้องมีกระบวนการหลอมรวม หรือ ผสมกลืน นักเรียนข้ามชาติให้เป็นเหมือนนักเรียนไทยนั้น เป็นเพราะผู้ปกครองชาวไทยกลัวว่านักเรียนข้ามชาติจะนำโรคระบาดมาให้ หรือกลัวว่านักเรียนข้ามชาติจะไม่สะอาด ดังนั้นเพื่อลดแรงต้านจากผู้ปกครองชาวไทยที่อาจลังเลที่จะส่งบุตรหลานของตนมาเข้าเรียนถ้าเห็นว่าในโรงเรียนมีนักเรียนข้ามชาติเรียนอยู่เป็นจำนวนมาก โรงเรียนจึงต้องแปลงโฉมนักเรียนข้ามชาติให้ดูสะอาด ดูถูกสุขลักษณะอนามัย ดูเหมือนกับเด็กนักเรียนไทยโดยทั่วไป โดยการให้นักเรียนข้ามชาติใส่

ชุดนักเรียนให้ถูกต้อง สะอาด ตัดเล็บ ตัดผม แต่งตัวเรียบร้อย ห้ามทาแป้ง เมื่อเป็นเช่นนี้เมื่อดูเผินๆ นักเรียนข้ามชาติก็ดูเหมือนกับนักเรียนไทยคนอื่นๆ ทำให้ลดแรงต้านจากผู้ปกครองชาวไทยได้ สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ต้องเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนข้ามชาติก่อนเข้าระบบการศึกษาไทยคือ เพื่อให้นักเรียนสื่อสารได้ เรียนรู้ การปฏิบัติตนในโรงเรียนและในห้องเรียน รวมถึงความประพฤติที่ถูกต้องตามวัฒนธรรมไทย นักเรียนข้ามชาติต้องละทิ้งวัฒนธรรมของตนเองตั้งแต่กระบวนการเตรียมความพร้อม ดังที่ผู้อำนวยการสะท้อนว่า “มาโรงเรียนนี้ขอความร่วมมือว่า อยากให้ทำเหมือนวัฒนธรรมไทย”

ในโรงเรียนที่ไม่มีห้องเรียนเตรียมความพร้อมนักเรียนข้ามชาติจะถูกจัดให้เข้าเรียนในระบบโรงเรียนเลย โดยนักเรียนข้ามชาติที่อายุต่ำกว่า ๖ ขวบจะถูกจัดให้อยู่ชั้นอนุบาล ส่วนนักเรียนข้ามชาติที่อายุมากกว่า ๖ ปีจะถูกจัดให้เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ทั้งหมด ในชั้นเรียนปกติของโรงเรียน หลักสูตรที่โรงเรียนใช้เป็นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ ทุกโรงเรียนปฏิบัติเช่นนี้ทั้งหมดโดยให้เหตุผลว่าการให้นักเรียนข้ามชาติมาเรียนในโรงเรียนไทย และอยู่ประเทศไทยเพราะฉะนั้นต้องเรียนรู้หลักสูตรไทย เรียนรู้เรื่องราวความเป็นไทย เช่น ร้องเพลงชาติไทย เรียนรู้วัฒนธรรมไทย ความเป็นอยู่แบบไทยๆ ในชั้นตอนนี้ก็เช่นเดียวกันที่ผู้บริหารสถานศึกษาใช้คำว่าสอนแบบ “กลมกลืน” กันไปกับนักเรียนไทย และในชั้นตอนนี้อีกเช่นกันที่เป็นการเปลี่ยนนักเรียนข้ามชาติให้เป็นคนไทย “ถ้าไม่สอนก็ยังไม่รู้ ยังป่าเถื่อนเหมือนเดิม” ซึ่งเป็นการมองวัฒนธรรมของนักเรียนข้ามชาติว่าด้อยกว่าวัฒนธรรมไทย ว่าป่าเถื่อนและต้องเปลี่ยนให้เป็นคนที่มีวัฒนธรรมที่ศิวิไลซ์มากขึ้น เพราะฉะนั้นโรงเรียนจึงสอนโดยหลักสูตรไทยโดยมีการสอดแทรกวัฒนธรรมของนักเรียนข้ามชาติบ้างเมื่อมีหน่วยการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยการเรียนรู้เกี่ยวกับอาเซียน หรือประเทศเพื่อนบ้าน หรือในวิชาภาษาไทยเช่นเมื่อกล่าวถึงภาษาที่ยืมมาจากประเทศอื่น เป็นต้น บางโรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนข้ามชาติแสดงออกทางวัฒนธรรมของตนเองในวันพิเศษเช่น วันอังคารที่ให้นักเรียนแต่งกายด้วยชุดประจำชาติในโรงเรียนมัธยมศึกษา หรือในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันปีใหม่ วันพ่อ วันแม่ วันเด็กที่โรงเรียนให้นักเรียนข้ามชาติทำการแสดงบนเวทีในบางครั้ง รวมทั้งภาษา ในการเรียนในโรงเรียนไทย ภาษาไทยเป็นภาษาที่ใช้เป็นสื่อในการเรียนการสอน บางโรงเรียนมีการสอนภาษาแม่ของนักเรียน เช่น โรงเรียนสุทธิคุณ หรือ โรงเรียนมัธยมศึกษา แต่การสอนภาษาเหล่านี้อยู่ในรูปของกิจกรรมพิเศษ เช่น กิจกรรมชุมนุม หรือ ชั้นเรียนพิเศษตอนเย็นหลังเลิกเรียนมากกว่าจะเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรปกติ ในส่วนของวิชาประวัติศาสตร์โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยนี้ไม่มีปัญหาในการสอน เพราะครูผู้สอนอธิบายว่าเรื่องราวในประวัติศาสตร์ก็คือเรื่องราวในอดีต ในอดีตไทยอาจเคยสู้รบกับพม่าเพื่อรักษาดินแดน แต่ในปัจจุบันเหตุการณ์ไม่ได้เป็นแบบนั้น คนพม่า คนมอญก็เข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองไทยจำนวนมากและประเทศไทยก็เป็นมิตรกับประเทศเพื่อนบ้าน การสู้รบในปัจจุบันคือการสู้รบกันทางเศรษฐกิจมากกว่า

ในเรื่องของกระบวนการทางสังคม (Socialization) ของโรงเรียน ครูและผู้อำนวยการโรงเรียนให้ข้อมูลตรงกันว่าโรงเรียนไม่แบ่งแยกระหว่างนักเรียนไทยกับนักเรียนข้ามชาติ “โดยส่วนใหญ่อยู่ด้วยกันนี่คือเราจะไม่แบ่งแยก ครูไม่แบ่งแยก” ทั้งสามโรงเรียนเน้นการ “กลมกลืน” ระหว่างนักเรียนไทยกับนักเรียนข้ามชาติ ครูปฏิบัติกับนักเรียนทุกคนเหมือนกัน เช่นสอนแบบเดียวกันทุกคนไม่ว่านักเรียนจะเป็นนักเรียนไทย หรือ นักเรียนข้ามชาติ ไม่ว่านักเรียนจะพูดภาษาอะไร หรือ มีวัฒนธรรมอย่างไร โรงเรียนจะสอนเหมือนกัน คือสอนโดยหลักสูตรไทย สอนเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศไทย สอนให้เรียนรู้วัฒนธรรมไทย ในส่วนของการเข้าร่วมกิจกรรมนั้นโรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมทั้งกิจกรรมทางวิชาการ กิจกรรมแข่งขันประกวดต่างๆ ยกเว้นเฉพาะการแข่งขันหรือการประกวดที่ระบุว่านักเรียนที่เข้าร่วมต้องมีสัญชาติไทย เช่น การแข่งขันกีฬา “แล้วกิจกรรมทั่วไปก็จะทำให้ทำร่วมกัน ไม่มีการมาแยกว่าเด็กต่างดาวต้องทำอันนี้ เด็กไทยต้องทำอันนี้ คือทุกอย่างเขาจะมาร่วมกันหมด แล้วก็จะมีแบบอย่างบางที่มีประกวดในวันภาษาไทยที่เป็นประกวดการแสดงละคร สุนทรภู่ การแต่งตัวอย่างนี้ ก็คือจะสนับสนุนหมดเลยคือเขาอยากทำอะไร เปิดโอกาสให้เขาทำได้เต็มที่ ไม่มีการห้ามว่า ไม่ใช่เด็กไทยห้ามทำนะ” เพื่อความกลมกลืนระหว่างนักเรียนไทยและนักเรียนข้ามชาติ โรงเรียนออกกฎห้ามนักเรียนข้ามชาติแต่งกายหรือแสดงออกให้รู้ว่าไม่ใช่คนไทย เช่น ห้ามทาแป้งทานาคาเข้ามาโรงเรียน ให้ใส่เครื่องแบบนักเรียนเหมือนกันทุกคน ดังนั้นเมื่อมองเผินๆ แล้วนักเรียนทุกคนดูเป็นนักเรียนไทย ยกเว้นถ้าดูนามสกุลก็จะรู้ว่าเป็นนักเรียนข้ามชาติ วิธีการทำให้นักเรียนข้ามชาติกลมกลืนไปกับนักเรียนไทยอีกวิธีหนึ่งคือ การไม่ให้นั้นเกี่ยวกับประเพณีของนักเรียนข้ามชาติ ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนสุทธิคุณกล่าวไว้ว่า “ไม่มี ไม่ให้นั้น ผมไม่ให้นั้น ที่ไม่นั้นก็คือ หนึ่งในช่วงเวลาเราไม่มีโอกาส แต่เปิดโอกาสให้เค้าทำ คือเราไม่นั้นแต่เราเปิดโอกาส อาทิเช่น อ้าว ปีใหม่ หรือ วันเด็ก เอ้า ทีมงานพม่าใครจะแสดงบนเวทีอะไรเงี้ย เค้าก็จะ แสดงออก เราจะไม่แบ่ง มันจะเริ่มต้นจากตัวเรากับครูเนี่ย”

ทั้งสามโรงเรียนให้ข้อมูลตรงกันว่าโรงเรียนไม่ได้เน้นประเพณีหรือวัฒนธรรมของนักเรียนข้ามชาติ เหตุผลก็คือ ต้องการให้นักเรียนกลมกลืนกัน ให้เป็นแบบเดียวกันทั้งโรงเรียน ยกเว้นในโอกาสพิเศษต่างๆ ที่โรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนข้ามชาติแสดงออกทางวัฒนธรรมของตนเองได้ เช่น วันปีใหม่ วันอาเซียน วันพ่อ วันแม่ หรือ วันวัฒนธรรมของจังหวัด หรือของเขตพื้นที่การศึกษา กระบวนการทางสังคมของโรงเรียนทั้งที่ส่งผ่านการเรียนการสอนในห้องเรียน การอบรมบ่มนิสัยนักเรียนผ่านทางกิจกรรมและกฎระเบียบต่างๆ ของโรงเรียน การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน การอยู่ร่วมกันระหว่างนักเรียนไทยและนักเรียนข้ามชาติล้วนแล้วแต่เป็นไปเพื่อให้นักเรียนข้ามชาติเรียนรู้วัฒนธรรมไทย ดังเช่นที่ครูและผู้บริหารสถานศึกษาสะท้อนไว้ในบทสัมภาษณ์

จริงๆ พอเด็กเข้ามา เราจะให้เด็กเรียนรู้วัฒนธรรมไทยเป็นหลักคะ การไหว้ การพูดการจา การแต่งกาย ก็คือจะเหมือนเด็กนักเรียนไทยคะ แต่งกายแบบเด็กนักเรียนไทยเป็นหลักเลย
ส่วนเรื่องภาษาก็คือจะให้เขาพูดภาษาไทย สื่อสารกันทั้งกับครูและนักเรียน

(ครูผู้สอนโรงเรียนสุทธิคุณ)

โรงเรียนสอนวัฒนธรรมไทยให้เด็กต่างชาติ ก็คือเหมือนกับว่าเวลาเราเรียนในวิชาเรียนมันก็มีอยู่แล้วที่สอนวัฒนธรรมไทยต่างๆ อย่างบางทีการไหว้จะไยอย่างนี้ บางทีเวลาเราสอนเขาจะได้รับซึมซับไปกับเด็กไทยอยู่ คือเราอาศัยว่าสอนทั้งเด็กไทยและเด็กต่างด้าว เราไม่ได้สอนเด็กต่างด้าวโดยเฉพาะ เราสอนไปพร้อมๆ กันให้เขาได้เรียนรู้พร้อมๆ กัน ส่วนใหญ่จะเป็นแบบนี้มากกว่าจะไม่มีแบบว่าเจาะจงกลุ่มเด็กต่างด้าวนะมาเรียนรู้วัฒนธรรมไทยนะไม่ใช่ เขาจะได้เรียนรู้พร้อมๆ กับเด็กไทย

(ครูโรงเรียนรวมใจราษฎร์)

บทสัมภาษณ์ของครูและผู้บริหารสถานศึกษาที่ยกมาข้างต้นสรุปและสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของกระบวนการทางสังคมของโรงเรียนได้อย่างดี กล่าวคือ ข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูของทั้งสามโรงเรียนชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนเน้นการสอนวัฒนธรรมไทยให้กับนักเรียนทั้งหมด ซึ่งเป็นภารกิจและหน้าที่ของโรงเรียนรัฐไทยอยู่แล้ว เมื่อนักเรียนข้ามชาติเข้ามาโรงเรียนก็ยังคงมีหน้าที่สอนวัฒนธรรมไทย และหน้าที่ความเป็นพลเมืองที่ดีให้กับนักเรียนทุกคนเพื่อที่นักเรียนจะได้ออกไปเป็นคนดีของสังคม เพราะฉะนั้นไม่ว่านักเรียนจะเป็นนักเรียนข้ามชาติ หรือ นักเรียนไทยกระบวนการทางสังคมของโรงเรียนก็เหมือนกันทั้งหมด คือ ความผสมกลมกลืนระหว่างนักเรียนข้ามชาติกับนักเรียนไทย โดยอบรมให้นักเรียนข้ามชาติแต่งกายและมีกริยาจาเหมือนกับคนไทย การแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของนักเรียนข้ามชาตินั้นจัดไว้ไว้ในโอกาสพิเศษ เช่น หนึ่งวันในหนึ่งสัปดาห์หรือในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันปีใหม่ วันอาเซียน เป็นต้น

ถึงแม้กระบวนการทางสังคมของโรงเรียนจะไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนข้ามชาติแสดงออกทางวัฒนธรรมของตนเอง แต่ในการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างนักเรียนไทยและนักเรียนข้ามชาติที่ใช้ชีวิตด้วยกันในโรงเรียน นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน นักเรียนไทยมีโอกาสเรียนรู้วัฒนธรรมของเพื่อนที่เป็นนักเรียนข้ามชาตินักเรียนข้ามชาติก็มีโอกาสซักถามเพื่อนนักเรียนชาวไทยเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยที่ตนเองไม่เข้าใจ สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนไทยกับนักเรียนข้ามชาตินั้น ความสัมพันธ์อาจเรียกได้ว่าเป็นไปด้วยดี ราบรื่น มีเพียงส่วนน้อยที่มีการล้อเลียนนักเรียนข้ามชาติ อาจมีนักเรียนไทยที่คึกคะนองอยู่บ้างในแต่ห้องเรียน หรือในแต่ละโรงเรียน นักเรียนเหล่านั้นมีการล้อเลียนนักเรียนข้ามชาติบ้าง แต่โดยภาพรวมแล้วถือว่านักเรียนไทยกับนักเรียนข้ามชาติเป็นมิตรต่อกัน มองเห็นทุกคนเป็นเพื่อน อาจเพราะความเคยชินและการได้ใช้ชีวิตอยู่กับเพื่อนนักเรียนข้ามชาติอยู่ทุกวัน และอีกสาเหตุหนึ่งคือการอบรมของครูและผู้อำนวยการ ที่เน้นให้นักเรียนทุกคนสามัคคี

กัน สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนข้ามชาติ ครูมองว่านักเรียนข้ามชาติส่วนใหญ่เป็นเด็กน่ารัก ขยัน และมีน้ำใจ

การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนก็ดี กระบวนการทางสังคมก็ดี ล้วนส่งผลต่อการเรียนรู้และอัตลักษณ์ของนักเรียนข้ามชาติ ในส่วนของการจัดการเรียนการสอนนั้น จากการสัมภาษณ์ครู ผู้บริหารสถานศึกษา นักเรียนข้ามชาติ และผู้ปกครองของนักเรียนข้ามชาติพบว่า นักเรียนข้ามชาติเมื่อเข้าโรงเรียนไทยใหม่ๆ อาจมีปัญหาเรื่องภาษา อาจยังพูดภาษาไทยไม่คล่อง หรือยังเขียนภาษาไทยไม่ได้ อย่างไรก็ตามเมื่อนักเรียนข้ามชาติข้ามผ่านอุปสรรคทางภาษาไปแล้ว ผลการเรียนรู้ของนักเรียนข้ามชาติอยู่ในระดับที่น่าพอใจ สำหรับเนื้อหาที่สอนอยู่ในโรงเรียนที่เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศไทย วัฒนธรรมไทย ส่วนใหญ่แล้วนักเรียนข้ามชาติสามารถเข้าใจเนื้อหาได้ดียกเว้นบางเรื่อง เช่น คำศัพท์เฉพาะบางคำ คำกริยา ชื่อของอาหารหรือขนมหรือสิ่งของในวัฒนธรรมไทย ซึ่งสิ่งเหล่านี้นักเรียนไทยไม่มีปัญหาในการเรียนรู้เพราะได้สัมผัสอยู่ในชีวิตประจำวัน แต่สำหรับนักเรียนข้ามชาติที่บางครั้งไม่เคยเห็นสิ่งที่หนังสือเรียนกล่าวถึง อาจต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจ หรือไม่ครูก็ต้องช่วยด้วยการนำรูปภาพหรือของจริงมาให้ให้นักเรียนดู หรือชื่อเรียกประเพณีบางอย่างที่ถึงแม้จะเป็นประเพณีเดียวกับที่นักเรียนปฏิบัติอยู่ในประเทศของนักเรียน แต่เรียกแตกต่างกัน เช่น ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น เรื่องอื่นๆ ที่โรงเรียนสอนซึ่งอาจไม่ตรงกับวัฒนธรรมหรือชีวิตของนักเรียนก็ เช่น เรื่องของประเทศพม่า แบบเรียนและครูสอนโดยเหมารวมว่านักเรียนข้ามชาติทุกคนที่มีสัญชาติพม่าเป็นพม่า แต่ในความเป็นจริงแล้วนักเรียนส่วนใหญ่เป็นคนเชื้อชาติมอญ ซึ่งถือว่าตนเองมีวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากพม่า เช่น ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี แต่สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นส่วนน้อย ส่วนใหญ่แล้วนักเรียนข้ามชาติสามารถทำความเข้าใจเนื้อหาที่โรงเรียนสอนได้

อาจกล่าวได้ว่านักเรียนข้ามชาติทำความเข้าใจสิ่งที่โรงเรียนสอนได้ดี และกลมกลืนไปกับวัฒนธรรมไทยที่โรงเรียนสอนได้ดี นักเรียนข้ามชาติบางคนมีผลการเรียนเป็นอันดับหนึ่งในชั้นเรียน นักเรียนข้ามชาติบางคนเป็นตัวแทนโรงเรียนไปประกวดความสามารถภาษาไทย หรือ ประกวดมารยาทไทย พูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ นักเรียนข้ามชาติสามารถปรับตัวและรับวัฒนธรรมไทยเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ของตนเอง อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้วิจัยสัมภาษณ์นักเรียนข้ามชาติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของตนเอง นักเรียนส่วนใหญ่ตอบว่าเมื่ออยู่กับคนไทยก็กลมกลืนไปกับคนไทย แต่ในขณะเดียวกันเมื่ออยู่กับคนที่มีสัญชาติหรือเชื้อชาติเดียวกันก็ยังรู้สึกเป็นพวกเดียวกันเพราะมีวัฒนธรรมเดียวกัน “เป็นคนมอญ แต่ถ้าเกิดว่าประเทศไทยเนี่ยรักเหมือนคนไทยเลย” “ทั้งสองค่ะ พอได้อยู่กับคนกระเหรี่ยงก็เป็นคนกระเหรี่ยง ถ้าได้อยู่กับคนไทยก็เป็นคนไทย” “ใจหนึ่งก็เป็นคนเขา (ชาวไทยภูเขา) ใจหนึ่งก็เป็นคนไทย เพราะว่าเราอยู่กับคนเขาแล้วก็เป็นไทย” คำตอบของนักเรียนข้ามชาติเช่นนี้แสดงถึงการมีสองอัตลักษณ์ (Dual-identity) ของนักเรียนข้ามชาติ หรือการมีทั้งสองอัตลักษณ์ขึ้นอยู่กับบริบทและสภาพแวดล้อม

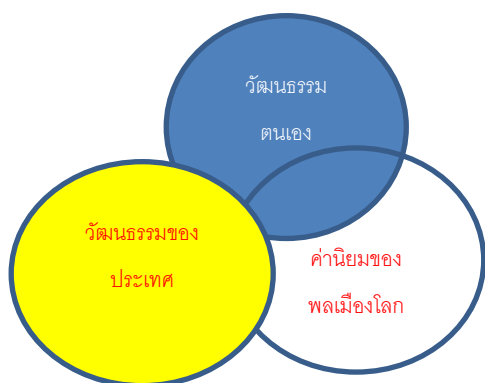
อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่านักเรียนข้ามชาติจะตอบว่าตนเองยังคงอัตลักษณ์ของคนข้ามชาติ แต่เมื่อผู้วิจัยถามว่า สามารถพูดหรือเขียนภาษาของตนเองได้ดีแค่ไหน นักเรียนข้ามชาติหลายคนตอบว่าเขียนไม่ได้ เขียนได้แต่ ก.ไก่ ข.ไข่ ในภาษาแม่ของตนเอง แต่เขียนประโยคยาวๆ หรือสิ่งที่ยากกว่านั้นไม่ได้ นักเรียนข้ามชาติหลายคนตอบว่า ขณะนี้พูดภาษาไทยได้คล่องกว่าภาษาแม่ของตนเอง สาเหตุอาจเป็นเพราะนักเรียนข้ามชาติเรียนในโรงเรียนไทยที่ใช้ภาษาไทย และเมื่อกลับไปบ้านนักเรียนข้ามชาติบางคนก็พูดภาษาไทยกับพ่อแม่ นักเรียนข้ามชาติทุกคนที่ผู้วิจัย สัมภาษณ์บอกกับผู้วิจัยว่าอยากอยู่เมืองไทยต่อไปในอนาคตและเรียนต่อ หรือทำงานทำในประเทศไทย

แนวทางการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนข้ามชาติเพื่อเสริมสร้างค่านิยมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่ากระบวนการจัดการศึกษาของโรงเรียนสำหรับนักเรียนข้ามชาติเป็นไปใน ลักษณะแบบ “กลมกลืน” (Assimilation) กล่าวคือพยายามทำให้นักเรียนข้ามชาติ “กลืน” ไปกับสังคมไทยโดย เหตุผลที่โรงเรียนให้ในการจัดการศึกษาเช่นนี้ คือ เป็นการเตรียมนักเรียนข้ามชาติเพื่อให้อยู่ในสังคมไทยในอนาคต ซึ่งเป็นสิ่งที่นักเรียนข้ามชาติแทบทุกคนที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ในงานวิจัยนี้วางแผนเอาไว้ และนักเรียนข้ามชาติสามารถ กลืนไปได้ดีกับสังคมไทย นักเรียนข้ามชาติรับเอาค่านิยมไทย วัฒนธรรมไทยมาเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ของ ตนเอง เมื่อดูอย่างผิวเผินแล้ว นักเรียนข้ามชาติที่เรียนในโรงเรียนรัฐไทยไม่มีปัญหาในการเรียนหลักสูตรที่โรงเรียน จัดให้ ผู้ปกครองเลือกส่งนักเรียนมาเรียนในโรงเรียนไทยเพราะอยากให้บุตรหลานของตนเองได้ภาษาไทยเพื่อ ประโยชน์ในการทำงานในอนาคต ผลของการจัดการศึกษาเช่นนี้ข้อดีคือทำให้นักเรียนข้ามชาติเรียนรู้วัฒนธรรม ภาษาและความรู้ที่จะเป็นประโยชน์สำหรับนักเรียนข้ามชาติถ้าต้องการอาศัยอยู่ในประเทศไทยต่อไปในอนาคต อย่างไรก็ตามผลเสียของกระบวนการจัดการศึกษาแบบ “กลมกลืน” หรือ Assimilation คือการที่นักเรียนข้ามชาติ ลืมวัฒนธรรมของตนเองถึงแม้ว่านักเรียนข้ามชาติจะตระหนักว่าตนเองมีสัญชาติหรือเชื้อชาติอะไร แต่ในทาง วัฒนธรรมแล้วนักเรียนข้ามชาติที่เรียนในโรงเรียนรัฐไทยหลายคนลืมวัฒนธรรมของตนเอง เช่น ลืมภาษา ลืม วัฒนธรรมบางอย่างของตนเอง ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับผู้อพยพรุ่นที่สอง (Second Generation Migrants) ผลเสียอีกประการหนึ่งของการจัดการศึกษาเช่นนี้คือ นักเรียนไทยไม่มีโอกาสเรียนรู้ของเพื่อนที่เป็น นักเรียนข้ามชาติเนื่องจากโรงเรียนคาดหวังให้นักเรียนข้ามชาติปรับตัวให้เป็นเหมือนนักเรียนไทยให้มากที่สุด ผลที่ ตามมาคือนักเรียนไทยไม่ได้เรียนรู้และฝึกฝนการอยู่ร่วมกันกับคนที่มีความหลากหลายวัฒนธรรม บางคนล้อเลียนเพื่อน ซึ่งคิด ว่าเป็นการสูญเสียประโยชน์ทั้งสำหรับตัวนักเรียนเองและสำหรับสังคมโดยรวม กล่าวคือนักเรียนไทยไม่มีโอกาส เรียนรู้ภาษาอื่น หรือวัฒนธรรมอื่นซึ่งจะกลายเป็นทุนทางวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนในอนาคต หรือในกรณีของรัฐที่

ลงทุนในการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนข้ามชาติ แทนที่จะได้ใช้โอกาสนี้สร้างพื้นที่ให้นักเรียนไทยและนักเรียนข้ามชาติเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน กลับเสียโอกาสนี้ไป

สำหรับแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างค่านิยมการอยู่ร่วมกันในสังคมหลากหลายวัฒนธรรม ผู้วิจัยขออ้างถึงรูปแบบหนึ่งที่ Banks (2004) กล่าวไว้ คือการให้การศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงอัตลักษณ์ในสามระดับ คืออัตลักษณ์ของชุมชนหรือเชื้อชาติของตนเอง อัตลักษณ์และหน้าที่ในฐานะพลเมืองของชาติ อัตลักษณ์และความตระหนักถึงหน้าที่ของการเป็นพลเมืองโลก ดังภาพด้านล่าง

Banks, J.A. (๒๐๐๔). Democratic citizenship education in multicultural societies.

ปัจจุบันการจัดการศึกษาของโรงเรียนรัฐไทยเน้นการสอนให้นักเรียนรู้จักวัฒนธรรมของประเทศเป็นส่วนใหญ่ มีการสอดแทรกการสอนเกี่ยวกับวัฒนธรรมของนักเรียนเอง (เช่นในกรณีนี้คือวัฒนธรรมของนักเรียนข้ามชาติ) หรือหน้าที่ของนักเรียนในฐานะพลเมืองโลกบ้างแต่ก็เป็นส่วนน้อย การสอนที่สอนอยู่ในโรงเรียนรัฐไทยในปัจจุบันอาจทำให้นักเรียนกลายเป็นคนที่หลงในวัฒนธรรมของตนเองว่าดีที่สุด และบางครั้งมีการดูถูกวัฒนธรรมอื่น ผู้เรียนจะกลายเป็นคนที่มีสมรรถนะทางวัฒนธรรมต่ำ ไม่เปิดใจเรียนรู้วัฒนธรรมอื่น ไม่มองวัฒนธรรมอื่นจากกรอบของวัฒนธรรมนั้นๆ ผู้วิจัยขอยกคำพูดของนักเรียนที่ให้สัมภาษณ์ในการวิจัยนี้เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม

“อยากให้คนไทยอย่างเราเข้าใจคนต่างชาติอย่างพวกเขาด้วย ถึงแม้เขาจะเป็นคนต่างชาติแต่เขาก็เป็นคนเหมือนกัน อยากให้เสมอกันเท่าเทียมกัน คนไทยบางคนเขาก็คิดว่าคนต่างชาติจะต้องไม่มีสิทธิ์เหมือนคนไทย เขาก็เป็นคน เขาก็ต้องมีสิทธิ์ทำนั่นทำนี่เหมือนกัน เข้าใจในสิ่งที่เขาเป็นด้วย”

“ก็อยากให้เพื่อนเข้าใจหนู ว่าหนูเป็นกระเหรี่ยงก็เหมือนคนไทย”

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยในโครงการวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังนี้

๑. โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้นักเรียนข้ามชาติได้ดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของตนเอง โดยอาจจัดชั่วโมงสอนภาษาของนักเรียนข้ามชาติ โดยให้นักเรียนไทยเข้าไปร่วมเรียนด้วย การปฏิบัติเช่นนี้เป็นผลดีกับทั้งตัวนักเรียนเองและกับประเทศไทย กล่าวคือ ถ้านักเรียนข้ามชาติไม่กลับประเทศและอยู่ในประเทศไทยต่อไป การมีพลเมืองที่รู้จักทั้งสองวัฒนธรรม คือทั้งวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมของประเทศตนเองจะก่อประโยชน์ให้กับนักเรียนคนนั้น เช่น เพิ่มโอกาสในการได้งานทำ เพิ่มรายได้เพราะรู้สองภาษา เพิ่มความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง ผลประโยชน์ที่ได้จากแนวทางการจัดการศึกษาเช่นนี้สำหรับประเทศไทย คือ จะได้พลเมืองที่มีคุณภาพมากขึ้น คือเป็นพลเมืองที่มีความสามารถและมีความภาคภูมิใจในตนเอง
๒. เปิดโอกาสให้นักเรียนไทยได้เรียนรู้วัฒนธรรมของนักเรียนข้ามชาติมากขึ้น ผลการวิจัยในโครงการนี้แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยจัดการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนข้ามชาติเรียนรู้วัฒนธรรมไทย แต่สำหรับนักเรียนไทยแล้วแทนที่จะได้ใช้โอกาสนักเรียนข้ามชาติเรียนอยู่ในโรงเรียนเดียวกันเรียนรู้วัฒนธรรมของเพื่อนจากประเทศอื่น เช่น ภาษา วิถีชีวิต ขนบประเพณี กลับสูญเสียโอกาสนั้นไปจากการจัดการศึกษาแบบเน้นให้นักเรียนข้ามชาติ “รู้เรา” เพียงอย่างเดียว ผู้วิจัยเสนอแนะว่าโรงเรียนควรจัดการศึกษาแบบ “รู้เขา” คือส่งเสริมให้นักเรียนไทยเรียนรู้วัฒนธรรมของนักเรียนข้ามชาติซึ่งจะเป็นประโยชน์กับนักเรียนไทยเองในอนาคต เนื่องจากโลกในปัจจุบันเป็นโลกที่ไร้พรมแดน ประเทศไทยไม่ได้อยู่โดดเดี่ยว ดังจะเห็นได้จากการที่ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกสมาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของคน หุ่น ข้าราชการ และอื่นๆ มากขึ้น การที่นักเรียนไทยมีโอกาสเรียนรู้วัฒนธรรมของประเทศอื่น โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้านจะเป็นประโยชน์กับนักเรียนและกับประเทศชาติ
๓. โรงเรียนควรให้ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่สอนในโรงเรียนที่มีนักเรียนข้ามชาติเรียนอยู่ เช่น แนวทางการจัดทำแผนการสอน แนวทางการจัดกิจกรรม แนวทางการปฏิบัติในการเสริมสร้างค่านิยมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. ๒๕๕๑. *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑*.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กฤตยา อาชวนิจกุล. ๒๕๔๗. คนต่างด้าวในประเทศไทยคือใครบ้าง? มีจำนวนเท่าไร? ระบบ
ฐานข้อมูลแบบไหนคือ คำตอบ? ใน คนต่างด้าวในประเทศไทยคือใครบ้าง? มีจำนวน
เท่าไร? ระบบฐานข้อมูลแบบไหนคือคำตอบ? กฤตยา อาชวนิจกุล บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ:
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม
- ครองชัย หัตถา. ๒๕๕๐. *รายงานการวิจัยเรื่อง สังคมพหุวัฒนธรรมกับความมั่นคงของชาติ กรณี
จังหวัดชายแดนภาคใต้*. กรุงเทพฯ: สมาคมความมั่นคงแห่งชาติ สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและ
ราชกิจจานุเบกษา.
- ชวนธร ม่วงมี. ๒๕๔๘. *โอกาสทางการศึกษาของเด็กย้ายถิ่นชาวพม่าในจังหวัดสมุทรสาคร*.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูพนิจ เกษมณี. ๒๕๕๕. *ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมพหุลักษณะ*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริม
วัฒนธรรม.
- จรัญ จิตสาคร. ๒๕๔๗. *การจัดกิจกรรมทางการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นไทยของโรงเรียน
ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- จิตมดี อาพัทธนันท์. ๒๕๕๖. *การศึกษาของนักเรียนต่างด้าวในโรงเรียนรัฐไทย*. วารสาร
มหาวิทยาลัยศิลปากร ๓๓ (๑), ๑๑๑-๑๓๐.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. ๒๕๕๕. *พหุวัฒนธรรมนิยม*. มติชนสุดสัปดาห์. ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๑๖๕๕, หน้า ๓๐.
- บัญญัติ ยงยวน, ปนัดดา ธนเศรษฐกร และ วสุนันท์ ชุ่มเชื้อ. ๒๕๕๓. *การพัฒนารูปแบบการจัด
การศึกษาพหุวัฒนธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา*. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงวัฒนธรรม.
- บุบผา อนันต์สุชาติกุล. ๒๕๕๔. *รายงานการวิจัยโครงการรูปแบบและการจัดการศึกษาสำหรับทายาท
รุ่นที่สองของผู้ย้ายถิ่นจากประเทศพม่า*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เปรมใจ วงศิริไพศาล. ๒๕๕๓. *การพัฒนารูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับเด็กต่างด้าว
กรณีศึกษาอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. ๒๕๔๔. *การศึกษา ทูนิเซีย และ โลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบ
ไฟ และ มูลนิธิสตรี-สฤติวงศ์.

รัตนพงศ์ ตุมพสุวรรณ และ ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ. ๒๕๕๔. การวิเคราะห์มุมมองของครูในการจัดการเรียนการสอนเด็กต่างด้าวในโรงเรียน: การวิจัยเชิงผสม. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา OJED, ๖๖ (๑), ๒๕๗๘-๒๕๙๑.

วันเพ็ญ วอกลาง. ๒๕๕๑. กระบวนการปรับตัวและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะอยู่ถาวรของแรงงานอพยพจากประเทศพม่า: กรณีศึกษาจังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ประชากรศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

สุชาดา ทวีสิทธิ์ และ บงกช นภอัมพร (2554). การผสมผสานรวมชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย ใน เจอร์ล ดับเบิลยู ฮิวเก้ต และ อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์ (บรรณาธิการ). รายงานการย้ายถิ่นของประเทศไทย 2554 การย้ายถิ่นเพื่อการพัฒนาในประเทศไทย: ภาพรวมและเครื่องมือสำหรับผู้กำหนดนโยบาย (หน้า159-173) IOM: บริษัท เอฟเอส พี เน็ทเวิร์ค จำกัด

สุวิไล เปรมศรีรัตน์. ธันวาคม ๒๕๕๑. นโยบายด้านภาษาสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมไทย. ใน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, การประชุมวิชาการ ชานินิยมกับพหุวัฒนธรรม. โรงแรมดิเอ็มเพรส เชียงใหม่.

สุวิไล เปรมศรีรัตน์. ๒๕๕๖. ภาษาศาสตร์ประยุกต์เพื่อการพัฒนา: พื้นคน พื้นภาษา ในภาวะวิกฤต. วารสารภาษาและวัฒนธรรม, ๓๓ (๒), ๕-๑๘.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร กลุ่มส่งเสริมการศึกษา. ๒๕๕๗. ข้อมูลจำนวนนักเรียนที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรและเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๗ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร จำแนกตามระดับชั้น. เอกสารถ่ายสำเนา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. ๒๕๕๘. รายงานการประชุมการช่วยเหลือเด็กนักเรียนต่างด้าวในสังกัด สพป.สค. ครั้งที่ ๑/๒๕๕๘. เอกสารถ่ายสำเนา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ๒๕๕๗. จำนวนนักเรียนแยกตามสัญชาติ. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๘. จาก <http://portal.bopp-obec.info/obec57/>

สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ. ๒๕๕๒. คู่มือและแนวปฏิบัติสำหรับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎร หรือไม่มีสัญชาติไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. ๒๕๕๙. รายงานการวิจัย: โอกาสทางการศึกษาของเด็กอพยพต่างด้าวและเด็กชนเผ่าในจังหวัดสมุทรสาคร. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. ๒๕๕๙. รายงานการวิจัยการพัฒนารูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับเด็กต่างด้าว กรณีศึกษาอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

อมรา พงศาพิชญ์. ๒๕๕๒. ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมไทย: กระบวนทัศน์และบทบาท

- ในประชาสังคม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิชาติ จำรัสฤทธิ์รักษ์, จรัมพร ไหล่ยอง, และ กัญญา อภิพรชัยสกุล. ๒๕๕๔. ชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานข้ามชาติใน ๑๑ จังหวัดสำคัญในประเทศไทย ปี พ.ศ. ๒๕๕๓. ใน *ประชากรและสังคม ๒๕๕๔: จุดเปลี่ยนประชากร จุดเปลี่ยนสังคม* (หน้า ๑๓๗-๑๕๗). สุรีย์พร พันพื้ง และ มาลี สันสุวรรณ, บรรณาธิการ. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม.
- Banks, J.A. ๑๙๙๔. *An introduction to multicultural education*. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Banks, J.A. ๒๐๐๔. Democratic citizenship education in multicultural societies. In J.A. Banks (Ed.),
- Chantavanich, S., Vungsiripaisa, P. & Laodumrongchai, S. ๒๐๐๗. *Thailand policies towards migrant workers from Myanmar*. Bangkok: Asian Research Centre for Migration.
- Encyclopedia of the Nations. ๒๐๐๘. *Thailand – Ethnic groups*. Retrieved on June ๒๖ ๒๐๐๙ from <http://www.nationsencyclopedia.com/Asia-and-Oceania/Thailand-ETHNIC-GROUPS.html>.
- Grant, C. A. & Sleeter, C.E. ๒๐๐๓. *Turning on learning: Five approaches for multicultural teaching plans for race, class, gender and disability*. (๓rd ed.). New York: John Wiley & Sons.
- Hayami, Yoko. ๒๐๐๖. Redefining “Otherness” from Northern Thailand. *Southeast Asian Studies*. ๔๔ (๓), ๒๘๓-๒๙๔.
- Huguet, J. W., Chamrathirong, A. & Richter, K. ๒๐๑๑. Thailand migration profile. In J.W. Huguet and A. Chamrathirong. (Eds.), *Thailand migration report 2011* (pp. ๖-๑๕). Bangkok: International Organization of Migration, Thailand Office.
- Jampaklay, A. ๒๐๑๑. Migration and children. In J.W. Huguet and A. Chamrathirong (Eds.), *Thailand migration report 2011* (pp. ๙๕-๑๐๕). Bangkok: International Organization of Migration, Thailand Office.
- Jory, Patrick. ๒๐๐๐. Multiculturalism in Thailand: Cultural and regional resurgence in a diverse Kingdom. *Harvard Asia Pacific Review*, ๔ (๑), ๑๘-๒๒.

Ladson-Billings, G. 1995. *The dreamkeepers: Successful teachers of African American children*. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.

Nieto, S. 2004. *Affirming diversity: The sociopolitical context of multicultural education*. (2th ed.). New York: Allyn & Bacon.

ภาคผนวก

ภาพประกอบ

ห้องเตรียมความพร้อมโรงเรียนสุทธิคุณ

ห้องเตรียมความพร้อมโรงเรียนสุทธิคุณ

ห้องเตรียมความพร้อมโรงเรียนสุทธิคุณ

ห้องเตรียมความพร้อมโรงเรียนสุทธิคุณ

โรงเรียนมังคลาธรรม

โรงเรียนสุทิดคุณ

